2ª A

IACOBI LOBBETII

LEODIENSIS

E SOCIETATE IESV

VIA VITÆ AC MORTIS

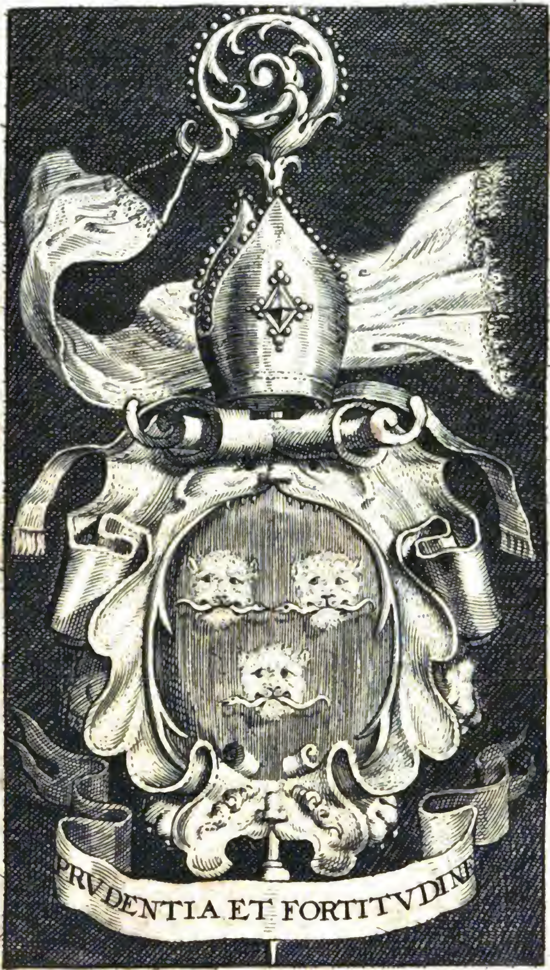
Tribus Libris explicata.

ANTVERPIÆ,

Apud IOANNEM MEVRSIVM.

ANNO M. DC. XXXVIII.

PRVDENTIA ET FORTITVDINE

ADMODVM
REVERENDO PATRI
AC DOMINO
D. GERARDO
SANI
IN D. LAVRENTII COENOBIO
LONGE CELEBERRIMO
ABBATI DIGNISSIMO,
PATRONO SVO
AC MOECENATI
SALVTEM AC FELICITATEM.

IXIT olim ex Antiquis nonnemo, Libros esse Liberos, quod illi cum his in plerisque conuenire posse viderentur. Vbi mensibus omnino nouem

 uem

uem vterum gestauit mater, ex eo fœtus iam maturus elabitur, non tamen sine dolore, magnisque angustiis; quarum memoriam illicò detergit vel vnus prolis aspectus, cui vt sit quàm optimè, datur etiam susceptor ac patronus, qui infirmam ac nutantem suâ firmet auctoritate, & constanti curâ tueatur, ac protegat. Vt cum Liberis, ita cum Libris: concipiuntur illi mente, doctâque intelligentiâ ceu vtero, & circumferuntur non ad menses; sed quandoque ad annos; nec in lucem emittuntur sine difficultate, nec eam absque iniuriâ facilè tolerant

sine

ſinePatrono acMœcenate;de quo cùm cœpi cogitare, in oculos animumq́ue veniſti Adm. R. Pater ac Domine. Quis enim potiùs? Ab Otgero Antiſtite piæ memoriæ; Te in D.Laurentij cœnobio longè celeberrimo, Præſulem ſpectauit, amauitq́ue Legia, & communi voto, plauſuq́ue excepit, futurũ, vti ſperamus, Otgerum alterum quà vigilantiâ, quà pietate, quà *Numinis ope*, quà etiam in litteras politiores, earumq́ue amãtes beneficentia, quam ipſus annis iam aliquot expertus hũc libellum, velut aliquem animi mei fœtum in præſentia offe-

rendũ putaui, vt eſſes illi quod proli recens in lucem editæ, ſuſceptor ac Patronus.

Vt eum Te mihi adoptarem ſuaſit inprimis ea Præſulis dignitas, ad quã ſuaui Dei prouidẽtiâ es euectus: tum etiam ſingularis in minimam IESV Societatem beneuolẽtia, tum denique vel maximè decus illud ac gloria Cœnobij tui, cuius fundamẽta poſuit Eraclius Eburonum Epiſcopus; conſeruauit Notgerus, & mirum quantum auxit S. VVolbodo, ac deinde etiam Durandus, qui Infula, Pedoque Leodienſis Eccleſiæ donatus, primùm facultatibus mona-

ſterij

ſterij inhiare cœpit, ac deinde facti pœnitens, eas de ſuo plurimũ auxit: tum etiam B. Reginardus Leodienſis Epiſcopus è Bauarię Ducibus oriundus.

Et hi Cœnobij veſtri auctores ac parentes extitêre, non ſine peculiari Superûm gratia, quæ magnos illos herôas vobis addictos eſſe voluit, vt eſſent à quibus exempla morum, eximiæque ſanctitatis documenta peteretis, quę deinde etiam obtulerunt Abbates optimi. Primum S. Poppo Stabuleto accitus, & B. Stephanus Virduno cum ſex aliis monachis euocatus, vt reli-

giosæ disciplinæ fundamenta iaceret.

Omitto longam aliorum seu Abbatum, seu etiam monachorũ seriem, quà doctrina, quà vita, morumque integritate spectabiliũ; ne stylum longiùs quàm par sit, ducam, in argumento satis superque vobis obuio. Verùm vt de ceteris in præsentia taceam, sine iniuria tamen præterire non possum Rupertum Abbatem, virum à doctis ingenij monumentis, vitæque sanctimonia orbi notissimum. Hunc olim in pręclara familia vestra sanctissimè institutũ ac educatũ in Tuitiensis monasterij Præsulem

ſulem emiſiſtis, vrgente Frederico Colonienſis Eccleſiæ Archipræſule.

Rupertum natura ingenio hebeti, atque obtuſo finxerat: at ſolertem & acutũ reddidit vel vna Deiparę gratia, fauorq́ue: ante cuius imaginẽ humili quidẽ opere cõſpicuam, at miraculi memoria etiamnum celeberrimã, adibat ille frequẽs, rogabatq́ue, vt ingenio, ſacraq́ue Scripturarum diuinarum intelligentia, donaretur. Votis annuit bona Mater, & in amœna noctis vnius imagine ſeſe illi viſendã prębuit, & affuſam Clienti ſuo ignorantię nebulam diſſi-

pauit, eamque ſuperfudit ingenij lucem, à qua vel ipſus orbis, quantus eſt, illuſtrior euaſit.

Et hæc Cœnobij tui decora, luminaq; magnarum mentium me impulêre, vt Tibi, tuoq; nomini hunc libellum meum inſcribendũ putarem, vt in eius fronte conſpicuum eſſet GERARDI Prẹſulis nomẽ, à quo apud beneuolũ Lectorem, & auctoritatem inueniret, & gratiam: hanc dum expecto, Paternitati tuæ, in Inſula Pedoq; longos ac felices Otgeri deceſſoris tui annos apprecor, ac voueo, vt quod oſtentat, ac pollicetur appen-

ſa

ſa tuis armis teſſera *cum prudentiâ, & fortitudine* quàm diutiſſimè regas. Leodio x. Maij, anno M. DC. XXXVIII.

Adm. R. Paternitatis Tuæ

Seruus in Chriſto

IACOBVS LOBBETIVS
E Societate IESV.

AR-

ARGVMENTVM
ET FINIS
TOTIVS OPERIS.

VISQVIS es in terris homo, victor simul & cursor es: egrederis ex vtero materno velut è carcere, & continuo perenniq; cursu ad metam properas. Vita cursus: via virtus aut vitium; meta æternitas; beata illa quidem, atque optanda, si recto virtutum tramite incesserit animus: infelix verò ac damnanda, si per auia vitiorum excurrerit. Vt hæc fugias, & illam sequaris, tibi in hoc Opusculo beneuole Lector: primùm aperiam viam vitæ, eamq; facilem ac securam sub vmbra sanctæ Crucis: dein alteram, eamq; mortis sub opacâ, malignaq; vitiorum vmbrâ, ad quam tamen non vertam stylum, nisi priùs pauca dixero de altitudine diei; propter quam homini, id est victori, quærenda est vmbra, in huius vitæ stadio, longâque peregrinatione. Hæc tria dum expedio, oculis & animo faue.

SYNO-

SYNOPSIS CAPITVM ET PARAGRAPHORVM

Hoc Opuſculo comprehenſorum.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

§. 4.

LIBER SECVNDVS.

LIBER TERTIVS.

§. 6.

IACO-

IACOBI LOBBETII LEODIENSIS E SOCIETATE IESV

VIA VITÆ AC MORTIS.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Altitudo diei eſt humana proſperitas.

§. I.

Afferuntur rationes huiuſce propoſitionis.

VGONI altitudo diei eſt humana proſperitas, fortunæ riſus & conniuentia, à qua ſibi metuit iuſtus omnis: ne vel in illo humanæ lucis & Solis æſtu penitus euaneſcat; vel in proſperis aduerſa timere deſinat, quod imprudentis eſt animi, & humana parum æquo pede metientis.

Quæcumque ſub hoc Sole, cæloque eſt proſperitas, ea plerumque turbatur aduerſis.

Habes huiusce rei symbolum, ex ceto pisce: is tranquillo mari ex alto emergit, aurea ridentis cæli serenitate illectus, cùm ecce ad apricum Solem quieto, & nihil tale meditanti parendistæ aues insidiantur; & eò periculosius inuadunt quo malignius.

Eiusmodi sunt res spesque humanæ: nobis cùm maximè serenum esse putamus, repentini turbines ingruunt, vt ex verò dixerit Orator de orat. *Qui locus quietis & tranquillitatis plenissimus esse videbatur, in eo maximè molestiarum & turbinum tempestates extiterunt*: ideoque *nemo confidat nimiùm secundis, quia fortuna malè fiditur*. Nota est in hoc argumento Solis viatorem spoliantis fabella, quod Boreas frustra tentarat.

Lis olim fuit grauissimaque contentio Solem inter & Boream, quis viatorem veste spoliaret? vbi datæ & acceptæ leges, toto spirat Æolus antro, ingentesque laxat ventorum turbines, hi magno impetu appellunt ad latera viatoris, in vestem sese insinuant, implexosque sinus implent, & occulta apertaque vi eripere nituntur. Contrà tamen nititur viator, eoque fortius vestem stringit, corpori apprimit, quo vehemẽtius Aquilo aspirabat; qui tandem victus fuit. Et area campoque cessit: tum in arenam venire Sol ipse, altiùs cælo surgere, vertici imminere, & ad perpendiculum radios demittere, in caput, in oculos

oculos viatoris, qui æſtus illius caloriſque impatiens, primùm laxare veſtis fibras: explicare implexos ſinus, tandemque omnino excutere, totus enim à Sole, altoque die colliqueſcebat. Fabella eſt, doctumque commentum, è quo illud ad veritatis lucem traduci poteſt: pleroſque videas in aduerſa, & reflante fortuna validos & fortes: infirmos, abiectoſque in proſpera. virtutis ac gratiæ, quæ animæ veſtis eſt, tenaces ſunt quamdiu ſpirat Aquilo, cælum tonat. at vbi amicæ molleſque ſuſurrant auræ, vbi alta proſperitatis lux dieſque naſcitur, ac cælo tollitur: tum veſtem exuunt, & nobiles virtutum exuuias cedunt rebus proſperè fluentibus, quas aduerſis non conceſſerunt. Et hoc primùm ab alto die periculum, hoc oſtentum caſus imminentis: aliud accipe quod illi affine eſt, & aquæ elemento congenitum. Indicum mare teſtitudines emittit tantæ magnitudinis, vt ſingularũ ſuperficies habitabiles caſas integant: capiuntur illæ multis modis, ſed maximè, cum directè in ſumma pelagi eminent toto dorſo, per tranquilla fluitant, & ſereniores captant auras: ea voluptas liberè ſpirandi in tantum fallit oblitas ſui, vt Solis æſtu ſiccato cortice, non queant mergi, inuitæque fluitẽt, opportunæ venantium prædæ. Quòd teſtudini, hoc cuique mortalium: benignioris fortunæ aura ſæpè deliniti homi-

nes, obliuiſcuntur ſui & in proſperis incautè dum fluitant, prædæ fiunt: *Fortuna quos nimiùm fouet, ſtultos facit. Sapiens Dauid, ſapiens Salomon fuit, ſed blandientibus nimis ſecundis rebus, alter ex parte, alter ex toto decidit, magnus cui præſens felicitas ſi arriſit, non irriſit.* Hæc D. Bernardus Eugenio Pontifici Maximo, in Petri Sede, in cathedra veritatis, ne quis ab illo ſupremi honoris culmine ſpiritus vanitatis aſpiraret: nouerat enim, quàm antiquum, quàm verum illud Prophetæ Regij: *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis. Habes,* inquit, *in Pſalmo caſuros à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: quòd multò plures proſperitatis fallaciæ, quàm aduerſitatis flagella deiiciant.* Vt enim verè D. Auguſtinus; *Nulla infelicitas frangit, quem felicitas nulla corrumpit.*

Lib. 2. de Conſid.

Pſal. 90.

Ber. Serm. de obitu Malachiæ.

Pſal. 83.

Et quia vulgi calculo, mendacique hominum ſtatera in felicitate reponitur, Principũ gratia, fauor, dignitas, & ab iis emendicati honorum tituli, ſeu eos in purpura ſpectes, ſeu in infula pedoque ſuſpicias; fit vt ij, quibus animus vulgo ſuperior eſt, & perſpicacior intelligentiæ acies, hos honorum titulos fugiant & auerſentur, graues nimirum, magnæque latent ſub Infula curæ, & quiſquis eam induit, næ ille moleſto, vaſtoque oneri ceruicem ſupponit, tutior ille, beatiorque, qui procul negotiis proculque faſtu, ſibi viuit, ſibique moritur: leuius illi, feliciuſque

longum

longum ibi tuta per æuum cana ſenectus. Ita quondam cenſuere, ita ſuo exemplo docuere viri magni, abiectionis amantes, honoris autem quàm maximè fugientes. Ita quondam ab Infula pedoque fugit Ammonius Monachus, qui immaturam mortem ei curæ prætulit, cùm enim à ſuis peteretur in Pręſulem, nec eſſet ratio expediendæ, vt ſibi videbatur ſalutis; diem vnum ſibi, ſuiſque conſiliis petiit, ne temerè in Infulas, altoſque dies inuolaſſe videretur. Conceſſa illi, capiendo conſilio dies, quã dum in oratione exigit, Deum, Superoſque omnes orat, obſecrat, obteſtatur, vt eo ſe onere eximant. Annuit votis Deus, & vita, curiſque exemit. Eiuſdem animi fuit S. Goaris monachus, quem cùm olim Rex Galliæ Sigebertus, ad Infulas euocaret, triginta dierum inducias petiit, & impetrauit; quibus exactis, cum cælo, Deoque pactum iniit, vt ſibi potiùs infeſta morborum cohors incumberet, quam Infula omniſque domus. Ita porrò factum eſt, oppreſſus enim morbo eſt, ſibique ac cælo redditus. Sexcentos alios efferre poſſem, qui à rebus proſperè fluentibus, altoque honorum die ſibi metuerunt, vt Marcus ille, qui ſibi dicitur amputaſſe pollicem ne ſacerdos fieret; Antonius Eremita, qui aurem ſibi ferro præſcidit, ne Epiſcopus eligeretur; ſed vt iſta aliaque his affinia ſilentio inuoluam, illud certè omitte-

re non possum, quod de B. Petro Damiano memorãt historici: latuerat ille in obscura solitudine, & opportunis eremi tenebris, cùm ecce à Gregorio huius nominis decimo, euocatur in Solem, in lucem Romanæ Curiæ, inter purpuratos Ecclesiæ Principes ascribitur. Parendum omnino fuit (silent enim humilitatis leges vbi ius omne sibi obedientia arrogarit) paruit enimuerò, paruit Damianus, & Gregorium licet officio, moribusque sanctissimum, ex eo tempore persecutorem, suum appellare solitus. Ita purpura pileoque donare, persequi fuit, & vehementer affligere. Neque ab illa vt rebatur persecutione respirauit, donec ab Alexandro missionem petiit, & impetrauit. Audisti, quid in purpura sentiat Damianus: paucis excipe quid è Cathedra, è Sede Petri Pius huius nominis quintus pronunciet.

Fuerat ille quondam è Dominicana familia, augustum illius lumen: è qua euocatur ad purpuram, ac deinde ad tiaram Pontificiam; sub qua dum gemit, dicere solitus. Ego quamdiu Religiosus fui, de mea salute speraui quàm optimè: factus Cardinalis cœpi timere: iam creatus Pontifex pænè de ea desperare. Similia priùs & sensit, & locutus est ex eadem Sede Adrianus Papa huius nominis quartus: qui Cathedram Summi Pontificis appellare solebat *Spinosam*, & se in tam alto

alto ſolio collocatum quaſi vepribus, vndique circumſeptum mœrebat: vt olim diuinus ille Abrahami aries inter vepres hærens cornibus. Addebat, tiaram, aliaque ſacræ dignitatis inſignia, magna & ſpecioſa multis videri: ſe verò ex quo ad eum honoris gradum eſſet euectus nihil omnino quietis accepiſſe: *Sed à Domino in incude & malleo ſemper dilatatũ.* Ex quibus omnibus primùm id conficies quàm ſibi ab alto die metuat iuſtus omnis, & cum Dauide meritò exclamet: *Ab altitudine diei timebo.* Deinde & illud quàm ſanctè, quàm prouidè ſanxerit Leo Imperator: *Non pretio, ſed precibus ordinetur Antiſtes. Tantùm ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, vt quæratur rogandus, rogatus recedat, inuitatus effugiat. Sola illi ſuffragatur neceſſitas excuſandi. Profectò enim indignus eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus.* *An. Dom. 469. l. 31. C. de Epiſc. & Cler.*

Et talis æuo ſuo fuit Ambroſius, qui de ſeipſo teſtatur illud: *Quam reſiſtebã ne ordinarer! poſtremò cùm cogerer, ſaltem ordinatio protelaretur! ſed non valuit præſcriptio, præualuit impreſſio.* *Lib. 3. Ep. 25.*

Illius fugæ ſacriq́ue horroris ratio fuit immenſum animarum onus, cui ſe etiam imparem agnoſcebat heros ille fortiſſimus, & agnoſcunt omnes, qui eiuſmodi dignitates non è phaleris, ſed ex onere metiuntur, atque æſtimant. Quos autem, ne omnes conſecter, quod longum foret, fuit Amos Patriarcha Hieroſolymitanus, qui è ſublimi

illo throno Abbates suæ diœcesis ita dicitur allocutus: *Orate pro me Patres, magnum enim onus, & intolerabile mihi iniunctum est, Sacerdotiiq; dignitas me terret immodicè. Petri enim & Pauli & similium est regere animas rationales.* Hæc ille è solio fudit oracula, in quæ vtinam inciderent omnes, qui ad eumdem dignitatis gradum vel sua sponte feruntur, vel eorum, qui prę sunt, auctoritate euocantur.

§. 2.

Opportunæ considerationes in prosperis petitæ ex vicißitudine rerum humanarum.

EXplicata Israelis acie in campum descenderat Ionathas iuuentutis flosculus, armorum robur, Dauidis amor ac deliciæ: iamque proximus incumbebat stationi Philistinorum, ad quam ducebat ardua ac difficilis semita: erant enim *eminentes petræ, ex vtraque parte, & quasi in modum dentium scopuli hinc, & inde prærupti. Nomen vni Boses, & nomen alteri Sene.* In duabus vltimis vocibus sudat pius interpretum labor: & alio, atque alio sese vertit. Chaldæus enim exponit, *Nomen vnius lubricatio, & nomen alterius conculcatio.* Scholia in Bibliis Regiis sic explicant *Boses id est primatus, Sene, id est Sol*: Glossa interlinearis ita reddit *Boses, id est Florens, Sene, id est,*

1. Reg. 14. v. 4.

est angustans. Cui opinioni ſubſcribit Venerabilis Beda, & per Boſes *Florentem* proſperumque mundi ſtatum, per *Sene angustantem*, aduerſumque intelligi credit: ſubditque hominis vitam, quæ ſuper terram militia quædam eſt, per aduerſa & proſpera, velut ſemita duplici ad pugnam, ad victoriam, ad ſalutem ac beatitatem tendere: *quia*, inquit, *non minus florente, quam aduerſante mundo ſanctorum aſcenſus impeditur, & vti vel corpore, vel corde deficiat, ab infatigabili hoste pulſatur.*

Ad eaſdem vitæ mortalis anguſtias & proſperitatis, aduerſitatiſque confinia traduci poteſt votum illud ſponſæ: quæ non ſolum auſtrum euocat, vt leui aura, ſuſurro molli omnes horti ſui areolas perflet; verùm etiam Aquilonem proritat, vt frigidos illos, valenteſque ſpiritus apertis antris, ac carceribus emittat, totiſque ſpargat areolis: *Surge,* inquit, *Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata.* Sponſæ voto potitus Dauid: qui de ſeipſo canit: *Tranſiuimus per ignem & aquam*: quem in locum D. Bernardus. *Tranſiuit*, inquit, *per ignem & aquam, quem non triſtia frangere, non detinere mollia potuerunt.* Et is eſt, ac eſſe debet iuſtus omnis: *qui in lege Domini meditatur die ac nocte, hoc est in aduerſis poſitus, & in proſperis*, vt explicat D. Ambroſius, ſubditque dignam cedro ſententiã. *Hæc prima virtus, vt non frangaris aduerſis, non extollaris ſecundis.*

Cant. c.4. v.16.

Pſal.65. v.12.

Pſ.1.v.2.

cundus. Et quia eam in te mi Lector, virtutem amo è multis quæ produci possent; pauca huic membranæ committam, quæ deinde animo tuo, fidelique memoriæ tradantur, atque asseruentur.

Primum mihi offert sapiens lætiore fortuna malè quondam ebrius; sobrius autem vbi
Eccles. c. 7. v. 15. eam edormiit, & dixit: *In die bona fruere bonis, & malam diem precave: sicuti enim hanc sic & illam fecit Deus.*

Docet sapiens in omni temporum, ac fortunæ vicissitudine diuinæ prouidentiæ acquiescendum esse, animumque rebus, ac temporibus cum insigni quadam moderatione accommodandum: si dies est bona, læta, fortunata, si albo notata calculo; malam, tristem, infelicem, atroque lapillo signandam expecta: vt enim dies die truditur, ita secunda plerumque præmuntur aduersis.

Veniet post nubila Phœbus.

Sed & Phœbus ipse noua exsuget nubila, quę in tuum deinde caput emittet. Amæniores veris auras, altosque soles æstatis, Autumnique fœtus vberiores, excipit hyems inamœna, gelida, sterilis, exsucca: & tranquillum mare, ingruens tempestas euertit, eodemque die, vbi lusere nauigia, merguntur ac pereunt. Ita nos Superi vt pilas habent, & quamdiu hoc vitæ iactamur salo, inter læta & tristia, inter mœrorem, & solatium, bellum,

lum, & pacem, paupertatem, & diuitias, honorem, & ignominiam, vitam & mortem versamur; nescit enim stare fœlicitas, ridensque fortuna: sed volubili nixa globo, quoties vltra nihil inuenit, quo tendat, conuerso repente cursu in suum ipsa præcipitium deuoluitur. Nonne ex altissimo rerum humanarum vertice ad extremas miserabilis fati notas, ad rogum vsque deturbatus est Crœsus? Nonne Cneii Pompeii viri quondam præstantissimi mors, eo infelicior fuit, quo vita felicior? post tres enim Consulatus, ac totidem triumphos, post edomitum prope terrarum orbem; tantum ab illo discessit fortuna, vt cui modo ad victoriam terra defuerat, deesset ad sepulturam. Nónne Belisarius Imperatoris Iustiniani quondam amor, fauorque à summis opibus, gratiæque culmine, ad infimas paupertatis sordes est abiectus? Nónne Eutropius Arcadij Cæsaris deliciæ, primum secunda, dein aduersa fortuna vsus ac delusus est? Vbi nunc, vt aureo stylo hic notat Chrysostomus, *Vbi nunc inclytus ille Consulatus splendor? vbi illustres illi fasces? vbi applausus illi, & choreæ, epulæq; & festi conuentus? vbi coronæ & aulæa? vbi strepitus vrbis, & ille Circensium spectatorum fausta acclamationes, atque adulationes? Omnia illa perierunt: procella vehemens folia deiecit: arborem spoliatam reddidit, iam radicitus vacillantem. Vbi nunc fucati illi amici? vbi compotationes*

Serm. quodam in 5. tom.

tiones & cœnæ? vbi parasitorum examen? vbi illi potentatus cultores ad gratiam omnia dicere, ac facere assueti? omnia illa nihil, nisi nocturnum somnium appetente die euanescens. Flores fuerunt verni, vere exacto emarcuerunt omnia, vmbræ erant, & præterierunt; fumus erant, & soluta sunt; bullæ erant, & disruptæ sunt; araneæ erant, & laceratæ sunt. Hæc fudit os illud aureum, & in illius fortunæ ludos, ac ludibria iactauit: vt & alieno periculo discant posteri, & in secundis rebus, aduersas expectent; & in istis debitam animi moderationem adhibeant. Quod ipsum monet, vrgetque ille ipse Chrysostomus, (à quo nonnisi inuitus discedo, adeò me mouet, delectatque suauis illa, & tamen neruosa tanti Præsulis eloquentia: illam vel eadem mecum aure bibe, vel in animæ tuæ penetralia per oculos admitte.) Ita enim tecum ipse loquitur: *Ne superbi, & insolentes tibi sint spiritus; ô homo, fluxa, & caduca est hominum natura; Iuuentus properat ad senectutem: pulchritudo ad deformitatem: vires ad imbecillitatem; honor ad contemptum; sanitas ruit ad morbum: gloria ad vilitatem; diuitiæ ad paupertatem. Res nostræ similes sunt vehementi fluento, quod numquam vult consistere: sed fertur festinans ad decliue.* Hæc decliuitas, constansque bonorum omnium inconstantia, malorumque vicissitudo tibi semper in oculis, in animo sit; ne illis elatus insolescas. At forte, inquies, eadem mihi, constansque semper esse potest

Hom. 30. in 1. ad Cor.

for-

tuna, vt multis fuit: quibus non occidit, i cum vita. Esto, cùm ita voles, concedamus ud tibi; hæc enim bona, vt cùm Ambrosio quar. *Vides, quia fluunt, non vides quia prætereunt? fluenta sunt, quæ miraris; quomodo veniunt, transeunt, & recedunt.* At iterum dico, demus on recedere, non elabi, non effluere; sed uere ad vltimas vitæ notas & fauces æternitatis: quantum illud esse credis? quam diuturnum, punctum est, & momentum vt ex sequenti paragrapho patebit. *In Ps. 61.*

§. 3.

Rationes aliæ, petitæ ex fluxu, & breuitate humanæ felicitatis.

AVreum illud Eusebij pronuntiatum: *Quemadmodum aqua manibus hausta, quanto magis premitur, tanto citius defluit; Sic mutabilia cuncta, quanto magis ratio persequitur, tanto magis amittit.* Si ea ex sensu metiri voles, credes esse diuturna, annos illis dabis, & sæcula: fallitur enim, & tibi malè illudit sensus. At si ratio ea mutabilia, quibuscum mutamur & ipsi, examinet, discutiat, ponderet, intelliget ea instar aquę quę manu premitur effluere, ac perire. Exemplum à teipso sume quisquis es homo; vide vt instar aquæ in terram dilabaris, è qua recurras numquam: vt enim vtar *Lib. 11. de Præp. Euang. c. 7.*

eodem

eodem Eusebio teste. *Corrumpitur Iuuenis in virum, vir in senem, puer in Iuuenem, infans in puerum, & qui heri fuit, in eum qui est hodie: quique hodie est in crastinum: manet autem nullus idem.* Quòd si nec tuipse, cui tamen vni quæritur ea felicitas, idem manes; quî eadem tibi stabit illa? non stabit certè, nisi stare credas quod naturæ fluxum, & labile esse voluit: sed est illud sensuum vitium, qui non sentiunt moueri, quod tamen fertur cursu velocissimo: in quo tibi vsuvenit, quod solem, lunam, sideraque fugientia è terris aspectanti. *Interdiu,* inquit, Philo, *Solem, noctu Lunam stare imaginantur oculi corporis, cùm tamen nemo nesciat, horum siderum cursum esse concitatissimum, quæ totum cælum intra vnum diem obeunt.* Sic nos pusilli mortales, & pronæ in terras animæ, dum oculo corporis metimur ea, quæ in felicitate, bonisque reponuntur, stabilia putamus: cum tamen sint vel maximè fugacia.

Lib. de Conf. ling.

Rideres enimuerò, & exploderes rusticum aliquem, qui amæno sudoque cælo contemplans sidera, hæreret attonito stupentique similis, & suo de genio ac cerebello Astrologiam nouam & meditaretur, & fingeret: hocque tibi venditaret vt certum è rustica casa pronuntiatum: stellas illas & noctis oculos nihil aliud esse, quàm gemmas illas orbibus insertas & affixas: eo ferè modo quo chrysolithus aut smaragdus in annulo gestatorio.

io. Rideres, inquam, & insano similem
mitares, nec cum illo verbis agendum
e diceres, aut ratione pugnandum: sed pu-
is & fustibus, vt contra negantem princi-
a pugnandum esse docet Philosophus. Ve-
im illi rustico venia danda: credit enim
nsibus & oculis: nec rationem vt magi-
ram & huius controuersiæ arbitram audit;
t quæ in ea carnis mole sepulta sit, & pro-
pè obruta: at tibi venia non dabitur: tuus
enim error non in oculis est: sed & in animo
qui bona huic mortali vitæ, tamquam orbi-
tæ affixa, quasi immota fingit, cum tamen
ex sese sint in vago perennique motu. Sunt
enim illa teste ac iudice Ecclesiastico: *quasi
plantatio rosæ in Iericho.* Est illud vitium, illa Cap. 24. v. 18.
malignitas soli Ierichuntini, vt in eo citius
deficiant, & exarescant rosæ: Iericho quippe
Lunam significat, & congruas suo nomini
defectiones admittit, ac patitur: adeoque &
ipsę rosæ, quæ illi innascuntur, non tam na-
tura sua, quam culpa soli: cui litem moue-
rent, si possent; vt in alio loco feliciore suc-
crescere, vigere, florere liceret, non in eo mar-
cescere, atque emori. Sed ea est rosarum il-
larum infelicitas, terræq; iniuria: quæ etiam
& tibi, quisquis in prosperitate nasceris,
surgis, ac flores. Ea tibi est pro rosa: sed in
Iericho, in Luna, hoc est in vaga, constanti-
que inconstantia: à qua vix tibi dies vnus
con-

conceditur, & illa defluit, ac perit;nec occidentem videt, quæ orientem aſpexit. I modo roſas illas lege, & ſtulte deperi.

Verùm aliquid mihi dixiſſe videor cùm hominis in hac vita felicitatem roſam eſſe pronuntiaui: minus aliquid, & tamen verum: ſi leuiorem maris ſpumam appellauero. Ita ſuo æuo nominari voluit Oſeas, eum Samariæ Regem; ſparſamque in purpura
c. 10. v. 7. fortunam tranſire dixit, *quaſi ſpumam ſuper faciem aquæ.* Quid inanius ſpumâ? qui ſaliua eſt maris, Oceani ludus, ventorum ludibrium: quo leuius aliquid ſi voles, dic age cum Propheta Regio ſomnium eſſe, vanam vnius noctis imaginem, ſopitæ mentis, & aberrantis phantaſiæ delirium.

Vbi ſepultis à ſomno ſenſibus vagus error phantaſiæ, ſibi finxerit imperia, ſceptra, coronas, gazas regias, dapes opiparas, vina Cretica, aliaque ſeu gulæ irritamenta, ſeu oblectamenta vanitatis: excuſſo deinde ſopore, ſibique ac vigiliæ redditus animus, agnoſcit vanos fuiſſe, futiles, & omnis boni vacuos ſo-
Pſal. 7. pitæ mentis typos atque imagines: adeò ve-
v. 20. rum illud Dauidis oraculum: *Velut ſomnium ſurgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges.*

Ex altiſſima fortuna, thronoque Regio velut è ſpeculo vanitatis, omnem rerum humanarum inanitatem deſpexit; & poſteris omni-

omnibus illud effatum ſuum pro documento eſſe voluit. *Cognouit* (inquit Ambroſius) *impiorum ſucceſſus in hoc ſæculo, ſomnij eſſe ſimiles, non veritatis: quorum emolumenta tamdiu videntur eſſe,* *Serm. 7. in Pſal. 118* *dum dormiunt; vbi edormierunt ſomnium ſuum, qui videbantur ſibi potare, iam ſitiunt; qui epulabantur, eſuriunt; nihil ſolidum ex iſto ſomnio, perfectumq́; referentes.* Hactenus Ambroſius, cui pondus addet & calculum D. Gregorius ex ipsâ Petri ſede cathedraque veritatis. Ita ſentit ille ſub Tyara pontificia pedoque paſtorali totius Eccleſiæ.

Carnalis gloria dum nitet, cadit; dum apud ſe extollitur, repentino intercepta fine terminatur. Sic namque aurarum flatu in altum ſtipula rapitur, ſed *Lib. 16. Mor. c. 6.* *caſu concito ad ima reuocatur. Sic ad nubila fumus attollitur; ſed repentè in nihilum tumeſcendo diſſipatur. Sic ab infimis nebula aſcendendo ſe erigit; ſed exortus hanc Solis radius, ac ſi non fuerit, abſtergit. Sic in herbarum ſuperficie nocturni roris humor aſpergitur, ſed diurni luminis habito colore ſiccatur. Sic ſpumoſæ aquarum bullæ inchoantibus pluuiis excitatæ ab intimis certatim prodeunt, ſed eò celeriùs diruptæ depereunt, quò inflatæ citius extendũtur. Cumq́; excreſcunt, vt appareant; excreſcẽdo peragũt, ne ſubſiſtant.*

Hæc D. Gregorius qui vno diſertæ orationis faſciculo complexus eſt, quidquid alij ſparſerunt ad humanæ felicitatis inanitatem demonſtrandam. Sed nihil eum magis aperit; ac ipſa breuitas quâ clauditur, &

terminatur. ea porrò non annus, non hora, non dies est, non aliqua temporis portio quantumuis diminuta: sed punctum, sed momentum: tale audiit ore, Hussæi vatis; viri
Cap. 20. in vtraque fortuna longè maximi. *Hoc scio* (inquit) *à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Non ex sua aut vulgi opinione loquitur: sed ex certa scientia, quam non hausit à paucis annis: sed omnium seculorum experientiâ didicit, etiam ab ipsâ orbis infantiâ, primisq; hominũ cunis: quæ & ipsæ hoc extulerunt, *quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium Hypocritæ ad instar puncti.* vel vt habent Hebræi: *Lætitia impij ad momentum*; in quæ verba magnus Pontifex Gregorius, ad quem redeo: hanc, iniicit, quæstionem. *Hoc eorum gaudium æternitati comparatum quid erit? quando irruente mortis articulo ita consumitur, ac si omnino non fuerit. Cuius nimirum gaudij lætitia pertransiit; & pœna permanet, & cùm res amittitur, causa durat.* Vbi intentauit hoc flagellum, quod ducetur per longissimã lineam totius æternitatis: tum, cùm illa componit punctum gaudij, in quo vitæ mortalis stylus infigitur. *Gaudium Hypocritæ*, inquit, *ad similitudinem puncti est, quia apparet ad momentum, sed disparet in perpetuum; & sicut stylus in puncto dum ponitur, leuatur; sic Hypocrita præsentis vitæ gaudia, dum tangit, amittit.*

§. 4.

§. 4.

fructus colligi poßit, ac debeat ex illa rerum
ımanarum seu vicißitudine, seu breuitate.

[illâ rerum caducarum vicissitudine ac
reuitate, primū enascitur insignis quæ-
earum despicientia: tædiumque illius
quæ eò iactatur incōstantiæ salo. Tum
ı ardor quidam igneus, votumque illius
itatis, quæ nec vicissitudini, nec tēpori
›noxia; sed in ipsa figitur æternitate. Et
& illud in se ipse, aliisque amauit, ac do-
Propheta regius, ab vtrâque fortunâ pro-
›ctus; à quâ hoc posteris inscripsit pro-
iatum: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ*
bæ deargentatæ. medij cleri, interprete D.
ıstino, sunt duæ sortes, ac felicitates, ter-
& cælestis. quas inter is securè dormit,
iiescit; cui sunt pennæ columbæ. Apud
æos sapientes columba fuit symbolū fe-
tis; quam vt in sua tecta deuocarent viri
:ipes, postibus suis affigere solebant alas
nbæ gypso illitas, eas nimirum amabant
idati felicitatis; sed cuius, inquies? nē
illius quæ terris innascitur: sed alterius,
libero hauritur æthere, patentique cælo
ır, alarum, hoc est desideriorū remigio:
ius, inquā, quæ nec annuæ cælestium or-
ı reuolutioni, nec Solis aut Lunæ defe-
iibus subiacet: sed vtrumque cæli oculū,

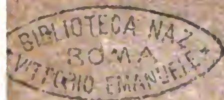
ſyderaq́;tranſcẽdit,& annos terrâ vniuerſoq́; altiores ad ſe rapit,impetu quodã,ac torrente voluptatis: qualis olim fluxit Auguſtino,cum æſtu diuiniore percitus exclamabat: *O Regnũ beatitudinis ſempiternæ,vbi iuuẽtus numquã ſeneſcit; vbi decor numquam palleſcit; vbi amor numquam tepeſcit; vbi ſanitas numquam marceſsit; vbi gaudium numquam decreſcit; vbi vita terminum neſcit.* Hoc regnum ambiebat magnus ille Præſul, magnus in Infulâ,maior in eiuſce dignitatis, gloriæque deſpicientiâ. Sentiebat nimirum hæc omnia ſeruire tempori, non æternitati, & qualiacumque ea demùm forent, cum labore quæri, cum timore poſſideri, cum dolore relinqui: quod ipſum etiam agnoſcunt, ac deplorant in purpura ſceptroq́ue Reges inclyti; vbi ea felicitas,quæ blandientis fortunæ Phaleris illuſit, ad extrema vitæ confinia venerit, tum explicatâ mente, liberaq́ue voce inter ipſas mortis anguſtias veritati concedunt illud, felicitatem humanam in bonis reponere nõ oportere. Ex multis vnum habe, quem noſtra ſuſpexit, & amauit ætas. Is fuit Philippus III. Rex Catholicus, dignus ſceptro ſuoq́ue nomine. Hic morti proximus cygneâ voce ſuis Regumq́ue fatis cecinisse dicitur illud dignum cedro: *Nihil confert Regem eſſe, niſi vt in morte cruciet fuiſſe.* Hæ fuerunt regiæ voces cum vita in extremo, mors in primo foret limine: in quo recurrebant

t identidem binæ voculæ : *esse, fuisse*, nec
llius fore. & hinc dolor, hinc lacrymæ.
n purpurâ, ſceptroque; populis dare le-
nationibus longè diſſitis dominari, &
mque Solis domum ſuis imperiis regere,
m, venerabile, regium, auguſtum eſt : at
ntes vehit curas, & immenſos addit ra-
um cumulos, quos à morte is exiget *per*
Reges regnant : & hinc mirum quantum
it, & cruciat illud vnum, *fuiſſe* quondam,
m non eſſe : imò nec in æternum fore:
enim *lege neceſſitas ſortitur inſignes, & imos*
capax mouet vrna nomen, &

æqua tellus
Pauperi recluditur,
Regumq́ pueris.

porrò recluſa fuerit illa; vbi regios cine-
nagnarumque mentium exuuias cœpe-
quid ab illis reliquum eſt niſi inane &
um *fuiſſe* : quod plerumque plus affert
ris & ignominiæ, quàm *eſſe* gloriæ dede-
voluptatis: ideoque is cui altior eſt ani-
& terrâ terreniſque omnibus ſuperior,
acit fortunæ aleam, aliò flectit ſpes om-
nas, ac vota ; ſpectatque vnum *eſt*; quod
patietur alteram illud *fuiſſe*: imò, nec *fore*:
t perpetuum, perenne, æternum.
illud velut in ſcopum mentis, & intel-
tiæ oculos emittebat Auguſtinus, &
votorum ſuorum voluebat æſtus, ita

 enim

enim Superos, Deumque compellare sæpè solitus. *Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum qui est? numerum,* inquit, *qui est. quid ergo? iste numerus, in quo tu es, non est? planè, si attendam benè, non est; si hæream, quasi est; si transiliam, non est.* Igitur, ô Deus! ô amor! ô deliciæ meæ! ô summa votorum meorum! *quæro numerum dierum, qui est; non istum, qui non est.* quod autem sit illud exponit paucis: *Est illud simplex, quæro, est verum, quæro, est germanum, quæro, est, quod est in illa Ierusalem sponsâ Domini mei, vbi non erit mors, non erit defectus, non erit dies transiens, sed manens. Hunc, inquam, numerum dierum meorum, qui est, notum mihi fac, vt sciam quid desit mihi: hoc enim mihi deest, hic laboranti; & quamdiu mihi deest, non me dico perfectum.* vt & ipsi aliquando perfecti simus; quæramus numerum dierum qui est, felicitatem, quæ ex vero est, nec patitur mœstum illud, ac inane *fuisse.* Eumdem certè omni animi contentione quærebat Augustinus, & noctes diesque hunc fatigabat votis, lubet illum audire in scriptis suis etiamnum ingemiscentem.

Psal. 38.

Inciderat in ea Dauidis verba: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, Vbi est Deus tuus?* Pupugerunt eæ Dauidis querelæ, æstuantem animum, & ad pares gemitus, lacrymasq; excitauêre. hinc piæ illę eum in locum lucubrationes: *Siue diem intelligas pro huius sæculi prosperitate, noctem verò pro huius*

Psal. 41. v. 4.

sæculi aduersitate; siue in prosperis rebus sæ- siue in aduersis rebus sæculi, ego desiderij mei la- as fundo, ego desiderij mei auiditatem non de- Et cùm in mundo benè est, mihi malè est; an- m apparebo, ante faciem Dei. quid ergo di- uasi gratulari me cogis, si aliqua humana sæ- rosperitas arriserit? nónne deceptoria est, nónne caduca, mortalis? nónne temporalis, volatica, itoria? nónne plus habet deceptionis quàm de- tionis? cur ergo non & in ipsa fiant lacrymæ panes?

æc olim magnificè & piè iactauit Au- inus, à quo mirum quantum dissidet s nostra. Si ea latet in nocte aduersitatis: effluit in lacrymas, easque madenti ore t: at si eminet in amæna prosperitatis ,tum in risum effunditur, & insolenti læ- extollitur; parum memor sibi alios flue- e cælo fontes ac torrentes voluptatis: sic arduæ in terris animæ, non sic præ- æ mentes, idem iis in vtrâque fortunâ pa- oquitur, isque fletus ac lacrymarum, quę ora libentes perennes ducunt riuulos, arescere vnquam possunt: vsque dum iret surgatque dies æternæ felicitatis.

§. 5.

Prosperitas huius mundi impiis iuxtà, ac piis communis est, imò eorum maximè quos diuiua Iustitia inferis destinarit.

VT hoc argumentum, quod ingressus sum, absoluam, tibi pro coronide, adiiciam illud, quod in alto die, hoc est in prosperitate, erit pro fræno, nimirum ea esse cæli leges, & superum placita, vt quem amæna, sudaque vitæ dies in secundis viderit, eumdem plerumque in aduersis lugeat ac deploret longa, tristisque nox mortis atque æternitatis. Et illud est arcanum, & immensa quædam abyssus diuinæ sapientiæ: quam dum non capit Propheta Regius, attonito, stupentique similis exclamat: *Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns.* Huic Psalmo titulus est *Asaph*, id est, congregatio, videlicet synagogæ caduca vitæ bona quærentis, fastidientis autem æterna: ei primùm exponit æstus, impetusque animi diuina iudicia humano pede metientis: deinde ad seipsum denique redit, & altiora eius iudicia veneratur, ac suspicit. Vt & ipse mirari discas, profundoque silentio premere; attende quæ sint vitia, quæ voces mentis abalienatæ, & in æternæ prouidentiæ rationibus quo-

Psal. 72. v. 2. 3.

dammodo vacillantis. ea ſunt eiuſmodi:
Iei autem panè moti ſunt pedes, affectus, in-
m, & ſenſus animi quaſi in viâ prauâ,
ragoſâ, lubricâ, nutare ac vacillare cœ-
nt: *& panè effuſi ſunt greſſus mei*: propè in-
aquæ effluxerunt, atque exciderunt à ſa-
udicio, à fiducia in Deum, à ſtudio virtu-
uius tamen in ſemitâ hactenus ſteterant.
oris, fluxuſque elabentis animulæ, cauſa
longa pax peccatorum: *Zelaui* (inquit)
iniquos pacem peccatorum videns.
Ion fuit ille zelus bonus, ac verus; ſed ei
è ſimilis, quem Ezechiel appellat ido-
zeli, quo ſolent quandoque peti ſanctiſ-
mentes: quibus ex eo venia danda;
d hic motus animi, ſit is, quem Theologi
llant, primò primum: qui nec reum ar-
, nec facit: ei quippe ratio voluntaſque
conniuet. Neque verò ab illo zelo, à Dei
gibus, debitâque auctori ſuo ſubmiſſio-
iſceſſit Dauid; ſed propè abfuit, vt diſce-
t, cùm diuinæ rationes adhuc eſſent in
lto, altaque nocte: tum, inquiebat, *zelaui*,
t Auguſtino interprete, *attendi peccatores*,
llos habere pacem. quam pacem? temporalem,
m, caducam, atque terrenam: ſed tamen talem,
m & à Deo ego deſiderabam. Vidi illos habere,
on ſeruiebant Deo, quòd ego deſiderabam vt ſer-
Deo; & dixi, Ergo ſine causâ iuſtificaui cor
n. quando ſeruio Deo, & iſta non habeo; non

seruiunt illi, & his abundant. Vbi est merces bonæ vitæ meæ? vbi est præmium seruitutis meæ? benè viuo, & egeo, & iniquus abūdat. Hæc omnia è calamo suo fudit Propheta antequam *accederet ad cor altum*, ad secretiora Dei sui consilia; quæ quia nos latent, alios atque alios euoluunt, & iactant æstus cogitationum.

Cato, vir ceteróquin grauis, & vbique ferè suus, cùm videret in Pharsalica Pompeium cum exercitu, non tam militum, quàm Senatorum, Patritiorum, Equitum, Nobiliumque prostratum; & lasciuientem tantisper in ciuili sanguine tyrannum, non satis sui compos exclamauit, *In rebus diuinis multum esse caliginis*, multò autem impudentius apud Psalmistam, impij *posuerunt in cælum os suum, & dixerunt, quomodo scit Deus, & si est scientia in excelso?* Sed religiosiùs Augustinus, in eâ diuinorum consiliorum nocte pronuntiauit. Iudicia Dei multa occulta esse, nulla iniusta, & quamuis pænè omnia lateant sensus, mentesque mortalium, *hac in re tamen piorum fidem non latere: iustum esse quod latet.*

Lib. 20. de ciuit. c. 2.

Sed quia multis huius æui hominibus non sapit, non satisfacit ea vocula, *latet:* adducemus in medium nonnullas illius diuinæ prouidentiæ causas: quibus bona mens proculdubiò acquiescet; & verò acquieuit ipse Augustinus: cùm enim dixisset, *Reuerà fratres mei nullum mare tam profundum est, quàm cogitatio Dei,*

vt mali floreant, & boni laborent, nihil tam pro-lum, nihil tam altũ, vbi naufragat omnis infidelis lo alto, in isto profundo. Nec in eodem fidelis q; naufragiũ faceret; subiecit oportunas ilitudines, quibus ea veritas, quæ hacte- in caligine fuerat, emergeret, atque elu-ceret. Vna petitur è duobus filiis, quos na- a planè similes, id est fratres, esse voluit; pa dissimiles effecit. *Duos,* inquit, *filios habet o, alterũ castigat, alterũ dimittit; facit vnus malè on corripitur à patre; alter mox vt se mouerit, co-is cæditur, flagellatur. Vnde ille dimittitur, & ille tur, nisi quia huic cæso hæreditas seruatur, ille au- dimissus exhæredatus est. Videt eum non habere* *In Psal. 91. v. 7.* *, & dimittit eum, vt faciat, quod vult. Puer au-, qui flagellatur, si cor non habuerit, & imprudens it, & stultus, gratulatur fratri suo, qui non va-t; & gemit de se, & dicit in corde suo; Tanta a facit frater meus: quidquid vult facit, contra cepta patris mei, & nemo facit illi durum ver-. Ego mox vt me moueo, cædor. Stultus est, & rudens, attendit, quid patitur, & non attendit l illi seruetur.* Similes ei puero sunt pleri- mortalium: si à Deo, ceu optimo paren- vapulant, gemunt, lacrymantur, eiu-t: at descendant in profundas Aucto- sui cogitationes, vt in iis legant, quò ctet paterna illa correctio, quæ fi-n, in terris dum punit, cælis asser-.

Neque

Neque verò prudentior ille exiſtimandus eſt filius; qui dum omnia ſibi impunè licere ſentit, in ea ſolutioris vitæ licentia, geſtit, exultat, & inſtar effrænis equi vagus excurrit; quocũque ſeu voluptatis,ſeu libidinis rapit impetus; næ inquam ille imprudens, & ſtultus eſt: qui cum terræ, lutiq́ue hæredem ſe videat;attollitur,atque intumeſcit:neſcitq́ue ſe cæli exhæredem eſſe; iamq́ue deletum & expunctum è diuinis tabulis. Hæc velim ad animum reuoces, ſeduloq́ue mediteris, quiſquis alto die,fortunâque lætiore frueris; in eâ hoc tibi fræno ſit: *Boni laborant, quia flagellantur, vt filij; mali exultant, quia damnantur vt alieni.* Quod ipſum argumentum ingenioſius

Pſal. 72. tractat Auguſtinus in ea Dauidis verba, *Quia non eſt reſpectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum. in labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Iam intellexi, inquit, quare illi habent pacem, & florent in terrâ, quia morti earum non eſt declinatio, id eſt, quia certa mors & & æterna eis manet, quæ nec declinari ab eis, nec ipſi ab ea declinare poſſunt. & eſt firmamentum in flagello eorum; non eſt enim temporale flagellum eorum: ſed firmum in ſempiternum. Propter hæc ergo mala quæ illis æterna futura ſunt, modo quid? in laboribus hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Numquid, & ipſe diabolus non flagellatur, cui tamen æternum ſupplicium præparatur?* Hæc dum audis è tanti Præſulis ore, vide quàm iniqua

iqua tibi ſors obtinget;ſi modò leuia,pau-
ſque cum ceteris mortalibus flagella decli-
s,vt grauiſſima incurras,& æterna.

Altera eam in rem ſimilitudo, ducitur ab
ris,à fœno,& flore, cum quo componit in
oſperis inſolentiores. *Exoriuntur ibi ſicut fœ-* *In Pſal. 91.*
*n. quid eſt,inquit, ſicut fœnum? Virent cùm hyems
ſed æſtate areſcent; attendis florem fœni: quid ci-
s tranſit? quid lucidius? quid viridius? non te de-
et viriditas iſtius: ſed time ariditatem ipſius.* Fœ-
m es,& flos fœni;quiſquis amas candidos
æ dies,amænos ſoles,lautamq; fortunam:
ea viges, ac flores, quamdiu ver aſpirat
ius æui mortalis: at æſtum time ſupremi
icij,ab eo areſcet viror fœni, & flos exci-
. Atque hoc ſtatum fixumque eſt ex diui-
iuſtitiæ lege:Sed quæ miſeria,cæcitaſque
tra eſt,pauci omnino id attendunt: pleri-
e enim,vt teſtatur, & deplorat idem Au-
ſtinus, *Proſpiciunt peccatores orientes ſicut fœ-
n,id eſt florentes ad tempus. attendunt florem ipſo-
 temporalem, & imitantur illos, & volentes cum
ſlorere ad tempus, intereunt in æternum.* Et hæc
ſumma calamitas,ac miſeriarum abyſſus,
m rurſum à ſimili magis ac magis aperit.
Naſcitur illud ab ortu & occaſu ſolis hu-
à manè & veſpere: in his impij *videntur
re ad tempus, & iuſti laborare: ſed quare? quia
eſt adhuc: quid eſt, nox eſt? non apparent merita
rum, & quaſi nominatur felicitas impiorum.*

Iniu-

Iniustus *facit malè, & tamẽ viuit, floret, terret, honoratur: Iustus facit benè, & reprehenditur, blasphematur, laborat, terretur: & hoc* quia *tenebræ sunt: sed tolera noctem, desidera manè:* Manè dico beatæ æternitatis, quod vbi illuxerit, tunc dissipatis veluti nebulis, profundaque huius sæculi nocte; liquidò despicies quàm vana, quàm fucata, quàm noxia fuerit ea felicitas, quæ tibi malè illusit, cùm adhuc hæreres in huius mundi caligine, tenebrisque; à quibus nisi maturè te subduxeris, ibis in alteram noctem æternitatis, vbi numquam succedet manè, grataque solis ac lucis vicissitudo.

Sed & altera est similitudo huic argumento peroportuna; & te ad bestias vocat & boum argumenta. in his videbis ferocientem taurum solo insultantem improbè, cornuque ferientem: pinguem, obæsum, distentum: cui non absimiles esse vult Augustinus, eos omnes, quos in prosperis sui quodammodò iuris esse Deus, cælumque patitur. *Attende,* inquit, *taurum deuotum victimæ; permissum errare liberè, & vastare, quæ potest vsque ad diem occisionis. Sic superbos, & indisciplinatos ducit vindex Dei manus tamquam ad victimam præparatos, & parcit eis ad malam libertatem: quàm melius fuisset non sic pepercisse:* quid enim prodest ea libertas, quam excipit, damnatque æterna seruitus? Hæc mihi, tibique (beneuole lector) suggessit Hypponensis Præsul, qui tot

In Psal. 72

fundit

ndit oracula, quot verba; ea si sapis, in se-
etiore secessu, oportunoque deuotæ men-
otio expende; & cùm ridet, blanditurque
rtuna, hæc tecum ipse loquere: *Nimis pro-
dæ facta sunt cogitationes tuæ*, ô Deus, nimis
a iudicia tua, quæ timeo tamquam rumen-
super me fluctus: quid enim? ex voto si
hi cedunt omnia; an non meritò succur-
horrendum illud, nè is ego sim filius, quem
lestis pater dimittit? nec in tempore ca-
gat, vt perdat in æternitate? An non ego
s fœni, quod hodie est, & cras in clibanum
ttetur, hodie viret, floretque, cras exare-
t, & in sterquilinium abiicietur? Annon
in tristi nocte, profundâque caligine vi-
n exigo miserabilem, vt etiam ab illa ab-
n in noctem æternitatis? Annon ego in-
nitus ille taurus, iumentumque infelix
od aurato, nitentique cornu in triumphi
ciem ad macellum ducitur, raptaturque
victimam nil miserantis Orci? certè si è
nis vltima metiri velim, is dici & esse
sum, ac ne re etiam ipsâ sim, ô Deus! ô
or! ô bonitas immensa! hîc vre potiùs, hîc
, vt in æternùm parcas.

C A-

CAPVT II.

Altitudo diei eſt humana aduerſitas.

D. Hilario altitudo diei eſt elata ſuperborum potentia, vis aduerſa, tyrannis effera, & quæuis alia tribulatio, quæ vt longa ſit, eſt tamen tantùm dies vnus. Ab hoc ſibi viſus eſt timere Propheta Regius, timere, & ſponſa, & nos ipſi timeamus oportet: vt enim dicamus illud, quod hoc æuo dici poteſt, videtur altius aſſurgere, & hominum verticibus impendêre ſol aliquis, & æſtus diuinæ Iuſtitiæ: à quâ non videas emitti, atque elabi aliud præter ignes, fulmina, flammarumque globos, flagella, inquam, graueſque pœnas, quas ab hominum ſceleribus & maleuolentiâ exigit Deus.

Hinc nos intus affligunt domeſtica mala, morbi peſtes, diſſidia, lites, contentiones; foris autem accedunt & omnium aures, animoſque pulſant, arma, bella, cædes, & ſtrages eorum, quos nobis natura, ſanguis, fides, religio, Deuſque iunxit. Ex hoc malorum appulſu, fit vt optimus quiſque ſeſe ſentiat commoueri, grauiterque doleat ea mala ſuo, vel ſuorum capitibus incumbere.

Verùm quid facias? cedendum eſt tempori, ac tempeſtati: cedendum irato, tonantique

que cælo: non ita tamen concedendum vt
illa penitus captetur vmbra, nullum quæ-
tur effugium, est prudentis boniq́ue viri
à potest, & licet elabi, vmbrisq́ue meliori-
is reddi.

§. 1.

Proferuntur rationes ob quas à persecutione ceu alto die timendum.

TErtullianus (notum à calamo nomen) vt
iis qui in carcere, vinculisq́ue religionis
isâ tenebantur, aut solatio esset, aut stimu-
ad martyres librum inscripsit; in quo latè
tat illud: *Nihil interest vbi sitis in sæculo, qui
ra sæculum estis.* Vt autem euincat extra sæ-
um esse; & corpore liberos, & animo li-
iores ostendit: itaq́ue eos alloquitur et-
i in ipso squallore carceris. *Quid vos,* inquit,
*dicti? de carcere in custodiarium si fortè transla-
xistimetis: habet tenebras, sed lumen estis ipsi: ha-
vincula; sed vos soluti Deo estis. Triste illic exspi-
; sed vos odor estis suauitatis. Iudex exspectatur;
os estis de iudicibus ipsis iudicaturi. Contristetur
qui fructum sæculi suspirat. Christianus extra
erem sæculo renuntiauit: in carcere autem, etiam
eri.* Huius rationem ab insigni quadam
ni altitudine ducendam esse pronuntiat;
lla enim & animus, à corpore, & à se-
quodammodò videtur discessisse: & in
im Deumq́ue totus excessisse: Ideoque,

C inquit,

inquit, *auferamus carceris nomen, secessum vocemus: etsi corpus includitur, etsi caro detinetur, omnia spiritui patent. nihilq́; crus sentit in neruo, cùm animus in cælo est. totum quippe hominẽ animus circũfert, & quò velit trãsfert.* Hæc ille, de sui sęculi martyribus: sed non omnium est ea felicitas; vti nec illa quàm suaui doctaq́ue eloquentia cõmendat

Sem. 6. in Cant.

D. Bernard, *Stat*, inquit, *martyr tripudiãs, & triumphans, toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro, nõ modò fortiter, sed alacriter sacrũ è carne sua circũspicit ebullire cruorẽ. Vbi tunc anima Martyris? nempe in tuto, nempe in petrâ, nẽpe in visceribus Iesu, vulneribus nimirũ patentibus ad introeundũ. Si in suis esset visceribus scrutans ea, ferrũ profectò sentiret: nunc autem in petrâ habitans; quid mirũ si in modum petræ obduruerit? neque mirum si exul è corpore, dolores non sentiat corporis. neque hoc facit stupor, sed amor, submittitur enim sensus, nõ amittitur.* Sed, vt dixi, nõ omniũ est ea felicitas, is Superũ fauor, eæ delitiæ, à quibus verum istud in præcelsis illis mentibus. *Nihil interest, vbi sitis in sæculo, qui extra sæculum estis.* Sitis in arẽte terra, extorri solo, & quantumuis immani exilio damnati, *nihil interest, quia extra sæculũ estis.* Sitis in arctiore custodiâ, in situ, squalloreq́ue putidi carceris; *nihil interest quia extra sæculum estis.* Distenti sitis in equuleo, in catasta positi, in cruce fixi, in ignibus & flammis semiusti; *nihil interest*, quia etiam *in his extra sæculum estis.* Sitis denique in atrocissimis tormentis, in ipso miserabilis fati limine, mortisq́ue faucibus; *nihil interest*,
quia

quia etiam in iis constituti, *extra sæculum estis.*

Tanta nimirũ vobis cælo propitio, felicitas obuenit; quæ si in omniũ esset manibus, nihil omnino ab alto die, ab immiti ferro, à crudeli persecutorũ manu foret extimescendũ. Verũ vt eos in istâ cæli indulgentiâ, numinisq́; fauore miremur, & amemus: at certè videmus alios, lugemusque: quos non eadem occupat, tueturq́; Superũ gratia: & hinc (quod ingens malũ, infelixq́; lapsus) nonnullos scimus; qui fortiter è carceribus emissi ad martyrij metas, palmamq́; properabãt, in ipso cursu cecidisse turpiter, nec metam attigisse: Ita plerumque nauigia, post superatos maris ęstus, ventorum turbines, fœdas tempestates, fluctusque decumanos: in ipso portu, aquis hausta, & alto demersa naufragium fecisse nouimus.

Narrat S. Basilius sub Licinio Imp. in Armeniâ, quadraginta pugiles Christianos, militari laude, & corporis robore florentes ob Christi fidem captos fuisse: qui cum neque muneribus, neque laminarum, fœdarum, vnguiumque terroribus de gradu cõstantiæ deturbari potuissẽt: tandẽ acerbiori, quàm primo aspectu, quisquam putet, supplicio mori coacti sunt. Sub mœnibus ciuitatis lacus erat ob frigoris acerbitatem glacie constrictus, in eo quadraginta fortissimi Athletæ, nudi, Ioue sub algidissimo, vrentibus ventis, & penetrantibus frigoris morsibus, pernoctare *Hom. in 40. Mart.*

 cogun-

coguntur. Ac nè in eâ hyemis gelidiq́ue elementi inclementiâ, ſua deeſſent ad defectionem illicia: non longè in ipſa lacus ripâ tepefactum balneum collocatur, vt ſi quis à Chriſto vi doloris vellet deſciſcere, frigori excutiendo, & releuando corpori haberet perfugium. attende quæſo doloris magnitudinem. Corpus, frigore iam ſeſe immittente, primo in pallorem concreto ſanguine, vertitur: deinde turbatur, vt fremit, dentes frendent, venæ contrahuntur, & nerui, adeoq́ue & totum corpus conſtringitur: dolor inſuper acutus, & cruciatus inenarrabilis per medullas penetrans, intollerabile facit, ſic frigore concretis, tormentum; quod deinde in acutum tendit, vt igne conſumi videantur; ab extremis namque corporis partibus ſubintrans vapor, & ad interiora, ac penitiora confugiens, quædam vnde abſiſtit, mortua relinquens, nonnulla verò, ad quæ tendit, doloribus afficit lætalibus. & verò eo loci, ac temporis ita malè affecit, vt ex iis vnus frigoris æſtu, atque vrigine victus, Chriſtoq́ue periurus, in balneum proximum ſeſe coniecerit: in quod vbi intrauit derepentè mortuus eſt, corpore, quod glacie iam obriguerat, aquæ calidæ attactu, diſſoluto. Sic abiit miſella animula ad inferos, & dum vnius horulæ tormenta putat effugere, in ſempiterna inferorum incendia, cruciatuſq; ſeſe induit.

Quod

Quod illi quondam; hoc etiam cuique
enire poteſt; & certè eueniret quampluri-
is, niſi ſuperior aliqua vis accederet: quæ
ficienti corpuſculo robur adderet, & inde
boritur ab alto die neſcio quis timoris
ſtus, ac trepidatio: quæ etiam ex alio capi-
e augeri ſolet. Certamina noſtra ſpectat è
ælo Deus, & ingruentes ceruicibus noſtris
empeſtates deſpicit; ſed quandoque eo ferè
nodo, quo Seruator optimus cum nauicula,
qua vehebantur Apoſtoli, operiretur fluctibus:
à quibus etſi vigilarent, imò exanimarentur
ceteri, dormiebat ipſe periculi ſecurus
ac tempeſtatis. Verùm is ſomnus ſubitò
diſcuſſus ad has diſcipulorum voces: *Domine* *Matth.* 8.
ſalua nos perimus, tum enim ſibi ſuiſque à ſopore
quaſi redditus, imperauit ventis & mari,
& facta eſt tranquillitas magna. Si quoties
imminet tempeſtas aliqua, ſæuiuntque venti
turbato huius vitæ pelago, adeſſet Seruator
aliquis, qui furentibus vndequaque perſecutionum
fluctibus, modum finemque poneret;
benè nobiſcum agi cenſeremus; nec ab alto
die metus vllus ingrueret: ſi modò ad paucas
voces oportunum è cælo adeſſet auxilium:
ſed quandoque & ſæpiùs clauſum illud dixeris,
& malis noſtris obfirmatum. Ita ſecum
olim actum teſtatur Huſſæus vates, gratus
tamen ſuperis Orator. Cùm gemeret ille, fatiſceretque
ſub ingenti perſecutionum mole:

à qua & in fortunis amplissimis, & in liberis, numerosáque prole, & in corpore fœdè laniatis, cùm inquam gemeret, querelásque cælo,terraque teste deponeret: impetu quodam fatiscentis animi, ita de Deo questus: *Clamo ad te, & non exaudis me; sto & non respicis me: mutatus es mihi in crudelem, & in duritiá manus tuæ aduersaris mihi.*

Si tu,ô Deus! qui certantium es agonothetes clamantem non audis, quis exaudiet? si stantem in pugna fortiter,despicis,quis aspiciet?si mutaris in crudelem,qui viscera misericordiæ ceteris induis, ecquis mitescet? si durâ ferreâque manu aduersaris, ecquis erit propitius? nullus enimuerò, nullus erit: & hinc alterũ accedit malum: & illud quidem longè maximum.quod cum veniâ dictum velim,ô summe Vniuersi rector & arbiter:à tuâ illâ conniuentiâ, & si pateris etiam duritie. Patienti Iobo, ceterisque appellunt importunæ impiorum voces, & in cælum,superosque blasphemiæ: eæque iterum ac sæpiùs ingeminant antiqua illa, & multo sæculorum lapsu detrita verba,*vbi est Deus eorum?*

Lib. de Ciu.Dei, c.19.

Sed ne longius: iam rationum, querelarúmque est satis; remedio opus est oportuno: dabit illud Augustinus, & quidem ad illas infidelium voces toties inuito cælo iactatas ita respondebit: *Deus meus vbique præsens est,vbique totus, nusquam inclusus, qui possit adesse secre-*

ſecretus, abeſſe non notus. Ille cùm me aduerſis rebus exagitat, aut merita examinat, aut peccata caſtigat. Ita reſpondit olim Auguſtinus, & ita reſpondere voluit familiam Chriſti infidelibus omnibus, cùm exprobant, quòd eam Chriſtus ab hoſtium furore, & barbarie non liberauerit. Sed hoc ipſum patebit magis ex ſequenti paragrapho.

§. 2.

Afferuntur cauſæ tribulationum omnium.

HOc in alto die vmbraculum, & in aduerſitate ſeu remedium, ſeu ſolatium eſt, eius cauſas omnes longè ante quàm eueniat, peruidiſſe: ſic enim nihil importunum, nihil improuiſum accidit. D. Auguſtinus à quo non tam verba petuntur quàm oracula, omnem malorum eluuiem, quâ obruimur, è duplici fonte manare docuit: cùm enim eam mouiſſet quæſtionem, quæ in ſcholis, & pulpitis eſt frequens, vnde in hominum genus emittatur, ſæuiatque tribulatio? hæc ſubiicit:

Omnis tribulatio, aut pœna impiorum, aut exercitatio iuſtorum: quia eadem tribula, & paleas concidit, & frumenta à paleis exuit. vnde tribulatio nomen inuenit. *Lib. 83. quæſt. q. 27.*

Vtitur eleganti ſimilitudine, quę propoſitæ

 quæ-

quæstionis nodum eò faciliùs dissoluat; quò ratio vnde illa ducitur, apertiùs & clariùs sub oculos ponitur.

Est Ecclesia, & fidelium omnium congregatio velut area: per quam sparsę paleæ, sparsum & triticum, & hoc illis permixtum: expectandus ventilator, qui triticum à paleis, In Ps. 194. paleas à tritico discernat. *Nemo*, inquit, *se separet, nemo se disiungat, triticum es; ferto paleam, quousque ventiletur. De area vix excutieris, si triticum es. Si triticum esses foris ab area, inuenirent te volatilia, & colligerent te. Adde quia eo ipso quò discedis, & volas, paleam te esse iudicas. sed quia leuis eras, venit ventus, & de subpedibus boum ablatus es: qui autem triticum sunt, ferunt trituram; gaudent, quia grana sunt, gemunt inter paleam: expectant ventilatorem quem cognoscunt redemptorem.* Ille in extremo huius orbis actu, paleas à tritico separabit: & illas quidem igni tradet; hoc beatæ reseruabit æternitati: & quia hæc ipsa, nihil inane, nihil leuiusculum, nihil futile patitur, & in horrea beatitatis admittit; ideò necessum est vt priùs triticum à paleis exuat quòd facit tribula ipsius vel pondere, vel beneficio. Dixi, beneficio: si enim tritico sua mens, suus esset sensus, non ægrè pateretur se premi, se teri, volui, ac reuolui: nec de incumbente trituræ mole, & versatili ligno quereretur: vtpote à quo sentiret se paleis eximi, nudari aridâ, exsiccâ, leuiusculâ illâ veste:

te: & natiuo puroque decori reddi, atque humanos vſus, ad quos natura formauit, tari. Sic nec queri poterit iuſtus aliquis ſi- ventilatoris ſui; id eſt Creatoris iniuriâ: ſi b aliquo tribulationum pondere ponatur, prematur illo, imò & atteratur: nouit enim illo purgari ſe paleis, hoc eſt vitiis, & pri- io nitori; id eſt virtuti reſtitui.

Cedo mihi ferrum longa rubigine exe- ium, non Vulcanum arguet, edaceſque flammas, in quas immittitur; non incudis duri- tiem, non mallei inclementiam damnabit, à quo tamen repetitis ictibus vapulat, atque contunditur: quia vt gemere, tundique videatur malleum inter, & incudem; ab his priſtina donatur formâ, rubiginemque omnem, ac vitium deponit.

Cedo mihi, ſi voles, & aurum: eſt enim metallum Princeps, auari ſoli partus, ac diuitiæ; & tamen ignes, ac flammas patietur illud, amabitque diſſolui totum, ac liqueſcere, vel eo tantùm, vt probetur magis, & adulterinam materiam ſibi mixtam expuat: ſic & omnis iuſtus, ſi modò nouerit ſe tribulationis igne, cælo, Superiſq; probari, atque exerceri, in eum veniet, non modò non inuitus, ſed & lubens, voleníque: ſatis memor vt antiquum illud, ita & verum: *tamquam aurum in fornace probauit illos.* in fornace ardet palea, & purgatur aurum, illa in cinerem vertitur, & Sap. 3. v. 6.

in Psal.60. illud sordibus exuitur. *Fornax mundus; aurum iusti; ignis tribulatio; artifex Deus*; inquit Augustinus; bonus omnino artifex; à quo non redeas nisi purior, exercitatior, imò etiã doctior ab illâ turbulationis palæstrâ: in quâ vulgatum illud receptumque pronuntiatum: παθήματα sunt μαθήματα: *paßiones sunt disciplinæ*: ideoque is inter illa est nexus, eaque necessitudo: vt illas qui respuat, has quoque censendus sit respuisse; & qui admiserit, admisisse, veluti singularem aliquam, præstantemq; diuæ mentis exercitationẽ, quã omni æuo necessariam viri inprimis sapiẽtes iudicauêre.

Fuit olim apud Romanos in amplissimo illo orbis theatro proposita, & agitata ea quæstio: expediretne Romanæ iuuẽtuti, partæq; Vrbi ab armis gloriæ, Carthaginẽ Romæ æmulam, dirui penitus atque euerti. itum vt plerumque fit apud magna ingenia, in diuersas, pugnãtesq; sententias, quarũ meminit Augustinus: ab iisq; ducit argumentũ instituto meo accommodatum. Erant eo loci, ac temporis duo vrbis Romanæ lumina, hinc Scipio Pontifex, inde Cato: hic destruendam censuit, soloq; exæquandã; ille conseruandam omnino Carthaginẽ, vt haberet Romana pubes, quo exerceretur, quódve metueret: placet super eâ audire piè lacrymantẽ Augustini eloquentiam: *Scipio Pontifex maximus, ille iudicio totius senatus vir optimus, metuens Vrbis calamitatẽ,*

nolebat

nolebat æmulam tunc Romani imperij Carthaginem dirui; & decernenti, vt dirueretur, cōtradicebat Catoni; timens infirmis animis hostē, securitatē, & tamquam pupillis ciuibus idoneum tutorē, necessarium esse videns terrorē. Hæc Christianâ eloquētiâ S. Præsul, qui securitatē, ac pacē, quam alij matrem appellant, ipse nouercam, imò & hostē vocitabat. quia, vt inquiebat, *secundis rebus ea mala oriuntur in moribus, quæ sæuientibus peiora sunt hostibus* ab his enim etsi terror aliquis emanet, est tamē is tutor idoneus, seuerus cēsor, ac veluti pupillis ciuibus pædagogus: ita censuit, ita dixit Scipio: *Nec eum sentētia fefellit: re enim ipsa probatum est, quàm verū diceret: deletâ quippe Carthagine, magno scilicet terrore Romanæ Reip. depulso & extincto; tanta de rebus prosperis orta mala subsecuta sunt; vt corrupta, diruptaq; cōcordia, priùs sæuis, cruētisq; seditionibus, deinde mox malarū cōnexione causarū, bellis etiā ciuilibus tantæ strages ederentur, tātus sanguis effunderetur, tantâ cupiditate proscriptionum, ac rapinarum ferueret immanitas, vt Romani illi, qui vita integriore mala metuebant ab hostibus, perditâ integritate vitæ, crudeliora paterentur à ciuibus.* Et hæc de illo argumēto Augustinus, à quo hoc in rem meam verti velim: tribulationē optimam esse magnorū virorū exercitationē. Vt enim disertè D. Gregorius: *Electorum desideria, dum premūtur aduersitate, proficiunt; sicut ignis flatu premitur vt accrescat, & vnde quasi extinguitur, inde roboratur.* Plura in hāc sentētiā cogi posset SS. *In Moral.*

Patrum

Patrum testimonia, à quibus consultò abstineo, calamumque nimis ad ea præcipitem sisto. quia cuique facilè obuia: vnicum tantùm ex Augustino iterum produco, vt iis sim solatio, qui ex eo quòd cælum tonet, quòd aduersa, ac reflante fortunâ turbines emittat, iratum sibi numen opinantur, & clamitant. Horum voces, impetusque animi de Deo parum æquè sentientes hac vna sententiâ retundit: *Aduersitas quæ bonis viris obiicitur, probatio virtutis est, non iudicium reprobantis.*

Lib. 1. Conf. c. 1.

Transeo ad alteram tribulationis causam, quam initio mihi proposui: ea fuit pœna impiorum: & quia hæc in aperto est, atque in luce totius vniuersi, vt tam ratione discatur, quàm sensu; ideò in eâ exponendâ breuior ero, & contractior: lectoremque beneuolum vno dumtaxat Tertulliani, auctoris longè grauissimi testimonio erudiendum suscipiam, ac deinde bona cum venia dimittam.

Primum ostendit inustam generi nostro insignem auaritiæ labem, & insanam longè, lateque dominandi libidinem: deinde altiore, vt solet, cothurno insurgit, & emissa cælo vindice supplicia explicat: *Omnia,* inquit, *iam peruia, omnia nota, omnia negotiosa; solitudines famosas retrò fundi amœnißimi obliterauerunt syluas, arua domuerunt, feras pecora fugauerunt, harenæ seruntur, saxa panguntur, paludes eliquantur: tantæ vrbes, quantæ non casæ quondam: vbique*

vbique domus, vbique populus, vbique respublica, vbique vita, summum testimonium frequentiæ humanæ. Vbi sic orbe toto diffusa gentis nostræ examina fuisse docuit: tum suum de illis sensum aperit, & elatiore stylo exclamat: *Onerosi sumus mundo, vix nobis Elementa sufficiunt, & necessitates arctiores, & querelæ apud omnes, dum iam nos natura non sustinet. Reuera lues, & fames, & bella, & voragines ciuitatum pro remedio deputanda, tamquam tonsura insolentis generis humani.* Hæc Tertullianus, qui paucis multa complectitur. Primùm onerosos nos esse mundo; non naturâ sed culpâ, quæ graue est, & immensum onus: sub quo & ipse laborat orbis, turbanturque Elementa: ita turbatum & propè euersum mare, eaque nauicula, quæ Iudam vehebat: de quo disertè Ambrosius: *Ibid.*

Non turbatur nauis, quæ Petrum habet, turbatur illa quæ Iudam habet: etsi multa illic discipulorum merita nauigabant; tamen eam adhuc proditoris perfidia agitabat: in vtraque Petrus, sed qui suis meritis firmus est, turbatur alienis. Vehebatur eâdem cymbâ Petrus, vehebantur & alij Apostoli, magni illi heroës vehebatur & ipse Christus, ipsa bonitas, ac sanctitas, & tamen ab vnius Iudæ perfidiâ velut immenso pondere nauicula subsidit: adeò verum illud, *onerosi sumus mundo, vix nobis elementa sufficiunt,* nec iam nos peccatores natura sustinet. Alterum ea flagella, quæ nos premunt esse ægris mentibus *Luc. 5.*

pro remedio: re enim ipsâ ſummus ille animamarum medicus, vt morbos ex animo, velut alieno diuerſorio expellit, malorum agmina immittit: & hinc famē, inde luem, iſtinc belli fulmina, ferriq́ue aciem oſtentat; atque altè imprimit, vt ſanet. & ita factum olim cum Iobo etſi tantùm peccatoris vmbra, typuſq́ue foret: vnde fluxerant amicæ illæ de Deo querelæ. *Inſtauras teſtes tuos, (id eſt morbos) contra me, & multiplicas iram tuam aduerſum me, & pœna militant in me.* Reuerà enim niſi militarent, nec Deo militaret homo. Poſtremum denique, quod vbere eloquentiâ ad peccati ſtragem traduxit Tertullianus, eſt, quòd fames, lues, bellum; aliæq́ue pœnæ ſub quibus ingemiſcimus, *ſint veluti tonſura inſolentis generis humani.* Quòd enim illa eſt nemori, hoc & generi noſtro. Si tricenis eoq́ue ampliùs annis incædua fuerit ſylua, ſeſe effundit, atque exonerat in noxias propagines: à quibus ſuccreſcentia germina ſuffocantur, & pereunt, non exiguo incolarum damno. Hinc ſtatis annis cæduum eſt omne nemus, nec vltrà excreſcere & luxuriare permittitur. Sic & homo qui etiam audiit olim arbor inuerſa; inſtar nemoris ſylueſcit totus, & in peſſima ſeſe ſpargit germina: niſi aut peſte, aut ferro fiat cæduus ac tonſilis; tum enim inutiles, damnoſaſque adnaſcentium ſeu paſſionum, ſeu etiam vitiorum propagines deponit, at-

que

que abiicit, vt proxima pagella edocebit.

§, 3.

Producuntur eximij tribulationum prouentus.

OPortunum in alto die æſtuque tribulationum effugium eſt, audax & liber animus, amorque patiendi; à quo ſi non tollitur, at certè multùm imminuitur doloris vehementia. *Durum* enim *ſed leuius fit patientiâ quidquid corrigere eſt nefas*: mala autem omnia quæ hos ſequuntur æſtus aut corrigere, aut deterere velle, eſt nefas: vt enim Seneca: *Ad hoc ſacramentum adacti ſumus ferre mortalia; nec perturbari his, quæ vitare noſtræ poteſtatis non eſt*. non eſſe autem noſtræ poteſtatis hinc liquet, quod ea nobis quodammodò congenita, & toto velis nolis orbe ſparſa.

Dicitur olim declamator aliquis apud Senecam grauiter queſtus, quod quocumque pedem figeret, in ſpinas incurreret, ſeque fœdè cruentaret. Cui illicò reſponſum eſt; eas pedibus eius adnaſci & adhæreſcere, ideóque de viæ, ſemitæque iniuriâ, atque aſperitate, queri deſineret: pedes potiùs ſuos aſpiceret, atque excuteret; ab illis enim ſpinarum aculei, cruentique atque edaces morſus.

Quod illi, hoc pleriſque mortaliũ vſuvenit: gemunt illi, quòd quocũque pedẽ animúmve flectant;

flectant; in tribulos, in ſpinas, in arctas difficultates offendunt. Verùm illud non tam viæ huius mortalis vitium eſt, quàm deprauatæ mentis; quamquam & huius, & illius aliqua eſt culpa. Vt enim verè ac ſuauiter D. Bernardus, *Spina culpa eſt, ſpina pœna eſt; vide quomodò cautè ambules inter ſpinas: plenus eſt mundus ſpinis. in terra ſunt, in aëre ſunt; in carne tua ſunt; verſari in his, & minimè lædi, diuinæ potentiæ eſt, non virtutis tuæ:* ideoque longâ, ac perenni opus eſt patientiâ; ingens enim *telum* ipſa patiendi *neceſſitas*: quod etſi declinare, aut infixum declinare non poſſis omnino, at certè potes, vt mollius imprimatur efficere: efficies autem: ſi commodas tibi ob oculos poſueris meditationes, eximioſque à tribulatione prouentus, ad quos priuſquam elabor, id ſtatuo, eum & ſibi, & aliis ignotum viuere, ac mori; qui nihil aduerſi tulerit in vita. de eo ita philoſophari ſolebat Democritus, *Nihil infeliciùs eo, cui nihil aduenit vnquam aduerſi, non licuit illi ſe experiri, vbi ex voto illi fluxêre omnia, vt ante votum.* Hæc ille Philoſophus vel ipſa natura duce: aliquid ampliùs & ſenſiſſe, & dixiſſe viſus eſt Seneca: cùm illud è muſeolo ſuo effatum extulit. *Miſerum te eſſe iudico qui numquam fueris miſer; traxiſti ſine aduerſario vitam; nemo ſcit quid potueris, ne tu quidem ipſe; opus enim eſt ad ſui notitiam experimento. Quid quiſque poßit, non niſi tentando didicit.* Philoſophis illis, quibus ſtudium ſapien-

Serm. 48. in Cant.

Seneca l. 1. de Prouid.

ientiæ fuit in primis curis: nihil anti-
ius, nihil ſolemnius illo pronuntiato, &
lioris Philoſophiæ oraculo: *noſſe teipſum*;
od vt in omnium oculis eſſet, in templo
lphico adſcribi placuit, velut cæleſte ac
inum quoddam effatum, quod qui in ſe
reſſiſſet, beatus eſſe, & dici poterat; eo
i caruiſſet, miſer: at careat ille neceſſe eſt;
nihil vnquam in vitâ obuenerit aduerſi.
ita ex vero, bonoque conſtitutis ad illos
ulationis fructus orationem, ſtylumque
to.

Primus fructus.

Gratia Prædeſtinationis.

Onis mentibus nihil adeò in votis, &
amoribus eſt, ac ipſa beatitas, quæ ſuaui,
tentique illecebra, ad ſe allicit, rapitque:
porrò non leui pendet à frutice: ſed è
ſſura, ac torculari petitur. Vadem habeo
guſtinum, cui fidem negare nec audeas,
verò etiam poſſis. Ille hominem æternæ
um beatitati, comparare ſolebat cum vuâ,
oliuâ, quæ gemit, in torculari: reprobum
em, & à ſuperis auerſum, cum eâ, quæ et-
inum pendet è frutice, ſuoque tenacius
æret ſtipiti.

Vua, inquit, *& oliua quamdiu pendent in frute-
uis libero aëre perfruuntur: at nec vua vinum eſt,*

nec oliua oleum, ante pressuram. sic sunt & homines, quos prædestinauit Deus, antequam accedant ad seruitutem Dei, fruuntur in hoc sæculo tamquam delitiosâ libertate, velut vua aut oliua pendentes. sed accedens, quisque ad seruitutem Dei, ad torcularia se venisse cognoscat; conturbabitur, conteretur, comprimetur, non vt in hoc sæculo pereat; sed vt in apothecas defluat.

In Ps. 60.

Da mihi hominem in paucis amantem salutis suæ ac beatitatis: nihil adeò illum pungit, ac sollicitat, atque illud: sítne in æterna illa, diuinaque mente scriptus cæli ciuis & accola; sítne vt in scholis loquimur, prædestinatus: si aliqua huiusce beneficij spes melior affulgeat; si coniectura longè probabilissima, si Superi patiuntur, etiã certa accesserit scientia, tum ille omnibus incedit lætitiis; nec se ipse præ gaudio capit: adeò suaue, amabile, magnum & singularis cuiusdam gratiæ loco est, hoc antè peruidisse, & in cælestibus tabulis nomẽ suum impressum adlegisse. At ecce, Augustino teste, atque interprete diuinæ mentis, prædestinatus es: si modò sis vua, sis oliua; sed in pressurâ & torculari. Si enim adhuc pendes è frutetis tuis, si mundo adhæres atque adniteris: si liberum eius hauris aërem, spiritumque vanitatis, si delitiosâ frueris libertate: si pendes vt vua aut oliua tuo de stipite: pendes certè spem inter & metum: meritò anxius, dubiusque de salute

lute. & talis es antequam accedas ad Dei
ıctoriſque tui ſeruitutem : liber enim tibi
.deris, & ſeruus es; in delitiosâ viuis ac ſpi-
ıs libertate, ſed mirum quantùm animæ
ɔxiâ : pendes è fruteto tuo ac ſtipite; ſed
ec vua es, nec oliua, quæ cælo beatiſque ſa-
iat: at vbi ad Creatoris tui ſeruitutem pro-
iùs acceſſiſti : vbi ad torcularia veniſti, vbi
ontribularis, contereris, comprimeris: tunc
emum incipis defluere, & elabi in cæleſtes
.pothecas : quod beneficium quantum ſit,
s ſolus æſtimat : qui cælum æquis oculis
ıſpicit, & animo ac cogitatione metitur, ac
ɔenſat præmia æternitatis. Certè ſanctiſſi-
mæ quondam in terris animæ, dum adhuc
dubiæ natarent ſpem inter & metum, atque
vtramque æternitatem : liquidò oſtende-
runt, quanti penderent, hanc cælo propitio
gratiam ante peruidiſſe.

S. Antonius de Paduâ, magnum illud lu-
men Franciſcanæ familiæ, cùm diuinâ re-
uelatione cognouiſſet laicum hominem,
tunc quidem moribus non optimis de præ-
deſtinatorum eſſe numero, & in libro vi-
tæ iam inde ab æternitate conſcriptum;
tanto eum honore ac reuerentiâ colere cœ-
pit; vt non modò mirarentur & ſtupe-
rent alij : verùm etiam ille ipſe laicus ſto-
macharetur. Sed Antonius homini ſubira-
to; imò quandoque niſi à tali reuerentiâ

desisteret, minitanti, respondit, continere se non posse, quin eum coleret, omniq́ue honoris officio prosequeretur in terris, quem in cælos relatum iam modò nouisset. Quòd si in alium is fuit Antonius, quis in seipsum futurus fuisset? Sanè D. Franciscus cùm aliquando in extasi, excessuq́ue præcelsæ orationis, de suo prædestinatione certior factus esset, nomenq́ue suum in illo cælesti electorum codice legisset, statim atque ab illo excessu ad se rediit: exclamauit, *Laudetur Dominus Deus meus, ipsi gloria & honor sine fine.* Ea cogitatio, is impetus exultantis animi & in seipso gestientis, sic octo dies integros tenuit, vt nec de vllâ re aliâ loqui, imò nec cogitare posset, ac ne horas quidem Canonicas decurrere: adeò volupe fuit in illâ vnâ meditatione hærere, ac delitiari. Sed non omnibus id conceditur beneficij, vt iis pateat & aperiatur beatus ille liber, in quo sua nomina impressa legant: at multorum, esse potest ea gratia, is fauor, vt sint de numero eorum, *Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui:* conformes, inquam, in passionibus, in cruce, in ipsâ mortis imagine: quos autem ita præsciuit in idæis diuinis, & prædestinauit æterno, atque immutabili voluntatis suæ decreto: hos deinde luci datos, ac vitæ; ad gloriam vocauit, eâdem crucis viâ in cælum, gloriæq́ue domicilium transferendos. hoc vno perfecu-

Ad Rom. c.8.v.29.

cutionum bono, te ipse solare, probè me-
or illius, quod etiam Isidorus: *Semper Deus*
hos vulnerat, quos ad salutem perpetuam præ-
at.

Secundus fructus.

Virtutum succus & gratia.

Iui Patres Augustinus & Chrysostomus,
magna illa lumina surgentis Ecclesiæ:
nc tribulationum fructum familiarem
iunt; & sub oculis ponunt duplici simili-
line; vna ducitur à vite, altera ab aratro.
tis vuarum est ferax: terra frumenti pa-
is; at neque illa vinum fundet, neque hæc
iem dabit vitæ sustinendæ necessarium,
& vua supponatur torculari, & terra fin-
ur aratro, *Vua*, inquit Augustinus, *in vite*
suram non sentit, integra videtur; sed nihil inde
nat: mittitur in torcular, premitur, iniuria fieri
tur vua: sed ista iniuria sterilis non est; imò si nulla
ria accederet, sterilis maneret. Vidisti aliquan-
siue in ampla regione, siue in aruo cliuo-
idultas & matrices vineas: vt sua disten-
it brachia, vt pampinis ornantur, vt sese in
emos frequentes, & confertas vuas exo-
ant; ea vitis est gloria, ea felicitas: sed
s inde generi nostro fructus? quis pro-
tus? quamdiu de vite seu de matre pen-
vua: quamdiu pressuram non patitur;

oculos quidem oblectat ſeu virenti candore, ſeu ſubcæruleo rubore: at guſtum numquam reficiet, niſi decidatur, mittatur in torcular, ac conculcetur. Crederes iniuriam fieri vuæ; dum ita teritur: at ex vero nulla ei fit iniuria: imò verò fieret quàm maxima niſi ſic premeretur. Si enim ſemper pendula maneret in vite: ſterilis maneret, imò etiam ſuâ ſponte diſſolueretur tota, atque putreſceret: at vbi ſubiicitnr preſſuræ ac torculari, tum ex ſe purum putumque merum effundit; quod & homines, & prope Deos oblectet.

Quæ vitis, eadem & iuſti ratio: ſi ſuus eſt ille, plerumque tepet, frigetque, qui calere debuit diuinus amor: at muſto plenus erit charitate; ſi ſub aliorum pedibus fuerit, immanique tyrannide. *Mundus*, inquit Ambroſius, *vindemiarum vbertate lætatur, nos ſanctorum paßione gaudemus; quæ quidem paßio vindemiis comparanda eſt: ſicut enim vuarum compreßione vinum funditur; ita & ſanctorum martyrio vini vice ſanguis effunditur; niſi quod vua temporales fructus præſtat, paßio ſempiternos.* Rectè ergo martyrium vindemiis comparatur. habet enim & ebrietatem ſuam, habet & calicem ſuum, de quo dicit Propheta Dauid, *Et calix tuus inebrians, quàm præclarus eſt.* Ab illo calice, & cordi lætitia, & calor animæ, & fidei puritas emanat; vt eo loco diſertè probat mellifluus Doctor.

Serm. 72. de Natali S. Cypriani.

Et

Et hi quidem sunt vberrimi atque lectissimi tribulationum fructus, quos aliâ similitudine declarat os illud aureum, à cuius eloquentiâ ardoreque dicendi attonita hæsit antiquitas. Censuit ille pias iustorum animas esse veluti solum molle atque versatile, quod tribulatione seu aratro subigitur. Spectasti quondam agricolas laborum in paucis patientes, aratrum ducere, stiuæ inniti atque incumbere, & eâ ferrum ad ima reiectum premere: vt terram penetret, ac peruadat profundius; illa secari se, versari, & in sulcos agi patitur: & si non pateretur nec semen admitteret, nec lætas ederet segetes, nec albentem orbi famelico messem redderet: reddit autem vbi labore ac sudore multo, imò & aliqua si voles sui iniuriâ, damnóve est subacta.

Sic & boni omnes suas habent arationes, suos agriculas, à quibus non terris sed cælo excolantur. Qui sint illi è D. Chrysostomo, si quæras; audies malos esse *bonorum agricolas.* Hi nimirum eos duris laboribus exercent ad multas segetes, ad patientiæ, virtutumque messem; ad prouentus qui non hyemem vnam, alterámve ferant, sed ipsam quoque æternitatem.

Ita secum olim actum ait Propheta regius, dum eo sub onere exclamat, *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores*: vel vt vertit

 Aqui-

Aquila; *arauerunt peccatores:* quia tribulationes, vt exponit Chryſoſtomus, *arationes quædam ſunt.* ſub iis ſi premeris, ſi verſaris partes in omnes, ſi quaſi in animo ſulcos pateris: ne geme, ne plora, ne damna agricolas illos: tibi enim laborant, tibi ſerunt, quod aliquando cum gaudio metes, vbi corpus hoc mortale, hanc luteam molem; quæ aratri ferrum timet, excuſſeris. Agedum ergo, ô anime, ſi terra es cælo ficta & æternitati, aratrum admitte & exultans patere: ſi vua es, & quidem inter ſpinas, id eſt malos, quaſi ſuccreſcens: ne earum aculeos time: *Pendet*, inquit Auguſtinus, *vua inter denſa ſpinarum, ſed non ſurgit de radice ſpinarum: cautè manum immitte, ne lacereris à ſpinis, id eſt ne facta imiteris malorum, & lege vuam inter ſpinas pendentem, ſed de vite naſcentem. Ad te perueniet botri alimentum, ſpinis ſeruatur ignis tormentum.* Iure meritiſſimo dixit Auguſtinus, *botri alimentum*, quia vt alimento nutritur, creſcit, augetur omne, quod viuit: ſic perſecutionibus adoleſcit & creſcit iuſtus omnis; augetur & triumphat Eccleſia.

Lib. de Paſtor. to. 9.

Terræ cæloque nota innocentis Ioſephi afflictio, fratrum inuidia, ciſternæ ſitus & ſquallor, impudentis feminæ dolus, & vmbra carceris; à quâ tamen euaſit ad lucem, & magni culmen imperij; ideoque à parente felici nomine & omine dictus *filius accreſcens Ioſeph.* vel vt legit D. Hieronymus, *filius auctus ſuper*

fontem. Nimirum, Iosepho aduersitas fuit, òd riuulis esse solet fons & scaturigo: vt im hæc perenni fluxu nouas & nouas semr effundit aquas, quibus vicina loca irrit ac perfundat: ita afflictio fons est, qui as mentes, ipsumque Ecclesiæ campum imiit ac fœcundat; facitque vt crescat in messm magnam. *Ecclesia,* inquit D. Hieronymus, *rsecutionibus creuit, martyriis coronata est: ipsa ostquam ad Christianos Principes venit; potentiâ uidem & diuitiis maior, sed virtutibus minor facta st.* Sic quantum à fonte persecutionum fluterat boni, tantùm à prosperâ ridentique fortunâ, mali videtur refluxisse: adcò verum illud D. Gregorij Nazianzeni; *Facilius videtur aduersam fortunam ferre; quàm secundam conseruare.* His cogitationibus, ceu imminente vmbrâ aduersitatum æstus, altosque dies molliter falles, feliciterque declinabis, vbi tibi ipse persuaseris, eum esse diuinæ prouidentiæ ludum amabilem, vt etiam à malis, bona quàm maxima elicere consuescat.

In vita S. Malach.

Tertius fructus.

Insignis morum conuersio, & salutaris pœnitentia.

NOs humiles animę quandoq; plus æquo conniuemus, & proni in cupiditates nostras abiicimur, nostri Deique immemores;

vt ſopitam memoriam numen excitet, ſua tonante cælo fulmina exerit; ſuas à ſolo, ſaloque, imò & ab Orco tempeſtates excitari patitur, vt ſi efferatum pectus non moueant proſpera: at certè commoueant aduerſa. Ita quondam in purpura ſceptroque Dauid, cùm ex voto fluerent omnia, & ſecundo fortuna rideret afflatu, Dei ſuique memoriam pænè excuſſit. at ſibi Deoque redditus eſt, vbi graue tempeſtatis onus vertici incubuit: ſub illo gemebundus ait: *Grauata eſt ſuper me manus tua, conuerſus ſum in ærumna mea dum configitur ſpina.*

Pſal. 31. 4.

Eſt ſummi Auctoris manus alia atque alia: quandoque ſymbolum eſt diuinæ potentiæ: manus enim, teſte Philoſopho, eſt organum organorum: & in iure ciuili ſignum eſt poteſtatis: ita de Ioanne dicitur: *Manus Domini erat cum illo.* quod in eo ſeſe oſtentaret diuina potentia. Quandoque etiam, ac ſæpiùs Dei manus argumentum eſt curæ ſingularis, amoriſq; quo in vnum aliquem diuina miſeratio propendet. Sic olim Iſraeli Deus, *Ecce in manibus meis deſcripſi te.* Eſt illud amantium proprium, ſi quid habent in amoribus, vt ſemper etiam habeant in oculis, ſolēt illud pingere, ſcribere, ſculpere in annuli Palâ, vt perpetuò ſub aſpectum cadat. Sic Iſraelitæ in Babylone exules, ne vllo vnquam die Solimæ immemores eſſent, illius expreſſam imaginem

Iſai. 49.

n in annulo circumgeſtabant. Hinc illæ ces, *obliuioni detur dextera mea, ſi non memor tui Syon.* Atque ita cum iuſtis agit Deus opt. ter max. deſcribit eos, pingitque in anibus ſuis, non atramento, non colore, nchyli murice, ſed ſanguine. At longè ia peccatori eſt Dei manus, nimirum pro raui ſupplicio pœnáve, quam à ſe remoeri dum amat patiens Iobus: *Manum tuam,* iquiebat, *longè fac à me.* cur ita? quia ſupra nodum menſurámve grauis eſt & pondeoſa Dei manus: quos tangit, illos ferè pprimit, atque obruit: niſi fortè (quæ cæli ndulgentia eſt) leuior ſit eius attactus, & id ſalutem: & is Dauidi fuit: ita enim de Deo, deque ipſo loquitur: *Grauata eſt ſuper me manus tua.* pondus audiſti, pœnámve irati numinis; etiam miſerantis manum aſpice, & *conuerſus ſum,* inquit, *in ærumnâ meâ dum configitur ſpina.*

Hic locus difficilis eſt atque implexus, & ſanctorum Patrum interpretatione varius. D.Hieronymus qui extrema ſanctioris æui Hebræis litteris addixit, ita vertit: *Verſatus ſum in miſeria mea cùm exarſerit æſtas:* Chaldaicè, *verſus eſt viror meus in ſiccitatem æſtatis.* Ea loquendi ratio peti potuit, ab inſolenti æſtu, ab alto ſole, quo terra penitus exareſcens, & veluti ſitibunda, hianti ſinu cælum inclamat, & imbres expoſcit: ſic Dauid cùm
eſſet

eſſet in ipſo perſecutionum ſuarum meridie, velut ab igne, calentiq́ue ſole vſtulatus, & exſuccus, algentem animum erigebat; cælum ſuſpiciebat, optabatq́ue ſibi defluere, & illabi imbres diuinæ miſerationis vberrimos.

Verùm Hugo Cardinalis aliter legit atque exponit: ſpinam enim accipit pro oſſe, quod à collo per dorſum decurrit, hominemq́ue excelſum atque erectum ſuſtinet. Quòd ſi ea ſpina dorſi, ea oſſium ſeries, aliquo impetu frangatur, tum verò neceſſum eſt hominem inclinari, penituſq́ue abiici. Ita ſecum actum ait Dauid: vbi ingenti tribulationum aſſultu, & curarum incumbentium mole preſſus, & propè fractus fuit, tum demum ad Deum confugit; vt onus vel ſuſtineret, vel auerteret: & ſic *conuerſus eſt in ærumna ſua dum configeretur*, & comprimeretur *ſpina*. Et hæ quidem interpretationes inſtituto meo ſunt accommodæ: ea tamen aptior, quam producunt Septuaginta.

Conuerſus ſum in ærumna mea dum configitur ſpina, hebraicè, *ſcots*, quæ vox non tantùm ſpinam ſignificat; ſed & ſtimulum, quo boues adigi ſolent ad aratrũ, diurnoſq́ue labores: ita ab ærumnis & longâ tribulatione, tamquam ſtimulo adactus ſum, inquiebat de ſeipſo Propheta; vt terram animæ meæ excolerem, foderem aratro cõpunctionis, irrigarem lacrymarũ fonte, vt fructus efferret in æternitate.

Ecce

Ecce quæ bona pariat tribulatio, vt prole meritò pronuntiarit Isaias: *Beati qui seminatis super omnes aquas immittentes pedem bouis asini.* Frequens illud ac solemne scripturis, per aquas intelligantur tribulationes: ita salmista, *Intrauerunt aquæ vsque ad animā meam*: a Sapiens, *Aquæ multæ non potuerunt extinguere aritatem. Beati* ergo *qui seminatis super omnes quas*, id est tribulationes. Cap. 32. Cant. 8.

Sed cur, inquies, immittentes pedem bouis & asini? latent hîc multæ grauesque causæ, quas paucis eruere est animus. Video apud antiquos bouem fuisse symbolum fertilitatis: vnde Pharaoni, septem boues, crassi & pingues per somniantis speciē obiecti, ostentum aliquod fuêre illius fœcunditatis, & annonæ quæ septem integros annos tenuit. Sit in nummis Vespasiani, iugati boues symbolum aliquod exhibuêre, vbertatis illius & annonæ, quam Roma eius beneficio est consecuta. huius symbolo consentit ipsa vox, & eius etymon, boui enim datum est nomen à nutriendo. βῶ, enim Græcè, id est nutrio.

Fuerunt deinde iugo iuncti boues pro symbolo laboris ac patientiæ; ex quo manauit ille mos apud veteres Germanos, vt vxori ducendæ maritus in dotem mitteret iugatos boues, frænatum equum, & scutum cum gladio; vt eo doceretur vxor, venire se debere in partem laboris, & seu pace, seu bello eamdem

eamdem cum marito aleam esse subeundam.

Denique legi apud Pierium emblema nobile, in quo visebatur bouis imago bellè expressa, cum hac epigraphe: *Agris & aris*. Seruit enim agris bouis labor, & aris seruit, vbi ad eas cælo Deoque cadit victima. Et istæ pro boue faciunt rationes: pro asino hæ, quod sit animal abiectum, flagris natum, & onerum summè patiens.

Et ii debent esse Christiani, vt beati seminent super omnes aquas. Crederes semina non benè committi fluxo aquæ elemento, in quo nec hærere, nec radices agere, nec germinare, florere, aut fructus edere possunt: crederes, inquam, illud, nec aberrares à vero: si de aquâ purâ, putâque incidisset quæstio: at non sic de tribulatione: quæ etsi instar aquæ labatur & fluat, admittit tamen semina virtutum, longæ patientiæ, pœnitentiæque salutaris; quæ tibi ostentant, & efferunt pes bouis & asini, quos dum iuberis immittere super omnes aquas, tribulationum tuarum; vnà etiam moneris, afferre insignem patientiam, laborum tolerantiam, pœnitentiæ flagra, & infractos aduersis animos: quos si dederis, vbi in labore & ærumnâ seminaris, metes deinde cælestem annonam; fertiles, & beatos habebis annos: denique vbi seruieris *agris*, id est Ecclesiæ, tum etiam

etiam seruies *aris*, velut innoxia, sacraque Deo victima; cui licebit æternùm appingere hanc epigraphem, laboris & patientiæ, honoris & gloriæ tesseram. *Agris & aris.*

§. 4.

Præclara incitamenta patientiæ ex Tertulliano.

TErtullianus antiquiores Philosophos, quos *alicuius sapientiæ animalia nominat*; ait *inter sese variis sectarum libidinibus, & sententiarum æmulationibus discordasse, ac solius patientiæ in commune memores fuisse; huicq; vni studiorum suorum commisisse pacem. In eam,* inquit, *conspirant, in eam fœderantur, illi in affectatione virtutis vnanimiter student, omnem sapientiæ ostentationem de patientiâ præferunt.* Vt & ipsi præferamus non iactantiæ studio, sed virtutis exemplo, Ex eodem Auctore pauca breui compendio delibabo, tibique amice Lector, ad solatium reddam. *Lib. de patientiâ.*

Primum eximiæ ac cælestis patientiæ argumentum ducitur à Deo ter opt. ter max. auctore vniuersi, & locupletissimo bonorum omnium fonte. *Vt scilicet exercendæ patientiæ auctoritas, non sit affectatio humana, sed viuæ, ac cælestis disciplinæ diuina dispositio.* De quâ ita magnificè & elatè discurrit.

Deus

Deus ipse patientiæ exemplum, vt qui florem lucis, huius super iustos, & iniustos æqualiter spargit; qui temporum officia, elementorum seruitia, totius genituræ tributa, dignis simul, & indignis patitur simul occurrere: sustinens ingratissimas actiones, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes nomen cum familia ipsius persequentes; luxuriam, auaritiam, iniquitatem, malignitatem, quotidie insolescentem; vt sua sibi patientia detrahat: plures enim Dominum idcircò non credunt, quia sæculo iratum tamdiu nesciunt.

Quis non crederet vniuersi dominum, & architectum omnia naturæ officia negaturum, vbi sua & ei neget abiectus homo, terræ filius, lutea progenies? quis non putaret ex æquitatis esse lege; vt sol ille aspectabilis orbis oculus, ei claudatur, & occidat, qui Deo suo pectus infidum claudit, & occidit? quis non diceret & lunam, & stellas amœnas illas, lucentesque noctis gemmas ei densa nube, vesteque tegi oportere, qui sua scelera in apertam inuitamque cæli lucem effert atque ostentat? quis irata non expectaret maria, inclementes Euros, sterile & effœtum solum, verbo vno naturam, non matrem, sed nouercam ei esse debere; qui Deo auctorique suo & mentem & fidem perdidit: imò qui in insignem eius contumeliam eo seposito artis sua ludibria, & proiecta manuum suarum opera pro Numine habet, ac colit?

Certè

Certè si mortalium iniquitatem etiam humano pede, nostroque ingenio metiremur, profectò pronuntiaremus illud: omnia ab eo auerti oportere, qui se priùs ab auctore, architectoque suo auertisset: nihil tamen horum videmus, in hoc rerum mortalium cursu; in hac orbis œconomiâ: ea enim peræquè impiis seruit, atque piis: causam si roges: ea est Dei patientia: à qua etiam eò labitur impudentiæ homo, vt Dominum non credat, quia sæculo iratum tam diu nescit. Alterum documentum cælestis illius ac diuinæ patientiæ petitur à Christo Seruatore quàm optimo. Eam ipse exhibuit tum in ortu cunisque: tum etiam in omni vitâ, tum denique in ipsâ morte, vltimâque scenâ acerbissimæ passionis. De primâ lucis vsurâ, modoque ita Tertullianus: *Nasci se Deus in vtero patitur matris, & expectat; natus adolescere sustinet, & adultus non gestit agnosci; sed contumeliosus insuper sibi est, & à seruo suo tingitur.* Primus Adam è terrâ rufâ, suoque luto, subitò prodiit integer æui, perfectâ & quasi adultâ iam ætate: nec puerum se vidit vnquam; aut vteri materni angustias, obscurosque carceres sensit: at secundus non sic emersit in auras: latuit enim in virginis aluo, maternâque custodiâ per menses omnino nouem, & incrementa passus est ætatis; vt esset illa patientiæ ludus, & insigne demissionis argumẽtum: quod datum quàm maxi-

E mè,

mè, vbi ad extrema vitæ confinia ventum eſt. De his ita heroïco calamo Tertullianus:

Traditur & adducitur, vt pecus ad victimam ille, cui legiones Angelorum, ſi voluiſſet, vno dicto de cælis affuiſſent. ne vnius quidem diſcentis gladium in vltionem probauit; patientia Domini in Malcho vulnerata eſt, itaq; & gladij opera maledixit in poſterum, & ſanitatis reſtitutione, ei quem non ipſe vexauerat, ſatisfecit, per patientiam miſericordiæ matrem.

In primo paſſionis Dominicæ gradu pedem fige, mi lector, & iterum, iterumq; lege, atque apud te tacitis cogitationibus expēde pauculas illas voces, *Patientia Domini in Malcho vulnerata eſt*. quis ille Malchus? homuncio natus è puluere, è vulgi ſordibus, ex abiecto famulorum grege; è circulis impiorum ganeonum euocatus, vt eſſet Iudæ proditoris aſſecla, & actor in illâ ſcenâ, quam terra ſtupet, exhorrent inferi, Superi damnant ac deteſtantur: & tamen vt is eſſet, adhuc in eo *patientia Domini vulnerata eſt.*

Quid hîc ſentiam, quid loquar? in horto Gethſemani ceu orationis ſede, ceu patiētiæ theatro, in genua abiectus erat Seruator mitiſſimus: ſublatæ erant in cælum manus & oculi; elata atque efferueſcens oratio: cùm de repentè quà data porta ruit infanda Iudæ cohors; in quâ longè ante alios ſeu audaciâ, ſeu ferociâ ipſe Malchus eminet, & innocenti agnello vincula manicaſque parat; ac propiùs immi-

imminens iamiam iniecturus videri poterat, cùm illud aduertit è discipulis vnus, ceteris altior animo, & manu promptior, quid deinde? ferrum vaginâ expedit ac nudat: & in impudens scelestumque caput valido impetu nisuque intorquet: sed fallente manu, ac fortè obiectâ galeâ, elusus ensis caput medium non diffidit; sed auriculam dumtaxat eripuit, leueque vulnus inflixit, & ecce in eo vulnere, *Patientia Domini vulnerata est.*

Et hic primus tragicæ illius lucis est actus. alios attendamus. Proditori Iudæ, infamique satellitio cùm manus dedisset Deus homo; etiam contumeliis locum dedit. *Despuitur enim, verberatur, deridetur, fœdis vestitur, fœdioribus coronatur.* non tam adactus necessitate quàm suâ inductus volũtate. nimirum vt rursus magnificè Tertullianus: *Saginari voluptate patientiæ discessurus volebat; & qui in figurâ hominis proposuerat latere, nihil de impatientiâ hominis imitatus est.* imò & illud liquidò ostendit, docuitque, *Patientiam Dei esse naturam effectam, & præstantiam ingenitæ cuiusdam proprietatis.* In quam vt & ipsi veniamus hinc monet, iubetque, quòd simus *serui Dei viui, cuius iudicium in suos, non in compede, aut pileo vertitur, sed in æternitate, aut pœna aut salutis.* Et illæ quidem nobis pro stimulo sunt ad patientiam, hæc autem calcar addit, & suaui gloriæ, ac beatitatis illecebra allicit.

Venio ad tertium de patientiâ argumentum, quod etiam neruosè ac eleganter tractat Tertullianus: exprimitur illud in lege nouâ, quam ſic inſcripſit Chriſtus, vt verbo firmaret, quod docuerat exemplo: *Olim*, inquit, *& oculum pro oculo, & dentem pro dente repetebant, & malum malo fœnerabant: nondum enim patientia in terris, quia nec fides: ſcilicet interim impatientia occaſionibus legis, fruebatur. Facilè erat abſente patientiæ domino & magiſtro, qui poſtquam ſuperuenit, & gratam fidem patientia compoſuit: iam nec verbo quidem laceſſere, nec fatue quidem dicere, ſine iudicij periculo licet: probibita ira, reſtricti animi; compreſſa petulantia manus, exemptum linguæ venenum, plus lex, quàm amiſit; inuenit: dicente Chriſto, Diligite inimicos veſtros, & maledicentibus benedicite, & orate pro perſecutoribus veſtris, vt filij ſitis Patris veſtri cæleſtis*. Hæc vbi ſcripſit, & altiore ſtylo deduxit, tum admirabundus exclamat: *Vides, quem nobis Patrem patientia acquirat?* Vide quæ etiam in malis ſeu præſidia, ſeu etiam ſolatia.

Si detrimento rei familiaris animus concitatur: huc illi ſuggerit in aurem: *Quòd ipſe Dominus in nullis diuitiis inuenitur. Quòd ſpiritum, quem à Domino ſumpſit, ſæcularis rei gratia non concitat. Quòd libentes terrena amittamus, vt tueamur æterna. Quòd totum licet ſæculum pereat, ſit illud parum, modò patientiam lucrifacias*. His monitis animum fluctuantem continet, firmatque in rei domeſticæ anguſtiis, & bonorum iactura.

Sin

Sin autem grauius vrget, pungitq́ue amicorum nostrorum amissio, & vt credimus mors importuna, & in hac patrocinantur oportunæ eiusdem patientiæ assertiones; è quibus vna è fide, ceu parente genitâ ob oculos illud ponit: *Cùm constet de resurrectione mortuorum, vacat dolor mortis, vacat & impatientia doloris. cur enim doleas, si periisse non credis? cur impatienter feras subductum interim, quem credis reuersurum? profectio est, quam putas mortem. non est lugendus qui antecedit sed planè desiderandus: id quoque desiderium patientiâ temperandum. cur enim immoderatè feras, abiisse, quem mox subsequeris?* Sed & alius est impatientiæ stimulus, libido quædam iustæ, vt videtur, vltionis, in eum, qui tibi bonum nomen, famamq́ue facultatibus omnibus, & vitâ cariorem eripuit. Et hunc retundit, frangitq́ue patientia; quæ hæc velut è tripode pronuntiat.

Vltio penes errorem solatium videtur doloris, penes virtutem certam, redarguitur malignitatis. Quid enim refert inter prouocantem, & prouocatum, nisi quod ille prior in maleficio deprehenditur, at ille posterior. nulla autem in maleficio ordinis ratio est, nec locus secernit, quod similitudo coniungit. Nè ea te in pœnam aliquando iungat, audi quæ tibi Dominus repromittat: *Vindictam mihi, & ego vindicabo, id est, patientiam mihi, & ego patientiam remunerabo.* hanc cæli indulgentiam, & certò ad promissam remunerationem spectarunt

in terris altiſſimæ illæ mentes, & inter aduerſa ſemper inconcuſſæ, à quibus vltima diſputationis ſuæ tela educit Tertullianus, adducitque in medium hinc Iſaiam, inde Stephanum, & iſtinc Iobum patientiæ miracula potiùs quàm exempla: de quibus gloriari, ſibique plaudere videtur etiam ipſum numen: vt enim auctoris illius calamo, voceque & ſcribam, & loquar: *Quale in illo viro* (Iobum intelligit) *feretrum Deus de diabolo exſtruxit? quale vexillum de inimico gloriæ ſuæ extulit? cùm ille homo ad omnem acerbum nuntium, nihil ex ore promeret, niſi Deo gratias; cùm vxorem iam malis delaſſatam, & ad praua remedia ſuadentem execraretur. quid ridebit Deus? quid? diſſecabitur malus, cùm Iob immundam vlceris ſui redundantiam magnâ æquanimitate diſtringeret, cùm erumpentes beſtiolas inde, in eoſdem ſpecus, ac paſtus foraminoſæ carnis, ludendo reuocaret.*

Reuocabat autem exeſo corpuſculo, vim addente, manumque porrigente ſpe rectâ remunerationis, à quâ & carnis afflictiones, & bonorum omnium iacturam, *& voluntariam ſuſtinuit orbitatem, ne ſine aliquâ patientiâ viueret;* qui iam inde probè norat, *quàm idoneus patientiæ ſequeſter ſit Deus, penes quem ſi iniuriam depoſueris, vltor eſt: ſi damnum, reſtitutor: ſi dolorem, medicus: ſi mortem, reſuſcitator: nempe tantùm patientiæ licet, vt Deum habeat debitorem.*

C A-

CAPVT III.

Altitudo diei eſt dies feſtus.

§. I.

Rationes huius aſſertionis ducuntur ab experientiâ rerum magiſtrâ.

ALiis interpretibus altitudo diei eſt dies feſtus; à quo ſibi malè ominatur Propheta regius: ſolet enim neſcio quo hominum vitio fieri: vt feſti dies plura inuehant, & importent mala quàm profeſti: ita iam inde ab omni antiquitate, ab ipſis Eccleſiæ cunis notare licuit, grauiſſima mala, fœdas tempeſtates, ſanctorum cædes, ac ſtrages in dies feſtiuos incurriſſe.

Ita quondam Machabæi, fortiſſima pectora, grandes animæ, patriis legibus abire iuſſi ipſo die feſto. *Ducebantur cum amarâ neceſſitate in die natalis Regis ad ſacrificia: & cùm Liberi ſacra celebrarentur, cogebantur hederâ coronati, Libero circuire.* Id ne facerent, corpus ferro, animum Superis tradidêre. *Lib. 2. c. 6.*

Ita poſteris deinde ſæculis vox clamantis in deſerto, vox Incarnati Verbi obmutuit, Ioannes Baptiſta, ſolemni feſtoque die capite

minutus eſt. *Præmittebatur*, inquit Auguſtinus, *lucerna ante ſolem, ſeruus ante dominum, amicus ante ſponſum, præco ante Iudicem, vox ante verbum.*

Sed, ô infelicem, ô malè ominatam diem! quæ impio Herodi feſtiua, natalisq́ue fuit: diuini verbi præconi vltima, feralisq́ue extitit: *miſſo* enim *ſpiculatore præcepit afferri, caput eius in diſco.* Ita extincta eſt mundi tenebris obuoluti lucerna, & oppreſſa ſiluit vox, primæ æternæq́ue Veritatis.

Marc. 6. v.2.

Ita die Azymorum in vincula venit Petrus, & ab Herode ad ſupplicium producendus erat, niſi diuina prouidentia malũ auertiſſet, ne primùm enaſcens Eccleſia, ſuo capite, Chriſti grex tenellus, ſuo Paſtore orbaretur.

Ita denique Chriſtus ipſe Seruator optimus ſub Paſchæ ſolemnia, cruci affixus redimendo generi noſtro ſanguinem ac vitam Deo Patri litauit: eiusq́ue famuli martyres inclyti, vel ipſo natalis Domini die, vel Paſchæ, vel Pentecoſtes corpora tyrannis, mortiq́ue obiecêre, adeò omni propè ſæculo ferales, & funeſti fuêre feſtiui dies, vt de iis præſago ſpiritu meritò dixerit Propheta: *Ab altitudine diei timebo.*

Hîc finire mihi fuit animus, calamumq́ue à tam lugubri, funeſtoq́ue argumento ſubducere. Cùm ecce recurrit animo innocentis Ioſephi memoria, ſtylumq́ue ad prima ſæcu-

la

la reuocat. Petitus ille ad immane flagitium ipſo die feſto: *accidit*, inquit Scriptura, *quadam die*: quæ fuit illa dies quædam? ſi infandæ mulieris libidinem, ſi ſcelus attendas, dies fuit quædam, dies anonyma, dies abiecta, cui in toto ſolis æuiterni curſu non erit nomen: at ſi faſtus Ægyptios legas, dies fuit feſtiua, & malo dæmoni mancipata: *mulieris inſidias adiuuans diabolus, ſolitudinem hominum per dæmonis feſtiuitatem inuexit.* *Gen. 36.* *D. Gregor. Selene orat. 8.*

Ad eam porrò confluebat Ægyptus omnis: hinc in plateis minor frequentia; in ædibus propè ſolitudo. Hanc inſanæ libidini ſeruire poſſe credidit impura mulier: diem ab arbitris vacuam, diem impio ritu coli ſolitam: quæ enim potiùs ſceleri ſeruiat? quæ in ſcelere tranſeat, & teratur oportunius? At importunum illud quod noſtra videt, nec luget ætas! Dies nobis ſolemnes, Superis, Deoque ſacros, qui toti diuinis in officiis, pioque cultu fluere debuerant, peccato, dæmonique ſurgere atque occidere.

Quod ſuo quoque ſæculo factum deplorat Iſaias: *Kalendas*, inquit, *veſtras, & ſolemnitates veſtras, odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta, laboraui ſuſtinens.* *Benè*, ait, *Kalendas veſtras.* vt enim Tertullianus; *Veſtra dicenda quæ ſecundùm libidinem ſuam, non ſecundùm religionem Dei celebrando; ſua iam, non Dei fecerunt.* *Cap. 1.*

Sed abeamus ab illis, nos meliore cælo, ſo-

leque viuimus : quibus dies omnis , vel Dominicus est, vel sabbatum, vel feria. Si Dominicus Deo debetur, & redditur : si sabbatum, quieti cedit, & deuotæ mentis otio. Si feria, monet à vacuis curis, ab inani mundi labore feriandum ; id si facimus, dies omnis cælo, & beatæ æternitati exigetur. Vt porrò exigatur, pauca subnectam de scopo, fineque, quem sibi in festorum institutione, diuina prouidentia præfixit.

§. 2.

Institutio & finis dierum festorum.

PRofani sapientes ad aliquam hominum quietem inuentos esse opinantur. Vitam enim sine festiuis diebus longam esse viam sine diuersoriis aiebat Democritus. & Themistius perspicuè monebat, Antiquos putauisse dies festos, esse ad quietem animi, & corporis alleuamentum post laboriosissimi operis continuationem.

Apud Stob. serm. 16.

Sumptum illud à Platone, qui docuit: Deos misertos hominum generis, quod fuerat natum laboriosum, vt à laboribus conquiescerent, dierum festorum vicissitudines illis instituisse. Quamquam vt in eo genere dicam, quod sentio, malim illud referre

Clemens Alex. l. 3. Strom. p. 317.

ferre ad rerum omnium parentem, ac molitorem Deum, qui poſt laborem, & ſex dierum opus, ad ſabbatum, & dulciſſimam quietem venire voluit: atque ad perpetuam rei memoriam ſacrum eſſe diem iuſſit, populoque venerandum, vt crebra illa reuolutione temporis, & laboris diiurni, cum vnius diei requiete, dulcique commutatione aſſueſcerent id optare feliciſſimum otium, eam laboris vacuitatem, quæ ſecum omne bonum eſſet allatura.

Et hoc quidem in lege ſeu Naturæ, ſeu ſcripta: at in Chriſtianâ, Dei Filius cæleſti ſanè, arcanoque conſilio pro ſabbato Hebræorum diem octauum inuexit, diem candidum, Dominicum, auguſtum; qui lætitiæ ſymbolum eſſet, ac illius quietis, ad quam rectà per hebdomadæ, id eſt vitæ, labores contenditur. Ex hac ratione fineque emanauit illud, vt in piorum vatum prædictionibus feſta, ſabbata nominentur: quaſi dicas, otia ſacra: Verùm illud otium non debet eſſe planè otioſum, languidum, & honeſtis actionibus vacuum: ſed exercitatio corporis, quæ dum intermittitur, transferenda eſt ad animum piis operibus ornandum, & locupletandum: in quo ſanè Poſteri à Maiorum inſtitutis multùm videntur defeciſſe: vtpote qui dies illos, & ſabbata ad iners otium, ad nugas ad comeſſationes

tiones, ad libidines, aliaque solutioris vitæ scelera traducant, non sine næuo & maculâ huius ætatis.

Sed & aliæ illius instituti rationes, eæque longè grauissimæ, è quibus hæc facilè Princeps, vt diuinorum beneficiorum memoria refricetur: facilè enim iis excidunt qui in vitæ curis ac solicitudinibus occupantur, nisi sacratiore dierum solemnium apparatu reuocentur.

Eâ de causâ celebritates ferè omnes Hebræorum excogitatæ, & diuinitùs imperatæ; ne vnquam illos donorum cælestium occuparet obliuio. Ita Pascha celebrari placuit, vt recurreret animo illius diei memoria, in quâ ex Ægypti iugo, immanique seruitute liberi discesserant. Ita festum Pentecostes sacrum illis ac solemne; datæ quondam & acceptæ legis beneficium obiecit. Ita denique (ne omnia minutiùs consecter) scenopegia, seu festum tabernaculorum inductum est, vt esset in oculis species aliqua, & imago illius peregrinationis; in qua per quadraginta totos annos, per auia & inuia deserti loca numinis ipsius, vt sic dicam, manu ac singulari prouidentiâ sunt circumducti. Huic rationi tres alias subnectit D. Gregorius Nazianzenus, è quibus vna est *mysterij celebrandi causa*; sic vita Domini Iesu, & heroïca illius acta, quæ anniuersario cultu celebrantur, mysteria

Exod. 23. *Deut. 16.* *Leuit. 23.* *Orat. 16.*

ria ſunt, arcanamq́ue habẽt ſignificationem, quæ omnium mentes ad ſublimium rerum cognitionem erigant, ſacroſq́ue affectus exſuſcitent. Ita ſacer Paſchæ dies eſt veluti quædam inuitatio ad beatam æternitatem, diciturq́ue tranſitus, vt ad felicem ex hac vitâ migrationem, tranſitumq́ue ad immortalitatem mortales inuitet. Atque idẽ eſt de aliis ſolemnitatibus iudicium.

Altera eodem interprete ac Doctore cauſa eſt, *ob animorum curationem*: frequẽter enim in ſano corpore æger animus habitat, peccatum tegit, ac celat, velut inſolentem ac periculoſum morbum: detegitur ille, poniturq́ue in die feſto, dum ſacra exomologeſis adhibetur, quâ deleantur noxæ, & *curatio* fiat *animorum*.

Tertia denique eſt *ad Martyres honorandos*: cùm enim illi ſint prima lumina ſurgentis Eccleſiæ, religionis noſtræ decus, & inſigne quoddam ornamentum: ſacros iis in publicum honores iudici placuit: vt quod ipſi noſtris aris & templis addiderant, ab illis quoque inſigne honoris ac gloriæ reciperent.

His rationibus aliam adiicit Auguſtinus, dum ait, Populus Chriſtianus memorias martyrum religioſâ ſolemnitate cõcelebrat, ad *excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, atque orationibus adiuuetur.* *Lib. 2. contra Fauſt. c. 21.*

Hi ſunt fructus longè ſuauiſſimi, quos è feſti-

festiuis Sanctorum solemnitatibus, velut areolis colligit Ecclesia. Ex Apostolis haurit altos, ac sublimes spiritus, singularem quemdam animarum zelum, studiumque diuinæ gloriæ, promouēdæ. Ex martyribus inuictum animi robur, infractamque in aduersis constantiam: quam ne flectat ac premat orbis etsi fractus illabatur totus. A Confessoribus longæuam patientiam: à Virginibus niueæ castitatis flores: à viduis insignem aliquam rei domesticæ, ac domesticorum curam, atque educationem, quæ non tantùm huic vitæ ac tempori seruiat; sed vel maximè æternitati. Et hi sunt virtutum magnarum fructus, quos è diebus festiuis carpendos esse monet Augustinus, cùm ait, memorias Martyrum, Sanctorumque aliorum religiosè coli, *ad excitandam eorum imitationem.* Ex quâ persuasione, quæ apud omnes viros pios inualuit; factum, vt Asterius Episcopus Amaseæ; eos conuentus, qui fiunt, ad dies festos, elegantissimè nominarit, *παιδαγωγεῖα φιλῶν*, *pædagogia amicorum*, cælestem institutionem, auditoria veneranda, virtutum scholas, in quibus altior aliqua, diuiniorque sapientia Christianis mentibus instilletur.

Homil. in auarit.

Ab his & aliis exurgit fructus, quem paucis verbis veluti digito ostentat Augustinus: *vt meritis Sanctorum consocietur is*, cui fuerit in omni vita laborum, studiorumque societas.

Deni-

Denique *vt orationibus adiuuetur* eorum omnium, qui modò in cælis fruuntur æuo beatiore, quibus cùm aperta & explicata ſit diuina eſſentia, aperti quoque atque explicati ſunt illius theſauri, gazæq́ue opulentiores, à quibus in hac vitâ egeſtati noſtræ ſubſidium aliquod exigatur atque impetretur.

Auguſtino calculum addet D. Bernardus, qui & ipſe tria in feſtiuitate Sanctorum monet accuratè conſideranda; ſcilicet, *Auxilium Sancti, exemplum eius, confuſionem noſtram: auxilium eius, quia qui potens in terra, potentior eſt in cælis.* Cum eodem nobiſcum cælo ſoloq́ue frueretur: mouebatur inſigni quodam doloris æſtu, & qui pati norat, norat & miſeriis noſtris compati; pro iiſq́ue Superos omnes, ac Deum exorare: quidni idem quoque faciat, in cæli ac beatitatis gremio, extra doloris & miſeriarum aleam conſtitutus: neque enim, vt ait Bernardus, *quia impaßibilis omnino, ideò & incompaßibilis factus eſt, ſed nunc potiùs induit ſibi viſcera miſericordiæ, cùm ante fontem miſericordiæ exiſtit.* *In vigilia SS. Petri & Pauli.*

Auxilio Sancti, quod è cæli regia ac beatitatis ſede petitur; accedere vult exemplũ Sancti; *qui quamdiu in terris viſus eſt, non declinauit ad dexteram, neque ad ſiniſtrã: ſed viam regiam tenuit, donec veniret ad illum, qui dicit,* Ego *ſum via, veritas & vita.* Eidem ſemitæ ſi nos inſiſtamus, eamdem quoque felicitatis metam aſſequemur: atque

atque ad eam euocat festiua illa solemnitas: priùs tamen etiam ad alterum, quòd digito monstrat Virgineus Doctor: scilicet *ad confusionem nostram*. vt qui ea oderimus, quæ amarunt illi; ea fugiamus, quæ secuti sunt illi; quamuis *ex eodem luto formati isti, ex quo & nos. Homines*, inquit, *isti fuerunt, qui præcesserunt nos, qui tam mirabiliter præcesserunt per vias vitæ, vt eos homines fuisse credamus.* Ecce quis pudor in ora frontemq; e euadere debeat; dum abiecti, fœdeque prostituti terimus vias inuitas, qui per altiores, vitæ semitas elato, sublimique animo incessisse debuimus. Ex hac naturæ nostræ in malum conniuentia hoc conficiet Christianus ex Bernardi Logicâ: *Sic ergo in Sanctorum festiuitatibus & gaudere, & confundi debemus: gaudere, quia patronos præmisimus; Confundi, quia eos imitari non possumus.* quamquam & possumus, si modò velimus: velle enim hac in causâ, est etiam posse: quidni enim possimus quod isti, & istæ? quod imbellis femineusque sexus? quod virgines tenellæ, molliaque naturæ suæ conditione pectora potuêre? hoc argumento quondam vsus Tertullianus; grauis morum censor ac arbiter. vbi altiore, vt solet, stylo dixit luctatores prodire *de vmbrâ ad solem; de sole, ad cælum; de tunica, ad loricam; de silentio, ad clamorem; de quiete, ad tumultum.* tum longè fortiores ac feliciores Martyrum animas pronuntiat, itaque hortatur: *Proinde vos*

Tertull. ad Martyr. liber.

benedi-

benedictæ, quodcumque hoc durum est ad exercitationem, virtutem animi & corporis deputate. Bonum agonem subituræ estis, in quo Agonothetes Deus vnus est. Xystarches Spiritus sanctus, corona æternitatis brauium, angelicæ, substantiæ politia in cælis, gloria in sæcula sæculorum. Et quia huic agoni, luctæve repugnat, & recalcitrat, sibi nimium indulgens Caro; ad animum meliorem hominis partem euocat, ibique carni diem dicit: *Colloquatur*, inquit, *spiritus cum carne de communi salute; nec iam de incommodis carceris, sed ipso agone, & prælio cogitans. Timebit forsitan caro gladium grauem, & crucem excelsam, & rabiem bestiarum, & summam ignium pœnam, & omne carnificis ingenium in tormentis. Sed spiritus contraponat sibi & carni, acerba licet ista, à multis tamen æquo animo excepta: imò & vltrò appetita, nec à viris tantùm, sed etiam à feminis, vt vos quoque benedicto sexui vestro respondeatis.*

Hactenus Tertullianus, ex quo grauem, & maiestatis plenam orationem; quæ tibi stimulos addat ad audiendum, iubeatque easdem cum sanctis inire virtutum semitas; seu illæ ad supplicia, ad catastas, ad cruces, ad rogos, ad extrema ducant fata: seu ad edomandas passiones, & impetus animi ferociores: seu ad spontaneas corporis afflictiones, & intempestiua ieiunia: in quibus dies festos exiges: non autem, quod in plerisque arguit Hieronymus, *Satur ad vomitum: valdè* enim *ab-*

Epist. 19. *absurdum est nimiâ saturitate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse ieiuniis.*

CAPVT IV.

Altitudo diei est meridies, vel dæmonium meridianum.

B. Nilo *altitudo diei* est meridies; aut potiùs dæmonum meridianium, à quo liberari se enixè postulat Propheta: *A sagittâ*, inquit, *volante in die, ab incursu, & dæmonio meridiano.* nimirum ab eo victus infelix Dauid, purpuram, nomenque regium infami adulterio maculauit, alto iam die, Soleque sub meridiem magis incalescente, tum enim primùm à libidine incaluit, & à Dei sui caritate refrixit. Memor illius acceptæ cladis, omni tempore, quod reliquum vitæ fuit, *ab altitudine diei* semper expauit, petiitque à Superis eximi, *ab incursu, & dæmonio meridiano;* à quo sibi malè metuit omnis ætas, omnis propè regio ingemiscit. Si enim Origeni credimus meridianam plagam plures incolunt, & infestant mali dæmones, quàm alios cæli orbisque tractus, longè plures afflant à Meridie, quàm vel Oriente, vel Aquilone, vel occiduo Sole. Tua appello tempora, tuasque clades Hussæ vates; tibi stabant erecta tecta, ædes regiæ, in quibus innoxiè delitiaban-

Psal. 90.

In c. 1. Iob.

bantur filij tui, cùm ecce à Meridie afflauit infestus turbo, incurrit, inuolauit dęmonium meridianum, & domus latera adeò fœdè concussit, vt disturbarit penitus, ruinam fecerit, vnoque casu filios oppresserit: adeò etiam eò loci ac temporis, aduersa Meridies, & timendum dęmonium meridianum. Quòd certè posteris sæculis clementius non erit: verùm enim quòd olim sentiebat B. Nilus, malos dæmones, qui per aëra orbemq; hunc aspectabilem fusi sunt, maximè sub Meridiem, æstumque diei mortalibus insidiari: adeòque Monachis suis inter sacra verba dicere solitus, vt vel maximè cauerent *à dæmonio meridiano*: est illud acediæ & luxuriæ præses, eaque vitia sub meridiem excitare consueuit: vel quia tum temporis homo cùm à cibo potuque sit plenus, facilè inclinat in acediam, & inertiæ conniuet: vel quia fit in morbis animi, quod in corporis affectionibus euenire solet. Videmus ægris & malè affectis sub meridiem esse grauiora symptomata, & æstus morbi altiores, ita & animus dum ab hoc sole calet atque æstuat, libidinis ignes & flammas facilius concipit. Ne iis, & ipse ardeas, solem fuge, & dæmonium meridianum; vtque fugias, cum D. Bernardo cellam ama, & oportunas cellæ tenebras: *Est*, inquiebat ille, *mihi cella cælum*, dicitur nonnullis cælum à celando, & tibi

cella ſit cælum, quod te abſcondat, & celet. Si eam amaſſet Dina Iacobi filia, non eam ſibi, ſuoque nomini notam inuſſiſſet: in lucem illa prodiit; abiit in Sichem, & capta eſt, ſtuprumque paſſa, adeò verum illud Tertulliani: *Publicatio virginis bonæ, ſtupri paſſio eſt.* Hoc vitio laborauit Dina, id eſt *curioſitas*, & eo laborant omnes, qui Solem amant, & videri magis, quàm latere, cùm tamen vt antiquum, ita verum illud Ouidij:

Crede mihi, benè qui latuit, benè vixit.

CAPVT V.

Altitudo diei eſt dies ſupremi Iudicij.

PHiliſthæi ſuperbum & inſolens hominum genus, Dauidem mortalium omnium mitiſſimum ſiſtere decreuerant coram Rege Achis, iamque erat præſcripta, & dicta dies: dies, inquam, humanus humanique iudicij: cuius iniquitatem dum animo præconcipit Propheta, metuitque vehementius illud pangit, ſcribitque carmen: *Ab altitudine diei timebo.* (*Pſal. 55. 4.*) verebor omnino lucem illam, quæ Iudicem, quæ Regem, ſuâ potentiâ elatum atque intumeſcentem in foro ſedentem videbit, & me ad eius pedes, veluti reum, abiectum, ac proſtratum aſpiciet. Quòd ſi hominem, diemque hominis tantopere formidare potuit Dauid,

uid, cui tamen tum temporis conſcientia erat in tuto: quo vultu, quibus oculis, quâ mente peccator excipiet *diem Domini*, qui & ipſe altus eſt, & quem vel maximè, ex ſenſu multorum Interpretum, hîc ſpectaſſe viſus eſt Regius vates.

Certè ſi reus non venit in conſpectum ſui Iudicis, niſi luridâ facie, tremuloque genu, quî puſillus homuncio tot peccatis obnoxius in oculis ſupremi Numinis comparebit? Tutus enimuerò, certuſque ſalutis ſuæ non erit in illo die, niſi eum dum vita dieſque hominis adhuc illuceſcit, longè antè animo ſedulâque meditatione diſpiciat; ſeque totum, ac ſua illi foro apparet. Quod vt faciat; nonnullas de hoc argumento iniiciam quæſtiones.

§. 1.

Quando tandem futurus altus ille ſeu ſupremus diuini Iudicij dies?

AVdio vnum aliquem, qui me tacitus arguit, monetque non eſſe mortalium, altiora diuinæ illius, ſupremæque mentis arcana petere & ſcrutari: periculoſæque plenum opus aleæ, ea ſtylo & cogitatione perſequi, quæ nec ipſæ beatæ in cælo mentes aſſequuntur. *De die* enim *illâ vel horâ nemo ſcit, neque Angeli in cælo.* Quòd ſi puras illas, cæleſteſque intelligentias fugit illa dies, & extrema *Marc. 13.*

perituri orbis periodus, quid de eâ aut ſentire, aut loqui poſſumus abiectæ in terras animæ? nihil omnino,quod pro vero haberi poſſit; ideoque non eſt conſilij mei vnum aliquem annum, aut diem occidenti mundo præfigere : hoc enim nimis inſolens eſſet,atque à doctis auribus alienum. Vnum tantùm hîc ſequar,& quæram: sítne via aut ratio aliqua, quæ vltimam deficientis orbis periodum aliquouſque deſignare poſſit, & ſi minùs certa, at certè probabili coniecturâ definire?

In hac quæſtione quæ difficilis eſt atque implexa, ex me ipſo nihil dicam, nihil ſtatuam, ſed tantùm auctorum verba,fidemque appellabo: iis qui volet, ex ſuo ſenſu calculum addat, detrahat, qui volet : ego in hac cauſa iudex & arbiter eſſe nec volo, nec vt velim poſſum.Standum erit auctoritati Scripturæ, SS.Patrum ſententiis, & coniecturæ veriſimili ſi occurrerit; Atque vt è ſingulis pauca delibemus.

Primùm è ſacris paginis obiicitur illud; totam huius mundi ætatem ſex annorum millibus,aut circiter definiendam eſſe,atque terminandam:ſex enim illi dies quibus orbis hic eſt conditus, innuunt ſex annorum millia,quibus conſiſtet:quòd ex eo deduci videtur, quia Geneſis cap. 1. vbi mundi huius aſpectabilis fabrica & creatio deſcribitur, repe-

reperiuntur sex Aleph: Aleph autem Hebræis arithmeticè denotat mille: quasi iam inde notasset sacer historiographus: *Creauit Deus cœlum & terram ad sex Aleph*; hoc est ad sex annorum millia; quibus exactis nullus erit amplius annorum lapsus, nulla temporum vicissitudo, sed vna longaque æternitatis quies, quam indicat dies septima, quæ sabbatum fuit, & quies Domini.

Deinde sex primi Parentes, ac progenitores totius humani generis, videlicet, Adam, Seth, Enos, Cainan, Malaleël, Iared, naturæ, & morti cesserunt; septimus Enoch, viuus terris ereptus, & mortalibus est. Ex quo S. Isidorus ita ratiocinatur. Sex annorum millibus, quos signant sex primi hominum parentes emittendus in orbem, labor, dolor, edaces curæ, morbi, mors denique ipsa: at septimo millenario quem notat Enoch, suauis erit, & constans beatioris æui tenor, æterna & immortalis quies.

Denique Ioannes Christi Scriba, & secretorum vel maximè conscius: describens totam Vniuersi huius ætatem, & finem: *Apoc. c. 20. v. 2. 3. 4. 5. 6. 7.* enumerat ac repetit sexies mille annos, quibus exactis, illicò subiicit occasum orbis, mortuorum resurrectionem, ac iudicium extremum.

Hoc ipsum antè docuerat; vbi & per sigilla *Cap. 6.* septem descripserat septē mysteria ac tēpora,

resque iis gerendas à Christo ad Antichristum. Quatuor primis sigillis in puluerem & arenam educuntur Equites quatuor, qui pro aris & focis, pro vitâ & sanguine singulari certamine dimicent: primo sigillo velut è carceribus emittitur equus albus, & qui sedebat super eum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret; hoc equo designatur Christus generis nostri Seruator optimus, qui cum tribus equitibus, ac equis rubro, nigro, pallido decertet feliciter, vincatque felicissimè. Equus rufus Gentilium symbolum est; niger, Hæreticorum; pallidus, Turcarum ac Saracenorum, quos omnes verbo ceu arcu & sagitta petet, euertet ac profligabit Messias. Et hæc aperiunt atque ostentant sigilla quatuor. E quinto verò prodeunt animæ Heroüm, Martyrum, inquam, qui impiâ eorum manu ferroque ceciderunt, velut innocentes ad aram victimæ: è quâ cruentâ voce vltionem inclamant, & à cælo vindice extorquent. Et ecce tibi mira in sexto sigillo malorum impendentium prodigia, minæque truces, à quibus in aciem euocatur, & paret omnis militia cæli: Sol inprimis oculus vniuersi & gemma superorum orbium, offuscatur; rubescit Luna Phœbi soror, & stellæ velut è suis orbibus ingenti nisu refixæ concidere, & pristinas suas stationes deserere videntur: vt eo casu tam stu-
pendo

pendo & admirabili mortales edoceant, domito iam Saracenismo, vltimum vniuerso excidium impendêre.

Ex his autem id vnum conficio, accedere nos propiùs ad extrema mundi perituri confinia, agereq; vltimum millenarium ex probabili Scripturæ sacræ interpretatione. Cui pondus addet ipsa Sanctorum Patrum auctoritas, quæ hac in parte nobis quàm maximè fauere videtur. D. Augustinus & Hieronymus sui æui lumina hanc in vulgus extulerunt opinionem. Ille enim libro vigesimo de Ciuitate Dei, cùm ageret de duabus resurrectionibus, deque mille annis, quorum in Apocalypsi Ioannes meminit: duobus modis eos explicat, è quibus primus instituto meo oportunus; *In vltimis*, inquit, *mille annis ista res agitur, id est sexto annorum millenario, tamquam sexto die, cuius nunc spatia posteriora voluuntur, secuturo deinde sabbato quod non habet vesperam, requie scilicet Sanctorum, quæ non habet finem.* Cum Augustino conspirat Hieronymus, qui plenus æui, studioque iam lassus fortius in Scripturis diuinis figit pedem: ille ad Cyprianum ex illo Psalmistæ versu: *Mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesterna, quæ præteriit*; concludit omnem orbis huius ætatem, ad sex annorum millia excurrere, vix vltra: *Ego*, inquit, *arbitror ex hoc loco, mille annos pro vno die solitos oppellari: vt scilicet quia mundus in sex diebus*

Cap. 7.

Psal. 89.

fabricatus, sex millibus annorum tantùm credatur subsistere, & postea venire septenarium, & octonarium in quo verus exerceatur sabbatismus.

Tract.10. Cum Hieronymo scripsisse visus est S. Gaudentius Brixianus, cuius hæ voces: *Expectamus illum verè sanctum septimi millesimi anni diem, qui adueniet post illos sex dies: sex millium videlicet annorum sæculi, quibus completis, requies erit veræ sanctitati, & fideliter credentibus in resurrectione Christi.* Quid ad rem nostram accommodatius, quid clarius dici potuit?

Aduersus Hæreses l.5.c.vlt. Huic addamus D. Iræneum antiquitate venerabilem; paucis ille verbis opinioni nostræ patrocinatur: *Quotquot diebus hic factus est mundus, tot & millenis annis consummatur: est enim dies Domini quasi mille anni, in sex autem diebus consummata sunt, quæ facta sunt manifestum est, quoniam consummatio ipsorum, sextus millesimus annus est.* Hæc sanctus ille Pater à quo priusquàm discedam, optem altius imprimi lectoris animo voculam illam, *manifestum est*; certè nemo me iure arguet si dixero quàm probabilissimum.

Verùm hîc acerbæ contentioni ne sit locus, sed amicæ blandæque veritati: quæ magnis illis mentibus insedisse videtur, vt doctis eorum monumentis illustrata purior ad Posteros deferretur: è quibus & illud D. Hilarij Pictauorum Episcopi: *Sex millium an-*

Com. in Matth. c.17.

norum

norum temporibus euolutis, regni cælestis honor præfiguratur.

Et hoc D. Iustini, *licet ex multis litterarum locis coniicere, eos verum dicere, qui dicunt tempus præsentis status mundi, esse sex annorum millia.* Hæc ille, qui omnes antiquioris Philosophiæ fontes exhausit, & à profanis Gentilium sacris ad Christi fidem transiit, quam deinde, & suo signauit sanguine: vt esset in eo gemina laurea, & Philosophi, & Martyris. *In Resp. ad Orth. q. 71.*

Sed iam auctoritate & Sanctorum Patrum testimoniis pugnatum est satis, cùm eorum bonâ veniâ, etiam aliquid Rabbinicæ scholæ concedamus: in eâ hoc pro oraculo fuit. Sex millia annorum erit mundus, & iterum destruetur: duo millia fuerunt inanitatis, id est legis naturæ: duo millia legis Mosaicæ: duo millia erunt dierum Messiæ; ex quo trahitur argumentum à simili.

Hic orbis tres habuit, viditque status: Primus fuit legis naturæ, ab Adam vsque ad Abraham: & hic tenuit bis mille circiter annos.

Secundus legis Mosaicæ; ab Abraham vsque ad Christum natum: & ille ad annos bis mille excurrit.

Tertius legis Christi & gratiæ, in quo cælo respiramus & viuimus: & huic bis mille annos describimus.

Hic

Hic esto sæculorum terminus, hæc rerum meta, hic orbis occasus, quem vtinam oculis, animoque legerent mortales, non ea foret huius sæculi cura, non ea obliuio æternitatis: sed antiquæ, sed veræ querelæ: *Nimium breui fortes iaculamur æuo multa*: vitam enim, salutem, & cælum ipsum tempori committimus, & futura retrò sæcula, annos innumerabiles, longam æternitatem non expendimus. *Anni nostri sicut aranea meditabuntur*, inquit Propheta regius. Aranea vano & inutili labore sese exercet, fatigat, exhaurit, euiscerat, vt tenuia fila huc illucque deducat, telamq; contexat: & cui prædæ cedet iste labor, quæ præda labori? musca præteruolans ibit in retia, in prædam ibit: nisi tamen priùs in ancillæ vnius scopas iuerit aranea, omnisque telæ labor, quem si futilem esse credis, & omnes vitæ tuæ dies atque annos, futiles crede: si tamen in iis meditaris vt aranea: si telas & retia nectis, quibus muscas capias, & vana vanus aucuperis: quod suo malo faciunt plerique mortales, qui vitæ suæ dies & annos plurimos atterunt, vt nescio quid vanæ gloriolæ & honoris assequantur.

Liberalis fuit ille iocus, sed verus tamen cuiusdam Abbatis. Ludouicus Rex Galliæ, huius nominis vndecimus: Abbatem Bargiensem per litteras rogârat, vt Abbatiâ cederet, cui Abbas scitè, & acutè respondit:

Qua-

Quadraginta ſunt anni,ex quo cœpi diſcere duas litteras,A.B.concede mihi & alios quadraginta annos,vt duas alias ſequentes prioribus longè difficiliores C.D. addiſcam : & tum litteris votiſque tuis faciam ſatis.

Ecce quot anni , quæ cura , quis labor in ſtudio duarum litterarum,A.B. nimirum etiam quandoque & ſæpiùs in Monachorum cellas irrepit ambitio, & humili cucullo tegitur ſuperbum caput,& altus animus: non illud religionis vitium eſt,ſed humanæ mentis in malum inclinatio, præſtitiſſet ſanè etiam quadraginta annis , didiciſſe duas illas conſequentes C.D. Abbatiâ, inquam, Pedo, infulâque ceſſiſſe: beatus enim ille qui procul negotiis, proculque curis,Deo viuit, ac moritur.

Certè ſi in duabus litteris id debet impendi laboris,id temporis conſumi,velim eas eſſe α & ω,vtque velim,facit,D.Ioannes,qui hanc Dei ſui notionem extulit, atque commendauit : nec vana fuit commendatio. Has enim magno ſtudio ac labore didicerunt primi Chriſtiani , qui vt notat Pererius & Cornelius, non tantùm animis, & fideli memoriæ eas mandarunt: ſed etiam ſepulchris ſuis inſcribi voluerunt, α & ω, vt antiqua marmora,piique manes efferrent in Poſteros auitam illam pietatem, Deique ſui, ac diuinorum iudiciorum memoriam. α enim principium eſt, vt

vt noueris à quo ſis principio; ω eſt finis, vt ſcias quem finem ſpectes; ab α tranſis ad ω, à Deo veniſti, ad Deum redis, atque vtinam redeas, hoc vno beatus eris, cetera miſer.

§. 2.

Noctúne, an interdiu exercendum Dei Iudicium?

IAm pridem in ſcholas, & pulpita aſcendit ea quæſtio, ſítne Chriſtus venturus ad iudicium adulta iam, & concubiâ nocte? an verò ſub auroram?

Sunt qui Solem ament, primamque lucem ſurgentis auroræ exercendo illi iudicio deſignent. Chriſtus enim lux eſt, orbis oculus, Eccleſiæ iubar, Sol amœniſſimus, qui ideò venit ad iudicium, vt ea quæ diu in tenebris occulta, profundaque nocte iam merſa fuerant, in lucem aſpectumque proferat. Ex quo conſequens eſt illud non obſcurâ, ſilentique nocte, non denſis in tenebris venire debuiſſe: ſed orto iam, & illuceſcente Sole: vt ex bono veroque dicatur, & ſit *dies Domini*: nam alioquin nox Domini appellari debuiſſet.

Non deſunt tamen Auctores à doctrinâ & ſanctitate notiſſimi, qui diei illius lumen impugnent, credantque tragicam iſtam ſupremi iudicij ſcenam, vltimumque perituri orbis actum mediâ & atrâ nocte peragendum. Ita Chryſoſtomus & Hieronymus, qui cenſent

eam

eam opinionem iam inde ab Apoſtolis communi, certâque traditione ac famâ promanaſſe. Eâque de causâ ſancitum olim in Eccleſiâ, vt in vigiliâ Paſchæ populum ante mediam noctem dimittere non liceret. cuius ritus piæque obſeruantię hanc rationem fuiſſe credunt; quòd vt olim vindex Deus, mediâ nocte in Ægyptum deſcendit, omniaque eius primogenita ſolo inſtrauit, ſanguine lethoq; merſit: ita & in vltimo labentis vniuerſi articulo è cælo deſcendet Chriſtus, altaque & ſtupenti nocte ſeuerus Iudex conſidebit.

Huic ſententiæ fauet illud D. Pauli effatum: *Dies Domini, ſicut fur in nocte ita veniet:* & hoc Chriſti in parabolâ decem virginum: *Mediâ nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus venit, exite obuiam ei.* 1.Theſſ.5. Matt.25.

Fauet denique & illud Dauidis: *Mediâ nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* cur inquies mediâ nocte? vir ille magnus, altus ex humili, ex tenui rure euectus ad regiam; in purpurâ ſceptroque extrema deficientis mundi tempora, noctemque vltimam animo verſat; vtque eam ſibi propitiam faciat, mediâ nocte ſurgit, & Domino confitetur.

Antiquæ illius pietatis, moriſque retinens, & amans Eccleſia, in ſerie illâ, penſoque diuini officij tres nocturnos ſtatuit, quos à nocte ita placuit appellari. Quo ritu, quâ prece filios ſuos tacitè monet prouida mater, quàm ope-

operosè noctem illam meditari,& per omnes huius vitæ dies illius debeant meminisse. Quòd si faciant, nox omnis,dies omnis,totáque vitæ statio,erit pro vigiliâ, nec vnquam vel imparatos , vel somno sepultos , suíque immemores *dies altus* occupabit.

Sed erit fortassis vnus aliquis qui supremæ illius,ac decretoriæ noctis causam inquiret, diuinorum consiliorum non importunus indagator: cui pro ratione esse potest, ac debet ipsa Auctoris sui,supremíque Iudicis voluntas,quæ causarũ est instar omnium: quia tamen nec illa sine ratione quidquam molitur, ac tentat : ego nonnullas è multis producam.

Erit qui volet in illo foro cælum omne tegi pullâ nigrâque veste: vt hominis ceu communis parentis excidium lugere ac deplorare videatur.

Erit qui credet,nec immeritò,Solem,Lunam , & astra cetera Superis orbibus infixa lucem suam negare ac fugere : ne illa cæli militia , ne Sol ipse humanæ perfidiæ testis, & spectator assistat. Nimirum pura illa,lucidaque corpora tantam scelerum omnium colluuionem non patiuntur.

Erit & alius qui opinabitur , illi iudicio decretam noctem , horribilesque tenebras: quia peccatum omne nox est , & peccatores filij noctis ac tenebrarum : qui enim malè agit,

agit, odit lucem, & caliginem amat, vtpote commodam obtegendo sceleri, & inuisæ nequitiæ. Dixit in vitâ non semel impius, *Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me, quem vereor?* erat tamen qui te circumspiceret, vigil erat, apertus & explicatus diuinæ mentis oculus, ipso sole lucidior, cui etiam in tenebris, densâque nocte nuda erant omnia, patentia, lucentia. Lucem illam, quæ tibi in eâ peccati caligine pro duce esse poterat, fugisti, noctem infamiæ tuæ quæsiuisti; & ecce par peccato pœna, in noctem aliam priore horribiliorem incidisti, vt qui per eam peccâras, per eam & torquereris.

Malunt tamen alij noctu exercendum Dei Iudicium: vt ad cetera mala, quæ infelices illas animas circumstant, atque obruunt, ipse quoque noctis horror, & inuisa calamitas accedat: habet enim nox ipsa illunis, & nubila, nescio quid horroris ac periculi, adeò vt etiamsi cetera desint, vacentque metu: nox tamen ipsa pro timore ac periculo sit: ita oculus in nocte sibi omnia tetra, horrida, immania fingit, & quæ non videt, ab ipsâ lucis orbitate sibi fingit, animoque expauescenti obiicit. Testes mihi erunt Ægyptij, quos olim ad tres omnino dies, noctesque ea caligo grauiore quàm vnquam aliàs plagâ occupauit atque afflixit.

Primum enim quamdiu cælum Ægyptiacum nox ea tenuit ac cinxit: nemo vnus Ægyptiorum alterum vidit, nemo pedem aut manum mouit, diceres eis tenebras pro carcere vinculisque fuisse; nemo præ ingenti pauore, loqui, comedece, aut è cubili surgere est ausus: adeò stupidi ad omnia sensus omnes, vnicum dumtaxat præsens malum sentiebant.

Exod.10.

Ad nubem illam molemque horrificæ noctis appellebant immania spectra, & terris inuisæ monstrorum species, quæ mœrentibus, & attonitis oberrabant animis; & miros in iis motus excitabant.

Hæc eo loci ac tēporis erat imago Ægypti: alia longè Israelis. *Vbicumque enim habitabant filij Israel, lux erat.* non tantùm in vicis ac plateis; sed quod mireris, & ames, etiam in eadem domo, eodem cubiculo Hebræis dies erat, & amœna quædam aduentantis lucis imago: Ægyptiis nox atra, & superinfusa quædam nubes atque caligo; dum Solis radios his negat vltrix Dei manus: illis autem concedit.

Exod.10. v.23.

Quod olim Ægyptiis atque Hebræis cælo iudice factum, hoc deinde probis ac reprobis futurum piè credo in tremendo illo diuini Iudicij die: probis quidem illucescet optata dudum dies, suda cæli facies, & blanda radiantis Solis imago: seu eum esse voles,

les, Solem illum noſtrum aſpectabilem, ſeu ipſum Meſſiam, qui Electis erit, quod orbi noſtro Solis iubar: damnandis autem tenebræ cedent Ægyptiacæ, palpabiles, tartareæ: vt ex ipſo Iudicij loco imminentes ſtygij lacus tenebras,æternamq́ue noctem haurire incipiant,atque formidare.

Hanc è vitâ,dum enixè licet, aſpice, meditare,& teipſe ſi fortè in peccati nocte ſis,gratiæ & luci redde, ne in eam caliginem in illas tenebras aliquando noxius incurras, ex iiſq́ue euadas nunquam.

Ita certè aſpicere atque meditari docuit Bernardus, cuius eæ voces: *Paueo gehennam, contremiſco à dentibus beſtiæ infernalis, horreo vermem rodentem,& ignem torrentem, fumum, & vaporem,& ſulphur,& ſpiritum procellarum, horreo tenebras exteriores.* Hæc vbi dixit vir ſanctus impetu quodam animi ad diuina Iudicia contremiſcentis,tum altius vocem explicat,& in vota pœnitentis animæ effundit: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis lacrymarum fontem, vt præueniam fletibus fletum, & ſtridorem dentium.* Serm.16. in Cant.

Quis hîc non paueat? quis totus non perhorreſcat? quis non proſpiciat ſupremæ illi nocti? quis non caueat à gehennâ? in quâ,vt Gregorius ait, *Miſeris erit mors ſine morte, finis ſine fine, quia ibi mors viuit, & finis ſemper incipit.* Lib. 9. Mor.c.48

Ioel 1. v. 5. Hæc cùm ita ſint, *Expergiſcimini ebrij, & flete, & vlulate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine:* vinũ, inquam, miſerationum diuinarum, quæ vobis in die vitæ vberius manant; cùm ſcilicet *Ioel 3. v. 18.* superni *montes ſtillant dulcedinem*: flete & vlulate ſalutari pœnitentiâ ducti: erit enim aliquando noctis tempus; cùm graues, turbidas, & amaras aquas effundent diuinæ iuſtitiæ torrentes. In Troglodytis eſt fons Solis, qui *Plin. l. 26. c. 123.* interdiu dulcis, ac frigidus fluit: noctu autem amarus & feruens, & is tibi fluit, fluetque Chriſtus: in die enim vitæ tuæ potabiles, dulces, & amicas vehet aquas: in nocte autem mortis ac ſupremi Iudicij turbidas, inſulſas, inimicas euoluet: has time, & illas ama.

§. 3.

Quæ in terris ſedes, & quis locus diuini Iudicij?

COmmunis opinio, quæ iam inde ab omni antiquitate recepta, & confirmata Scripturâ, fide, ſanctorum Patrum auctoritate in ætates longè conſequentes emanauit; eſt diuini Iudicij locum deſignatum eſſe in valle Ioſaphat: cuius rationes priuſquàm inquiramus; pauca de nomine, ſituque illius præmittemus.

Erat vallis Ioſaphat Ieruſalem inter, & montem Oliueti à Septentrione in Auſtrum: eam

eam præterfluebat torrens Cedron: Cedron autem obſcuritatem ſignificabat: fortè quod is torrens nigris, turbidiſque aquis flueret, vel à nigris procellis ſua incrementa accerſeret.

Communius tamen audiit vallis Ioſaphat ſic appellata à Ioſaphat Rege, vel quod eam ipſe inſigni titulo, arcuque triumphali decoraſſet, in monumentum victoriæ ab Ammonitis, & Idumæis relatæ: vel quod illi iam vitâ functo ibidem erectũ eſſet mauſolæum, altâ, immanique pyramide inſignitum.

Dicta porrò vallis Ioſaphat: id eſt vallis *Iudicij Domini*, Hebræo more, qui ab euentu, caſúve etiam futuro, longâ præſagitione nomina rebus componebant: *iie ſcaphat* idem eſt, atque *erit iudicium* videlicet Domini, ſummique Iudicis cum toto mortalium genere diſputantis. Ita futurum aliquando longè antè cecinit Ioel Propheta; hæc Dei ſui voce poſteris omnibus edicens: *Congregabo omnes gen-* Ioel 3. v. 2.
tes, & deducam eas in vallem Ioſaphat, & diſceptabo cum eis ibi. Ita habet vulgata lectio, à quâ diſcedit paululùm Chaldæus Paraphraſtes, & vertit, *Congregabo omnes gentes in vallem diuiſionis Iudicij*: quæ ſcilicet in Iudicio oues ab hœdis, electos à reprobis diuidet, atque diſcernet; & illos quidem cælo ſeruabit, & beatæ æternitati; hos autem concidet, vnde & dicta *vallis conciſionis.* Hebraicè *charuts*, quæ vox tri- Verſ. 14.

 bula-

bulationem, triturationem, excussionem significat: sicque ex vero nominabitur ea vallis *diuisionis, tribulationis, triturationis, excussionis*. quia sicuti tribulâ triticum è paleis excutitur, trituratur, & ab illis separatur: ita eo loco boni à malis æternùm sunt separandi.

Dicamus amplius ex vnâ eademque voce *charuts*, quæ ex fœcunditate linguæ sacræ multas significationes admittit, appellandam eam vallem *decurtationis*, *abbreuiationis, excisionis, expurgationis, imò & vallem acutam, auream*; has enim omnes interpretationes vnicá parit Hebræa vocula; quæ isti valli nomen fecit, & quidem primò, *decurtationis & abbreuiationis*; quia in eâ curtus & breuis conflabitur Electorum numerus, præ immensa & innumerabili Gentium multitudine, quæ è beatorum cancellis, finibusque excludetur. Ita futurum olim præsago spiritu dixit
c.10. v.23. Isaias: *Consummationem & abbreuiationem Dominus Deus exercituum faciet in medio omnis terræ.*

Nominatur deinde ea vallis *excidij*, quia in illâ visendum excidium impiorum ab fulmine diuinæ vocis: *Ite maledicti in ignem æternum.*

Audit etiam vallis *expurgationis*; quîa *charuts* aurum discretum, & expurgatum significat, & in eâ valle probè expurgati fideles, & tamquam aurum obrysum vni Deo, auctorique

rique ſuo ſeruabuntur; cùm reliqui omnes in æternos ignes mittendi ſint, numquam ab iis expurgandi.

Dicitur inſuper & vallis *acuta*, vallis *ſollicitorum & anxiorum:* in quâ in auras, aureſque non profuturas mittentur anxiæ illæ voces: quibus impij dicent *montibus, cadite ſuper nos; & collibus, operite nos.*

Appellatur denique vallis *acrium, fortium, ſtrenuorum*, quia in eâ Apoſtoli, Martyres, Virgineſq; inclytæ, quæ fidei ac religionis causâ certarunt acriter, & contra omnem tyrannorum incurſum fortiter ac ſtrenuè dimicarunt, gloriæ, ac beatitatis lauream accipient, pretium effuſi quondam in acie ſanguinis, vitæque per extrema ſupplicia Deo redditæ; & inde diuite feliciq́ue nomine etiam ea vallis eſt *aurea*: in quâ aurum ſancti, annulus æternitatis, gemma, lux æternæ felicitis. Et hæc de nomine quæſtio, & pius inter Auctores ludus ac concertatio; quâ eadem vocula aliò atque aliò trahitnr.

Tranſeo ad rationes, quas pro eâ valle congerunt ſancti Patres, & accuratus interpretum labor; è quibus aliqui volunt vallem Ioſaphat diuinæ Iuſtitiæ pro theatro apertam atque explicatam fuiſſe: quòd in eâ quondam inclyti, piique Reges Ioſaphat, Ezechias ac Ioſias idololatras, idolaque igne ſuccēdiſſent: fortè vt ex tunc eſſet typus

aliquis, & figura illius incendij, quod infideles impiosque ab illa valle excipiet.

Alij quòd in eò loco fuisset olim gehenna, in quâ à parentibus cremari soliti infantes, & malè perire idolo Moloch: quos ob illam immanitatem, atque impietatem manet in eâdem valle gehenna æternitatis: & hinc fortè aliqui crediderunt, ibidem esse, & expirare inferni fauces.

Nonnulli quòd ea vallis commune vrbi Ierosolymæ cœmiterium olim fuerit, in quo depositi per annos, & longa sæcula, mœsti cineres quiescebant.

Placuit aliis ipse situs, ipsaque vallis illius regio, quæ terræ medium centrumque videri

Psal.73. potest: in quo, Dauide teste, salutem generis humani operatus est Deus. Verùm vtvt sit de illo centro (in orbe enim, & ipsa circuli circumferentia vbique centrum, mediumque statui potest) magis amo & probo eam rationem, quæ Christo in hac valle quondã passo adscribit causam futuri quondã in illâ Iudicij.

Visebatur in valle Iosaphat nominata illa villa Gethsemani, & hortus, in quem orationis causâ venire solitus Seruator noster: hortus inquam, qui toties æstus illos orantis excepit, & impetus animi ardentiores: hortus, qui extremæ illius tristitiæ, angorisque conscius ac testis fuit: hortus, in quo primùm terra sanguineo sudore rubuit, & erubuit:

hor-

hortus, qui deinde, quamuis inuitus ac reluctans, proditorem admisit, viditq; per summum nefas, Saluatorē totius generis nostri, vindicemque libertatis nostræ, captiuum teneri, sibique eripi. Ille inquam hortus, in quo iacta prima salutis nostræ fundamenta; in quo explicari cœpta scena illa crudelissimæ passionis: erit ille sedes ac theatrum Christi iudicantis, qui fuit olim proscenium patientis.

Ita nimirum factum oportuit; vt qui locus ignominiæ patuit, pateat etiam honori atque gloriæ.

Habes, amice lector, breui compendio collecta, quæ fusiùs etiam integro volumine moliuntur alij: labore certè non pœnitendo: est enim illa satis ampla merces, si tantùm tibi illius Iudicij succurrat memoria, & ex eâ fructum aliquem seu timoris, seu amoris colligas. Timoris erit si etiam viuus, ac spirans animo, & cogitatione excedas in illam vallem, tacitusque apud te mediteris, quòd ea sit vallis Iosaphat, *vallis diuisionis*, *concisionis, tribulationis, triturationis, excidij*. Amoris autem prouentus erit ac spei, si cogites quòd ea sit vallis *fortium*, vallis *aurea*: elige autē vtram tibi esse mauis: non dubito quin ex voto tuo auream eliges: vt ea tibi obtingat aliquando, te ipse sæpiùs examina, & ad vltimum illud forum euoca: in eoque Præsidem quære, &

ama Dei matrem, matrem miſericordiæ.

Aderit illa tibi in *die alto*, & filium bona mater, clientem patrona tuebitur, ac ſibi *Adrichom.* ſuiſque cuneis in valle Ioſaphat aſcribere non verebitur: in valle dico Ioſaphat, quæ olim virgineum corpus, illuſtris animæ exuuias, magnæ mentis ſpolia, facili lætoque ſinu excepit, nec cælo reddidit, niſi in illo die, & corpus, & animum tibi propitium faceret: hoc innuit, hoc ſpondet, qui virgini *Serm.* I. *de Aſſumpt.* à ſecretis fuit Bernardus:

Aduocatam, inquit, *præmiſit peregrinatio noſtra, quæ tamquam Iudicis mater, & mater miſericordiæ; ſuppliciter & efficaciter ſalutis noſtræ negotia pertractabit.* Hac ipſe ſpe te ſolare, & altiores diuinorum iudiciorum curas metuſq; falles.

§. 4.

Quæ nomina ſortiatur diuini Iudicij dies?

PRima huius diei appellatio, quę me in hoc argumentum veluti manu duxit, eſt *dies altus*, ſic enim apud Dauidem audit; non ſine metu & ſacro quodam horrore. Ab altitudine diei, inquit, timebo.

Dies altus. Tria viatori ſolent eſſe moleſta, pluuium cælum, frigidus Aquilo, & Sol altus: & hic quidem omnium moleſtiſſimus: ſi enim madido Ioue importunus imber appluat; ſi gelido tractu vehementius aſpiret Aquilo, & illius

[redacted]

illius aquas, & huius vim, acresque spiritus obiecto sago eludere potes, & frangere: at Solis æstum non potes: si enim ab eo vestem ponis, & abiicis, nudo corpori lux appellit, & ignes facesque suas propius admouet: sin autem pallium obiicis, laneamque vestem: ea Solis ardorem non fallit aut minuit, sed auget potiùs. Ita nullum Sole alto est effugium: & nullum ab imminente diuini Iudicij die, quod nos exacta huius vitæ mortalis peregrinatione excipit atque expectat: & hinc dicitur *dies altus*: quia in eo Sol ille noster, Seruator & Iudex; in omni vitâ irasci & excandescere nescius: tunc iras concipiet, & in furore suo peccatores iudicabit, atque disperdet.

Appellatur deinde *dies Domini.* quicumque iam inde ab orbe condito fluxere dies, quicumque & nobis cum vitâ fluunt, fluentque in æuum: ii sunt dies hominum, dies nostri: at dies Iudicij est *dies Domini.* nempe hunc vnum sibi surgere, lucere, ardere voluit Deus, ad nostram tot scelerum, tot malorum vindictam, à quâ & *dies* ille *altus est* atque formidandus. Dies Domini.

Nominatur etiam à Sponsâ ill *dies putationis*: ita de eo canit in Canticis: *Iam hyems transiit, imber abiit, & recessit, flores apparuerunt in terrâ nostrâ, tempus putationis aduenit*: est illud Iudicij tempus. Dies putationis. *Cant.* 2. 11.

Vbi huius vitæ mortalis hyems abierit, vbi gratiæ cæliq; benignioris imbres affluere desierint, *tempus putationis* illucescet. Quòd si dum olim in viuis essemus, virtutum flores in terrâ nostrâ apparuerint, tum oportunum gratumque tempus illud aduenie t,è flosculis illis fructus opimos amputabimus, & messem vberrimam colligemus. Ea nimirum est cæli terræque lex atque consensio; vt terra flores efferat, & cælum sibi fructus seruatos velit. Eos si sapimus, in illum diem reseruemus, & animis nostris velut molli, subactoque solo ea semina committamus, quæ sese in virtutum flores explicent, & in gloriæ fructus æternos effundant.

Dies mensuræ. Ezechieli Prophetæ alia placuit appellatio: ea diem supremi Iudicij censuit esse *diem mensuræ*: quam in simili aliquâ specie ei Deus ostendit. Fuit illa imago templi, & molis omnino prodigiosæ, quæ sita erat in præcelsi montis vertice, illam animo dum legit Propheta, & studiosiùs cõtemplatur, *Ecce vir, cuius* Cap. 40. *erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mensuræ in manu eius.* Vbi virum illum, vbi templi faciem vsurpauit oculis, vidit omnes eius partes *ad funiculum*, *ad mensuræ calamum* accuratius exigi; ne quid esset quod à regulâ deficere videretur.

Quis ille vir è D. Gregorio si quæritur, est Christus: Ecclesia, & nos ipsi templum sumus:

mus: *funiculus lineus, calamus mensuræ*, ſubtilia ſunt, & exacta Dei Iudicia; illis excutiet, & examinabit ſeuerus Iudex: à porta ad portam, à primo vitæ limine ad illius exitum: per omnes gradus, per officia, per annos aſcendet: tum etiam in atrium interius penetrabit, abditos occultoſque animi receſſus, cogitationum latebras, paſſionum labyrinthos explorabit ac metietur; an fortè quid à regulâ rectæ rationis aberrarit. Sit illud quantumuis leue, quia tamen diſtortum eſt, quia diſſonum à diuinâ æternâque lege, quæ ſumma primaque regula eſt: examinabit illud Deus, damnabitque; ideoque impensâ curâ, ac labore cauendum etiam à minimis: quia & illa vocantur in forum: imò & quandoque niſi maturè prouideamus, in ruinam trahent atque naufragium. Ne mihi crede, crede Auguſtino viro quàm maximo. Peccata illa quæ minutiora, quæ venialia dicimus, componit ille cum guttâ aquæ, cum grano arenæ: & hoc illáve nos mergi poſſe cenſet, atque obrui. Eum in calamo, doctiſque ingenij ſui monumentis etiamnum ſpirantem ac benè monentem audi:

Non negligamus, inquit, *peccata noſtra, minuta ſunt, ſed multa ſunt. fluctus vnus validus irruens obruit nauim, minaturq́; naufragium: humor autem per rimas influens, & in ſentinam veniens, niſi ſubinde ſiccetur, hoc idem facit.* Parum autem aut nihil inter- *Lib. vno de Cant. nouo c. 2.*

intereſt,qui mergaris & pereas,ſi mergeris & peris: ſiue enim turbato iam & irato mari, tollantur fluctus, & in montis ſpeciem intumeſcant: nauimque fluctuantem ſuâ mole obruant: ſiue tacito & lento illapſu,ſedatiſque aquis influant in ſentinam, & cymbam onere ſuo deprimant: quid tuâ refert, ſi & in hoc, & in illo caſu; Oceani fluctuumque ſis ludus & præda? certè rem è ſuo periculo meditanti: ac non potiùs è modo ac ratione pereundi: omnino intereſt nihil. Quod ipſum aliâ ſimilitudine declarat Auguſtinus, cùm
Pſal.39.13 exponit Dauidicum illud: *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui, vt viderem: multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei. Quis*, inquit, *numerat capillos capitis ſui: multò minùs peccata quæ excedunt numerum capillorum: minuta videntur, ſed multa ſunt; præcauiſti magna, iam non facis adulterium: iam non facis homicidium, non rapis res alienas, non blaſphemas, non dicis falſum teſtimonium. moles iſtæ ſunt peccatorum. magna præcauiſti; de minutis quid agis? an non times minuta? proieciſti molem, vide ne arenâ obruaris.*

Videmus quandoque bilancem dubiam, ac nutantem ſtare, nec in vnam alterámve partem inclinari; adde arenam, adiice momentum ſtateræ, & illicò depreſſeris: caue ne peccata, quæ vt minuta contemnis, ſint tibi momentum; è quo in tuam perniciem diuinæ Iuſtitiæ ſtatera deprimatur.

Sopho-

Sophonias è minoribus Prophetis vnus, aliam eduxit Iudicij quo de agimus, notionem: voluit enim esse, & dici *diem visitationis.* *Scrutabor,* inquit, *Ierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus suis. non faciet benè Dominus, & non faciet malè.* Dies visitationis & inspectionis. *Sophon. c. 1. v. 12.*

Scrutatrix illa lucerna est oculus, oculus, inquam, diuinæ Iustitiæ; cui exposita omnia, & patentia sunt.

Bithyniæ ciues & accolæ Iudicum suorum tribunal Soli exponebant: vt à Sole iustitiam discerent, ac veritatem illius comitem, imò, & sororem. Non opus in hoc cælesti foro, eo tribunali, Soleque aspectabili: cui scilicet Sol alius exurgit, & increatæ sapientiæ oculus aperitur; aperitque quidquid hactenus clausum, occultum, inuisum fuit: *Scrutatur* enim *Ierusalem etiam in lucernis. Quid tutum in Babylone*, exclamat Bernardus, *si in Ierusalem manet scrutinium?* ac deinde seipse explicat: *Puto,* inquit, *hoc loco Prophetam, Ierusalem nomine designasse illos qui in hoc sæculo vitam ducunt religiosam, mores supremæ illius Ierusalem conuersatione honesta, & ordinata pro viribus imitantes; & non veluti hi, qui de Babylone sunt; vitam in perturbatione vitiorum, scelerumq; confusione vastantes. Horum peccata manifesta sunt, & non egent scrutinio, sed supplicio: mea autem (qui videor Monachus, & Hierosolymita) peccata, certè occulta sunt, nomine, & habitu Monachi adumbrata,* *Serm. 55. in Cant.*

brata, & idcircò necesse erit subtili ea inuestigari discußione, & quasi admotis lucernis in lucem prodi. Sed hæc de seipso Bernardus, qui virgini, qui matri sui Iudicis à secretis, & in amoribus fuit: qui deuotionis, religionis, virtutumque omnium imago & exemplar fuit longè perfectissimum: si, inquam, hæc ille de seipso & censuit, & dixit: quid nos, à Bernardo, mirum quantum alienos, & sentire, & loqui par est? illud certè vnum, quod pro remedio, & sibi ipse, & aliis inscripsit:

Scrutabor ego vias meas, & studia mea, quo is, qui scrutaturus est Ierusalem in lucernis, nihil inscrutatum in me, siue indiscussum inueniat: neque enim iudicaturus est bis in idipsum.

Hæc vbi piè ac prouidè apud animum statuit, tum vela votis aperit, & sancto desiderio succensus exclamat: *Quis mihi det, ita ad liquidum prosequi, & persequi vniuersa delicta mea, vt in nullo oporteat vereri oculos capreæ? in nullo ad lumen contingat erubescere lucernarum?* Meritò in hæc vota animum, & vocem explicat Bernardus: quia, vt longè antè docuit Augustinus: *Difficilè purgata via inuenitur, cùm ille iudicat, qui nouit ad purum & liquidum iudicare. quia etsi probabilis iam vita est inter homines, ita vt homines, quod iam iustè reprehendant, non habeant: procedit examen ab illius oculis, procedit regula exæquans non fallaciter, & inuenit in homine quædam quæ reprehendat Deus, quæ homines reprehendenda non videbant,*

In Ps. 42.

debant, nec ille ipſe intus, qui iudicandus eſt. Hæc timens anima conturbatur. & ſupplex in cælum iacit illud Dauidis : *Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine. Quare ne intres in iudicium cum ſeruo tuo? quia,* vt inquit Auguſtinus, *miſericordiâ tuâ mihi opus eſt, nam ſi iudicium exhibueris ſine miſericordiâ, quò ibo?* Si magnus ille Præſul, ſi præcelſa illa mens, quæ tota à vitiis, imò & à ſeipsâ diſceſſit, vt ad Deum ſuum accederet, neſcit tamen quò itura ſit. tu qui tua libidine diffluis, natas, ac mergeris in mediâ ſcelerum tuorum colluuie, non cogitas; non expendis, quò iturus ſis? nimirum illud eò fit, quia tu te ipſe non iudicas, non arguis, imò nec vides: aderit aliquando tempus, cùm tecum in iudicio diſceptabit Deus, & arguet te; at quâ ratione, quo pudore tuo, quo rubore ac ſupplicio? iterũ ex Auguſtino excipe: hæc tibi illius voce calamoque Deus : *Suſpicatus es*, miſelle homo, *quòd ero tui ſimilis: minimè gentium: arguam te, & quid faciam tibi arguendo te? Quid tibi faciam? modò te non vides, faciam vt videas te, quia ſi videres te, diſpliceres tibi, placeres mihi: quia verò te non videns placuiſti tibi, diſplicebis & mihi & tibi: mihi cùm iudicaberis, tibi, cùm ardebis.* *In Pſ. 49.*

Hæ ſunt terribiles minæ, hoc fulmen irati numinis; quæ verò in te culpa ſit, agnoſce, quid enim? *Vis latere teipſum in dorſo tuo? ibi es, non te vides: faciam, inquit Iudex, vt te videas: quod*

post dorsum posuisti, ante faciem ponam, videbis fœditatem tuam, non vt corrigas, sed vt erubescas. Et hæc est altera pœna, eaque longè grauissima; vt eam à tuo capite, à tuis ceruicibus amoueas, auctor tibi sum, imò potiùs est ipse Augustinus, vt modò tu ipse facias, *quod tibi minatur facere Deus. Tolle à tergo tuo vbi te videre non vis, & constitue te ante te; ascende tribunal mentis tuæ; esto tibi Iudex, torqueat te timor, erumpat à te confessio, & dic Deo tuo: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & delictum meum ante me est semper. quod erat post te, fiat ante te; ne tu ipse postea à Deo fias ante te, & non sit, quò fugias à te.*

Et hæc omnia faciunt vt diem Iudicij dicamus futurum olim diem visitationis & inspectionis. Beatus qui se ipse priùs visitabit, inspiciet, imò & iudicabit: vt enim piè vereque Bernardus; *Si nosmetipsos iudicauerimus, non vtique iudicabimur: bonum iudicium quod me illi districto, diuinoq; iudicio subducit, & abscondit: prorsus horreo incidere in manus Dei viuētis. Volo vultui iræ iudicatus præsentari, nō iudicādus. Iudicabo proinde mala mea, iudicabo, & bona: scrutabor vias meas, & studia mea; quò is, qui scrutaturus est Ierusalem in lucernis, nihil inscrutatū in me, nihil indiscußū inueniat.*

Serm. 55. in Cant.

Æstatis, messis, & vindemiæ.

Sed & aliud occurrit vltimi Iudicij seu nomen, seu si mauis etiam symbolū: est illud tempus æstatis, messis, vindemiæ. Innotuit etiam illud oraculo primæ Veritatis: cùm enim adhuc in viuis esset Seruator optimus,

ama-

amaretque ſuos illius diei, quâ liceret, certiores reddere, ab illâ anni tempeſtate ſimilitudinē petiit. *Cùm videritis*, inquit, *ficus folia emittere, dicite quia propè eſt æſtas: ita cùm & ſigna, & portēta cælis, aut terris impreſſa notaueritis: ſcitote, quia propè eſt Iudex, imò & iam in ianuis.* Meritò ſanè ab Æſtate Iudicium nomen accepit, & lucem: vt enim ingenioſè Auguſtinus; quæ nobis fluit vita, dieſque breuioris æui; is pro hyeme eſt; in hac arbores omnes recepto intrinſecus ſucco, vitæque fomite ad interiora imamq; radicem reuocato: ſimiles apparent, quaſi aridæ, infructuoſæ, mortuæ: at verò appellente iam molliore veris aurâ, Soleque æſtiuo: hæ vireſcere, germinare, florere, fructus edere videntur, illæ exſuccæ manent, & à floribus, fructibuſque vacuæ: & quod inde conſequens eſt, quaſi ſolo cæloque inutiles, atque oneroſi trunci, excidūtur, & in ignem mittuntur, nè terram vltrà occupent. *Matth. 24. v. 27.* *Serm. 111.*

Quòd arbori, hoc & homini, qui arbor eſt inuerſa: quādiu ſpirat Aquilo; gelidâq; hyeme ac niue vita mortalis tegitur: non ſeſe prodit qui latet in his virtutū, bonorumq; operum ſuccus; & opima domi bonæ mētis ſupellex: neque ex aduerſo quod in aliis eſt, diuq; fuit peccati virus, aperitur, & patet: at vbi leuis aſpirauit zephyrus, vbi corpus mors ſoluerit, vbi æſtiuo Soli Iudicium reddiderit; tum liquidò conſtabit, quæ viuæ, quæ mortuæ fuerint arbores, qui à gratiâ pleni,

qui vacui mortales : tum dies erit qualis esse solet messis,aut vindemiæ.

Matth.13. Patitur Deus,(quæ eius est indulgentia,) arbores illas infructuosas, & zizania crescere vsque ad messem:si fortè mutentur in triticum : sunt enim zizania non naturæ necessitate,sed deprauatâ voluntate : *ideoq;*, vt aduertit Augustinus, *fieri potest, vt qui sunt hodie zizania, cras sint triticum. zizania alloquor, corrigite vos*, inquit, *antequàm messis adueniat*;& dies vindemiæ , de quâ questus olim Micheas Propheta : *Væ mihi*, aiebat, *qui factus sum sicut, qui colligit in autumno racemos vindemiæ, non est botrus ad comedendum.* Nimirum pessimus ille animorum prædo,in Domini vineam furtîuo pede illapsus , eam omnem dissipauit , vuas collegit,torcularia repleuit,& eò quidem vt vix botrus,vix paucæ supersint animulę,quæ in extremo illo die Deo conseruentur , & beatæ æternitati. Hinc mœstum illud carmen , & gemebundum *væ*, quod iterum ac sæpiùs geminat Propheta ; vtinam ad aliquem Posterorum fructum: & sacrum illius diuini Iudicij horrorem;quem auget vel maximè , numerosa illa malorum series , quam variis appellationibus, quasi viuis coloribus depingit Sophonias, vbi enim de illo sermo incidit: ita calamum ducit in lugubri funestoque argumento.

Serm.46. de Diuers.

cap.7. v.1.

Dies iræ. *Iuxtà est dies Domini magnus, dies iræ, dies illa,*

dies

dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis. Hæc est paraphrasis extremæ illius lucis, quam ait vates esse propè, *vel propter æternitatem quia nihil ei longum est: vel propter pœnæ magnitudinem, quia patienti numquam longè videtur supplicium, quod inferendum est.* quod porrò & quàm immane sit illud, ex eo collige, quod ei tam calamitosa dies viam aperiat. Sophon.c. 2.v.14.15. S.Hieron.

Dies inquam iræ cælestis ac diuinæ, quæ per tot annos & sæcula veluti collecta atque compressa sese tandem ruptis quasi aggeribus, ac misericordiæ repagulis, torrentis instar effundit. Ira Dei, inquiebat olim Plutarchus, velut amnes qui repentè se condunt sub terram, & nihilominùs eò perferuntur, quò tendunt: sic ille, licet occultus pergit, quo tendit, & suo tempore erumpit in nocentes: non absimilis Nilo qui sæpè condit se, rursum emergens, cumque longè abesse iudicari potest, caput exerens, terram obruit, perditque: sic euadet, erumpetque ira Omnipotentis Dei, & cùm minimè cogitabis, opprimet.

Ab hac effunditur spargiturque omnis illa malorum eluuies: & primùm quidem ingens tribulatio: tribulam enim afflictionum omnium super impios voluit, reuoluitque Dominus: & hinc audit dies illa *tribulationis.*

Deinde etiam *angustiæ*: quæ improbos arctabunt vndique: si enim sursum attollatur

oculus,incurret in os vultumq; irati Iudicis: si deorsum, in flammas, in rogos, in parata iam incidet incendia: si retrò se flectat, repetatque lapsa iam à tergo tempora, cùm illis videbit, ac gemet elapsas voluptates, fluxaq; illius, ac damnosa lenocinia: si deniq; ea quæ antè sunt, & in faciem obiecta prospiciat: excurret in æternitatẽ, & in illam totus ibit oculus, totus ibit animus, nec illius finẽ terminúmve inueniet. Et hinc atrocissima exurget dies calamitatis ac miseriæ: dies *perditionis*, quæ omne bonum seu fortunæ, seu famæ, seu corporis, seu etiã animi æternùm, dissipabit ac perdet. Erit enim & ipsa *dies tumultus*, quem esse necessum est in tantâ damnandorum multitudine, turbâque, tum in valle Iosaphat constipatâ, tum arcanis in stygio carcere, angustiisque coarctandâ. Et hinc inconditi clamores, horrendi eiulatus, conuitia inaudita, & immanes in Superos, inferos, mortalesque blasphemiæ; à quibus nihil erit liberum, nihil immune.

LXX. *Interpr.*

Ad tumultus illos accedet ipsa *dies tenebrarum* horrorque nebulosæ caliginis: cui nec Sol, nec Luna, nec astrum vnquam aliud assurget. Sed perennis atque æterna nox, & lucis occasus; quem etiam rapiet, præcipitabitque repentinus turbo; est enim & illa *dies turbinis*, quo infelices animæ sui impotes perpetuâ agentur vertigine, nec ab illâ

vllo

vllo vnquam tempore conquiescent.

Erit enim & illa *dies tubæ ac clangoris*: quia in campum, armata procedet Iustitia, eiusque administri, velocis spiritus, & supremæ cælorum intelligentiæ, totaque Superûm militia, quæ sese armabit in vindictam peccatorum; non ita tamen quin suus etiam sit misericordiæ locus: eadem enim illa dies, dicetur, & verò etiam *dies Iubilationis*: in eo quippe miserorum occasu sibi diuinæque indulgentiæ applaudent beatæ mentes; & in amœnas iubilationis, canticique voces sese explicabunt: Deoque liberatori gratum acroâma, laudisque encomium accinent. Dent Superi, vt & cum illis animos, vocesque, tum temporis ad cæli concentum iungere liceat. *Chaldæus.* *Chaldæus.*

§. 5.

Quæ rationes futuri quondam vniuersales Iudicij?

PRiusquam hoc argumentum ingrediar id statuo, quod extra litem & controuersiam est: Iudicium aliud esse particulare, vniuersale aliud. Illud cuique hominum proprium, hoc omnibus commune: illud à morte statim exigitur; vbi primùm è corpore excessit anima, velut hospes è diuersorio: hoc non obueniet, nisi post longa sæcula, serosque Soles ac Lunas orbe iam senescente; imò ab annis, & senio, & quod amplius

eſt,à mortalium vitijs, ac malignitate confe-ćto, igneque velut expiatorio, perpurgato: tum enim aſpiciet illud, quod ante præſagâ mente,calamoque inſcripſit Propheta regius: *Aduocabit cælum de ſurſum,& terram diſcernere populum ſuum.*

Summus rerũ arbiter ac moderator Deus, extremæ illi ſcenæ tamquam teſtes & arbitros aduocabit cælum & terram:hoc eſt cæleſtes illos ſpiritus, quos Angelos dicimus, & immortales animas cælo iam additas, ac beatitati;vt illi Iudicio aſſiſtant; Deique populum à dæmonis peculio diſcernant ac ſegregent. Vel cum Auguſtino, ſi mauis, dic age,ad ſolatium tuum,*cælum* eò loci ac temporis,fore ſanćtos altioris ſubſellij, gradus ac dignitatis, quales Apoſtoli ac Religioſi, qui cælũ Dauidis ore dicuntur,& ſunt,quia ſpretis abiećtiſq; ſæculi bonis,terrâ ſuperiores ſunt,& cælo proximi: cùm omnes ſanćti, in ſæculari vitâ quondam relićti,terra ſint ob aliquam etiam bonorum operum felicitatem.Hi iudicandi,illi etiam iudicaturi,quod ſummum eſt culmen additæ diuinâ indulgentiâ maieſtatis.Iudices iam vidimus:modò Iudicij cauſas ac rationes,quantum mortali fas eſt,inquiramus.

Prima quæ occurrit hæc eſt: vt ſententia iam inde in cuiuſque particulari iudicio lata,confirmetur magis, & in illo totius orbis

bis proscenio explicetur ac promulgetur.

Altera vt ipsi corpori benè sit aut malè: cùm enim non animâ solùm constet hominis natura, sed & corpore: & recta ratio, etiam diuina lex suadet ac præcipit in consortium honestæ æternæque voluptatis assumi corpus; si modò animæ consensit ac virtuti: sin minùs, in pœnæ ac supplicij societatem vocari: hoc enim æquitatis atque iustitiæ ratio postulare videtur. Sceleratæ & impiæ menti corpus hoc mortale, veluti fur & domesticus prædo fuit, qui diuites cæli gazas, & omnem seu gratiæ, seu charitatis, seu virtutum supellectilem eripuit, atque dilapidauit.

Leno fuit, & communis animarum pernicies; quæ passiones omnes, veluti quæstuarias mulieres prostituit, suæque libidini ac voluptati subiecit, alienisque & adulterinis amoribus implicuit.

Carcer fuit, nè in cælum Superosque sublimis ac libera mens euolaret. *Arnobius.*

Vinculum fuit, quo arctius constricta, eam amisit libertatem, quæ singularis erat ac propria filiorum Dei. *Seneca.*

Laqueus fuit, quo versutus, & improbus Erebi venator vsus est; vt animam interciperet, & velut auceps in sua retia, mortemque traheret. *Bernard.*

Feretrum fuit, quod animum lethali culpâ emortuum circumgestauit: & hominum ocu- *Drexelius.*

lis illuſit aſcititiâ quadam, & alienâ veſte atque ornatu. Certè vt vulgare feretrum efferendis cadaueribus aſſignatum, nunquam decentius veſtitũ cernitur, quàm cùm cadauer in illo recumbit: ita reproborũ corpus quod pro feretro fuit, nunquàm mollius ac decentius ornatum fuit, quam cùm in eo à peccato mortuus iaceret, atque efferretur animus.

Chryſoſt. *Sepulchrum fuit*, quod grauem mephitim exhalauit vndique, & terras infami quadam ſcelerum ſuorum graueolentiâ infecit.

Cælius. *Tartarus fuit*. Phlegetonti & Acheronti non abſimilis: in quo fluuius obliuionis, & error animæ ignorantis ſuæ originis maieſtatem, in quo ardor irarum, & incendia cupiditatum, in quo varius dolor, & ægritudo, mentis per omnia vitiis fluctuantis.

Cùm eiuſmodi perditis illis fuerit corpus, cùm indumentum inſcitiæ, cùm prauitatis fundamentum, cùm vinculum corruptionis, cùm viua mors, cùm ſtygis, erebique lacus, & ſi quid illis grauius & acerbius effingi poteſt, cùm, inquam, id miſellæ animæ fuerit corpus, quid mirum ſi è luto limoque etiam inuitum, ac reluctans euocetur. vt ſocium ſit pœnæ, quod culpæ conſors fuit; & potiſſimum inſtrumentũ? Secùs omnino eueniet beatarum mentium corporibus: venient illa in ſocietatem gloriæ ac quietis: quia venerunt olim in conſortium pœnæ ac laboris.

Cùm

Cùm terras incoleret anima Iusti, fuit illi corpus veluti comes huius peregrinationis, æstus, sudoris, laborumque imprimis patiens, quos ad animi, ceu nobilissimæ partis fructum gratiamque referebat.

Fuit omnino fidus custos, & hanc carneam molem, ossa, neruosq; aptâ serie inter se compositos ad quamdam animæ custodiam circũduxit, vt in eâ esset sine metu, sine periculo.

Fuit corpus amœna quædam & concinna vestis animæ, quam non exueret, nisi quàm tardissimè, annuente cælo, vocãteq; Numine.

Fuit caro, quòd à Natura & ratione esse debuit: famula corporis, quæ animo ceu hero subseruire, & illius imperia, nutusque omnes obseruare esset solita.

Dicamus amplius, & ex veritate quidem, animæ altiora spectantis, & ad virtutis studia, cælumq; natæ, corpus veluti mancipium fuit, doctum etiam flagella pati: onera subire, & sub illis gemere ac fatiscere.

Fuit corpus animæ, ceu orbis sublunaris reginæ nobile diuersorium, imò & palatium, è quo non emigraret, nisi donanda foret vel ipsâ cæli regiâ, Superumque domicilio.

Fuit denique corpus inditæ sibi menti, atque intelligentiæ instrumentũ longè aptissimum ad religionis, pietatis, virtutumque omnium cultum, & actiones cælo dignas ac beatitate.

Cùm

Cùm ergo probis & à Deo electis tale corpus olim extiterit, quid mirum si emergat è sepulchro, è puluere, sibique ac animæ reddatur, eâdem cum illâ donandum immortalitate. Decuit omnino, & diuinę Iustitiæ consentaneum fuit, quàm maximè, vt reproborum corpora, infelicia illa telluris pondera, non surgerent è tumulis, nisi vt essent vermium taberna, atque serpentum, bufonum hospitium, sordium sentina, & pessimæ mentis pessimum diuersorium, æternusq; carcer. At ex aduerso eidem diuinę miserationi consonum fuit, vt Electorum corpora, alio quasi, secundo connubio cum animâ iungerétur, vt cum sponsâ sponsus solet, ad Agni nuptias, ad suaues & puras æternarũ voluptatum illecebras, ad cælestem cultum, ad gloriæ culmen, ad beatitatis incrementum, quod etiam animæ à corpore accedere necessum est. Et hæc omnia dabit, prodetque in orbis lucem, ac Solem ille ipse, de quo agimus vniuersalis Iudicij dies. Sed & aliud quoque aperiet; nimirum hypocritæ dolos, faciem, ac pudenda opera reuelabit: quæ ementitâ virtutis specie mortalis vita texit, & humanis oculis illusit: ea tamen explicabit, & in apertum proferet perspicax ille diuinæ Iustitiæ oculus.

Plin l. 37. c. 6. Apud Indos Opalus est: gemma inter ceteras facilè princeps: est enim illa carbunculi tenuior ignis, est amethysti fulgens purpura, est

ſt ſmaragdi virens mare; & cuncta pariter
ncredibili miſturâ lucentia. Hic eſt illius
gemmæ nitor & gratia, quam tamen etiam
ndia, ſimilitudine indiſcretâ vitro adulte-
at. Porrò hic error, & oculorũ luſus ad Solẽ
facilè noſcitur. Multos aluit hic mundus illi
gemmæ adulterinæ ſimiles: ſi oculis habenda fuiſſet fides, credidiſſes in iis fuiſſe charitatis ignes, ac purpuram, amœnam cæleſtis ſpei viriditatem, alioſque virtutum colores ac floſculos: at vbi exponentur illi ad Solem Iuſtitiæ Chriſtum, vbi excutientur æternæ mentis oculo, tum patebunt toti; vtpote vitrei ac diaphani, tunc vniuerſo hominum generi liquidò apparebit ementita illa, & adulterina gemmæ ſpecies ac gratia: vtque appareat, ſurgit ad Iudicium Deus.

Fuerunt illi non abſimiles terræ, luto ac ſterquilinio, quod Boreali niue, ceu candidâ veſte tegitur. Nix Philoſopho dicitur, & eſt nubes friabili denſitate conglaciata: albeſcit illa merito partium, quæ magis aëreæ ſunt, & Ariſtoteli ſpuma quædam dicitur, & eſt veluti lanea, molliorque terræ veſtis: à quâ ſolum omne dum velatur, velantur & illâ cloacæ, ſterquilinia, & omnis ſordium colluuies: nihilque intereſt ſolidum inter politumque marmor & lutum: adeò à niue albeſcit omne, quod ſub eâ deliteſcit. Et hoc quidem candoris beneficio frui conceditur, quam- *2. de gen. c. 2.*

quamdiu pars illa pellucidi mollisq; elementi, natiuo frigori relinquitur, nec à Solis ardore æstú ve soluitur: at vbi liquescere dissoluique cœperit: tum apparet alia terræ facies, & hinc amœna Soli viriditas, istinc luti deformis horror, inde lapidum marmorisque soliditas: verbo vno res omnes, quæ sub niue similes credebantur, dissimiles videntur, & hæ pulchræ, illæ deformes, istæ solidæ, liquidæ, & fluentes aliæ exhibentur.

Sic erit in illo die ab eodem Iustitiæ Sole: dabit ille hominum facies, animos, cōscientias: quales in se ipsæ fuerunt: non quales oculis nostris olim visæ sunt. Et hoc ipsum est, quod longè antè præuidit, cecinitque *Psal.74.4.* Propheta regius: *Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in eâ, ego confirmaui columnas eius.*

Ab igne & æstu diuini Iudicij liquefacta terra, hoc est homines terreni, lutei, & à libidine suâ molles, dissoluti sunt; & omnium oculis palam ostenderunt, quæ olim sub illâ hypocrisis niue sordes malè tectæ fuerint. Ex aduerso autem columnæ, hoc est homines in fide, virtute, gratiâque firmi, columnarum instar, solutâ iam à morte niue corporis, explicatâ coram æternâ illâ mente, soleq; conscientiâ: steterunt immoti, erecti, stabiles, quasi columnæ cæli. Et hinc placuit omnes ad Iudicium euocare, vt in illo totius orbis, homi-

ominumque conſeſſu noſceremus, qui in itâ columnæ fuiſſent, qui lutum informe c fœdum.

Atque hinc etiam emanat altera iſtius Iudicij ratio, ingens in reprobis pudor & ignominia, cùm eorum omnium ſcelera, etiam ea quæ nox obſcura celauit, & longo ſilentio inuoluit: omnibus aperta, nuda erunt ac patentia: ab iis inquam in ora, frontemq; immanis pudor, & nequaquam profutura verecundia aſcendet. Satiùs omnino fuerat, cùm eſſet in ipſo animæ limine peccandi occaſio, & in foribus peccatum, ab illo pauêre ac pudêre; Quàm, vt ait Auguſtinus. *in die Iudicij coram tot millibus hominum graui repulsâ denotatum erubeſcere.* Satiùs fuerat excuſſo inutili, & damnando pudore virus illud animæ euomuiſſe, & in Confeſſarij aures depoſuiſſe, quàm in illum diem reſeruaſſe: ſed ſecùs euenit ab impiorum culpâ, arteque mali dæmonis; qui vt ritè aduertit Chryſoſtomus: *Cùm noſſet, quia peccatum verecundiam habet, pœnitentia fiduciam; ordinem reprobis permutauit, & inuertit. pœnitentiæ dedit verecundiam, fiduciam peccato:* & inde in iſto ſupremo Iudicis foro ac tribunali ſummus pudor: nec ille tantùm, ſed & ſocius pudori timor, horrorque, de quo extat illud D. Hieronymi: *Iudicaturo Domino lugubre mundus immugiet, tribus ad tribum pectora ferient, potentiſſimi quondam Reges nudo latere palpitabunt.*

Lib. 2. de viſit. Infir. cap. 5.

Proœmio in Iſaiam.

Ad Heliodor.

Abie-

Abiectæ tum erunt omnes illæ altioris fortunæ phaleræ; abiecta purpura, sceptrumque, & procul, qui latera stipabat satelles: procul omnis fastus & gloria : nudo lateri adhærebunt diræ illæ inferni furiæ monstraque: pudor, ignominia, timor, horror: à quibus vbi oculos in Christi peculium, in Electorum acies, in agmina beatorum attollere licebit; mirum quantum accedet seu pudoris, seu doloris; ab illis eæ voces veritati tandem cedent. *Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij: nos insensati vitam illorum æstimabimus insaniam, & finem illorum sine honore; ecce quomodò computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est.*

Sap. c. 5. v. 3. 4.

In illo reproborum luctu ac consternatione: *Stabunt iusti in magnâ constantiâ aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum.* Dum & his & illis vita suppeteret; fluebat illa, sed magno discrimine, dispare cultu & gratiâ: impiis enim ex voto cedere videbantur omnia: piis autem omnia aduerso refluere: imò si quid hi labore multo sibi peperissent: hoc ipsum illicò absorbebant impij, & multò sudore quæsita momento diripiebant, atque dilapidabant : tenuit illa tam dispar, & discolor vitæ ratio, dies omnes annosque Solis huius. At vbi hic mundo volui desiit ; alias Electis suis vices, sortesque verti voluit Deus, & liquidò ostendere quantum

in

in hoc tempore interfuiſſet, tantùm, imò & longè ampliùs in æternitate intereſſe oportere, iuſto quidem iudicio, & lance diuinæ æquitatis, quæ ſuis dat in æternitate, quod in tempore fuerat ſubtractum.

Ad has rationes quas curſim & veluti per tranſennam attigi, addi poſſet, & illam extremi Iudicij diem maximè ſurgere, ac lucêre nomini gloriæque Seruatoris: cui plus eo tempore honoris accedet, quàm in omni vitâ deceſſerit; ſed hanc cauſam etiam fuſius explicui, cùm de loco Iudicij mota eſt quæſtio, ideoque illi ſuperſedeo: vti & aliis non paucis quæ lectori paſſim in Auctoribus occurrent.

§. 6.

Quæ ſententia ferenda in die Iudicij, & quæ illius ratio?

VBi in amœnâ nitentique nube, ceu throno, conſtiterit Iudex: vbi ſub illo quidquid olim extitit in terris hominum, congregatum fuerit, vbi Angelorum operâ diſcretæ acies, & hinc à dextris electi, inde à ſiniſtris reprobi: tum ad illos amico vultu, conniuentibus oculis, blandâ voce hanc ſententiam flectet: *Venite benedicti Patris mei, poßidete paratum vobis regnum, à conſtitutione mundi: eſuriui enim, & dediſti mihi manducare; ſitiui, & dediſtis* Matth. 25. v. 34. 35. & 36.

mihi bibere; hoſpes eram, & collegiſtis me; nudus, & cooperuiſtis me; infirmus, & viſitaſtis me; in carcere eram, & veniſtis ad me.

Vbi hæc ſententia ad Electorum aures, animoſque appulerit cum ingenti gaudio, plauſuq; beatæ ac cæleſtis totius coronæ: Stridore autem, gemitu, lamentis atque eiulatibus aduerſæ partis: tum ad hanc irâ ſuccenſus Iudex, aptato in ſcenam vultu, ardentibus oculis, & ingenti tonitru vocis hæc verborum fulmina iaciet atque euibrabit:

Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius; eſuriui enim, &
v. 41. 42. & 43. *non dediſtis mihi manducare: ſitiui, & non dediſtis mihi potum: hoſpes eram, & non collegiſtis me: nudus, & non cooperuiſtis me: infirmus, & in carcere, & non viſitaſtis me.*

Non ſic de grauidâ tumentique nube tonitru vnquam inſonuit: non ſic ardua montium valliumque concaua concuſſit: atque reproborum omnium animos menteſq; percellet, & exanimabit fulmen illud diuinæ vocis: quod aliquouſque, ſi non frangere; at eludere conantur molli illâ, & ad tempus
v. 45. malè coagmentatâ excuſatione: *Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi? tunc reſpõdebit illis: Amen dico vobis, quãdiu non feciſtis vni de minimis his, nec mihi feciſtis.*

Hic eſt cuneus, quem malo nodo quæſiuit bonus

bonus ac seuerus Iudex: cuius æquitatem ita ore aureo explicat S. Chrysologus: *Quemadmodum sine causâ accusant peccata, quem pauper excusat; ita excusari non potest, quem fames pauperis accusârit.* Sed ad argumentũ propiùs descendamus, in eo duo succurrunt: primum est ipsa sententia Iudicis: alterum illius ratio causaque: illâ prætermissâ, in hac stylum figam, & quæstiones mouebo: cur eam ferendæ sententiæ causam iustus omnino Iudex prætexuit? In ea primo cum Caluino res erit ac disceptatio; deinde cum sanctis Patribus pia, & ad mores accommodata commentatio. Serm. 40.

Caluinus suo more ac genio, vt eius omne meritum (cuius etiam nomen ferre non potest) è medio tollat: per ea Christi Iudicis verba; *Esuriui enim*, &c. ait significari consequentiam, non autem causam. quasi diceret Seruator: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum: postquam esuriui, & dedistis mihi manducare.

Is dolus, ea fraus, eæ Caluini artes, & insignis maledicentia, quam erroris arguet, damnabitque etiam à Grammaticâ vel leuiter tinctus: quis enim nesciat particulam *enim* ex verâ germanâque etymologiâ causam reddere? Sed hanc fugit, atque auersatur Caluinus, qui cæleste regnum non emi, sed dari vult; non bonorum operum pretio æstimari ac trbui,

ſed vltrò etiam nolentibus offerri atque obtrudi. Verùm vt id velit,non aſſequetur: ſtat enim,ſtabitque æternum inconcuſſa veritas, & illius expreſſum oraculum; quo beatitas, cælique hæreditas merces appellatur: ideoque diſcedamus ab huius farinæ hominibus, eorumque commentis! & quod ſupereſt huius argumenti, oportunæ ſanctorum Patrum commentationi concedamus.

Agitant illi hanc quæſtionem,& è cathedra pulpitoque in vulgus efferunt,cur Iudex recti,iuſtique tenax,& virtutum omnium in paucis amans:in die illâ decretoriâ,communique foro tantùm miſericordiæ meminerit, eiuſque opera longâ ſerie recenſuerit? Non fuit in Apoſtolis Petro, Paulo, Ioanne,& Iacobo ingens animarum zelus , & ardor entheus , eiuſque causâ exantlati labores , inſomnes traductæ noctes , diuina pericula, quæ eo loci ac temporis commemorari oportuit?

Non fuit in Martyribus, in Stephano,Laurentio , Catharinâ, Agnete, Cæciliâ , ætate, ſexu,terrâque altior animus,& vitæ ſanguiniſque prodigus? cuius vis & copia longâ oratione effundi potuit?

Non fuit in Confeſſoribus,in Dominico, Franciſco, Ignatio longæua patientia, & ab illâ fructus vberrimi,& meſſis ampla animarum,quæ etiam tum in Domini horreum venie-

niebat, vt & illius non sine laude, fructuque mentio fieret?

Non fuit in Virginibus, in niueis illis mentibus, candidatoque agmine, candor animi, verecunda ingenuitas, & pudor castitati comes: imò pro pudore data quondam vita, fusúsque sanguis innoxius, qui tum temporis vocaretur in præmium, lauream que beatitatis.

Non fuit in religioso cultu, quæ commendaretur paupertas, & insignis quædam humanarum rerum despicientia, & voto firmata castitas, intellectus, voluntatis animæque totius in obedientiæ scholâ victima, quæ tum in altum efferretur?

Fuit enimuerò: & quidem æternæ mentis oculis longè gratissima. Cur igitur ea non trahitur in partem, cumulumque laboris, qui cælo quondam emendo datus est? hic mihi vertitur cardo totius controuersiæ; quem è sanctorum Patrum, Doctorumque placitis firmabo.

Summus rerum arbiter, & vniuersi Iudex Christus sententiæ suæ pro causâ, subtexuit opera misericordiæ: cuius vna princepsque ratio hæc esse potuit, interprete Chrysostomo, quòd eleemosyna regina virtutum esse videatur. de illâ sic olim os istud aureum:

Eleemosyna regina illa virtutum homines in ipsas cælorum arces deducet, huic multâ cum facilitate Hom. 7. de Pœnit.

aperientur cælorum portæ, ac velut eorum reginâ ingrediente, nullus custodum audebit interrogare, quæ sit, aut vnde iter.

Pro eâ, quâ fuit eloquentiæ vi, sacræque facundiæ licentiâ, eleemosynam, quæ virtus est, instar Reginæ depingit, Superûm atria, domosque suo quasi iure subeuntis: & meritò, vt enim alio loco ille ipse Chrysostomus: *Meliùs est hanc artem dandi eleemosynam scire, quam esse Regem*: & inde factum autumo, vt misericordia, & benigna illa in misellos indulgentia dicatur esse magnarum mentium virtus, iis ferè propria ac singularis. Quod apprimè censuit, docuitque quà exemplo, quà verbo Placilla Imperatrix vxor Theodosij, digna tanto Cæsare coniux.

Hom.33. ad Popul.

Ibat illa suo more ad Xenodochium, vt pauperibus, & infirmis suâ manu, & stipem daret, & cibum: cùm fortè ex aulicis vnus aliquis stomacho plenus, & bile, hæc illi: non deesse in aulâ puellarum greges, quæ id officij præstarent: abesse illud debere ab Imperatrice; quam ea demissio dedeceret. cui illa: *Res*, inquit, *digna imperio dare eleemosynam*: verè digna imperio, quâ etiam cæleste ematur imperium.

Agnouit & illud Robertus Hugonis Capetti filius, qui quòcumque iter flecteret, ingentem curruum vim, seriemque mendicis one-

onerabat: verùm vt inuidia, & petulans hominum maledicentia virtutem ferè ſequitur, atque inuadit ; non defuit, qui id in eo principe carperet. Cui ille lepidè ; rogatus enim cur id faceret? reſpondit: ſe illis pauperum copiis aciem inſtruere, & cælum petere. nimirum illi pro milite mendici, pro armis quibus Superos cælumque expugnaret, fuit eleemoſyna.

Huic non abſimilis fuit ille iocus B. Amedei tertij Sabaudiæ Ducis, à quo cùm quæſiſſet Galliæ legatus; haberétne canes venaticos, ſubiunxit omnino frequentes: tum eum ad porticum eduxit ; vbi pauperculis, atque egentibus inſtratæ menſæ videbantur : Et hi, inquit, ſunt mihi canes venatici ; his cælo venor, & beatitati.

Liberali huic ioco, conſonat & illa Vſualdi Angliæ Regis pia conſuetudo, quæ diebus ſingulis pauperes menſæ regiæ adhibebat : cumque is aliquando fuiſſet eorum concurſus, ea vis ac copia, vt parati cibi vix mediæ multitudini ſufficerent, argenteam ſupellectilem concidi iuſſit, & ipſe regiâ manu ſingulis quantum ſatis eſſet, diſtribuit. Hanc regiæ mentis, manuſque ferè prodigam liberalitatem dum ſpectat Adrianus Epiſcopus ; ad regiæ manus oſcula pronus, exclamat : Rex, inquit,

manus illa in egenos adeò magnifica, nunquam computreſcet. Vaticinio reſpondit euentus: multis enim annis à morte, ſoluto iam corpore, & in cineres reducto; integra manus apparuit.

Illud prodigium vidit, ſtupuitque Anglia; hoc Gallia ſenſit, & in S. Ludouico adamauit: Erat illi ferè pro veſte cilicium, quod ſi quandoque ex confeſſarij nutu ac præcepto poneret, hanc (vt ipſe vocitabat) corpuſculo conceſſam indulgentiam, pœnæque inducias redimebat ſcutis omnino quadraginta, quæ in pauperes erogabat. Omitto quod illi præterea in more fuit ſabbatis quibuſque mendicorum pedes abluere, tergere, oſculari; diebus autem ſolemnioribus etiam ducentis inſeruire, ciboſque manu regiâ miniſtrare.

Ad hæc exempla, quæ ab purpurâ ſceptroque quæſiui; vnicum addo ex Infulâ petitum, imò ex ipsâ Petri Sede, quæ quò altiùs eminet, eò ferit vehemẽtiùs. Habuit S. Franciſci familia virum longè maximum Petrum Philargi, qui primùm Archiepiſcopus Mediolanenſis, deinde etiam Cardinalis titulo Sanctorum duodecim Apoſtolorum; denique & Pontifex, cui id nomen ceſſit, *Alexander quintus*; hic per iocum de ſe ipſe iactare ſolitus: ſe diuitem fuiſſe Epiſcopum, pauperem deinde Cardinalem; tum etiam mendicum

Ponti-

Pontificem: nimirum à Petri Sede, à Cathedra Piſcatoris, mendicare doctus, & ea mendicitate non perituris diuitiis gazas ſuas opplere. Hæc è multis tibi reddidi beneuole lector, vt euincerem illud: in pauperes munificentiam virtutem eſſe regiam: imò virtutum propè omnium Reginam.

Succurrit & alia ad inſtitutum meum ratio: ea miſericordiæ ceteras inter virtutes palmam offert, quia homines Deo proximos facit & veluti in terris Deos: nè tibi duriuſcula accedat ea vox: non fluxit ea in calamo meo: ſed è D. Gregorij Nazianzeni muſeolo, doctiſque ingenij monumentis, hîc in oratione quam inſcripſit *De amore pauperum*, ita diuitem compellat, atque hortatur: *Eac calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitando, nihil enim tam diuinum homo habet, quàm de aliis benè mereri, tibi derelictus eſt pauper velut Deo.* Deum ſi non facit, certè probat inſignis illa munificentia, quia manum ſuam aperit, & implet omne animal benedictione: contrahit, & ſummâ damnat, perditque egeſtate. Vis Dei in terris eſſe æmulus, vis Deus eſſe? quidni autem velis; age mentem explica, tumentes auro gazas aperi, & in egentes effunde, & eris in terris, quod in cælis Deus.

Is olim fuit Iob, patientiæ miraculum, & exemplar miſericordiæ, qui ab illâ, cùm viueret, audiit, Deus pauperum; erat enim ocu- *Iob c. 29.*

lus cæco, pes claudo, & oportunum miseris omnibus perfugium, à quo nemo vacuus, nemo indigus abscederet.

Tertia ratio propter quam in Dei tribunal ac Iudicium adducitur eleemosyna; hæc est, quod ipsum numen sibi deuinciat, atque obstringat. Virtutibus aliis capi quidem potest, atque oblectari, sed vnâ misericordiâ etiam obligari; & hominis esse, non suus. *Fœneratur enim Domino qui miseretur pauperis*, Hebraicè *maluch*, id est deuincit, obstringit, mutuo dat ac fœnori. Ex quo nascitur surgitque titulus omnino triplex, quo eleemosynario tenetur adstrictum Numen.

Prou.19. v.17.

Primus, is est, qui vulgò gratitudinis dicitur.

Alter qui etiam Iustitiæ: mutuum enim, cùm acceperis, reddere, æquitatis est. Tertius denique, qui fœnus exigit, & supra sortem exposcit.

Hunc titulum non sine ingenti stuporis, amorisque miraculo agnouit Augustinus: cuius ore ita ab homine mendicat Deus.

Da mihi ex eo, quod dedi tibi, de meo quæro, da, & redde: habuisti me largitorem, fac me debitorem: habeam te fœneratorem: temporalia mihi das, æterna tibi restituam, teipsum tibi reddam, quando te mihi reddidero. Ecce tibi, ô homo, nouum vsuræ genus, ecce fœnus hactenus terris inuisum atque

que inauditum; de quo ſtupenti ſimilis exclamat ore aureo Chryſologus: *Amore pauperis Deus ſuum regnum vendit, & vt emere illud omnis homo poſsit, fragmentum panis ponit in pretium: quis excuſare poterit non ementem, quem tanta vilitas venditionis accuſat?* hæc vbi dixit ſcripſitque vir ſanctus, tum altiore ſtylo incumbit, vrget, pungit, exſtimulat: *Da ergo panem, da potum, da veſtimentum, da tectum, ſi Deum debitorem, non Iudicem vis habere. nihil nocebit in terra, ſi nobis in cælo miſericordia ſit patrona.* Et quia non tam verbis, quàm exemplis habetur fides, tibi è multis vnum proponam, D. Hieronymi, aliorumque Doctorum auctoritate probatum.

Serm. 41.

Serm. 42.

Habuit olim Alexandria Ioannem Patriacham in pauperes liberalem in paucis: cui ſuberat Troilus Epiſcopus, & hic quidem auarus, aurique appetens, & ſummè tenax. hic famulo dederat in mandatis vt ſibi ſuppellectilem argenteam triginta libris auri coëmeret: quod dum meditatur malus emptor, Patriarcha fortè obuius, ſuadet cælum emi, gratiamque pauperum. benè monenti paruit Troilus: non tam virtutis ſtudio, amoreque, quam vt tempori cederet, & tanti Præſulis auctoritati: à quâ dum inuito extorquetur, atque eripitur auri pondus: vnà etiam valetudo debilitatur, tentaturque febriculâ: nimirum illi Epiſcopo febris

febris erat auaritia, quam ab animo etiam in corpus euocauit. Vbi ægrum audiit Patriarcha, ſubodoratus quod erat: ab auro effuſo, in corpus effuſam, & laxatam febrim; aduolauit illicò; & egeni, auaroque Epiſcopo tot auri libras reddidit, quot antè non ſibi, ſed egenis exegerat. Mirum dictu, viſuque; vbi ſuum aurum recepit Troilus, & ſanitatem, & animum recepit; crederes illi animam, vitamque in auro fuiſſe, & verò etiam fuerat: vbi acceptum auri pretium, libræque omnino triginta; Chirographum à Troilo de more petiit Patriarcha, cui ille lubens, volenſque in hæc verba conſcripſit: *Deus, Domino meo Ioanni Patriarchæ huius Alexandrinorum magnæ ciuitatis, da mercedem triginta librarum, quæ datæ ſunt tibi, quoniam ego recepi mea.*

In vitâ P. Herib. l.1.c.xxvi. Hæc è cæli regia ſpectabat Deus iuſtus cauſarum arbiter, morumque cenſor, ac Iudex, qui vt orbi palam faceret, quantum Troilo ab illâ auri libidine, atque auaritiâ receſſiſſet, quantum è contra ab iſtâ liberalitate Ioanni acceſſiſſet. Hanc in amœnâ noctis imagine, ſomnoque Troilo ſpeciem obiecit. Ea fuit ingens palatij moles, elegāti materiâ, exquiſito opere, arteque ſupra naturam extructâ, eam dum oculis, animoque ſedulus contemplatur: in ſuperliminari principis ianuæ, quæ tota erat auro fuſa, hanc legit Epigraphen: *Manſio æterna, & requies Troili Epiſcopi.*

Hoc

Hoc ostento recreari visus, sibique plaudere: sed illicò gaudium, plausumque deterſit, atque extinxit inopinatus casus: affuit enim ex illius aulæ, regiæque domus incolis, cubicularius vnus aliquis: cui vbi perspecta, lectaque est Ianuę inscriptio, eam subitò tolli, eradique præcepit: hancque substitui,

Mansio æterna, ac requies Joannis Alexandriæ Archiepiscopi, empta libris triginta.

Ab hac specie excussus, qui oculos, & animum malè clauserat sopor: vigiliæ, sibique restitutus Troilus paratâ pecuniâ, liberalibus eleemosynis, insigniique in egenos munificentiâ cælum emere didicit: posterosque omnes eo ostento docuit idem sapere, ac moliri. Tu cum illis sapias, mi lector; & quâ licet decetque, receptum apud Iudæos morem imitare.

Cùm essent illi in Ægypto, exuleque terrâ, solebant in crumenis circumgestare nomen *Ierusalem* aureo charactere expressum: quod vulgò *parustokelim* dicebatur, vt mihi auctor est Rabbi Dauid: & hinc in vulgus emanauit ista parœmia. hominem agnosci in marsupio, in calice, in irâ.

In irâ quidem: quæ cùm sit ebullitio sanguinis circa cor; illud dum accendit, qui in eo latebant æstus, affectionesque aperit ac laxat.

In

In calice verò: quia vt fœcundi calices disertum faciunt, ac loquacem: ita secretorum parum tenacem.

In marsupio denique noscitur vir, Solymæ ciuis & accola, qui dum Vrbis amantissimæ nomen in bursâ circumfert, liquidò ostendit, auro, ac facultatibus omnibus emi oportere Ierosolymæ mansionem: quod si verum est de illâ terrestri Ierusalem: quæ è luto malè cõpacta, è lapidibus ferè temerè coagmentata: quantò magis de cælesti illâ Ierusalem: ea certè digna, quæ auro, gemmis, omnique copiarum profusione comparetur. Potest autem comparari per *manus pauperum, quæ gazophylacium Christi sunt, & via cæli.* vt enim Augustinus: *Via cæli est pauper, incipe erogare, si non vis errare.*

Cæsarius Hom. 2.

Serm. 25. de verb. Dom.

LI-

LIBER SECVNDVS.

VIA MORTIS

SVB VMBRA

VOLVPTATIS ET PECCATI.

ENIAM dabis, amice Lector, si varia peccatorum genera, quibus subesse malum est, vmbræ schemate in medium producam. Mollius fortasse & gratius id tibi accidet, quàm si apertâ luce, & explicatâ fronte proferrem.

Vini vitia, geniumque exhibebit vmbra vitis: Veneris, vmbra ficus: Ingluuiei, vmbra mali: Quercus, ambitionis: hedera vanitatis: pusilli, abiectique animi, Iuniperus. Nabuchodonozor & Balthassar, alta ac superba nomina, variam, & vix vnquam sibi constantem Magnatum gratiam ostendent.

Hæc ferè sunt vitia quibus conniuet omnis ætas. Hæc vmbra, quâ tegitur, occidit, perit, omnis gratiæ, lucisque diuinæ dies: in eam vbi suspenso, tremuloque gradu mecum ingressus eris, pedem reuocabis ad Solem: aut si æstum fugis, ad meliores virtutis vmbras, quas opaco, sublimique verti-

vertice fundet Cedrus, Oliua, Palma, Cupressus, verbo vt expediam, Crux ipsa Christi Seruatoris, sub quâ sedet Sponsa: teque sedere velim ac quiescere.

CAPVT PRIMVM.

Sub vmbrâ vitis, ebrietatis vitium notatur.

QVàm homini grauis, & funesta fuerit vmbra vitis; loquitur, & clamat omnis ætas, ipsaque nascentis orbis infantia luget, ac deplorat: si enim Rabbinis, & Moysi Barcephæ habenda fides, à vitis vmbra, & fructu periit infelix Adam, & in posteros omnes effudit, quod à vite vinoque malum, ac vitium hauserat.

Lib. 19. de Paradiso.

Quòd si fortè primam illam ætatis humanæ maculam à vite deductam negas, vt negant propè omnes, nec immeritò, quòd ea sententia à communi SS. Patrum, Doctorumque sensu longius aberret, si, inquam, id negas, & fugis: at non ita effugies, quin aliquam secundæ ætati labem à vite deriuatam esse fatearis.

Tua testor, Noëme, tempora, tuosque casus, ab immensâ illâ aquarum eluuie, quæ terras inuoluerat, vix tibi, vix orbi redditus eras, cùm cœpisti esse vir agricola, vir terræ: quam labore multo, sudore multo exercuisti,

& plantaſti vineam, bibenſque vinum inebriatus es, & nudatus iacuiſti in tabernaculo tuo. Factúmne illud tuo vitio, an vini potiùs, hîc non diſputo. A culpâ liber eſſe potuiſti, quòd vini ipſius vim inſolitam, acres ſpiritus, vapores denſos, affuſam cerebro nebulam, nec tuâ, nec aliorum experientiâ didiciſſe potueras, nec enim eò loci ac temporis vllus fuerat vini, muſtíve potus, ſed aqua lympida, fonteſque innoxij ſitim extinguebant. In quo mireris, & ames primorum ſæculorum temperantiam, quæ per mille ſexcentos quinquaginta octo annos, eóque ampliùs, vino & carne abſtinuit. Itaque vitam produxit ad multa ſæcula, longæuaſque ætates. Nec adeò mirum; cùm ſobrietas parens ſit annorum, vt è contrà ebrietas vitæ nouerca, & ſenectutis inimica eſſe ſolet.

Et hoc primum vitium, quod à vino ætati noſtræ, corporique adhæſit. acceſſit & aliud, quod ſecundò genitum Noëmi filium petiit, cùm enim is parentem multo vino madidum, ſomno ſepultum, ac temerè iacentem, nudatumque vidiſſet, irriſit; & eo riſu ac ſcommate paternam in ſe maledictionem detorſit, & audiit: *Maledictus Chanaan, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis.*

Hoc à Noëmo fulmen primum in Chanaani caput emiſſum, ac deinde in poſteros omnes euibratum, traxit aliam vini vitiſque

propaginem, miserandam scilicet, seruitutem; itaque vt primæ orbis ætati, sic & secundæ sua fuit labes & macula.

Prima ætas pomum tulit, & hinc à pomo prima maledictio: secunda ætas vitem extulit, erexit, atque in vineta digessit; & inde à vite secunda maledictio. Prima ætas habuit, & luxit peccatum Adami, à quo manauit prima peccati soboles, funesta quædam & ineuitabilis moriendi necessitas.

Secunda ætas habuit, & luxit, seu Noëmi, seu Chanaani peccatum, à quo fluxit altera peccati soboles, miseranda seruitus: est enim peccato gemella proles. Primógenita est mors, illius meminit Propheta Iob, vbi impio ita apprecatur: *Consumat brachia illius primogenita mors, & calcet super eum quasi Rex interitus.* *Cap. 18.*

Secundógenita peccati filia, est seruitus, abiecta illa, miseranda, crudelis seruitus, quam bellè exprimit, ea Chanaani maledictio, *seruus seruorum erit*. Si peccatum abfuisset nemo seruus; liberi omnes. Testem habeo D. Chrysostomum, *peccatum vbi intrauit, libertatem perdidit, & corrupit dignitatem naturæ datam, seruitutem introduxit.* Chrysostomo subscribit Augustinus: *Prima*, inquit, *seruitutis causa peccatum est, nomen istud culpa meruit, non natura.* I modò, peccatum ama, vinum immodicè appete, si mortem, si seruitutem amas: quod si hæc

Hom. 19. in Gen.

19. de Cīt. c. 15.

hæc non amas,nec iſta amabis: quis enim niſi ſtultus, ac demens eam matrem depereat, à quâ tam miſeranda ſoboles enaſcitur? Sed redeamus ad alia,ſeu vitis, ſeu vini vitia, funeſtas ac fatales vmbras, in eas nos inducunt antiqua Rabbinorum ſymbola.

Fingunt illi Noëmum dum Solem fugit, ac latet ſub vmbrâ vitis, ex eâque muſtum exprimit,vino miſcuiſſe ſanguinem quatuor animalium: videlicet ſimiæ, leonis, porci & agni: quod vnà cum vino hauriat omnia horum animalium vitia geniumque. Hic enim à vino ebrius, ex ſimiæ genio morionem agit, ſibi aliiſque riſum mouet. Ille à vino iras,& ignes concipit,in rixas, in vulnera,in cædes abit, & quà dente, quà leonis vngue lacerat obuios, atque dilaniat.

Alius à vino probè improbeque madidus, inſtar porci lutum amat, voluitur in ſordibus; & à Baccho ad Venerem declinat, miſerandum vtriuſque mancipium.

Eſt tamen è multis vnus aliquis, qui à vino modico non vitium haurit, non ludicros,non efferos, non ſordidos illos ſpiritus: ſed blandos, mites, caſtos,pios: quales eſſe ſolent ex agnelli genio & ſymbolo. Hæc mixta vino vitia agnouit olim Eccleſiaſtes, eoque dixit: *Cogitaui in corde meo abſtrahere à vino carnem meam,vt animam meam transferrem ad ſapientiam, deuitaremq; ſtultitiam.* *Cap. 2.*

 Si

Si cum illo ſapientiam amas, nè multo vino madeas; vt enim è Philoſophis non nemo, *ſapientia habitat in ſicco*. Stultitiam ſi fugis, Bacchum fuge, ebriaſque menſas: in his enim alta nox, & vmbra vitis capiti noxia. Eam olim declinarunt ſacerdotes Heliopotani, & ipſi amantes ſapientiæ, Soli vino litabant: nec ipſi tamem eo vtebantur; quòd non crederent Solem omnium rerum moderatorem à vino & ebrietate alieniſſimum.

Sol vniuerſi vita, & veluti Rector eſt, ideóque habetur abſtemius. Vt viros Principes, quibus aliorum regendorum cura commiſſa eſt, circa vinum maximè temperantes eſſe oportere ſignificet; vt enim bellè Seneca: *Caput illud, quod vinum ſemel tentauit, omni magiſtratui adminiſtrando ſemper ineptum eſt.* Neque verò eſt, quod quiſquam vel animo, vel primæ virtuti, vel robori fidat, fortiſſimus quiſque à vino cecidit.

Senec. de Remediis Fortunæ.

Dicitur olim ab aulicis Darij mota quæſtio, quid eſſet fortiſſimum? hic Regem dixit: ille, vinum: iſte, mulieres: veritatem alius; quis melius, & verius, hîc non diſputo; id vnum amplector, quod ad rem meam facit à vino fortiſſimos quoſque cecidiſſe.

Et verò cecidit Noë, vir optimus & fortiſſimus, & quod ſexcentis annis non contraxerat vitium, à vino contraxit, & nudatus iacuit in tabernaculo ſuo, quamquam ſic iacuiſſe,

iacuiſſe, non adeò illi probroſum fuit; inexperto venia danda eſt: at tibi non dabitur; audiſti enim ab Atheneo *vinum lac eſſe Veneris*, & tamen illud largè epotas.

Audiſti ab Hieronymo eſſe *ſeminarium libidinis*. nec eo tamen abſtines. *l. 11. cont. Iouin. c. 6.*

Audiſti à Pontiano eſſe *malorum omnium metropolim.* & tamen illius accola & ciuis eſſe vis.

Audiſti à Baſilio *vinum eſſe impotentem tyrannum*, ait enim: *Cùm multum meri infuſum fuerit, quaſi tyrannus quidam arcem petit, & à ſummo vertice ingentes tumultus animæ præbet: nulli rei, ne principali quidem parcens: ſed ipſam primùm rationem in ſeruitutem captam adducit, deinde eam diſpoſitionem ac ornatum, qui doctrinæ partus eſt, confundit ac perturbat riſu indecoro, voce horridâ, irâ præcipiti, libidine effrænatâ, œſtro ac furore in omnem inhoneſtam voluptatem.* Ecce quæ vini tyrannis, quæ malorum monſtra ac portenta, à quibus, vt te auocarent ſancti Patres, hæc ei fecêre nomina, quæ ſi necdum aures animoſque feriant; alia excipe, quæ magis commoueant. *Orat. de Ebriet.*

D. Chryſoſtomus, os illud aureum & ſobrium, quod non vino è terrâ nato, ſed cæleſtis ſapientiæ diuiniore muſto incaluit, ita ebrietatem ac crapulam deſcribit:

Ebrietas, inquit, *innumerabilium malorum ſons & fundamentum*. Vnde & reliqua manare vitia *c. 5. Iſai.*

 ſolent,

CAPVT II.

Sub vmbrâ ficus, voluptatis damna, & incommoda deſcribuntur.

NEque homini melior eſſe poteſt vmbra ficus: vtpote quæ ſceleri, quæ funeri iam inde ab orbe condito ſeruiiſſe dicatur.

Si Theodoreto, Procopio, aliiſque credimus, arbor illa à cuius vmbrâ, fructuque peccauit Adam, ficus fuit. Vtque fuiſſe probent, hac ducuntur ratione: quod ſtatim ab eſu vetiti fructus, vbi ſe nudum aſpexit Adam, erubeſcere ac pudore ſuffundi cœperit: vtque pudorem tegeret, nudaque velaret membra; folia ficus in veſtem aptauit. Itaque ficus prima fuit teſtis humanæ miſeriæ, & mortale corpus quod ipſa fecerat, contexit. Et hæc fortè eſt ratio, cur apud Antiquos ficus funeſta, fuerit atque funerea. Horatius vocat pullam ficum. Et apud Romanos, Deſignatores, quorum intererat funerum ritus, lugubreſque ſignare modos, inuitabantur ſigno ficus, arboris funereæ: quod ea mortis, funeriſque ſymbolum eſſet. Ex hoc ritu manauit illud emblema excuſum in monetis Romanorum. Viſebãtur duo ſepulchra; hinc vnum, decrepiti ſenis: inde alterum comptuli adoleſcẽtis: in medio aſſurgebat ficus, & vtrum-

que

que fatali tegebat vmbrâ: quod ſcilicet & ſenum & iuuenum mors, fatumque ineuitabile à ficu dimanâſſet. Quæ ſi vero propiora ſunt; eſt certè quod à ficu fugias, & auerſeris molles illas, funereas & fatales vmbras, à quibus & aliud impendet malum, quod eò grauius ferit, quò mollius, ementitâ quadam ſuauitatis, & amoris ſpecie; quâ plerumque fit, vt quem ipſa vis, & incumbentiũ hoſtium impetus non fregerit, frangat ipſa ficus mollities, & impendentium voluptatum vmbræ debilitent ac perdant.

Legamus aliquod ex antiquitate huius ruinæ caſuſque veſtigium. Suſpexit olim, & amauit Roma in capite Perſei natam inuſitato prodigio palmam, indicem animi, teſtem roboris, & futuræ victoriæ præſagam. Sed ô nefas, ô malum! ea palma non diu ſtetit, ſubito ventorum impetu, aduerſiſque procellis euerſa ac diruta, eiuſque loco viſa eſt enaſci, & ſuccreſcere ficus, oſtentum luxuriæ, à quâ periit Roma: cui, vt canit Iuuenalis: *Sæuior armis luxuria incubuit*; & verò ita incubuit, vt abiecerit, euerterit, diſſipârit: ſic à ſeipsâ alia atque alia fuit Roma, & quam ipſa vis armorumque potentia domare non potuit, vna voluptas, & illecebræ molles edomuerunt: vt de eâ verum fuerit illud Tertulliani: *Plus togæ læſere Rempublicam quàm loricæ.* *Lib. de pall. c. 5.*

CAPVT II.

Sub vmbrâ ficus, voluptatis damna, & incommoda deſcribuntur.

NEque homini melior eſſe poteſt vmbra ficus: vtpote quæ ſceleri, quæ funeri iam inde ab orbe condito ſeruiiſſe dicatur.

Si Theodoreto, Procopio, aliiſque credimus, arbor illa à cuius vmbrâ, fructuque peccauit Adam, ficus fuit. Vtque fuiſſe probent, hac ducuntur ratione: quod ſtatim ab eſu vetiti fructus, vbi ſe nudum aſpexit Adam, erubeſcere ac pudore ſuffundi cœperit: vtque pudorem tegeret, nudaque velaret membra; folia ficus in veſtem aptauit. Itaque ficus prima fuit teſtis humanæ miſeriæ, & mortale corpus quod ipſa fecerat, contexit. Et hæc fortè eſt ratio, cur apud Antiquos ficus funeſta, fuerit atque funerea. Horatius vocat pullam ficum. Et apud Romanos, Deſignatores, quorum intererat funerum ritus, lugubreſque ſignare modos, inuitabantur ſigno ficus, arboris funereæ: quod ea mortis, funeriſque ſymbolum eſſet. Ex hoc ritu manauit illud emblema excuſum in monetis Romanorum. Viſebãtur duo ſepulchra; hinc vnum, decrepiti ſenis: inde alterum comptuli adoleſcẽtis: in medio aſſurgebat ficus, & vtrumque

que fatali tegebat vmbrâ: quod scilicet & senum & iuuenum mors, fatumque ineuitabile à ficu dimanâsset. Quæ si vero propiora sunt; est certè quod à ficu fugias, & auerseris molles illas, funereas & fatales vmbras, à quibus & aliud impendet malum, quod eò grauius ferit, quò mollius, ementitâ quadam suauitatis, & amoris specie; quâ plerumque fit, vt quem ipsa vis, & incumbentiũ hostium impetus non fregerit, frangat ipsa ficus mollities, & impendentium voluptatum vmbræ debilitent ac perdant.

Legamus aliquod ex antiquitate huius ruinæ; casusque vestigium. Suspexit olim, & amauit Roma in capite Persei natam inusitato prodigio palmam, indicem animi, testem roboris, & futuræ victoriæ præsagam. Sed ô nefas, ô malum! ea palma non diu stetit, subito ventorum impetu, aduersisque procellis euersa ac diruta, eiusque loco visa est enasci, & succrescere ficus, ostentum luxuriæ, à quâ periit Roma: cui, vt canit Iuuenalis: *Sæuior armis luxuria incubuit*; & verò ita incubuit, vt abiecerit, euerterit, dissipârit: sic à seipsâ alia atque alia fuit Roma, & quam ipsa vis armorumque potentia domare non potuit, vna voluptas, & illecebræ molles edomuerunt: vt de eâ verum fuerit illud Tertulliani: *Plus togæ læsere Rempublicam quàm loricæ.* *Lib. de pall. c. 5.*

CAPVT II.

Sub vmbrâ ficus, voluptatis damna, & incommoda deſcribuntur.

NEque homini melior eſſe poteſt vmbra ficus; vtpote quæ ſceleri, quæ funeri iam inde ab orbe condito ſeruiiſſe dicatur.

Si Theodoreto, Procopio, aliiſque credimus, arbor illa à cuius vmbrâ, fructuque peccauit Adam, ficus fuit. Vtque fuiſſe probent, hac ducuntur ratione: quod ſtatim ab eſu vetiti fructus, vbi ſe nudum aſpexit Adam, erubeſcere ac pudore ſuffundi cœperit: vtque pudorem tegeret, nudaque velaret membra; folia ficus in veſtem aptauit. Itaque ficus prima fuit teſtis humanæ miſeriæ, & mortale corpus quod ipſa fecerat, contexit. Et hæc fortè eſt ratio, cur apud Antiquos ficus funeſta, fuerit atque funerea. Horatius vocat pullam ficum. Et apud Romanos, Deſignatores, quorum intererat funerum ritus, lugubreſque ſignare modos, inuitabantur ſigno ficus, arboris funereæ: quod ea mortis, funeriſque ſymbolum eſſet. Ex hoc ritu manauit illud emblema excuſum in monetis Romanorum. Viſebãtur duo ſepulchra; hinc vnum, decrepiti ſenis: inde alterum comptuli adoleſcẽtis: in medio aſſurgebat ficus, & vtrumque

que fatali tegebat vmbrâ: quod ſcilicet & ſenum & iuuenum mors, fatumque ineuitabile à ficu dimanâſſet. Quæ ſi vero propiora ſunt; eſt certè quod à ficu fugias, & auerſeris molles illas, funereas & fatales vmbras, à quibus & aliud impendet malum, quod eò grauius ferit, quò mollius, ementitâ quadam ſuauitatis, & amoris ſpecie; quâ plerumque fit, vt quem ipſa vis, & incumbentiū hoſtium impetus non fregerit, frangat ipſa ficus mollities, & impendentium voluptatum vmbræ debilitent ac perdant.

Legamus aliquod ex antiquitate huius ruinæ, caſuſque veſtigium. Suſpexit olim, & amauit Roma in capite Perſei natam inuſitato prodigio palmam, indicem animi, teſtem roboris, & futuræ victoriæ præſagam. Sed ô nefas, ô malum! ea palma non diu ſtetit, ſubito ventorum impetu, aduerſiſque procellis euerſa ac diruta, eiuſque loco viſa eſt enaſci, & ſuccreſcere ficus, oſtentum luxuriæ, à quâ periit Roma: cui, vt canit Iuuenalis: *Sæuior armis luxuria incubuit*; & verò ita incubuit, vt abiecerit, euerterit, diſſipârit: ſic à ſeipsâ alia atque alia fuit Roma, & quam ipſa vis armorumque potentia domare non potuit, vna voluptas, & illecebræ molles edomuerunt: vt de eâ verum fuerit illud Tertulliani: *Plus togæ læſere Rempublicam quàm loricæ.* *Lib. de pall. c. 5.*

CAPVT II.

Sub vmbrâ ficus, voluptatis damna, & incommoda deſcribuntur.

NEque homini melior eſſe poteſt vmbra ficus: vtpote quæ ſceleri, quæ funeri iam inde ab orbe condito ſeruiiſſe dicatur.

Si Theodoreto, Procopio, aliiſque credimus, arbor illa à cuius vmbrâ, fructuque peccauit Adam, ficus fuit. Vtque fuiſſe probent, hac ducuntur ratione: quod ſtatim ab eſu vetiti fructus, vbi ſe nudum aſpexit Adam, erubeſcere ac pudore ſuffundi cœperit: vtque pudorem tegeret, nudaque velaret membra; folia ficus in veſtem aptauit. Itaque ficus prima fuit teſtis humanæ miſeriæ, & mortale corpus quod ipſa fecerat, contexit. Et hæc fortè eſt ratio, cur apud Antiquos ficus funeſta, fuerit atque funerea. Horatius vocat pullam ficum. Et apud Romanos, Deſignatores, quorum intererat funerum ritus, lugubreſque ſignare modos, inuitabantur ſigno ficus, arboris funereæ: quod ea mortis, funeriſque ſymbolum eſſet. Ex hoc ritu manauit illud emblema excuſum in monetis Romanorum. Viſebãtur duo ſepulchra; hinc vnum, decrepiti ſenis: inde alterum comptuli adoleſcẽtis: in medio aſſurgebat ficus, & vtrumque

que fatali tegebat vmbrâ: quod ſcilicet & ſenum & iuuenum mors, fatumque ineuitabile à ficu dimanâſſet. Quæ ſi vero propiora ſunt; eſt certè quod à ficu fugias, & auerſeris molles illas, funereas & fatales vmbras, à quibus & aliud impendet malum, quod eò grauius ferit, quò mollius, ementitâ quadam ſuauitatis, & amoris ſpecie; quâ plerumque fit, vt quem ipſa vis, & incumbentiũ hoſtium impetus non fregerit, frangat ipſa ficus mollities, & impendentium voluptatum vmbræ debilitent ac perdant.

Legamus aliquod ex antiquitate huius ruinæ, caſuſque veſtigium. Suſpexit olim, & amauit Roma in capite Perſei natam inuſitato prodigio palmam, indicem animi, teſtem roboris, & futuræ victoriæ præſagam. Sed ô nefas, ô malum! ea palma non diu ſtetit, ſubito ventorum impetu, aduerſiſque procellis euerſa ac diruta, eiuſque loco viſa eſt enaſci, & ſuccreſcere ficus, oſtentum luxuriæ, à quâ periit Roma: cui, vt canit Iuuenalis: *Sæuior armis luxuria incubuit*; & verò ita incubuit, vt abiecerit, euerterit, diſſipârit: ſic à ſeipsâ alia atque alia fuit Roma, & quam ipſa vis armorumque potentia domare non potuit, vna voluptas, & illecebræ molles edomuerunt: vt de eâ verum fuerit illud Tertulliani: *Plus toga læſere Rempublicam quàm loricæ.* *Lib. de pall. c. 5.*

Si cum illo ſapientiam amas, nè multo vino madeas; vt enim è Philoſophis non nemo, *ſapientia habitat in ſicco.* Stultitiam ſi fugis, Bacchum fuge, ebriaſque menſas: in his enim alta nox, & vmbra vitis capiti noxia. Eam olim declinarunt ſacerdotes Heliopotani, & ipſi amantes ſapientiæ, Soli vino litabant: nec ipſi tamem eo vtebantur; quòd non crederent Solem omnium rerum moderatorem à vino & ebrietate alieniſſimum.

Sol vniuerſi vita, & veluti Rector eſt, ideóque habetur abſtemius. Vt viros Principes, quibus aliorum regendorum cura commiſſa eſt, circa vinum maximè temperantes eſſe oportere ſignificet; vt enim bellè Seneca: *Caput illud, quod vinum ſemel tentauit, omni magiſtratui adminiſtrando ſemper ineptum eſt.* Neque verò eſt, quod quiſquam vel animo, vel primæ virtuti, vel robori fidat, fortiſſimus quiſque à vino cecidit.

Senec. de Remediis Fortunæ.

Dicitur olim ab aulicis Darij mota quæſtio, quid eſſet fortiſſimum? hic Regem dixit: ille, vinum: iſte, mulieres: veritatem alius; quis melius, & verius, hîc non diſputo; id vnum amplector, quod ad rem meam facit à vino fortiſſimos quoſque cecidiſſe.

Et verò cecidit Noë, vir optimus & fortiſſimus, & quod ſexcentis annis non contraxerat vitium, à vino contraxit, & nudatus iacuit in tabernaculo ſuo, quamquam ſic iacuiſſe,

iacuisse, non adeò illi probrosum fuit; inexperto venia danda est: at tibi non dabitur; audisti enim ab Atheneo *vinum lac esse Veneris*, & tamen illud largè epotas.

Audisti ab Hieronymo esse *seminarium libidinis*. nec eo tamen abstines. *l. II. cont. Iouin. c. 6.*

Audisti à Pontiano esse *malorum omnium metropolim.* & tamen illius accola & ciuis esse vis.

Audisti à Basilio *vinum esse impotentem tyrannum*, ait enim: *Cùm multum meri infusum fuerit, quasi tyrannus quidam arcem petit, & à summo vertice ingentes tumultus animæ præbet: nulli rei, ne principali quidem parcens: sed ipsam primùm rationem in seruitutem captam adducit, deinde eam dispositionem ac ornatum, qui doctrinæ partus est, confundit ac perturbat risu indecoro, voce horridâ, irâ præcipiti, libidine effrænatâ, œstro ac furore in omnem inhonestam voluptatem.* Ecce quæ vini tyrannis, quæ malorum monstra ac portenta, à quibus, vt te auocarent sancti Patres, hæc ei fecêre nomina, quæ si necdum aures animosque feriant; alia excipe, quæ magis commoueant. *Orat. de Ebriet.*

D. Chrysostomus, os illud aureum & sobrium, quod non vino è terrâ nato, sed cælestis sapientiæ diuiniore musto incaluit, ita ebrietatem ac crapulam describit:

Ebrietas, inquit, *innumerabilium malorum fons & fundamentum.* Vnde & reliqua manare vitia *c. 5. Isai.*

 solent,

ſolent, & inſana peccatorum omnium ſubſtructio in Creatoris ſui contumeliam aſſurgere.

l.1.epiſt.9. Iſidorus Peluſiota aurei illius oris auditor & diſcipulus, ebrietatem appellat, *turbidarum omnium affectionum in mente propugnaculum*, & veluti caſtellum prædatorium, è quo erumpant, & in nos irruant concitatæ furiæ, ad gratiæ ſpolia, & diripiendas animi opes, turbandumq́ue charitatis ceu reginæ dominatum. hæc æmulâ facundiâ bonus à bono magiſtro diſcipulus, à quo ad magiſtrum redeo.

Nihil in hoc orbe aſpectabili, hoc terræ, mariſq́ue theatro, hac cæli ſcenâ, quæ nobis aperitur, nihil, inquam, in totâ rerum naturâ inuenire potuit, vnde comparationem duceret, ad exprimendam huius vitij imaginem: ab orco inferiſq́ue ea peti debuit, notariq́ue hoc atro & ſtygio nomine, *Dæmon voluntarius*. *D.Chyſoſt. hom.1. ad pop.*

Dæmon quidem, vt inde noſſes, nihil eo tetriùs, nihil horribiliùs effingi poſſe: *voluntarius*, vt ex eo intelligeres nihil eſſe miſeriùs, quàm tantum è ſtyge malum accerſere, non neceſſitate adactum, ſed impulſum deprauatâ voluntate; quam ſi non terreat, ac fatiget euocatum è tartaro monſtrum ebriæ menti incumbens: at percellat ſaltem illud, quo nihil maius dici poteſt, quodq́ue edixit ma-

gnus

gnus Basilius, ebrietas extremum est malorum, ἐκάστατον κακῶν. Vbi hæc audis è sanctis Patribus, in vinum vitemque iactari, vide ne sub illius vmbrâ malè latere, & desitiari velis, ne te maneat, ne te perdat eadem flamma, quæ vitem expectat, & incendit, de illâ vaticinatus olim Ezechiel. factus est ad eum sermo Domini: *Fili hominis quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum? numquid tolletur de eâ lignum vt fiat opus? ecce igni datum est in escam.* Et ne putes ignem illum solùm in vitem desæuire; attende quod subiicit, *Quomodo lignum vitis inter ligna syluarum, quod dedi igni ad deuorandum, sic tradam habitatores Ierusalem;* & eos omnes, qui sub malâ vite sibi vmbras faciunt. Ne tu ex illis sis, vitem fuge, & noxias vmbras, quòd si tamen ipsa vitis adeò in oculis & amoribus est, ad aliam te duco. *c.15.v.2.*

Vitis erit Christus, qui de seipso ait: *Ego sum vitis, vos palmites.* si vitis Christus, & tu palmes, audi de palmite vaticinantem Augustinum: *Vnum de duobus palmiti congruit, aut vitis, aut ignis: si in vite non est, in igne erit, vt ergo in igne non sit, in vite sit.* *Ioan.15.* *Tract.81. in Ioan.*

CAPVT II.

Sub vmbrâ ficus, voluptatis damna, & incommoda deſcribuntur.

NEque homini melior eſſe poteſt vmbra ficus: vtpote quæ ſceleri, quæ funeri iam inde ab orbe condito ſeruiiſſe dicatur.

Si Theodoreto, Procopio, aliiſque credimus, arbor illa à cuius vmbrâ, fructuque peccauit Adam, ficus fuit. Vtque fuiſſe probent, hac ducuntur ratione: quod ſtatim ab eſu vetiti fructus, vbi ſe nudum aſpexit Adam, erubeſcere ac pudore ſuffundi cœperit: vtque pudorem tegeret, nudaque velaret membra; folia ficus in veſtem aptauit. Itaque ficus prima fuit teſtis humanæ miſeriæ, & mortale corpus quod ipſa fecerat, contexit. Et hæc fortè eſt ratio, cur apud Antiquos ficus funeſta, fuerit atque funerea. Horatius vocat pullam ficum. Et apud Romanos, Deſignatores, quorum intererat funerum ritus, lugubreſque ſignare modos, inuitabantur ſigno ficus, arboris funereæ: quod ea mortis, funeriſque ſymbolum eſſet. Ex hoc ritu manauit illud emblema excuſum in monetis Romanorum. Viſebãtur duo ſepulchra; hinc vnum, decrepiti ſenis: inde alterum comptuli adoleſcẽtis: in medio aſſurgebat ficus, & vtrum-

que

que fatali tegebat vmbrâ: quod ſcilicet & ſenum & iuuenum mors, fatumque ineuitabile à ficu dimanâſſet. Quæ ſi vero propiora ſunt; eſt certè quod à ficu fugias, & auerſeris molles illas, funereas & fatales vmbras, à quibus & aliud impendet malum, quod eò grauius ferit, quò mollius, ementitâ quadam ſuauitatis, & amoris ſpecie; quâ plerumque fit, vt quem ipſa vis, & incumbentiũ hoſtium impetus non fregerit, frangat ipſa ficus mollities, & impendentium voluptatum vmbræ debilitent ac perdant.

Legamus aliquod ex antiquitate huius ruinæ caſuſque veſtigium. Suſpexit olim, & amauit Roma in capite Perſei natam inuſitato prodigio palmam, indicem animi, teſtem roboris, & futuræ victoriæ præſagam. Sed ô nefas, ô malum! ea palma non diu ſtetit; ſubito ventorum impetu, aduerſiſque procellis euerſa ac diruta, eiuſque loco viſa eſt enaſci, & ſuccreſcere ficus, oſtentum luxuriæ, à quâ periit Roma: cui, vt canit Iuuenalis: *Sæuior armis luxuria incubuit*; & verò ita incubuit, vt abiecerit, euerterit, diſſipârit: ſic à ſeipsâ alia atque alia fuit Roma, & quam ipſa vis armorumque potentia domare non potuit, vna voluptas, & illecebræ molles edomuerunt: vt de eâ verum fuerit illud Tertulliani: *Plus togæ læſere Rempublicam quàm loricæ.* *Lib. de pall. c. 5.*

Quamquàm quid Romam veterem appello? quid illam lugeo ac deploro? cùm in oculis, in manibus ſit, quam lugere poſſis, ætas noſtra: cui dum naſcitur, & ſuccreſcit ficus, mollicula, inquam, voluptas: penitus elabitur, excluditur, extirpatur auitæ virtutis palma, & inuictum animi robur, quod aduerſus vim omnem, & incurſantium hoſtium impetus ſtare debuit, omnino concidit, penituſque frangitur. Et hoc quodcumque eſt malum, ab vmbræ vitio, à molli ficu, ac voluptate fluit ac dimanat: ideoque dum licet fuge, ac declina funeſtas illas, ac fallaces vmbras, inanes illecebras, & fucata voluptatum lenocinia. Virtuti *viue*, non ventri: cælo viue, non cœno, Superis omnibus, virginique viue: tibique ac tempori morere, vt Deo viuas & beatæ æternitati.

Ita viuendum eſſe docuerunt ſcriptores propè omnes tam ſacri, quàm profani, quorum hoc in Philoſophiâ morali pronuntiatum fuit: *Voluptatem tamquam malum eſſe fugiendam.* Proſtat illud ſcriptum, & expreſſum in clariſſimorum virorum monumentis.

Romanus orator, cùm ipſa Platonis opera crebrò volutaſſet, hunc ex iis florem elegit, quo venuſtior eius fieret oratio: *Diuinè, Plato voluptatem eſcam malorum appellat.* quòd eâ capiantur homines, vt hamo piſces.

Plato in Timæo.

Ariſto-

Ariſtoteles Platonis aſſecla, & purioris Philoſophiæ perſpicax ocellus, & ipſe hanc de voluptate ſententiam tulit: eſſe omni viâ, modoque fugiendam. In omnibus ait, τὸ ἡδὺ *id quod ſuaue eſt, fugiendum*, & eò quidem ſtudioſius, quod, vt idem ait, omnibus hominibus à teneris annis, à primâ pueritiâ innutrita ſit voluptas, & illita quodammodò vitæ humanæ, quæ illius affectionis velut colore tincta, penituſque imbuta videtur. *l.2. Eth. c.3.*

A Philoſophis redeo ad Latinæ facundiæ Principem, qui & ipſe aureâ linguâ hanc ſententiam ad Poſteros emiſit, nullam eſſe capitaliorem peſtem, quàm voluptatem corporis hominibus à naturâ datam, cuius voluptatis auidæ libidines, temerè & effrenatè ad potiundum incitarentur. *Cic. de Senect.*

Ex illo ſenſu, qui etiam profanos occupauit factum, vt apud viros alicuius nominis & famæ, ii quàm peſſimè audierint, qui voluptatem infamiſſimam lenam, vel in priuata tecta, vel in Rempublicam intuliſſent.

Eo in genere memorabile eſt facinus Ægyptiorum, qui Thebis in magnificentiſſimo vrbis templo, columnam erexerunt, ad poſterorum memoriam, in quâ diræ, & execrationes impreſſæ legebantur aduerſus *Plat. de Iſid.*

Mimim

Mimim Regem suum. qui cùm ipse voluptate diffflueret totus, primus omnium eam in mores induxisset. Quòd si à profanis ad sacros auctores declinare velim, & hoc illis dogma fuit: Christiano fugiendam esse voluptatem, vt bonorum morum, & sanctimoniæ inimicam, cum quâ nemo dignam Superis, dignam Deo vitam exigere possit.

De spect. c.28. Innuit hoc Tertullianus, & graui eloquentiâ sic monet: *Delicatus es Christiane, si & in hoc sæculo voluptatem concupiscis, imò nimium stultus, si hoc existimas voluptatem.* Hoc sensit, hoc dixit ille cùm adhuc diuina saperet, cùm suus esset, & Ecclesiæ, cùm necdum opinionibus ab eâ alienis mentem exoculasset, imò & grauissimè pronuntiauit illud: *De spect. c.29.* *Quæ maior voluptas, quàm fastidium ipsius voluptatis, quàm sæculi totius contemptus, quàm vera libertas.* Tertulliano consensit Ambrosius, qui delicias omnes in malis reposuit, imò omni supplicio, morteque acerbiores existimauit: *Rogas*, inquit, *ad iucunditatem? cogis ad mortem; inuitas ad prandium?* *D. Ambr.* *efferre vis ad sepulchrum; cibos promittis? tormenta irrogas; vina prætendis? venena suffundis.*

Quò sese altiùs efferre potuit Ambrosiana eloquentia, vt genus omne voluptatum ad tormenta, ad mortem, ad sepulchrū ipsum demitteret, hominesque à tormentis, à morte, à sepulchro alienos, ad suauem & amabilem virtutis sinum reuocaret? Verùm eas

Am-

Ambrosij voces nō audit, qui aures Sirenum, id est voluptatum, blanditiis dedit, qui totus est in volutabro luti, qui sese communis inimici tyrannidi iugoque submisit.

Enititur ille, quemadmodum aureo ore explicat D. Chrysologus, vt fœdo luxu *mentem faciat amentem, carnem luteam reddat, corpus animi domicilium, animæ vas, murum spiritus, virtutum scholam, Dei templum, in scenam criminum, in vitiorum pompam, voluptatum redigat in theatrum.* *D. Chrys. serm. 12.*

Ecce quò rapit insolens ille voluptatis æstus, quam corpori labem, quam animo luem ingenerat; vt qui in hoc terræ cælique theatro virtutum ludum, scenamq; Deo, Superisque longè gratissimam aperire debuit; vitiis omnibus habenas laxet, impudentique ausu in vitæ huius proscenium emittat, sibique & æternitati malè ludat improbus; non ita porrò lusisset, si altè induisset animo illud Pauli: *Non est regnum Dei esca & potus.* in quæ verba candidè D. Bernardus, hæc in delicatos ac molles, verborum tela contorquet: *Rom. 14. v. 17.*

O delicate! inquit, *qui delitiis & diuitiis circumfusus, atque confusus confusionem expectas, & mortem: non est regnum Dei esca & potus: non purpura & byssus, quia diues ille vtroque circumfluus, in puncto ad inferna descendit.*

Eò nimirum ducit voluptas, eò tendit, velut ad centrum suum: ne tu quoque pronâ mente, præcipitique gressu eò voluaris, excede.

cede, emerge, euola ex illo delitiarum cœno, eripe te ex illâ libidinum tuarum cloacâ. abi à stabulo, à porcis, quos cum filio prodigo malè pascis, imò quibus pasceris, nec pasceris tamen; his enim mortale corpus improbè saginari, distendique potest: at immortalis animus iis refici non potest, nedum satiari.

Ab illis ergo procul abscede, credeque tibi etiam scriptam esse legem, quam olim Superûm legislator Moses Israelitis inscripsit.

Leuit. 11. 7. Prohibebat illa vesci suillâ carne, nec tam corpori, quàm animo, imò & mysterio seruiebat, dum enim suillam carnem ori admoueri vetat, vnà etiam ab animo voluptatem omnem voluit amoueri.

Ita piè animaduertit Clemens Alexandrinus: *Vita*, inquit, *vsum cum improbis hominibus planè suillum agnoscens, per sapientissimum Moysem; pædagogus seniori populo porcis vesci prohibuit. significans non oportere eos qui Deum inuocant cum impuris versari hominibus, qui porcorum instar corporalibus voluptatibus perfunduntur.* (*l. 2. pædag. c. 11.*)

CA-

CAPVT III.

Sub vmbrâ mali, gulæ vitia carpuntur,

SAtis ſuperque notum ab arboris vmbrâ, fructuq; periiſſe primos parentes, vnaq; cũ genus hominum vniuerſum. Sed quæ illa fuerit: adhuc ſub iudice eſt. Volunt plerique omnes fuiſſe malum, vtque velint, trahuntur illo Canticorum, *Sub arbore malo ſuſcitaui te, ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua.* Cap. 8. Et verò is ſolet eſſe communis ſenſus, qui in vulgus omne, ſcholaſque ipſas emanauit. Cum quibus & ipſi ſentiemus, dicemuſque fuiſſe pomiferam arborem, noſtris tamen, & amœnâ frondium veſte, ac ſuaui, gratâque fructuum vbertate, ſapore, præſtantiâ longè ſuperiorem.

Ea nimirum eſſe debuit, quæ primorum parentum animos, deuotamque ſubmiſſionem probaret.

De hac arbore multa multi diſputant, ex naturâ, ex hiſtoriis, ex antiquitatis fide, ex omni penu eruditionis. Sed quia ex iis pleraque dubiam habent fidem, non commemoro. Vnum propono quod extra litem, & controuerſiam eſt, ab hac arbore prima mali labes, & corpori, & animo dimanauit. Cor-

Corpori quidem ſua ſupplicia, humorum intemperies, infeſta morborum cohors, mors denique ipſa, quæ eſt veluti centrum malorum omnium, quæ ab vniuerſo vitæ circulo, veluti circumferentiâ quadam deducuntur. Nec animo ſua pœna defuit. Rapitur ille, voluiturque aduerſo paſſionum impetu velut æſtu quodam ac torrente; deinde præceps elabitur *in peccatum*, quod eſt quaſi centrum malorum omnium, quæ in animum cæli, Deique capacem incidere poſſunt.

O malignam, ô acerbam, ô funeſtam arborem! ô Solis huius, luciſque vſurâ indignam! ô dignam omnino, quæ vnà nobiſcum veniret in conſortium pœnæ ac laboris! quamquam, quid votis iſtis cælos onero, & fatigo? fortè etiam tum venit.

Lib. 1. de Cruce. Memorat Gretſerus ex antiquo codice Bibliothecæ Auguſtanæ, Græco charactere, ſed obſoleto, ſed annis, & vſu detrito. Cum Adamo immineret occaſus, & longioris æui ſuprema dies, Sethum, quem ei pro Abele cæſo natura dederat, Angelo duce eductum eſſe in paradiſum voluptatis, ibique ſpectaſſe ad fontis oram arborem proceram, à foliis, à fructibus nudam, omnique honore vacuam: tum etiam audiſſe ab Angelo eam fuiſſe, à quâ olim peccârat Adam, ideoque omni cultu ſpoliatam, vt quæ culpæ conſors fuerat, foret & pœnæ. Verùm ab illâ arbore diſcedamus,

damus,& ad Euam Adamumque primos generis noſtri parentes redeamus: in his certè, non in illâ vitium fuit.

Vidit Eua pomum, *quod eſſet bonum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuq́; delectabile.* Quid deinde? tulit, comedit, & ab vno oculorum conictu, orbem hunc vniuerſum in ruinam traxit. Cum eâ dialogum inſtituit è filiis, ſeriſque nepotibus vnus aliquis, iſque melleus Bernardus, iuſtaſque generis ſui querelas deponit, illum audiamus: *Quid Eua*, inquit, *quid tuam mortem tam intentè intueris? quid ſpectare lubet, quod manducare non licet? oculos, inquis, tendo, non manum: non eſt interdictum ne videam, ſed ne comedam.* Verùm illud quidem; at hoc timendum: etſi enim *culpa non eſt, culpæ tamen occaſio eſt. Latenter in cor tuum ſerpens illabitur: auget curam, dum incitat gulam: acuit curioſitatem, dum ſuggerit cupiditatem; offert prohibitum, & aufert conceſſum, porrigit pomum, & ſurripit paradiſum.* *de grad. humil.*

Ecce quantum à gulâ decedit boni, & quantum accedit mali. At fortè maior in Adamo vis erit, roburque aduerſus illas maligni ſerpentis inſidias, ignitaque tela. Optandum quidem fuit illud, imò & à maſculâ virtute ſperandum: at vota, ſpeſque omnes eluſit vel vna gulæ illecebra, pomique gratioris viles delitiæ. vt enim de Adamo Tertullianus: *Faciliùs ventri, quàm Deo ceßit, pabulo potiùs, quàm præcepto annuit: ſalutem gulâ vendidit.*

ô infidum, ô peruersum, ac perditum institorem; qui adeò malè rebus pretium ponat; imò qui & filios, nepotes, & abnepotes id quoque vitium cum sanguine transfundat!

Gen.25. Ab illo certè incautus Esau accepto pane, & lentis edulio comedit, & abiit paruipendens quòd primogenita vendidisset. Ab illo prodigus ille adolescens, de quo Christus, dissipauit omnem substantiam suam viuendo luxuriosè:

Luc.15. *Congregauit*, inquit ore aureo Chrysologus, *bona patris, & abiit longè plus mente, quàm loco, vt dato, non accepto pretio, misera se traderet seruituti.* cuius acerbas leges, damnaque solitâ

Serm.2. facundiâ sic persequitur. *Ecce quid facit cupiditas: ciuem in peregrinum, filium in mercenarium, locupletem in egenum, liberum mutauit in seruum; iunxit porcis à patre piissimo, quem seiunxit, vt seruiret cœnoso pecori, qui pietati parêre contempsit.*

Et ista quidem ad gulæ culpam & pœnam faciunt, sed antiqua inquies, & diuturno annorum cursu exoleta, atque vtinam penitùs exoleta.

Sed audio, rursum emergit in auras, hominemque lacessit, eadem ingluuies: exclamat enim Apostolus nonnullos esse etiam Christiani nominis,

ad Philip. c.3. *quorum finis interitus, quorum Deus venter est.* Si quondã Philistini idolo Dagon diuinos honores reddere soliti, si ad illius limina proni accidere, non adeò mirum id videri debuit, erant *Philistini*, id est *cadentes*;

pocu-

poculo ebria erant, & obruta vino capita, quæ ſuſtineri non poterant: conuenire, inclinari, accidere debuerant *idolo Dagon*, id eſt *ventri*, *Dagon* enim hebraicè ventrem ſignificat.

Verùm, vt Chriſtianus aliquis adeò ſeſe abiiciat nouum, inſolens, intolerandum, & tamen ita ſuo quoque æuo factum gemit Tertullianus: *Deus*, inquit, *illis venter eſt*, *& pulmo tẽplum*, *aqualiculus altare*, *ſacerdos coquus*; ac deinde contexit longam ſeriem virtutum, quibus illi Deo inſeruitur. *Apud te*, inquit, *agape in cacabis feruet*, *fides in culinis calet*, *ſpes in ferculis iacet*. *ſed maior his eſt agape*, *quia per hanc adoleſcentes tui cum ſororibus dormiunt*: *appendices ſcilicet gulæ*, *laſciuia atque luxuria ſunt*. Quiſquis huic agapæ vacat, quiſquis huius aræ, aut potiùs haræ miniſtellus eſt: audiat illud Chriſti: *Nemo poteſt Deo ſeruire & mammonæ*, id eſt, vt explicat S. Irenæus, Deo & gulæ: *mam* enim hebraicè ſignificat *guloſum*, *qui non poteſt ſe à gulâ continere*. Hic mammonæ in annos, in dies, in horas propè ſingulas litat infami faucium hiatu. Quis porrò ſit ille mammon, docet Clemens Alexandrinus in pædagogio, dum ait: *His qui ad luxum menſarum ſunt propenſi*, *præeſt dæmon*, *helluo maximus*, *quem non verebor Ventridæmonem appellare*, *dæmonium omnium peßimum ac pernicioſißimum*.

De Ieiunio cõtra Phil.

l. 3. aduerſus hæreſes c. 8.

Is fuit,qui in paradiſum,innocentiæ ſedem irrepſit,& primos parentes à gulâ noxios fecit, facitque poſteros in æuum nocentiores, *gula* enim *laſſata cibis*, *nondum ſatiata receſſit.* ſuos illa habet aſſeclas, ſuos helluones; in quos elato, vt ſolet, doctoque cothurno ita inuehitur Scribanij Philoſophus Chriſtianus: *O vbi mens noſtra, vix palmari ſtomacho ingentia fumant fumibula,feruent tripedales aheni,Babyloniæ calent fornaces, immanes æſtuant ignes, ſuperſtant fercula ferculis,laſſatis menſis;ſeruorum,ancillarum, coquorum ſudat exercitus, natant penuaria vino, fatiſcunt horrea frumento, & ego credam vnum ventrem, in quo plurimarum non rarò gentium conduntur vina.* Hæc ille, de inſano illo helluonum luxu, cui vtinam modum, finemque ſuâ illâ eloquentiâ poneret, ſed vereor ne accepta à primo parente macula tranſmiſſa feratur in poſteros,vtque verear ſuadet altera mammonæ etymologia. *mammam* enim,id eſt *macula*, & guloſi *maculæ* dicuntur,& ſunt;*hi* enim *ſunt in epulis maculæ conuiuantes ſine timore*,inquiebat Iudas Apoſtolus:non ſunt illi conuiuæ Chriſtiani, non illud epulum, non Chriſtiana eſt agape, quæ Dei timorem è menſis excutit. Alia fuit naſcenti Eccleſiæ, ex qua diſces, quæ tibi menſa, quæ epulæ eſſe debeant. de ea differens Tertullianus ita habet: *Cœna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit; vocatur enim agape, id,quod dilectio penes Græcos eſt. nihil vilita-*

Epiſt. v.12.

tis,

tis, nihil immodestiæ admittit. non prius discumbitur quam oratio ad Deum prægustetur, editur quantum esurientes capiunt, bibitur quantum pudicis est vtile: ita saturantur, vt qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse: ita fabulantur, vt qui sciant Dominum audire: æquè oratio conuiuium dirimit. Hæc ille de Christianâ agape, ex quâ mensis tuis, epuloque Christiano legem accipies, & seruabis; si admitti voles ad cœnam magnam, ad cœnam agni cælestis.

CAPVT IV.

Sub vmbrâ quercus, ambitionis iniquitas, & insania ostenditur.

IN Hircaniâ frequens est arbor, quæ faciem quercûs habet: eius folia multo melle tinguntur: sed nisi Solis ortum incolæ præoccupauerint, vel medico tempore succus omnis exarescit. *Curt. l. 6.*

Est quercus illa humanæ ambitionis symbolum, sub eâ dum hæres, & vmbras quæris, solatia tibi videris, & bona sequi, & quidem mellea: ita cæcus animus iudicat, ita fictæ dulcedinis insanâ cupidine luditur: at vbi cælestis gratiæ radius illuxit; tum & ista sorberi, & in fumos videbit euanescere, nisi tamen priùs ab isto melle maius aliquod malum emanarit: sæpius enim

Impia sub dulci melle venena latent. *Ouid.*

Heptaconethæ, siue septempagani, mel legunt, ex summis arborum ramis, quod homines ad insaniam adigit: huius cùm plenos crateras Pompeianis militibus propinassent, à sensu, à ratione alienatas tres eorum cohortes conciderunt. Similis notæ, & genij mundus est, tibi mella legit, mella ambitiosæ vanitatis, quæ vbi vel extremis tantùm labellis attigeris, ad insaniam redigeris. Quæ enim maior esse potest insania, quàm ea, quæ omnia iura, profana, sacra, humana, diuina violat, ac pessumdat?

Strabo l. 12.

Vinculum illud, quod fratres inter natura esse voluit, sacrum habetur, & inuiolabile; at illud soluit, frangitque effrænis ambitio. Testis Abimelech Gedeonis filius, qui vt Israeli imperitaret: *Occidit fratres suos, septuaginta viros super lapidem vnum.*

Iudic. 9.5.

Filium parenti natura, & haustus sanguis iunxit arctissimè: at illum naturæ nexum, nodumque exscindit ambitio. Et verò iam inde à sæculis crudeli, impiâque manu exscidit Absalon, quem ideo belluam potiùs, quàm hominem dixit Chrysostomus, vt qui etiam *ipsis natura insultaret legibus.*

2. Reg. 15.

In Psal. 7.

Vxorem cum viro vnum esse voluit Deus ipse, iam inde à mundi cunis, cùm illud edidit oraculum: *Erunt duo in carne vnâ.* At illam carnis sanguinisque communionem euertit, ac pessumdedit ambitio; quæ etiam feminas, mollis-

mollisq́ue ingenij ſexum armauit, ac in viros ſæuire docuit. *Muret. l. 6. var. lect. c. 17.*

Exemplo ſit Semiramis Nini Perſarũ Regis, aut concubina, aut ſi voles vxor: indulgẽs illa ambitioſæ vanitati, & regnandi libidini, diem dumtaxat vnũ expetiit, quo imperare liceret ſibi. petiit, & ab incauto impetrauit. Ac primo quidẽ imperio, conceſſiſq; habenis moderatiùs vti cœpit, & facilia obuiaque præcipere; deinde ardua magis ac difficilia; cumq; & in his & in illis obſequentes, & ad nutũ paratos aſpiceret, ad acerbiora vocem & manus extulit. Ipſi Regi velut animi cauſa, & per ludicrã quaſi ſcenæ imaginẽ, vincula iniici mãdauit: nec mora, regiis manibus immittuntur vincula, & ex Reginæ nutu ſtringuntur arctiùs: cumq; & in hoc actu ſucceſſiſſet illa tragœdia, ad extremum è medio tolli, atque interfici curauit, inuiſo hactenus, & inuſitato crudelitatis exemplo: & hoc ideò tantũ, vt imperiũ ex diurno faceret diuturnũ.

Et illud coniugis in maritũ eſt ſcelus; hoc matris in filios, ac nepotes facinus. Athalia dum impotenti dominationis libidini fræna laxat, laxat & furori, ferroque: & nepotes ſuos, filios Ochoziæ; omneque ſemen regium enſe metit, viperâ longè inclementior: hæc enim, vt ſuos partus in lucem edat, lucem amittit: illa filios vitâ priuat, & aurâ mortalibus omnibus communi, vt in *4. Reg. 11.*

purpurâ ſceptroque viuat: ſicque priùs ab innoxio ſanguine pignorum ſuorum rubeſcit impudentiùs, quam à regio murice ſplendidiùs eniteſcat. Sed iſta ſunt iuris humani vincula, iſtæ naturæ leges, & pacta, quæ violat inſana ambitio. at fortaſſis diuina verebitur, nec inuadet. Optandum illud quidem eſſet; at ſperandum minimè: nihil enim adeò ſanctum & inuiolabile, quod auſu temerario illa non impetat ac perturbet. Religionis auitæ iura, fidei leges, & amabile Eccleſiæ iugum excutit inſolens ſuperbia, & neſcio cuius dignitatis, malè ſana affectatio; cui dum ſe committit homo, ſe ipſe, fidemq; amittit.

l. de hæreſ. hæreſ. 53. Ita teſte Auguſtino, Arius presbiter à Catholicis ad Arianos defecit, vel eo tantùm nomine, quod in Epiſcopum non fuiſſet adlectus. Eâdem ambitionis viâ abreptus *Euſeb. Cæſar. lib. 6. hiſt. Eccl. c. 33.* Aërius, vt aduertit Pontianus. Ita Theobulus, & Oronatus hæreticorum anteſignanus à ſeipſo, à religione, à Deo diſceſſit, nè à ſuo faſtu, & Infulæ, Pedique appetentiâ diſcederet. Ita deſciuit Valentinus, à quo nati Valentiniani hæretici, vt auctor eſt Tertullia- *aduerſus Valēt. c. 4.* nus: *Sperauerat*, inquit, *Epiſcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat, & eloquio, ſed alium ex martyrij prærogatiuâ loco potitum, indignatus, de Eccleſia authenticæ regulæ abrupit (vt ſolent animi pro prioratu exciti, præſumptione vltionis accendi) ad expugnandam conuerſus veritatem: & cuiuſdam vete-*

ris

ris opinionis ſemini, actu colubroſo viam delineauit.

Hæc contra Valentinum iecit Tertullianus, in aliis grauis ac ſeuerus morum cenſor: in ſeipſe nimium indulgens: creditur enim id vitium & ipſe incurriſſe, quod in alio, meliora adhuc ſapiens, reprehenderat: ſed ea multorum eſt miſeria & calamitas; in alienis lynces apparent, in propriis talpæ: in extraneis oculati, in ſuis cæci; quod triſti næniâ deplorat D. Bernardus: *O peruerſitas*, inquit, *ô abuſio filiorum Adam! quia cùm aſcendere difficillimum ſit, deſcendere autem facillimum; ipſi & leuiter aſcendunt, & difficilius deſcendunt, parati ad honores & celſitudines graduum Eccleſiaſticorum, ipſis etiam angelicis humeris formidandos. ad ſequendum autem te Domine Ieſu, vix inueniuntur, qui vel trahi patiantur.* Hæc cum alto gemitu, profuſiſque lachrymis, & ſcripſit, & dixit S. Doctor.

Pamelius in eius vitâ.

Serm. 2. in feſt. Adſc.

Eius porrò næui, maculæque ratio illa eſt, quam effert D. Cypriani elegans, & verum oraculum: *Quia etiam in ſinu ſacerdotum ambitio dormit, ibi ſub vmbrâ recubat, in ſecreto thalami, ſe fraudulenter occultat.* Quamdiù illa ab Hierarchis, & ſacri ordinis hominibus abfuit, Eccleſia Παρθένος, id eſt *virgo* nominabatur, vt mihi auctor eſt Hegeſippus; quia ſcilicet nulla eam adhuc Eccleſiaſticorum ambitio corruperat; vbi autem euaſit illa, & ſacrarum ædium cancellos ſuperauit; tum vim aliquam, & vitium eſt paſſa, & ſtuprum infamis hære-

de Ieiu. & tent. Chriſti.

apud Euſeb. lib. 4. hiſt. c. 21.

hæreſeos. Et hoc quidem primùm à Clero, deinde etiam à Monachis. Mirũ enim dictu, ſed tamen veriſſimum; etiam in cellas humiles aſcendit ambitio, & cucullo paupere, ac demiſſo quandoque tegitur altum ac ſuperbum caput. Non illud religionis, habituſque ſacri vitium eſt, ſed perſonæ. Vadem habeo D. Bernardum, teſtemque omni exceptione maiorem: ita quondam ille de eâ lue queri, & lamentari ſolitus: *Video, quòd magis doleo, poſt ſpretam ſæculi pompam, nonnullos in ſcholâ humilitatis ſuperbiam magis addiſcere, & ſub alis mitis, humiliſq; magiſtri, grauiùs inſoleſcere, & impatientes ampliùs fieri in clauſtro, quàm fuerint in ſæculo. Quodq; magis peruerſum eſt, plerique in domo Dei, non patiuntur haberi contemptui, qui in ſuâ nonniſi contemptibiles eſſe potuerunt. Vt quia videlicet, vbi à pluribus honores appetuntur, ipſi locum habere non meruerunt, ſaltem ibi honorabiles videantur, vbi ab omnibus honores contemnuntur.*

Serm. 4. ſuper miſſ.

Eiuſdem ferè generis ſunt illæ D. Hieronymi querelæ, & iuſtæ expoſtulationes: *Nonnulli ſunt ditiores monachi, quàm fuerint ſæculares, & Clerici, qui poßideant opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete, & fallace diabolo non habuerant: vt ſuſpiret eos Eccleſia diuites, quos mundus tenuit ante mendicos.* Ratio autem cur ſuſpiret pia mater alia eſt atque alia. Vna quidem eſt infelix eorum caſus ac ruina, altera etiam populi, quem ferè idem caſus inuoluit.

Epiſt. ad Nepotian.

Illam

Illam ſic attingit, verſatque Bernardus primùm ironicâ oratione, deinde ſeriâ, & grauitatis pleniſſimâ eloquentiâ: *Age ergo,* inquit, *feſtina multiplicare præbendas, inde ad Archidiaconatum euola; demùm aſpira ad Epiſcopatum: ne ibi quidem requiem habiturus: quoniam ſic itur ad aſtra.* hæc vbi dixit ironicè, tum ita hominem aculeatâ voce perſtringit ac pungit. *Quò progrederis miſer? an vt ab altiori gradu ſit caſus grauior? neque enim ſic paulatim decides, ſed tamquã fulgur in impetu vehemẽti, quaſi alter ſatanas ſubitò deiicieris.* *In ſuis Declam.*

Duo hic inſerit Bernardus digna, quæ quiſque in ſecreto cubiculi, in alto receſſu mentis, in arcano cordis expendat. Primum eſt aucupes illos, ac venatores honoris, ac gloriolæ ex altiſſimo ſtatu, velut æthere diſſilire, & in terras elabi, vt ſolet fulgur diſrupto nubis ſinu, quo contineri claudiq; impatientiùs ferebat. Sic illi ſciſsâ tandem, diſruptaq; corporis nube, in ima terræ, in abyſſum inferni præcipites deſcendent, nihilque mortalibus oculis relinquent ſui, niſi inanem, & fluxam dignitatis ceu fulguris imaginẽ lucẽque. Alterũ quod quaſi ſatanas, deiicientur ex Eccleſiæ cælo, in cœnũ, & cloacã æternæ dãnationis. Et hęc prima gemitus cauſa doloriſq; fuit.

Aliam accipe, à quâ mœret, lugetque Eccleſia, ea populi ſcandalũ oſtentat, grauemque ruinam, cui proinde ille ipſe Bernardus intentat mœſtum illud, ac formidandum;

In Declam. *Væ tibi*, inquit, *væ tibi clerice, mors in ollâ, peccata enim populi comedis, ac si propria tibi minus sufficere viderentur.* quæ autem ab illis exigenda ratio, ita breuiter, sed piè & neruosè exponit: *Veniant*, inquit, *veniant ante tribunal Christi, audietur populorum querela grauis, accusatio dura, quorum vixere stipendiis, nec diluêre peccata: quibus facti sunt ducis cæci, fraudulenti mediatores.*

Qui enim alij essent, qui ad Infulas sacrasque dignitates euolârunt, non tam vt ministerio sanctuarij inseruirent, quàm ambitioni suæ? qui, vt ait ille ipse Bernardus: *Non venerunt ornare sponsam, sed spoliare: non custodire, sed perdere: non defendere, sed exponere: non instituere, sed prostituere: non pascere gregem, sed mactare & deuorare.* Atque cum eâ mente, eo consilio in Christi peculium venerint, quid adeò mirum, si de iis olim fatidicâ voce Zacharias? *Vlulate quercus Basan*, viri præpotentes, & elati, qui ceteris eminetis in Ierusalem, in Ecclesiâ, vt inter arbusta surgere solet, ac tolli quercus; *vlulate*, inquam, vel quia securis ad radicem posita, vel quia grauis impēdet ruina; eoque grauior, quò ex altiore fit; ipsi enim *tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant*. Ita præproperâ, & insanâ regnandi libidine tolli voluit Absalon, & visus est *pendere de quercu*, quæ potiori iure dici potuit, *quercus fletus*, quàm ea, quæ Deboran ad radices suas admisit, & exanimi corpusculo sepulchrum dedit.

Serm. 77. in Cant.

c. 11. v. 2.

dit. ne te pariter infelici, malignâque tegat, & perdat vmbrâ quercus; honores fuge, superbaque nomina.

Viuitur paruo benè
Humi iacentem ſcelera non intrant caſam,
Tutuſq; mensâ capitur anguſtâ cibus,
Auro venenum bibitur.

CAPVT V.

Sub vmbrâ hederæ; vanitatis, & impuri amoris illecebræ damnantur.

PRopheta Ionas cùm vidiſſet excuſſa diuinis è manibus fulmina, poſitaſque cælo vindices iras, indoluit, altumque ingemuit intentas Niniuæ minas, & imminentem vrbi cladem in auras, & ventos abiiſſe: ingemuit, inquam, & vrbe exceſſit, euaſit, erupit, seditque contra Orientem ciuitatis, & fecit ſibimet vmbraculum, & ſedebat ſubter illud in vmbrâ; à quâ dum non ſatis ſeſe tuetur ab æſtu, Soleque impendente; ecce hedera facili lapſu circumfuſa aſcendit ſuper caput eius, ſuâque vmbrâ tegit, ac Solem arcet. Ab hederâ vertici incumbente, viridique adnaſcentis vmbræ tecto ſibi gratulari, ſibi gaudere, & plaudere: at breuis gratulatio, futile gaudium, inanis plauſus, qui ab hederâ & vmbrâ petitur.

Diuinæ

Diuinæ mentis oculus, qui humanis rebus ſemper inuigilat, ſemper aperitur, & pateſcit, vt tenues hederæ diſſiparet vmbras: die ſequẽti ſub ortũ Solis huius, vermem emiſit, maligno, tenaciq; dente hederam arroderet, penituſque abſumeret: intereà Sol altiùs aſſurgit, capiti incũbit, & prono lapſu in oculos, in caput radios infundit, & vibrat. A Sole & æſtu impatiens Ionas *petiuit animæ ſuæ vt moreretur, & dixit, Melius eſt mihi mori quã viuere.*

Has iras è cælo deſpicit, & ridet Deus, ac idem ad Ionam: *Putáſne benè iraſceris ſuper hedera?* & dixit, *Benè iraſcor vſque ad mortem*. tum ei Deus: *Doles ſuper hederâ, in quâ non laboraſti, neque feciſti vt creſceret, quæ ſub vnâ nocte nata eſt, & ſub vna nocte periit.* quaſi dicat, vanæ & fallaces iræ, boni vacuus, & futilis dolor: quid hederæ credis? quid inanibus, & fugacibus vmbris? *hedera filia noctis erat, & filia noctis periit,* quid amabò, doles? quid excandeſcis?

Hedera ſymbolum eſt vanitatis opum, & humanæ ſpei: qui ſub illâ ſedet, patietur à Sole, ab æſtu diuinæ iuſtitiæ, & dolebit aliquando omnes illas fallacis hederæ vmbras, ſpes omnes euanuiſſe: & aduerſo ſeu fortunæ, ſeu mortis verme penitus corroſas & abſumptas; ideoque dum licet, fugiamus iſtas vmbras.

Eſt etiam hedera ſymbolum impuri amoris, quod arctiſſimo complexu ceteras arbo-

res

res ſibi implicet, & vinciat; itaque exedat, & perdat: ideoque hedera vel ab hærendo, vel edendo dicta: ex illo hederæ vitio factum, vt Romæ Flamini Diali nefas eſſet tangere, imò nominare hederam. Vtinam & hoc æuo vigeret ea lex, quâ benè cautum eſſet. nè quis appellaret, nedum tangeret hederas, noxios, inquam, amores: non ea foret morum, atque adoleſcentiæ corruptela, ſub quâ hoc ſæculo gemimus.

Sed ingens omnino huius ætatis eſt malum, nec abſimile illi, quod olim viderunt, & damnarunt puriores Athenæ, in quarum exedris impuro amori, Venereæ cupidini, erectum templum, dicata ara, auctore quodam græculo homine ad omnem libidinem abiecto.

Is Charmus fuit, de quo prodit Clemens Alexandrinus, cùm fœdis amoribus implicaretur, furioſam animi affectionem quodammodò conſecrare voluiſſe, eâque de causâ in Academiæ aditu, aram amori dedicauiſſe. Res ea peſtilenti dæmonis afflatu, & verſutâ malitiâ excogitata, vt pudici adoleſcentium chori in Academiam venientes, amorem numen eſſe diſcerent; eſſeque optabile quoddam, & diuinum amare, & amari.

Ceſſit improbum & abominandum conſilium in perniciem plurimorũ; primoq; molles, ac teneros adoleſcentium infecit animos, inſana

insana reddidit pædagogia, amatorias sophorum scholas, & Academiam, quæ purioris, castæque sapientiæ domicilium esse debuit, in lupanar conuertit, & impuritatis officinam.

Fuit illud Athenarum dedecus, & illustri Academiæ inusta labes ac macula, à quà non laureati magistri Doctoresque prodierunt: sed effeminati adolescentium greges, hederâ malè coronati. Et hoc magnum est ætatis illius, & Academiæ vitium, maius omninò, intolerandum, atque eiusmodi, quod nec cælum intueri, nec terra sustinere possit, si in sacratiora templorum adyta, personasque Deo sacras, ea lues inuehatur; si eæ, quæ velo celari coronarique debuerunt, celentur, coronenturque hederâ: si Sacerdotes, si clerici impuris illis amoribus implicentur.

Minutius Felix grauiter olim reprehendit idolorum sacerdotes, non impios magis, quàm impuros, qui in ipsis Numinum delubris non tam sacris, quàm flagitiis operabantur. *Vbi,* inquit, *magis à sacerdotibus, quàm inter aras, & delubra conducuntur stupra, tractantur lenocinia, adulteria meditantur?*

Minutius in Octauio.

Quod ipsum obiicit Tertullianus graui, vt solet, ac cothurnato stylo sacerdotibus, ac ministris sacrorum Gentilium, dicens: *Inter aras lenocinia tractari, in ipsis plerumque ædificiorum, & sacerdotum tabernaculis sub iisdem vittis,*

Tertull. in Apol. c. 45.

&

& apicibus, & purpuris thure flagrantem libidinem expungit.

Verùm sit ista labes & macula Flaminum gentilium: sese illi abiiciant, ac prostituant sub impudici amoris hederâ; at non sic veri, supremique Numinis Sacerdotes, non sic Christiani Mystæ, norunt illi sanctum penetrale, & orationis domum, in quâ Deus innocentiæ sedem posuit, domiciliumque virtutis, quàm purissimam esse oportere; norunt sacrorum ministrorum animas, omni illâ carnis concretione, ac colluuie superiores esse debere. ita quippe à Superis, & à Mose probè docti. Cùm ille de Leuitis conderet leges, hanc ceteras inter inscripsit: *Radant omnes pilos carnis suæ.* quod Rupertus sapienter in hunc modum exponit: *Oportet Leuitas omnes pilos carnis suæ radere, quia is, qui in obsequiis diuinis assumitur, debet ante Dei oculos, à cunctis carnis cogitationibus mundus apparere.* Ex illius quoque institutione factum, vt in legendis victimis summa cura, studiumque adhiberetur, caueretur que quàm maximè, nè quis sacerdoti næuus, nè qua labecula subesset: quòd non fiebat causâ victimarum, sed vt symbolis illis mouerentur sacrificium obituri, nullum animi morbum, & flagitiosam tepidatem in sanctissimi Dei conspectum inducendam, quia, vt disertè pronuntiat Philo: *Stultitia est, cùm templa non subeas, nisi corpore, à balneis nitido, sacra facere*

Rupert. in l.1.c.10.

Philo lib. quòd Deus sit.

M

facere mente impurâ contaminatâque. Quantùm autem ſupremo, puriſſimoque Numini diſpliceat illud, ſi Myſta alieno, & impuro ardeat igne, in filiis Aaronis, velut in imagine expreſſit: hi enim vindice flammâ ex ipſis aris erumpente hauſti, & abſumpti fuerunt: quod alienum & profanum ignem contra ius, faſque religionis in ſacra intuliſſent. Factum illud errore quodam, ac titubatione ebriæ mentis; à quâ deinde vindex exarſit ignis. tantum intereſt, quo prius accendaris, & ardeas igne. quod dum accuratiùs expendit magnus Præſul Paulinus; *Ignem alienum* dicit *videri accendere, qui corporea, vel ſæcularis alicuius cupiditatis ignem in arâ mentis, ac ſacrario ſui cordis accendit.*

Leuit. 10.

S. Paul. Epiſt. 3.

Quòd ſi in antiquâ lege, quæ vix, ac ne vix quidem, primis lineamentis rudimenta nouæ expreſſit, ea tamen, cælo teſte ac Iudice, munditiès puritaſque requirebatur; quanta porrò, quamque ſingularis in ſtatu gratię, in ſacratioribus adytis, in quibus non vmbra, ſed ipſa veritas exhibetur? Certè vt dicamus quod ex vero eſt, quod ex Patrum communi, ipſiuſque Eccleſiæ ſenſu, ea quàm maxima deſideratur.

D. Chryſoſtomus auguſtus ille Præſes religionis, communiſque pietatis magiſter, omniumque libidinum hoſtis, cùm ex Clericis ſuis vnum aliquem aduertiſſet, in ſan-

ſanctuario petulantiùs oculos in mulierem coniecisſe, protinùs ab altari remouit. nimirum indignus erat, qui ſacra propiùs aſpiceret, qui ea leuiore, impuroque aſpectu, quodammodò contaminaſſet. Iuſtè id quidem etiam ex ipsâ huius ſæculi, & ſæcularium lege ac conſuetudine, quia vt eruditè S. Ambroſius: *Turpes lenonum, meretricumq; perſonæ, à conſpectu Iudicis, vel Imperatoris arcentur, ne turpiſsimarum viſus offendat vultus regij claritatem.* *Metaph. in vitâ Chryſoſt.* *S. Ambr. in Pſ. 118.*

Quòd ſi lux illa, illa claritas, quam vel Iudici, vel Imperatori aſperſit fortuna, impuri vultus vmbram non ſuſtinet: quî illam patietur ſempiternus omnium Iudex ac Monarcha, qui noſtris aris auguſto bonarum mentium choro circumſeptus ſedet? non patietur certè, ſed obſcuros illos miniſtellos, ac tenebriones, vel è medio tollet, vel eorum de manibus ſeſe expediet: & verò expediuit olim, vel ad rei terrorem ac ſupplicium, vel ad poſterorum exemplum.

Memoriæ prodidit Gregorius Turonenſis, impurum diaconum, argenteam turrim, (ſacram videlicet hierothecam) in quâ venerandum Chriſti corpus claudebatur, de more ad aram extuliſſe, eamque ob cauſam, indignatum mundi Seruatorem ſe peſſimis illis, ac flagitioſis teneri manibus. *De gloriâ Martyr. c. 86.*

Eius autem indignationem testatam adstantibus fecit, ac deinde orbi vniuerso euentus insolens, atque admirandus. Nam ipsa turris euolauit per aëra, & diuinitùs ad altare contendit, nudum & inanem relinquens diaconum, quem pudor & illibatæ vitæ castimonia iam anteà reliquerat. Adeò purum castumque numen horret, ac refugit impudicas manus, pollutamque aliquâ libidine mentem. Tu igitur vel illius vmbram, nomenque fugias, atque exhorrescas.

CAPVT VI.

Sub vmbrâ Iuniperi, monstratur inconstantia & vanitas humani solatij.

ALterius arboris vmbram habuit Elias, & ab eâ ingemuit. exceperat ille feroces Iezabelis iras, minas, truces, ferrum, ignes, & extrema omnia, quæ feminæ furentis agitabat inclementia. Quid in iis angustiis ageret? quò se flecteret ipse hoc rerum articulo? extorris, exul abit, quò rapit infestus turbo, quò persecutionis impetus euoluit. Dum fugit de viâ fessus, abiecit sese sub vmbrâ Iuniperi, *& petiuit animæ suæ vt moreretur.* 3. Reg. 19.

Est Iuniperus arbor humilis, & parum explicata; ideoque vix vmbram facit, & licet flores

flores habeat apibus gratos, imò etiam medicos; radices tamen alit omninò insulsas ac inutiles, eiusque lignum vix alteri vsui esse potest, nisi vt ex eo conflentur carbones acerrimi & igniti; quo factum est, vt Propheta Regius eos appellarit: *Carbones desolatorios: sagittæ*, inquit, *acutæ cum carbonibus desolatoriis.* Psal.119.4
D. Hieronymus vertit, cum *carbonibus Iuniperorum.* hinc Isidorus iuniperum dici voluit à voce Græcâ, πῦρ, id est ignis; quod ignem conceptum diu teneat, eiusque prunæ modico cinere coopertæ, æstatem, hyemem, annumque integrum ferant. Qui Iuniperi, id est, humani solatioli vmbram quærit, animaduertat se, eâ vix tegi posse, & licet ab illâ flosculum, imò & mellis aliquid, medicæque opis leniendo dolori haurire possit; vbi tamen ad extremum ventum erit, vbi ad vitæ mortisque radices, tum illas inutiles, acerbas, noxias damnabit, & ab iis nihil erit reliquum, nisi carbones desolatorij. Quos præsagâ mente, antequàm accendantur, despicit Propheta Ieremias æstu quodam seu doloris, seu iræ & indignationis percitus, inclamat:
Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius. c.14.v.5.
Hæc vbi spiritu entheo dixit, tum longam malorum ei homini impendentium seriem texit: *Erit enim*, inquit, *quasi myricæ in deserto: & non videbit, cùm venerit bonum, sed habita-* v.6.

 bit

bit in ſiccitate, in deſerto, in terrâ ſalſuginis, & inhabitabili.

Hæc ſumma malorum capita, à quibus audit *maledictus homo*, hebraicè *haggener*, id eſt vir, qui virilitatem exuit; verè enim is virum exuiſſe, & poſuiſſe dicendus eſt, *qui confidit in homine.* Hebraica vox *badaam* vim addit, docetque eum omnino maledictum, qui confidit in *Adam*, hoc eſt, in eo, qui ex *adamâ*, terrâ, rufâ, lutoque vili malè fictus & formatus eſt, & *ponit carnem*, hominem, inquam, carneum, fragilem, infirmum, *brachium*, roburque *ſuum*. Sedeciam Iudæoſque hîc arguit Propheta, vt qui à Deo procul poſiti, imò eo relicto, contemptoque, ad vana & abiecta Ægyptiorum auxilia confugerent, quod inſanæ mentis ſcelus hoc fulmen ferit: *maledictus homo.*

Caſtro. Erat antiquis arbor, diis inferis deuota, in quam omnia prodigia, portenta, fulmina, maledicta incidebant, in quam homines omnem infelicitatem, quaſi in rem execrandam, & cælo terriſque infenſam proiiciebant, & verbis factiſque imprecabantur. Cùm eâ componitur quiſquis confidit in homine, erit enim, inquit Vates, *quaſi myricæ*, hebraicè, *arar*, quod Vatablus *Iuniperum* vertit.

Eſt Myrica, teſte Plinio, infelix & religione damnata, tum quia ſterilis eſt & in-

fru-

fructuosa: tum quia desertis locis innascitur; tum quia ambiuia est; tum denique quia vilis, depressa, abiecta; vnde Myrica Hebræis sapientibus symbolum fuit, hominis abiecti ac prostituti. Is omni ætate fuit, eritque, qui confidit in homine, infœcundus erit, & malignâ sterilitate damnatus; vilis erit, abiectus, & à Deo quàm longissimè positus, quia instar myricæ ambiuiæ, id est dubiæ, & inconstantis fidei fuit, vt qui eam in homine vario & inconstanti posuerit.

Quidni enim varium & inconstantem appellem, qui ad omnes temporum motus ac vicissitudines ita mutatur, vt qui arrisit, fauitque ridente, ac fauente fortunâ, eâdem aduersâ, ac reflante, aduersetur, ac pugnet? similis ei populo cuius meminit Iosephus.

Nominat Scriptura Cutheos, nouos Samariæ colonos, quos à Cutho amne nominatos ait, idem Iosephus, & à Cuthâ Perside regione, à quâ Hebræis dicuntur Cuthei, Græcis Samaritæ: qui pro præsenti tempore mutabiles, nam quoties felices Iudæos viderent, cognatos se eorum appellabant, vtpote à Iosepho oriundos, & hac ratione illis sanguine iunctos: quando verò eos in aduersis aspiciebant, nihil ad se pertinere aiebant.

Salianus anno mundi 3315.

Eius ferè ingenij eſt reliquum genus omne mortalium, ideoq́ue *verè maledictus homo, qui confidit in homine*, à quo nihil ſtabile, nihil fixum, certumq́ue ſibi poteſt polliceri. Senſerat illud Auguſtinus ſuâ quondam experientiâ doctus, ideoq́ue eius generis ſortiſq́ue homines ita compellebat; *Non eſt requies, vbi quaritis eam, quarite quod quaritis, ſed ibi non eſt, quod quaritis; beatam vitam quaritis in regione mortis, non eſt illic.* Et libro ſexto earumdem confeſſionum, ingeminat illis, intentatq́ue formidandum illud *va*, timendaſq́ue de cælo minas. *Va*, inquit, *anima audaci, qua ſperauit, ſi à te receſſerit, ſe aliquid melius habituram! Verſa & reuerſa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura ſunt omnia, & tu ſolus requies es Domine.* Hoc nimirum ipſum eſt quod canit Vates: *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius, & erit quaſi lignum quod tranſplantatur ſuper aquas, quod ad humorem mittet radices ſuas, & non timebit cùm venerit aſtus, & erit folium eius viride, & in tempore ſiccitatis non erit ſollicitum, nec aliquando deſinet facere fructum.* Hi diuinæ beneficentiæ fontes aperiuntur, & fluunt iis, qui confidunt in Domino, à quo quamprimùm iubetur eſſe procul omnis timor.

Aug. l. 4. conf. c. 12.

l. 6. c. 16.

Ier. c. 17. v. 8.

Ita quàm longiſſimè abfuit à Theodoro monacho, cuius eæ voces dignæ poſteris: *ſi cælum terra adhareat, Theodorus non formidat.* quî enim formidet, qui confidit in Domino?

In vit. Patrum l. 7. c. 76.

Alte-

Alterum ab hac fiduciâ beneficium est perennis humor, qui animæ radices alluit, spes eius omnes alit cælesti rore, nec vnquam aut emarcescere, aut sterilescere patitur. Ita factum olim cum Abbate Apolline, qui eâ spe nixus, cùm in pauperes effusus esset, & ferè prodigus in summâ annonæ caritate, vidit ab ignotis sibi, suisque suppeditari cibos, non eos tantùm, qui necessitati seruirent; verùm etiam qui deliciis; quales erant vuæ, mala punica, ficus, & eius generis fructus, quos vti non ferebat Ægyptus, ita singularis in Deum fiducia afferebat.

CAPVT VII.

Sub vmbrâ Nabuchodonosor & Baltassar, aperitur inconstans Regum fauor & gratia.

GEmebat Israel in acerbâ longâque seruitute: grauibus angebatur curis, durisque laboribus exercebatur; vt iis solatium afferret Propheta Baruch; hæc breui epistolæ inseruit verba: *Viuamus sub vmbrâ Nabuchodonosor, Regis Babylonis: & sub vmbrâ Baltassar filij eius.* Cap. 1.

Hoc fuit Prophetæ votum, quo diu frui non licuit. Cùm enim à suâ potentiâ insolesce-

lesceret Nabuchodonosor, cælumque ac Superos omnes sceleribus suis fatigaret: oblata per somnium, & noctis imaginem arbor procera, quæ alto vertice cælum petebat; folia eius pulcherrima, fructusque nimius, vmbra verò tanta, quæ propè orbem tegeret vniuersum. Dum hanc speciem oculis & animo hau-
Dan.c.4. rit; *Ecce vigil & sanctus de cælo descendit, & clamauit: Succidite arborem, & præcidite ramos eius, & fugiant bestiæ quæ subter eam sunt.* Ita porrò factum est: succisus Nabuchodonosor, & à regiâ, in saltus; ab homine, in feram abiit. Ecce futiles & inanes vmbras huius arboris. Neque verò meliores filij eius Baltassar: *Fuit mali corui, malum ouum*, & à malo parente pessimus filius: hæres, inquam, fuit, non tantùm sceptri, purpuræ, dominatus: sed etiam elationis, & superbiæ malus æmulator; ab illâ sibi cælis euocauit, eduxitque vltricem manum, quæ tres ei voculas inscripsit, indices futuræ cladis, & funestæ mortis notas; audiit enim: *Mane: numerauit Deus regnum tuum. Thecel: appensus es in statera, & inuentus es minus habens. Phares: diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis.* Hæ voculæ sub primas tenebras inscriptæ, & eâdē nocte Rex improbus interfectus est. Itaque succisa ruit vtraque arbor, sub quâ benè viuere, latêreque Iudæos volebat Propheta: adeò breues, incertæ, & inanes erant vmbræ, quæ ab illis petebãtur.
Sed

Sed erit aliquis, qui vt concedat vmbras illas & futiles, & omnis boni vacuas fuiſſe: negabit tamen de Regibus aliis, regniſque idem eſſe iudicium. Quiſquis ille eſt, pedem animumque ſiſtat, ab vno Nabuchodonoſoris ſomnio de ceteris facilis erit coniectura.

Voluit illi Deus obiicere quatuor orbis Imperia: ea porrò obiecit in ſomnis, & ludicrâ noctis vnius imagine. Statua fuit ſtupendæ, & portentoſæ molis, cuius caput aureum, pectus & brachia argentea: femora ærea, tibiæ ferreæ, pedum pars ferrea, pars fictilis. Hæc fuit Regnorum ſpecies & imago, impreſſa menti ſomniantis: obiecit illi auri fulgorem, & pretium: argenti nitorem, & lucem: æris ac ferri robur; & in iis expreſſam imaginem quatuor imperiorũ toto orbe florentiſſimorum: videlicet, Chaldæorum, Perſarum, Græcorum, & Romanorum, ſub quibus vniuerſi moles ingemuit. At cur, inquies, in ſomnis, & inani noctis vnius ſimulachro? Hoc à te pridem quæſitum volui, vt ex eo diſceres, quò tandem euadat, omnis illa humani faſtus inſolentia.

Vbi nocte concubiâ ſopitis altè ſenſibus aberrauit phantaſia, ſibique finxit imperia, ſceptra, coronas, opes, gazaſque regias, vbi, inquam, ad noctis vnius imaginem, & vana ſomniorum deliria, ita ſibi illuſit ani-

animus. orto iam Sole, excusso iam somno, videt inanes fuisse sopitæ mentis typos, spes vacuas, insana deliria, quæ tum miratur, ridet, despicit. Quod in somno, hoc in omni vitâ, siue tegatur illa, niteatque sub purpurâ, siue lateat, gematque sub vili lacernâ, somnium est.

Et ne mihi vni credendum putes, audi de
Osea 11.1. regiâ vitâ vaticinantem Oseam: *Sicut manè transiit, ita pertransiit Rex Israel.* nihil amœnius, nihil iucundius aurâ matutinâ; ab eâ terra cælumque ridet; explicantur flores, gemmant arbores, renident prata, aëraque suaui concentu demulcent auiculæ, vt nihil ad oculorum amœnitatem, ad aurium illecebras requiri posse videatur: at mox, eminente Sole, adultâ iam, calentique die, flores arescere, marcescere arbores, flauescere prata, obmutescere volucres, & vno Solis occasu, omnia quodammodò occidere. Habes in vnâ luce splendorem omnem, lucemque regiæ vitæ, cum eo discrimine, quod manè transeat, ac reuertatur tamen: Rex verò transeat, nec vnquam reuertatur; quod ipsum doctè obseruauit Rupertus: *Citò manè transit, verumtamen reuertitur, Rex autem Israel non reuertetur ampliùs.*

Vt perennem illum regiæ mentis, fauorisque fluxum exprimat Scriptura, eum componit cum aquâ præterfluēte, imò cum aquæ spumâ, quæ, vtpote leuior, ei supernatat. Femina

mina illa Thecuitis, vt Dauidem Regem suæ sortis admoneret, ità quondam ad illum: *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.* Vitam eius omnem, vitæque modum aquæ similem esse pronuntiat, tum quia & facilè labitur aqua, & rarò, imò numquam, vbi semel effluxit, reuocatur: tum quia quò arctiùs stringitur, eò citiùs elabitur. Ita se habet omnis Regum fauor, ac gratia, fluxa est & mutabilis, & à te in alium effluit, vbi vel maximè eam te tenere putabis. *Quemadmodum aqua*, inquit Eusebius, *manibus hausta, tanto citiùs defluit: sic mutabilia cuncta, quantò magis ratio persequitur, tantò magis amittit.* Quidni enim amittat? cùm instar spumæ leuioris, quâlibet aurâ, ventoque vnà cum mecænate suo circumferantur. *Transire fecit Samaria Regem suum, quasi spumam super faciem aquæ.* Inquiebat olim Oseas Propheta. Quid inconstantius? quid leuius? quid inanius spumâ gracili, quæ summis vndis fluitat, & aquæ & venti facta ludibrium? si in toto aquæ elemento nihil illâ leuius, & inanius est; fatendum quoque in hac vniuersi facie, hoc vitæ quo iactamur elemento, nihil esse mutabilius aurâ regiâ, Principumque virorum fauoribus. Si enim hi ex Scripturæ fide, atque oraculis sunt spuma gracilis, quæ fortunæ beneficio aquis, id est, populis eminet, quid ab illis exspectes, nisi leuioris spumæ

2.Reg.14. v.14.

Osea 10.7.

inanes, ludicrasque reliquias, si vt canit Regius Psaltes : *Defecerunt in vanitate dies eorum?*
Psal. 77. hoc est, vt Thalmudici vertunt, *in oris flatu.* si Deus pertæsus & impatiens illius vanitatis,
Isa. 40. 24. *Repentè*, vt inquit Isaias, *flauit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos?*

Si deficiunt, *quasi plantatio rosæ in Iericho*; quæ quidem suauissimè olet, sed citissimè marcescit vitio, & malignitate soli Ierichuntini, id est inconstantiæ, cui insita est? si, inquam, ita deficiunt Reges in purpurâ, sceptroque quo nitent, in vnguentis, à quibus non benè semper olent? necessum est, vt quid ab illis in ceteros mortales gratiæ, & fauoris deriuatur, agitetur vt spuma, euanescat vt flatus oris, iactetur vt stipula, quæ tenuis auræ ludus est, & pabulum ignis. I modò aulas sequere, venare fauores regios, & stultissimam deperi vanitatem.

LIBER TERTIVS.

VIA VITÆ

SVB VMBRA

SANCTÆ CRVCIS.

ITNE bona, malâve arbor, è duobus maximè dignosci potest: primùm ex vmbrâ, deinde ex fructu; nec enim arbor bona malos fructus facit, nec mala bonos parere vnquam potest: ideoque de vmbrâ mihi prima quæstio, à quâ gradum faciam ad alteram, quæ fructus vberrimos explicabit. Priùs tamẽ quàm illius vmbræ me subiiciam, videndum quæ fuerit illa Crucis arbor, quæ in Caluariæ vertice quondam assurrexit, tulitque fructus gratiæ ac beatitatis. D. Bernardus sermone de fructu vitis nostræ, id est crucifixi, censet, creditque crucem è quatuor lignis fuisse compactam: *Cedro, Cupresso, Palmâ, Oliuâ.* iuuat illum audire de hoc argumento non minùs doctâ, quàm melleâ, & suaui eloquentiâ disserentem. *Serm. 46.*

De

De quatuor generibus arborum Crux facta fuisse refertur: de Cupresso, Cedro, Palmâ, Oliuâ. Cupressus in profundo, Cedrus in longo, Oliua in alto, Palma in lato. Ephes. 3. *Vnde dicit Apostolus, vt poßitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit latitudo, sublimitas, longitudo, & profundum. Habent autem horum lignorum singula suas mysticas significationes, secundùm naturas suas: Cupressus enim timorem, siue humilitatem significat, vbi est radix Crucis, per quam non solùm situs humilis, sed natura eius exprimitur. quia, vt dicitur, fugat serpentes odore, id est diabolos, quorum proprias character superbia, ab humilitatis virtute fugatur.*

Cedrus arbor longitudine præstans aliis arboribus, longitudinem Crucis, id est perseuerantiam significat, siue patientiam: naturali enim suâ virtute approbatur, quia est valdè durabilis, & corrumpi ex naturâ non potest. Oliua verò arbor oleum effundens, per quam misericordiæ opera significantur, charitatem significat, qua arbor benè latitudinem habet Crucis, quia lata est charitas, quæ etiam ad inimicos extendi præcipitur. Palma porrò victoriam significans altitudinem Crucis; optimè significat spem de supernis habendam, non ad infima deprimendam. Hactenus D. Bernardus, cum quo ferè sentit Glossa in Clementinâ de Summâ Trinitate, citatq; ad faciendā fidē è veterū monumētis hos versus:

Ligna Crucis Palma, Cedrus, Cupressus, Oliua.
Pes Crucis est Cedrus, corpus tenet alta Cupressus,
Palma manu retinet, titulo lætatur Oliua.

Quòd

Quòd si ea fuit fabrica Crucis, nemo temerè & casu aliquo factam putet: sed certo consilio, ac diuinâ prouidẽtiâ, quæ sub hoc illóve cortice, secretiores sapientiæ suæ rationes latêre voluit; quas inuestigare, ac recludere mortali si fas est, eas primùm è naturâ istarum arborum; deinde è Scripturis & Sanctis Patribus eruemus; atque in Crucis vmbram fructusque transferemus.

CAPVT PRIMVM.

Vmbra Crucis, est vmbra Cedri.

DVm audis vmbram Crucis & dici, & verò etiam esse vmbram Cedri: ne tibi finge superbas illas & insolentes Cedros, cum quibus Propheta impios componit, dum ait: *Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut Cedros Libani, & transiui, & ecce non erat, & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.* Néve illas putes esse Cedros, quæ se tantùm in flosculos explicant, nec vnquam exerunt in fructus, nec has nec illas amat, colitque cælum: sed potiùs quà licet, odit, seseque in earum cladem ac ruinam effundit. Vbi grauida, fœtaque nubes ignem cõceperit, vbi latente flammâ incaluerit, ex illâ sonabit, tonabitque iratum Numen, *& vox Domini confringentis Cedros.* vtique Cedros elatas, & à fructibus vacuas.

Psal. 36. 35.

Plin. l. 13. c. 5.

N At

At si quæ procero licet vertice, & comante iugo, cælo tamen, Superisque sese submittat: & in altâ fortunâ humiles gerat animos; si quæ fructus amet, ac fundat, etsi à fronde, floreque nuda fuerit, eam tamen sibi, cæloque eriget, & tollet Deus: imò verò iam sibi, tulit, & erexit ipsa Dei sapientia,
Eccli. 24. v. 17. quæ in hoc vno gaudet, quod *quasi Cedrus exaltata sit in Libano*. Vbi sese in terras demisit, vbi hominem Deus induit, exaltari voluit; & in Cedrum erigi. Quæ sit illa quæris? non Libani, sed Caluariæ Cedrus est; est elata crux Christi, quæ ex verò Cedrus fuit, & nimium quàm elata Cedrus. E Cedro quondam fuit Noëmi domus & arca; è Cedro arca fœderis, ferculum Salomonis; ex quâ enim arbore potiùs? Est Cedrus æuiterna, nec corruptionem, nec cariem, nec alia lignorum vitia patitur; ideoque fuit olim, eritque in sæcula symbolum æternitatis.

Tua appello, Noëme, tempora, cùm nihil esset nisi pontus & æther, cùm nulla terræ facies, nullus orbis emineret, cùm innatarent aquis vrbes, & orbes, totoque mors fusa vinceret, & regnaret elemento: exiguas vitæ reliquias vehebat arca, eaque Cedrus erat, vt iam inde nosses à Cedro vitam, lucem, animam exigendam. Quod orbis infantiæ, quod primæ ætati Cedrus

drus tulit, hoc ſeneſcenti mundo, hoc poſteræ ætati crux dabit, & certè etiamnum dedit.

Crux arca fuit: ampliùs dico, & pluſquàm arca, quæ etiam morte profundâ merſos, vitæ tamen, cæloque reddidit. Ambroſium audi, vt ſolet, elatè, doctè, & piè de filio viduæ Naim, qui defunctus efferebarur, ita habet: *Spem habebat reſurgendi, quia ferebatur in ligno. quo*, inquies *ligno? ſterili, arido, exſucco, quod expers vitæ ad vitam conferre non poterat. at vbi illud vel manu tetigit Ieſus, tum verò prodeſſe cæpit ad vitam. Quòd ſi vel vna Chriſti manus attactu leui eam vim iſti ligno apprimere potuit, quam non poterit ipſi cruci? cui non vna manus, non pes vnus, ſed ipſum quantum, quantum eſt corpus inſterni potuit.* *l. 5. comm. in Luc. c. 7.*

Dabit enimuerò, dabit ipſi cruci melioris vitæ, purioris animæ ſpiritus, quos emittere, expirare poterit, vel ipſa, ſi voles, Cedri & crucis vmbra:, vt verum ſit illud Ieremiæ: *In vmbrâ tuâ viuemus.* & hoc Iſaiæ: *Secundùm dies ligni*, id eſt crucis, *erunt dies populi mei:* dies, inquam, æterni. *Thren. c. 4. v. 20.* *c. 65. v. 22.*

Neque tantùm vitæ, ſed & fœderi ſeruiet illa Cedrus, & Crucis vmbra. Cælum inter & terram, Deum inter & homines, graue, & diuturnum bellum interceſſerat; cui cauſam dederant violata per

ſummum nefas diuinæ legis iura pactaque: vt ab illo bellorum æſtu, & armorum turbine benignior aliqua pacis aura aſpiraret, neceſſum fuit è Cedro, è lignis Sethim arcam extrui; Crucem erigi.

Ea teſtimonij, ea diuini fœderis arca fuit, & longè melior quàm arca, quæ non inſcriptas legis tabulas, non dura marmora caperet, ſed ipſum legis auctorem, & cereum, molleque pectus ſuo ſinu, ſuis brachiis complecteretur. Ita porrò factũ amo, & gaudeo, Seruator optime: veniſti in eam arcam, eâque non claudi, & latêre voluiſti: ſed quò firmiùs hæreres, etiam affigi: quò altiùs conſpici poſſes, eminêre; vt cùm in hominum oculos incurriſſes, etiam in amores & delicias incurreres: & certè quidni occurras è cruce, & noui Salomonis ferculo: *Ferculum* Cant. 3. 9. olim *ſibi fecit Rex Salomon de lignis Libani: columnas eius fecit argenteas: reclinatorium eius aureum: aſcenſum purpureum, media conſtrauit charitate, propter filias Ieruſalem.* Fuit illud ferculum, vt nonnullis placet, lectus geſtatorius; fuit aliis triumphalis currus: aliis denique geſtamen pompaticum, quo in triumphis detracta ab hoſtibus ſpolia, coronæ, aliaque victoriæ ſigna, & oſtenta deferri mos erat. vtvt ſit, inſtituto meo parùm intereſt, quod olim Salomoni ferculum, hoc Seruatori crux fuit. Ferculum fuit, ac veluti lectus geſtatorius, in

quo

quo resupinus iacuit, non vt delicatuli solent in leui plumâ, molliq́ue ansere: sed vt fortes in arduo, graui, duroq́ue crucis thoro ac cubili. Ferculum fuit & currus triumphalis, è quo de rebelli styge, de tartareis legionibus triumphum egit, *delens quod aduersum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis: & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphās illos in semetipso.* Ferculum & quasi gestamen pompaticū, quo erepta de tenebris, de inferno animarum spolia, & luci, & cælo reddidit, patriq́ue æterno velut nobiles hostium exuuias appendit. Eius ferculi columnas fecit argenteas, vbi Virginem Matrem, vbi Ioannem discipulum hinc atque hinc stare ad Crucem voluit, vt & fulcro quodammodò forent, & decori, ac ornamento; ideoq́ue & columnas, & argenteas esse voluit: ab insitâ vi, & animi robore columnas; à candore mentis, à luce castitatis, argenteas. Steterunt illæ sub vmbrâ Cedri & Crucis, licet grauiùs incumberet tristitiæ, doloriśque moles, licet propè fractus illaberetur orbis; steterunt tamen infractæ. *ad Coloss. c.2. v.14.*

Quòd si tibi non tantùm est animi, vt instar columnæ sub Cruce consistas: at saltem instar leuioris passerculi te ipse è terris erige, te Cruci redde, & in eâ sedem nidumq́ue pone: in eâ quippe *saturabuntur ligna campi, &* *Psal. 103. v.16.*

Cedri Libani, quas plantauit: illic passeres nidificabunt. Siue terris adrepas, & in humili sorte modicum assurgas, vt solent ligna campi; siue in altiore fortunâ, te ipse erigas, & cælo tollas, vt in montibus Cedri Libani. Crucem habe, crucem ama, in quâ vt passerculus aliquis nidifices, ouis incubes sanctarum cogitationum, & pullos excludas bonorum operum: quod vt facias exemplo suo monet, mo-
Ibid.v.17. [illegible]e Christus, *Cuius vt Herodij domus dux est eorum* passerculorum. Est Herodius dux ipse gregis, & passerculorum antesignanus; quos pernici, altoque volatu docet aucupum laqueos, dolosque fallere, transuolare, & nidulo suo liberos restitui. Et tibi Herodij, id est, Christi domus, sedes, nidulus, crux ipsa dux esse debet, vt aucupum retia, & mali dæmonis artes euites.

Quòd si nec tibi adeò erecta mens est, nec *alarum*, id est altæ contemplationis est remigium; ne tamen adeò spes omnes, & animos
Ibid.v.18. abiice. *Sunt montes excelsi ceruis, & petra refugium herinaceis.* altos illos & cælestes montes; & ardua diuinarum contemplationum iuga, aliis relinque: tu instar herinacei, cùm à tuo scelere sis totus asper, totus hispidus, pro refugio petram habe, ingredere in petram, & absconde te in fossâ humo. Petra Christus; fossa humus, aperta & hiantia vulnera; ibi instar timidæ, & fugacis columbæ latitabis,

& nidum pones, *est enim columba mea in foraminibus petræ, in cauernâ maceriæ.* *Cant. 2. v. 14.*

CAPVT II.

Vmbra Crucis; vmbra Oliuæ.

POëtæ nostri in doctas fabulas, & ingeniosa commenta faciles, ac fœcundi, finxerunt, olim de dignitate litem fuisse Neptunum inter & Mineruam. Suas ille iactabat aquas, & superbos ac insolentes maris æstus, quos temperabat. Hæc oleum, quod inuenerat, & liberali castâque manu fundebat. Vbi cælestium in foro lis ea fuit, vbi validis hinc atque hinc argumentis agitata, vbi suo rationum pondere ac momentis, satis superque ventilata quæstio; tandem pro Mineruâ oleoque sententia fuit. Et meritò; licet enim humanis vsibus multa inuehant, & importent aquæ: at metuendos habent æstus, fœdas tempestates, frequentia naufragia; ideoque motuum, bellorum, irarumque ostenta sunt: at Oliua quietis, pacisque est symbolum. Imò verò quod mireris, & ames: tumentes aquæ, efferuentia maria, affuso oleo subsidere, remitti, & mitescere solent. Ita vel ipsâ naturæ propensione, oleo cedunt, aquæ, & commota vehementiùs elementa temperantur. *Valderam. de Sanctis.*

Si è fabulis,& ipſo naturæ ſenſu aliquid in rem noſtram mutuari licet, ex vero dicam, hoc Chriſto, nobiſque fuiſſe crucem, quòd oliua Palladi, ceteriſque eſſe potuit. Fuit oliua ſacrata Palladi,cui enim potiùs?Pallas virgo fuit, & olea virgines amat, virginumque manu contrectari gaudet, quo fit vt apud Anafarbas Lybiæ populos feliciùs ea viuat, quæ virginum tantùm manu contrectatur. Et Chriſtus virgo fuit,qui nec in cælis matrem, nec in terris patrem inuenit, oleam ille redamauit, ſibique erexit in titulum crucis, vt in eo pacem legeres, & pacis nomen ſuaue, amabile, auguſtum, diuinum Ieſu nomen, quòd in oliuâ ſcribi debuit;

Cant.1. v.2. *Oleum enim effuſum nomen tuum.* & *Oliuam vberem,fructiferam,ſpecioſam vocauit Dominus nomen*

Ier.11.16. *tuum.* Eſt oliua pacis & concordiæ ſignum: eam extulit columba Noëmo ab aquis redux, eam efferunt Caduceatores, qui pacem ſequuntur & ambiunt:eam denique Chriſtus in crucem euexit, qui terram cum cælo, patrem æternum cum abiecto homine componere venerat, æuiterno pacis fœdere, à quo ſubſidere, conquieſcereque debuerunt omnes irarum æſtus, & aquarum, cælique to-

Pierius l.51. nantis minæ. Iras enim damnat, & abiicit oliua, ideoque acerbas, & liuidas quercus irati, tumentiſque animi ſymbola adeò fugit, & auerſatur, vt ſi eodem, quo illæ

illæ fuerint loco, conferatur; illicò defluat & exarescat. ità graues quercum inter, & oliuam inimicitiæ intercedunt. Erat omninò quòd timerent, quòd vlularent quercus Basan, hoc est, infelices animæ peccatis obrutæ, dum sese aduerso fulmine peti viderent: erat quod odisset, & horreret auersa cælo terra; quæ non alias iactabat arbores, quàm quercus Basan, & signa iræ vindicis. At vbi virgineâ Christi manu, terris nostris, & ruenti solo insita est oliua, vbi in ipso Caluariæ vertice erecta, & plantata Crucis arbor, tum verò succrescere cœpit, & germinare, & alto culmine legi pacis nomen, & omen amabile: tum sese fundere, & effundere cœpit diuina miseratio; cuius indicio oliua fuit, & argumento. Valet hoc ad leniendos, & sedandos dolorum æstus: testis ille, qui vbi descendit de Ierusalem in Iericho, incidit in latrones, à quibus primùm exutus veste, deinde ferro petitus, & mùltis vulneribus confossus, cruentam vomebat animam, vixque corpori hærentem continebat; neque verò continuisset, nisi affuisset vnus aliquis Samaritanus, qui & misericordiâ moueretur, & erectum misellum hominem iumento imponeret, duceret in stabulum, & hianti vulneri vinum & oleum infunderet. *Luc.* 10.

Quòd illi Samaritanus, hoc Christus peccatori: est ille, *homo quidam*, est anonymus; quis-

quiſquis enim peccat, proprium, & illuſtre filij Dei nomen exuit, & induit abiectum illud anonymum malè ominatum, *homo quidam*, qui nec terris, nec cælo nomen habet; deſcendit ille ab Ieruſalem, id eſt à pace bonæ mentis, in Iericho, quod confuſionem ſonat, & chaos agitatæ conſcientiæ: à quâ dum errat, incidit in latrones: ſeu eos eſſe velis perditos, & profligatæ vitæ ſocios; ſeu mauis eſſe malos dæmones, ſeu denique vitia ac ſcelera deprauatæ mentis, à quibus exuitur ſtolâ gratiæ, & multis affectus vulneribus, infelicem & vix benè ſpirantem trahit animam; & verò jam expirantem Stygi redderet, niſi oportunè affore t noſter ille Samaritanus, qui pro eâ, quâ eſt in miſellos & afflictos, miſeratione, eiq; de cruce ſeu vite vinum exprimeret, de cruce ſeu oliuâ bonitatis, & indulgentiæ oleum affunderet; & à vino & ab oleo medelam vulneri, hoc eſt, peccato faceret. Hoc nimirum eſt oleum, hoc vnguentum *in capite*, putà diuinitate, Pſal.132. v.2. *quod deſcendit in barbam, barbam Aaron*, id eſt Chriſti Summi Sacerdotis, *quod deſcendit in oram veſtimenti eius.* miſellos, ac gratiæ inopes intellige, qui inſtar oræ, & limbi veſtimentorum Chriſti defluuum miſerationis illius oleum excipiunt, eoque probè tincti & imbuti, diligunt iuſtitiam, & odio habent ini- Pſal. 44. v.8. quitatem: eius exemplo, cui dicitur: *Dilexiſti iuſti-*

iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Et verò oleo lætitiæ, & exultationis vngi potest is, qui cum Magdalenâ audit illud: *Remittuntur tibi peccata tua, vade in pace.*

Orientalibus olim illud in more positum, vt in die lætitiæ, die thalami, & nuptiarum sese oleo perfunderent ac delinirent; tum vt suauem expirarent odorem, tum vt grâues auras, & immundos cordium spiritus extinguerent. Habet enim vnguentum quod Græcis μύρον dicitur, id est singulare, vt eas cordis, ac pulmonum exhalationes, grauesque fumos extingat, ac dissipet: Imò vultures ac scarabæos eius tantùm afflatu ac odore perimi, & perire tradunt naturæ peritiores. *D. Hilar.*

Quæ Christo morienti, quæ cruci affixo dies fuit, fuit illa cælestis thalami, amoris fuit, & nuptiarum dies: *Egredimini, & videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.* *Cant. 3. 11.*

Si corpus à vulnere lacerum, à multo sanguine cruentum, à clauis, & lanceâ patens, atque apertum inspicias; fuit illa dies luctus ac mœroris: at si cordis æstus, si amoris impetus, & ab illo colliquescentis animi motus attendas; dies omninò fuit

fuit desponsationis ac lætitiæ : ideoque oleo tingi, & probè imbui debuit: tum vt suaueolentes afflaret diuinæ bonitatis auras, tum vt impuros humani cordis halitus sopiret, & putidos illos vitiatæ mentis scarabæos extingueret. Et certè iam extinxit à cruce, ab
c,14.v.7. oliuâ, vt verum sit illud Oseæ: *Ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius.* In aëra, in auras, in soles, in ipsam æternitatem ibunt rami crucis, & erit gloria eius, quasi oliua pacis, læ-
Zachar.4. titiæ, miserationis, à quâ nos ipsi erimus *filij*
v.14. *olei, & sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ eius.*
Psal.127. Verè nouellæ oliuarum bonæ castæque men-
v.3. tes, quæ instar oleæ virginis, aliarum arborum insitionem non admittunt, sed suis ramis, suis fructibus vacant; nec vitalem succum, aliis quàm suis subministrant. nos Superi, Deusque tales oliuas velit, & amet.

CAPVT III.

Vmbra Crucis, vmbra Palmæ.

DE Phœnice multi multa : in quibus & illud facilè princeps, quod palmã amet, & ab eâ sibi fortè nomen famamque faciat: è quâ manauit illa homonomîa Græci nominis φοῖνιξ, quod & Phœnicem volucrem, & Palmam arborem significat : ex hac nominis cognatione, naturæ quoque affectio

quæ-

quædam emanare potuit, atque ex illâ fieri, vt in palmâ ſibi nidum,ſepulchrumq́ue Phœnix conficiat,de quo Lactantius:

Tum legit aërio ſublimem vertice palmam,
Vitaliq́; toro membra quieta locat.
Conſtruit illa ſibi ſeu nidum,ſiue ſepulchrum,
Depoſiti tanti nec timet illa fidem.

Quî enim à Palmâ ſibi timeat, quî de eius fide nutet? quam ſibi ab inſito naturæ genio affinem, & quaſi cognatam eſſe ſenſerit. Emoritur illa, & exſeipsâ viuit, ac renaſcitur: & à ſeipſo, ſuoq́ue cinere prodit rediuiuus Phœnix, & in ſeros annos emittitur, ideoq́ue palmam amat, & quærit, in quâ ſibi, & mortis, & nouæ vitæ ſedem inueniat.

Si mihi liceat ima ſummis componere, dicam, & ex vero dicam, è terrâ virgine natam eſſe Phœnicem alium, è Mariâ progenitum eſſe Chriſtum, qui vt viam ſibi faceret à morte ad vitam, in palmam aſcendit, in crucem euaſit, & in eâ ſibi nidum poſuit, in quo non tam doloris, quàm amoris æſtu ita conflagrauit, vt ſeu dolori, ſeu amori cederet, vitâque excederet: ita tamen exceſſit, vt ab eâ renaſci datum ſit, ac reuiuiſcere: nõ dico mortales in auras, ſoleſq́ue perituros, ſed in vitam immortalem, in regnum, in lauros, in triumphos, in beatam æternitatem. Hæc enim omnia ab vnâ cruce ſeu palmâ nobili pullulare potuerunt. Eſt Palma ſymbolum victoriæ;

riæ; eoque triumphantibus offerri solitæ victrices palmæ, & toga palmis intexta: hinc illud Sidonij: *Post palmam palmata venit.* hinc Martyrum sepulchris appingi, insculpique palmæ; indices roboris, testes victoriæ. Huius illiusque argumentum in eo habes, quòd palma nec oneri cedát, nec hyeme aut Aquilone marcescat: sed assurgat magis, & virescat. Illud naturæ dabis; miraculo autem quod hîc subiicio.

Veniebat Christus ex Bethaniâ, vt cruci, vt morti præluderet. vbi audiit effusa portis Solyma; explicatâ veste viam sternit, & victrices palmarum ramos ostentat; non sine Numine, feliciq; præsagio, quod & ipsi palmæ seros in annos profuit: factũ enim amabili Dei prouidentiâ, vt illa ipsa palma, è quâ ramos exciderat officiosa turba, steterit in longos annos, ab omni & temporum, & militum iniuriâ, & communis excidij strage libera. Dum enim sub Tito Imperatore obsidetur, & cadit Solyma, dum solo æquantur omnia, dum exciduntur, eradicantur arbores, & suis stirpibus nudantur, gemuntq; syluæ: vna illa quæ Christo seruiit palma, & totius vrbis, & vicinæ regionis, & sociarum arborum, syluarumque excidia spectauit, & innoxia risit. Amabat nimirum illa in communi omnium ruinâ stare, & victis ceteris, vincere gestiebat. Neque tantùm aut se ipsa vicit, aut

Cyril. Hierosolymit. catech. 10.

aut aëris cæliq; iniurias superauit;sed etiam, quod mireris, ad ipsos inferos peruasit Christi palma,eorumque potestates inuiso hactenus victoriæ genere debellauit.

Eruamus illud ex antiquis Ægypti monumentis. Caussinus vir imprimis disertus,& de antiquitate posterisque sæculis optimè meritus, vt qui multa symbola, & arcana priscæ sapientiæ, senio quodammodò confecta, fracta, & annis obruta, magnâ solertiâ eruerit, & luci reddiderit, de palmæ & crucis victoriâ sic habet: Augustus Cæsar Ægypto pacatâ,crocodilum animal horribile,ad palmam arborem catenâ religatum, in nummis cudi voluit,& hodie hic nummus cum hac inscriptione videtur: *Nemo anteà religauit.*

Christus Dominus Ægyptum, hoc est mundum vicit, exitialem generis nostri hostem depressit,& cruci velut illustri,victricique palmæ religauit. Vt enim Augustinus, *Serm.177. de temp.* Dominus noster Iesus Christus illum tenebrarum, mortis principem colligauit, legiones illius perturbauit, portarum inferni ferreos vectes confregit, omnes iustos, qui originali peccato adstricti tenebantur, absoluit; in libertatem pristinam euocauit,& peccatorum tenebris obcæcatos, splendidâ luce perfudit.

Hæc robora,hæ victoriæ,hi triũphi nostræ palmæ,id est,crucis, à quibus abeo,vt te ipsũ com-

compellem, Christiane, & palmæ, crucisque vinculis implicem, iis implicari te iam antè voluit Ambrosius; manus dabis pedesque, imò & animum melleæ illius eloquentiæ, quæ tibi hæc in aurem paucis: *Non corporalibus, vt Vlysses ad arborem vinculis alligandus est animus: sed ad crucis lignum spiritualibus nexibus vinciendus: ne lasciuiarum moueatur illecebris, cursumque natura detorqueat, in periculum voluptatis.* Sed nè longiùs, à vinculis ad palmam redeo.

Præfat. l. 4. in Luc.

Est palma arbor regia, regnique symbolum, & Christo crux fuit arbor regia, nobileque diuinioris regni signum ac vexillum, *Regnauit* enim *à ligno Deus.* In quod ligni genus cadere potest ille apologus Ioathan ad Sichemitas; *Ierunt ligna vt vngerent super se Regem: dixeruntque Oliua: Impera nobis, quæ respondit, Numquid possum deserere pinguedinem meam, quâ dij vtuntur, & homines, & venire, vt inter ligna promouear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos Regnum accipe. quæ respondit: Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suauissimos, & ire vt inter cetera ligna promouear? Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis. quæ respondit: Numquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, vt inter cetera ligna promouear? Dixeruntque omnia ligna ad Rhamnum: Veni, & impera super nos. quæ respondit eis: Si verè me Regem constituistis, venite, & sub vmbrâ meâ requiescite.*

Iudic. 9.

Veniam

Veniam dabis, amice Lector, si à litterâ paululùm aberrem, & elabar ad arcana crucis mysteria. Fuerat olim Rhamnus spinosus, & abiectus frutex, arbuscula sentibus & spinosis horrida. Sic abiecta, & primis sæculis inuisa crux fuit, & eò quidem, vt vel ipsum crucis nomen fugerent Iudæi, apud quos numquam crux exprimi solita, propriâ voce, sed communi quadam appellatione *eseph*, id est lignum. hinc illud: *Maledictus omnis qui pendet in ligno.* at vbi Rhamnus, vbi spina in Christi caput euasit, vbi in crucem ascendit, crucem attigit Christus; ab eâ nescio quam gratiam hausit, & dignitatem, à quâ omnia ligna illi cedere, illi primas, sceptrumque vltrò deferre. Dixerunt enim omnia ligna ad Rhamnum, ad crucem: *Veni, & impera super nos, quæ respondit eis: Si verè me Regem constituistis, venite, & sub vmbrâ meâ requiescite.* Venit, sedit, quieuit sponsus, in eâque nidum posuit. Venit sponsa, & sub vmbrâ crucis sedit, conquieuit. Veniamus, & nos, sedeamus, quiescamus, & dum licet in eâ nidum extruamus, vt in nos cadat illud Prophetæ: *In nidulo meo moriar, & sicut Phœnix,* sicut palma, *multiplicabo dies:* vtique regios, beatos, æuiternos, quos à cruce Christus aperiet: hæc enim tibi in aurem, & animum dicit sanctus, & verus, *qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit.*

Deut. 21. *v.* 23.

Iob. 29. 18.

Apoc. 3. 7.

Eſt clauis regni, regiæque poteſtatis ſymbolum, hanc ei præter omnium ſæculorum morem, & experientiam æternus pater non manu geſtandã præbuit, ſed ipſis humeris, ac
c.22.v.22. lacertis efferendã: ait enim per Iſaiam: *Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius.* Erat ea nimirum clauis maioris omninò molis ac ponderis, quàm vt manu teneri geſtarique poſſet. neceſſum fuit ei humeros ſupponere, validoſque lacertos ſubmittere & ſuccollare.

Eo labore, onere, ſudore emi debuit ea clauis, ea regni, cælique potentia; cui iam inde præluſerat diuinus amor, ex ipſo Ægypti ſolo, arente, & exule terrâ, in quâ, vt Ioſepho (qui Chriſti typus, & vmbra fuit) regios animos, manuſque faceret, à Pharaone annulum iniecit, qui & regius erat, & ſignatorius, vtque is eſſet, non tam aulæ fuco, quàm ex veritate ei crucem imprimi voluit, tamquam regiæ dignitatis notam, arrham fidei, teſſeram poteſtatis. Hanc ego non annulo tantùm inſcribi velim, ſed & brachio & cordi. Et
Aloyſius Nouarinus.
Cant. 8.6. certè idipſum iam antè voluit ſponſus: *Pone me*, inquiebat, *vt ſignaculum ſuper cor tuum; vt ſignaculum ſuper brachium tuum.* vt & in corde, & in opere Crux ipſa ſcribatur, imò vt tenaciùs hæreat, etiam imprimatur.

Plin. l. 13. c. 11. Audio primis ſæculis, cùm necdum vſus eſſet membranæ aut chartæ, quæ colorem imbi-

imbiberet, typoſque admitteret, in palmarum foliis primò ſcribi ſolitum, iis committebantur animi ſenſa.

Ex cælis in terris venit æterna Dei ſapientia, vt prima ſalutis principia ſcriberet; nec membrana, nec charta, nec cortex arboris fuit, qui illa exciperet: excepit palmam, & purpureo colore, id eſt ſanguine, notauit; & indidit nouos omninò typos ac charecteres. Ii nimirum eſſe debuerunt, qui in palmâ, id eſt cruce, ſcriberentur.

Sunt in acie milites, qui nè vinci poſſint, nè ferro ſint peruij, neſcio quos ex inferni typographiâ typos & characteres mutuantur. næ illi multum errant ac delirant: apagè procul, & inferis redde infames illas notas; aliás à palmâ cruceque accipe vitæ, & ſalutis æternæ notas; vt enim rami illius longæui, ita & longæui characteres, qui iis inſcribentur; Ii porrò tibi erunt, *Ieſus Nazarenus.* in Ieſu ſalutem agnoſces, in Nazareno floridum amabis.

CAPVT IV.

Vmbra Crucis, vmbra Cupreſſi.

DE Cupreſſo ita Arias Montanus: Cupreſſus pulcherrima arboris ſpecies, & odorifera in altum aſſurgens, ac ſemper virens,

non vetuſtatem, aut cariem ſentit, nec temerè rimam aperit, vlláve parte fatiſcit, quàmobrem, & materiæ perpetuitate, & ſuaueolentiâ fabricandis olim Deorum ſimulachris adhibita, arcis cõſtituendis, ad efferenda, vel aſſeruanda oſſa herôum, qui pro ſalute patriæ mortem appetiiſſent. Deinde Cupreſſus olim piis manibus ſacra, mortis, funeriſque ſymbolum fuit, vnde & illud Lucani:

Et non plebeios luctus teſtata Cupreſſus.

Origine, vt fabulatur, ſumptâ à Cypariſsâ Boreæ Celtarum Regis filiâ, ad cuius tumulum pater eam arborem ſeuerit, & Cypariſſus, ſiue Cupreſſus nomen indiderit.

Plin. 16. c. 33. Denique Cupreſſus adeò fertilis ac fœcunda, vt apud antiquos abierit in paræmiam: Vnam Cupreſſum filiabus in dotem venire, & ſufficere.

Si vel è fabulis, vel potiùs è naturâ aliquid ad inſtitutum noſtrum traduci poteſt; procera Cupreſſus inuictiſſimi heroïs, Dei hominis lugubre, ac nobile funus deſignat; cuius bonus odor, & æuiternus gloriæ decor ſemper virens, nullam omninò cariem ſentiet, nullâ vetuſtate conſeneſcet, ſed erit *quaſi Cypreſſus in altitudinem ſe extollens, in accipiendo ſtolam gloriæ.* Quæ ſit illa Cypreſſus, ſi quæris, audies ex D. Bernardo Crucem eſſe. *Eccl. c. 50. v. 11.*

Fabricari debuit arca quæ Deum caperet & in altum efferret: ecce Cypreſſus arbor alta,

alta, ecce procera crucis arbor, quæ Deum hominem capiat, & ostentet orbi, diuinum illum heròem, qui pro vniuerso, pro mortalibus omnibus vitam animamque fundat.

Exhiberi debuit simulachrum aliquod acerbæ illius lucis, quæ contra naturæ leges, Deum hominem vidit, hominem verò, & quidem mortalem: Ecce tibi Cypressus arbor funerea, ecce mœsta crux, quæ nouos in dies luctus ciet, gemitusque posteris æuiternos.

Offerri debuit infelici & pauperculæ animulæ dos ampla diuesque, quâ à cęlesti sponso auito more emeretur: ecce Cypressus, ecce bona crux, quæ veniet in partem dotis; imò & ipsa dos erit, eaque amplissima. Ab illâ nobis Deus audiit *Sponsus sanguinum*, eo pignore, eo pretio sponsa comparari debuit. Ab hoc sponsæ pignore, ab illo diuini amoris ostẽto, pietatis prodigio, quid aliud superesse, quid à nobis exigi potuit, nisi vnum illud, vt memores funestæ Cupressi, sacratæ, inquam crucis, sedeamus sub illius vmbrâ, tacitâque mente, ac cogitatione percurramus, quid actum in illâ arbore, quæ nobis imminet? sub illâ quondam sedit Sponsa; stetit Maria mater nostra; in illam ascendit Sponsus: si nec ascendere cum sponso, nec stare cum Mariâ sit animus, saltem cum Sponsâ sedere liceat, & verò etiam libeat: ita fiet vt

ex eâ carpamus melioris vitæ fructus, victrices palmas, cæleste regnum, oleum diuinæ miserationis, & æternam tanti beneficij memoriam.

CAPVT V.

Quantum beneficium à Domini Cruce ac Passione, quantumque illius pretium?

HÆc olim Ieremias atrato calamo, tristique næniâ: *Filia populi mei crudelis, quasi Struthio in deserto. populus meus oblitus est mei, diebus innumeris. Ecce quomodò moritur iustus, & nemo percipit corde.*

Thren. 4. Cap. 2. Isaiæ 57.

Quæ sit illa *filia crudelis*, quam stylo notat, ac pungit Vates, ex me si quæris; audies esse animam Dominicæ Passionis immemorem; crudelis est illa & quasi Struthio in deserto huius æui mortalis: quidni enim crudelem appellem, quæ non percipit, non sentit, quæ inferi, quæ terra, quæ cetera elementa, quæ cælum, corporaque omnia etiam animæ, ac sensus expertia, & sentiunt, & sentire se palàm, & apertè profitentur.

Moritur iustus, qui à seipso iustus est, & à quo omnes iusti, sine quo iustus nemo, & idcircò illius mortem pullâ veste, atrato habitu,

tu, densisque tenebris, profundâque nocte, cælum luget ac deplorat.

Moritur iustus, & terra quatitur ac tremit; turbantur confunduntúrque elementa, ipsæque petræ, stuporis sui, ac duritiei quodammodò oblitæ discinduntur, & in partes discedunt.

Moritur iustus, & ipsi patescunt inferi, intimoque de sinu terra mortuos olim, ac sepultos reddidit: diceres oblitam sui, & immemorem tributi, commissique à naturâ puluc-ris; ita illum luci vitæque reddidit; vt in communi totius naturæ sensu, sentiant & mortui, Dominoque passo ac mortuo, condolere discant. Et tu, ó homo, in illo totius vniuersi stupore, dolore, luctu, squallore, miraculo, stupidus adhuc hæres, & expers pij sensus! Nimirum homo esse desiisti, cœpisti esse, & dici Struthione crudelior: oblitus enim es Seruatoris tui, nec ei aut patienti, aut morienti vocem dedisti testem doloris, iustæque compassionis; vt proinde de te meritò queratur vel ipso Dauidis ore: *Obliuioni datus sum tamquam mortuus à corde*; ab amoris sede, à charitatis officinâ, à piis affectibus velut extorris, exul; imò & mortuus. Nè etiam in nos vertantur eæ Christi Saluatoris querelæ, pauca subnectemus, quæ piæ meditationi subseruire videbuntur. *Psal. 30.*

§. I.

Passionis Dominicæ beneficiam, pretiumq; ostenditur ex dignitate personæ patientis.

Suet.l.2. c.57. AMauit Roma, stupuitq; prodigam Curtij in Patriam, Vrbemque charitatem, quæ ne aliquãdo obliuioni cederet, aut tempori; omnes ordines in eius locum quotannis ex publico voto, pro eius salute stipem iaciebant. Imò ipsis Kalendis Ianuarij in Capitolio etiam absenti, ac mortuo strenam offerebant, eâ auri profusione ac copiâ, vt ex eo deinde pretiosissima Deorũ simulachra conflarentur. Fuit in Codro insignis quædam in suos, ac Patriam pietas, quam etiam in hoste laudarunt, ac celebrarunt Athenæ: is pro patriâ non timidus mori, positâ purpurâ, ementitoque pauperis habitu, in hostem incurrit, ac lacessiuit, quod oraculo didicisset, victores fore Athenienses, victos autem Thraces, si à Codri cæde manus non cohibuissent; nè porrò benè moniti cohiberent, se ipse vili lacernâ, vesteque iugulandum obiecit, ceciditque nobilis Patriæ victima.

l.6.c.8. Laudauit Valerius singularem in seruo charitatem; is cùm audisset Dominum ab hoste quæri; eius vestem induit, in hostem inuolauit, manus vinculis, & iugulum ferro dedit. Breuis facti narratio (inquit historicus)

cus) ſed non parua materia laudationis.

Habuit Anglia, dilexitque Reginam in paucis amantem mariti, vitæque ac ſanguinis prodigam. Erat ei pro viro, pro coniuge Rex Stephanus; is fortè (quæ ſubditorum quandoque eſt inuidia ac maleuolentia; quæ Regum communis ferè conditio ac calamitas) is,inquam, gladio percuſſus, præſens ac certum vitæ periculum adierat: fuerat enim ipſa ferri acies illita veneno, quod in regium corpus,vulnuſque transfuderat,vt nullum ei curando remedium, ars nulla ſufficeret: at abundè ſuffecit mira Reginæ, coniugiſque in virum pietas. Dum enim vltrò citroque exquiruntur, & audiuntur medicorum iudicia, dum vt ſolet, de Regis vitâ diſputant; vnus aliquis,toxici malignitate,vitioque attonitis, atque hærentibus id ſuggeſſit remedij: ſi quis,inquiebat ille; (neſcio an è Galeni aut Hypocratis ſcholâ)aperto,patentique vulneri os apponat, & lentè venenum exſugat; Regi quidem vitam, ſibi verò mortem afferet. Hæc à medico excepit, hæc è lecto audiit Stephanus; nec defuit,qui vrgeret,vt cùm deeſſent cetera, hoc ſaltem adhiberet extremum tanto malo remedium. Noluit tamen Rex alienæ vitæ pretio, ſuam redimi. Sed ecce vt ſibi ſemper indulgens,vt in ſe ipſe crudelis, in alios pius eſt amor: Regina mariti, quam ſui amantior, ipſo mediæ noctis

Ioseph.Speranza de beneficiis Dom.Pass. puncto CXLIII.

ſilentio ſurgit,cubili regio aſſidet, & faciles, blandaſque manus vulneri admouet, vincula diſſoluit,& nudo vulneri os apponit; & quà preſſis labellis, quà inſertâ linguâ venenum irritat, atque exſugit, vnaque ſibi mortem creat,marito vitam.

Si parua magnis,ima ſummis, humana diuinis componere mortali fas eſſe poſſit, dicam aliquid non abſimile humano generi diuinâ indulgentiâ contigiſſe: hauſerat illud iam inde ab origine lethale peccati virus, à quo elanguidum, proſtratum, & depoſitum iacebat; nec erat vllum in communi illo exitio remedium. Et ecce *cùm quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet,omnipotens ſermo tunc de cælo à regalibus ſedibus venit*; vulneri noſtro os appoſuit Dei Filius, *& verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit,cuius liuore ſanati ſumus.*

*Sap.*18.14.

*Iſ.c.*53. *v.*4.5.

En cæleſtis Sponſi in Sponſam amor, & charitas. tu ſponſa eras, ô anima mea, Chriſtus tibi ſponſus: hærebat lateri tuo infixa arundo, refixit Chriſtus: peccati virus altè admiſeras, exhauſit Chriſtus; mortis eras præda, & æternæ quidem; nè eſſes, pro te mortis victima cecidit Deus immortalis, pro ſeruo Dominus, Rex pro ſubdito,viliſſimoque mancipio: an non illud eſt portentum amoris, prodigium miſerationis?

Hoc nimirum eſt,quod olim inſigni pietatis

tis

tis ſenſu agnouit, & pulchrè deſcripſit D. Bernardus: *Ludebam*, inquit, *ego foris in plateis, & in ſecreto regalis cubiculi, ſuper me ferebatur iudicium mortis. Audiuit hoc vnigenitus eius, exiit poſito diademate, ſacco veſtitus, aſperſus cinere caput, nudus pedes, flens & eiulans, quòd morte damnatus eſſet ſeruulus eius. Intueor illum ſubitò procedentem, ſtupeo nouitatem, cauſam percunctor, & audio. Quid facturus ſum? adhúcne ludam, & deludam animam eius? planè ſi inſanus ſum, & mentis inops, non ſequar eum, nec cum lugente, lugebo. Ecce vnde pudor, dolor, & timor vnde. vtique, quia ex conſideratione remedij, periculi mei æſtimo quantitatem. Neſciebam, ſanus mihi videbar, & ecce mittitur Virginis filius, filius Dei altiſſimi, & iubetur occîdi, vt vulneribus meis pretioſo ſanguinis ſui balſamo medeatur.* His vbi cum ſeipſo locutus eſt Bernardus, tum orationem aliò flectit, & ait: *Agnoſce, ô homo, quàm grauia ſint vulnera, pro quibus neceſſe eſt Dominum Chriſtum vulnerari: ſi non eſſent hæc ad mortem, & mortem ſempiternam, nunquam pro eorum remedio Deus moreretur.*

Serm. 3. in die Natiu. Dom.

Et hæc de perſonæ dignitate, maieſtate, diuinitate, à quâ immenſum pondus, momentum, ac pretium, ſeu paſſioni, ſeu morti accedere neceſſum eſt: adiiciamus pauca de huius & illius ratione modoque, & primo quidem de Chriſti lachrymis, deinde de ſudore, flagellis ac cruce.

§. 2.

§. 2.

Quanto lachrymarum imbre peccata nostra Christus eluerit?

Probl. 15. PHilosopho teste, tam dolor quàm lætitia lachrymas excutere solet; cuius ea ratio è naturâ petita. Quia dolor auocato intus calore meatus stringit, qui humoré oculis contentum exprimunt atque effundunt: at lætitia diffuso colore meatus laxat, quibus similiter oculorum humor egreditur. Ex hoc autem discrimine huius & illius causæ, fit vt lachrymæ, quas dolor fundit, calidæ; quas lætitia, frigidæ sentiantur: quia dolor, genas, quibus lachrymæ fluunt, frigidas reddit, collecto intus calore: gaudium easdem calidas efficit, calore ad cutem emisso. Christo Seruatori fluxêre sæpiùs lachrymæ, quas semper exciuit dolor ac tristitia, lætitia nunquam: visus enim lachrymasse persæpè; risisse nec visus, nec auditus vnquam. Cùm ad mortuos abiisset Lazarus; essetque ab iis reuocandus, doluit, ac fleuit. *Christus*, inquit Chrysologus, *recipiens Lazarum fleuit, non, amittens*. Nimirum, vt docet S. Cyrillus, *tristem Lazari deflebat sortem ad hanc vitam mortalem plenam miseria, & doloris reuocandi*: cùm è contrà ex eâ calamitatum valle abeuntis fortunatam omninò conditionem gaudio prosequeretur.

Ioan. 11. v. 14. 35. Serm. 64. l. 7. in Io. c. 21.

Fleuit

Fleuit deinde Christus cùm in oculos venisset Ierosolyma, magna illa nobilissimæ Vrbis moles ac maiestas, *fleuit*, inquam, *super eam*: quod iam inde altissimâ, diuinâque mente deplorandam illius stragem atque excidium præuideret. Luc. 19. 41.

Fleuit etiam in eâ cœnâ quæ ei fuit vltima; cùm detegenda discipulis fuit, & aperienda infamis, infandaque Iudæ proditio: tum enim quasi indignitate, & atrocitate sceleris commotus, *turbatus est spiritu*, hoc est, interprete Chrysostomo, *lachrymatus est*. Ioan. 13. 21.

Fleuit denique acerbè affixus cruci, cùm ad æternum patrem oculos in morte natantes, vocemque iam elanguidam, ac deficientem inflexisset. huius fletus, dieique peramaræ meminit Apostolus, cùm aît: *Qui in diebus carnis suæ preces, supplicationesq; ad eum, qui posset illum saluum facere à morte, cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus est pro suâ reuerentiâ.* Hebr. 5. 7. Ecce sacrificium non labiorum tantùm, sed etiam oculorum, quod mirum quàm largum ac profusum fuit. non enim paucæ dumtaxat fuêre lachrymæ, sed earum imber, ac torrens, imò & mare.

Petrus Calentinus in viâ crucis asserit Seruatorem pientissimum in vltimâ illâ vitæ ac passionis suæ scenâ effudisse lachrymas ducentas supra sexaginta duo millia: de quo penes sit Auctorem fides. Ego certè eâ in re ex

me

me nihil ſtatuo, niſi quod extra controuerſiam eſt: eo loci ac temporis ingentem à Chriſto lachrymarum vim eſſe profuſam.

Dicuntur olim Athenienſes lachrymas Diis ſuis in ſacrificium obtuliſſe, quod crederent iis placandos eſſe quàm maximè, nec immeritò: quid enim lachrymis aut Numini gratius, aut homini vtilius eſſe poſſit?

Hilarius magnus in Inſulâ, maior in doctrinâ ac ſanctitate, lachrymas appellare ſolebat *ſudorem animæ mœrentis*.
10. de Trinit.

Climacus ex ſententiâ Patrum, lachrymas cenſebat eſſe *iuuenum lauacrum*: quo ſcilicet illi contractas ab efferueſcente adoleſcentiâ ſordes ac maculas eluerent.
gradu 4.

Auguſtinus in æſtu ſuarum meditationum, lachrymas dicebat eſſe veluti *præclarum calicem*, è quo biberent piæ mentes, ſeſeque inebriarent; itaque explicandum ducebat locum illum regij Vatis: *Calix meus inebrians quàm præclarus eſt!*
Pſal. 22. 5.

Dauidi pœnitentis animæ exemplari ac prototypo, lachryma *vox* fuit, & validus clamor, qui cælos ipſos peruaderet; ita enim propitiandum numen interpellare ſolitus. *Auribus percipe lachrymas meas.* nimirum ſua illis vox eſt, & in alto noctis ſilentio clamor; cui ſuum pondus ad commouendos etiam Superos:
Pſal. 38. 13.

Interdum lachrymæ pondera vocis habent.

Maca-

Macario viro in paucis ſancto lachrymæ dictæ ſunt *pretioſæ margaritæ.* hom. 25.

D. Chryſoſtomo aureo oratori, lachrymæ habitæ ſunt pro fonte, eoque paradiſi: ita enim de Pauli lachrymis diſcurrit: *Quemnam fontem vis comparare cum his lachrymis? eúmne, qui eſt in paradiſo, qui irrigat vniuerſam terram? ſed nihil dices æquale.* hom. 12. in Epiſt. ad Coloſſ.

Si Pauli lachrymis nihil æquale, ne in paradiſo quidem Paulus inuenire potuit, quid dignum Christi lachrymis cenſuiſſet? omninò nihil, quod aut terra ſuſtineat, aut cælum tegat; & tamen illas ipſe dedit eâ copiâ atque vbertate, eo fluxu ac torrente, qui poteſt eſſe maximus. quid illis, ô anima mea, dabis æquale? Fuerunt illæ ſponſo tui amantiſſimo velut *ſudor animæ mœrentis,* & ſub immani tormentorum mole fatiſcentis: tibi autem pro ſcelerum tuorum lauacro, ſpongiâ, baptiſmo, diluuio: ſi enim etiam tantùm pœnitenti lachrymæ ſpongia ſunt, de quâ Chryſoſtomus: *In codice ſcripta ſunt peccata tua, ſpongia peccatorum tuorum lachrymæ tuæ ſunt, effunde lachrymas, & poteris ea delere.* In Pſal. 50.

Si D. Hieronymo, *magnitudo fletuum, aquarum diluuio comparetur.* Si Petri lachrymas *felices* appellat S. Leo, quia, vt ipſe ait, *ad diluendam culpam negationis, virtutem ſacri habuêre baptiſmatis:* ſi, inquam, ideò felices illæ lachrymæ; quid de Christi lachrymis iudicas eſſe ſentien- Epiſt. 46. ad Ruſtic. Serm. 9. de Paſſ.

ſentiendum? illæ vni homini profuerunt; hæ toti mortalium vniuerſitati: illæ maculam vnius dumtaxat noxæ purgare potuerunt; hæ omnium hominum, quos aut terra tulit, aut Sol aſpiciet vnquam, iniquitates ſalutari, ac fortunato diluuio merſerunt.

Viderat olim Ambroſius gementem ab vno partu, ab vno Auguſtino Monicam, vt ſolet amiſſo compare turtur; viderat illius lachrymas per ora fluentes, & hæc ei prophetico ſpiritu dixerat, ſeu ad leuandum conceptum animo dolorem, ſeu ad detergendas genis lachrymas: Impoſſibile eſſe vt filius tot lachrymarum periret. Vaticinio reſpondit euentus, nam in alium virum abiit Auguſtinus, & Monicæ, Deoque vocanti paruit, nec periit. Si Ambroſio Iudice perire non potuit Auguſtinus, à ſalute, Deoque, tum temporis auerſus, qui perire poterit homo, cui illachrymatur ipſe Dei filius? perire certè non poterit. Nimirum ad ſalutem non vnius tantùm, ſed & totius vniuerſi ſatis eſt vel vna Chriſti lachrymula; habet enim illa ſuam *vocem* & altè clamat de terrâ, & ad ipſum æterni Patris ſolium euadit, ex eoque fluenta deriuat miſerationis: eſt illa margarita pretioſa, quâ cælum æſtimatur, & emitur, eſt fons paradiſi, qui animæ terram irrigat, fœcundat, beat.

Vindocini in Galliâ perdurat iugiter lachryma

chryma Christi; siue de aliquâ imagine excussâ, siue vt fama est, ex ipsius oculis. Celebratur id oppidum eam ob causam, magnâ peregrinorum frequentiâ, ac religione: & ægritudini prosunt ipsæ imagines, post attactum sanctæ lachrymæ, exportatæ. *Lorinus in Psal. 55. 9.*

Optarem inprimis eam lachrymam prodesse quamplurimis, & oculorum morbo mederi: appello oculorum morbum, duritiem illam, siccitatem, stuporem, à quo arescunt oculi, qui humêre lachrymis, imò natare, mergique debuerant, oculi, inquam, peccatorum, qui flenda faciunt, & flere nesciunt: quos ita exagitat Augustinus: *Quis stupris deditus, flagitiis inuolutus, lauat per singulas noctes lectum suum lachrymis? nescit flere, qui flenda committit, & cùm ipse sit lachrymabilis, non habet pœnæ lachrymas suæ.* *Serm. 7. in Psal. 118.*

Stupendum sanè illud, atque dolendum alienis malis etiã ipsum illachrymari Deum, nec suis hominem ingemiscere, ac flere sceleribus atque periculis.

Mirandum in Paulo, quod *per triennium nocte, ac die non cesset cum lachrymis* monere è Christianis *vnumquemque*, vt suæ saluti, atque æternitati prospiciat: & tamen vt propè in multis iacta sit alea, vt salus in lubrico, æternitas in periculo: vix est qui suo ipse malo perculsus lugeat, ac ploret. *Act. 20. v. 31.*

Imitatione certè dignum illud, lapsi quondam,

Psal.6.7. dam, ac resurgentis Dauidis: *Lauabo per singulas noctes lectum meum; lachrymis meis stratum meum rigabo.* en oculos, en lectum regium, de quo ampliùs Hebræa versio; *Natare faciam lectum meum, stratum meum liquefaciam*, nempe à calentibns lachrymarum fluentis, erant enim calidæ Dauidis lachrymæ, quia eas expresserat ingens dolor: à quo omnis calor, omnis æstus ad cor recesserat: & eas esse velim peccatorum omnium lachrymas, calidas volo, non frigidas: illas elicit dolor, & opportuna facti pœnitentia; has importunum, stultum, insanum mundi gaudium; quod ne te etiam occupet, audi benè monentem Ieremiam: *Deduc*, inquit, *quasi torrentem lachrymas, per diem* Thren.2. v,18. *& noctem, non des quietem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.*

§. 3.

Quàm copioso sudore & sanguine, quamq; vario ignominiarum genere à Christo Seruatore empta homini salus?

NOn est consilij mei texere longam seriem Dominicæ passionis, & singula minutim persequi: sed breui compẽdio multa complecti, & velut in fasciculum cogere; ea maximè, quæ retrusa magis, & à communi sensu, hominumque notitiâ videntur aliena. & primùm quidem de sanguineo sudore, quan-

quantum ille, & quàm copiosè fluxerit, miraculóne, an naturâ? deinde quantus in flagellatione sanguis, quantus in totâ passione manauit? Denique quot in capite, totoque corpore plagæ, & quibus quamque variis ignominiæ generibus afflictus fuerit Seruator optimus?

A cœnâ, quæ ei cum discipulis fuit vltima, excessit, & noctis horâ circiter nonâ in hortum venit, in quo primùm horam integram orationi dedit, tum etiam secundam & tertiam, adeò prolixus pro salute nostrâ ad Patrem æternum orator venit.

In illo orationis æstu, quà de capite ac facie, quà de reliquo corpore sanguineus sudor excidit, & copiosè in terram fluxit. Copiam ex eo colliges, quod solutis quasi poris, omnibusque sacri corporis meatibus in terram decurrerint, eamq; imbuerint crassissimæ quædam guttæ, quas Græci *thrombos*: alij *grumos*. Iræneus *globos* sanguinis appellat: sed dubium hîc incidit, isnè sudor tres omninò horas tenuerit, an vnam tantùm? *l.3.c.32.*

Sunt qui vnicam velint, & eam quidem, quæ è tribus postrema fuit: cùm scilicet animo morienti iam magis increuisset dolor. Aliis probatur magis tribus omninò horis sudorem illum emanasse, & tertiò ab Angelo detersum fuisse: & hoc suadet impetus orantis, & superinfusa oranti agonia.

Sed quæ,inquies,agoniæ ſudoriſque cauſa?

Hieronymo Doctore,atque interprete fuit ardor quidam,& æſtus vehemens orantis: à quo ex parte deuocatus ſanguis, qui deinde totus emitti fluereq́ue debuit.

Aliis cauſa ſudoris fuiſſe creditur agonia, & ingens quidam angor animi,quem intulit vel obiecta ſcelerum noſtrorum atrox ſpecies, vel effera quædam imago ſuppliciorum, ac mortis impendentis.

Et hinc in alteram quæſtionem ſtylum immitto,miraculóne an naturâ ſudor ille cruentus ſit elicitus?

l.10.de Trinit. Miraculo vult Hieronymus: alij etiam naturæ id ipſum concedunt, quod probatur magis:nec enim naturæ vires excedit ille ſudor: is nimirum eſſe poteſt dolor animi, ea triſtitiæ vis: quæ & aqueum humorem exhauriat, immodico ſudore, & eo deficiente ſanguinem prorîtet: paret enim afflictæ menti & humor, & ſanguis, & latentem inſolitæ triſtitiæ ſenſum aperit atque effundit.

Et hic primum in oratione, atque agonia velut in torculari expreſſus eſt copioſus ſanguis amantiſſimi Seruatoris noſtri.

Pro altero torculari, quo premetur magis,atque atteretur, erit immanis ad columnam cædes, innumeraque flagella ſub quibus gemet, atque concidetur innoxium

Chriſti

Christi corpus, totumque suo sanguine, ceu riuulo, ceu torrente perfundetur.

Quidni enim & riuulos & torrentes sanguinis appellem, qui eâ copiâ manârunt, quæ ferè hominum fidem, certè communem sensum excedere videatur?

Auctor est Lanspergius: viro inprimis sancto, & Dominicæ passionis studioso diuitùs reuelàtum: expressos in immiti illâ flagellatione sanguinis globulos, seu guttas crassiores supra quinque ac ducentas etiam triginta millia: quantam esse oportuit illam lanienam, in quâ tam copioso sanguine propè mersus Deus homo, agnusque mitissimus? quam exundans illud torcular; quod solus calcauit Christus, & è quo non euasit, nisi suo sanguine purpuratus? *hom. 50. de Pass.*

Sed & aliâ viâ, modoque elicitus sacer ille cruor, à serto spinoso, ab aculeatâ coronâ: horrebat illa spinis acutioribus omnino duabus & septuaginta, quæ diuino impressa vertici, nouum & cruentum ex illo imbrem exciuêre: & quia iterum iterumque sacrato capiti imposita, & appressa corona, mirum quot ei punctiones, quot plagas, quot vulnera, indiderit. Scriptore eodem Lanspergio mille punctionibus Christus in capite transfixus & sauciatus. *Serm. de effect. & virtut. in passione exhibitis.*

Egredimini filiæ Syon, & videte Regem Salomonem *Cant. c. 3.*

in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

Egredimini, inquam, & super eum flete, ac compatimini, quidni enim suo capiti compatiantur & membra? est certè ille capitis cum membris nexus, est illud naturæ vinculum, eáque necessitudo, quæ communem & his, & illi faciat esse doloris sensum: sed ingens est ille stupor, quem stylo, lachrymisque deplorat D. Bonauentura, dum ita paucis obduratum hominis pectus compellat, ac ferit: *Cur magis compateris pedi, vel vngulæ manus tuæ, quam Christo capiti tuo? vbi quæso stultitia maior? vbi prorsus malitia peior? ô homo, nónne videtur, quòd illam vel illam rem plus diligas, cui plus compateris in dolore? si sic; ergo plus diligis pedem tuum, quàm caput Iesu Christi; nam plus compateris pedi in modicâ afflictione, quàm Christo in grauissimâ passione & morte: & plus tendit cor tuum ad ligandum pedem tuum, quàm ad amandum Christum: plus ad condolendum pedi, quàm ad compatiendum Christo: ô cæcitas maxima! ô malitia inaudita! ô crudeles homines venenósis serpentibus deteriores! nam serpentes in tantum compatiuntur capiti, vt pro capite totum corpus exponant. Sed certè videtur, quòd tamquàm membra arida & putrida iam simus, excisi à capite nostro; quia ipso sic Christo crudeliter vulnerato, eius vulnera non sentimus.*

Hactenùs Seraphici Doctoris oratio, iustæque querelæ de hominis, cui patitur Christus,

ſtus, ingratitudine, quæ non tantùm viros bonos afficit, ſed & ipſum quoque Seruatorem cruciat quàm maximè. Ita enim hominem alloquitur ille ſuaui Bernardi eloquentiâ: *O homo, ô homo, vide quæ pro te patior! non eſt dolor ſicuti quo crucior; ad te clamo, qui pro te morior; vide pœnas, quibus afficior, vide claues, quibus confodior, vide lanceam, quâ transfigor, & cùm ſit tantus dolor exterior, extat interior planctus grauior, cùm te tam ingratum experior.*

In hac cum genere noſtro expoſtulatione meminit, ſeu Bernardus, ſeu ipſe, (ſi mauis) Chriſtus, clauorum & lanceæ: quod ab illis longè maximus afflicto iam, & lacero corpuſculo cruciatus acceſſerit. E duabus ille cauſis æſtimari debet, primùm ex ipsâ manuum pedumque compoſitione, ad quam nerui & arteriæ (quibus præſertim inſidet doloris ſenſus) magno & inter ſe, & cum reliquo corpore nexu, ac coniunctione conueniunt.

Deinde ex ipsâ clauorum mole ac craſſitie, quæ in ſacras manuum palmas adigi non potuerunt, niſi impreſſo valido impetu; à quo neceſſe fuit enaſci vel maximam doloris acerbitatem. Clauorum autem pondus, ac craſſitiem ex eo colliges quod S. Brigitta in *l.2.c.21.* piis commentationibus, monitiſque cæleſtibus ſcriptum reliquit, quòd clauus longè vltrà ſtipitem crucis protenderetur. Cui addit

Tract. de pass. consl. 3. Ioannes Eckius; clauorum alterum obtusum fuisse, vt mirum non fuerit (quòd eâdem D. Brigittâ interprete accepimus) clauos, sacrosanctas manus non priùs peruasisse, quàm vigintiocto malleorum ingentium ictibus vapulassent.

Lansperg. hom. 41. de passione. Ad lanceam quod attinet, ab eâ quoque grande corpori iam exanimo inflictum est vulnus; erat enim illi cuspis latitudinis facilè palmaris: à quâ proinde aperiri, & ingenti plagâ hiare debuit sacrum Christi latus: dextrum illud fuit; in quod eo impetu, eo nisu immissum crudele ferrum, vt ipsum cor, quod ferè solum adhuc à vulnere liberum erat, peruaserit, mediumque diffiderit. *l. 2. Reuel. c. 21.* Ita à B. Virgine accepisse se testatur D. Brigitta: atque ita ab immiti cuspide diuisum cor Seruatoris, vt *ambæ partes cordis essent in lanceâ.*

Tract. de pass. c. 3. D. Brigittæ consentit Bernardus, cui Crucifixus amor fuit, ac deliciæ. ait enim: *Sanctissimi cordis intima furoris lancea perforauit, vt scilicet pateret cordis amor per vulnera corporis.* Et verò tum clarè patuit; dum è latere effluxit sanguis & aqua.

Redimendo orbi vniuerso satis etiam in vnâ circumcisione datum erat cruoris, plus satis in horto, totâque acerbissimæ passionis lanienâ: vna enim illius stilla pro litro satis erat: *Satis*, inquit Augustinus, *Domine, satis saluti,*

luti, sed non satis amori; exegit ille quidquid in viuo, ac spirante sanguinis erat, nec eo tamen satiari visus: astabat ille cruci, vbi expirasse vidit, etiam post mortem piè crudelis expetiit aperire latus, & quod reliquum erat sanguinis, sibi popoſcit: adeò prodigus est amor etiam post fata.

Cùm quis emoritur, sanguis natiuo quodam impetu, fluxuque recurrit ad cor, vt illam vitæ sedem, & arcem suo calore foueat, ac tueatur. Ita in Christo, imò & à Christo factum: æstu quodam doloris & amoris, dolor immodicus, & fatalis sanguinem ad cor Christi Iesu morientis euocauit: amor autem ad te, ô homo, reuocauit; quia amantis Iesu cor eras, cui ipse nesciret irasci.

Est ira, Iudice Philosopho, ebullitio sanguinis circa cor: hinc æstuat, atque exardescit totus quisquis iras concipit. Tibi irasci, ô homo, Iesus nō potuit, omnes enim irarum motus sopiebat, atque extinguebat aquâ misericordiæ, quę amabile, augustum, diuinumque illud cor ambiebat. hinc Propheta: *Benedixisti Domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob, remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum, mitigasti omnem iram tuam.* *Psal, 84. 1.* Quidni enim omnem iram mitigaret, qui nec in corpore, nec in ipsis venis, nec circa cor sanguinem residuum esse voluit, vnde excitari, aut commoueri posset aliquis irarum ardor atque incendium? Sed ab aquâ ad sanguinem

 redeo,

redeo, eiusque in acerrimâ passione profluuium: fuit illud eiusmodi, vt & venas, sanguinis fontes, ac canales exhauserit, & totum corpus quantum erat, exangue reliquerit. Quî enim non relinqueret? A primo tragicæ illius passionis actu ad extremum vsque, elicuit è sacratissimo illo Christi corpore guttas sanguinis crassiores, ad nonaginta septem millia, quinque & trecentos: hi nimirum fuêre pretiosi sanguinis torrentes, hæc flumina, hoc mare ac diluuium, quo abripi, mergi & obrui potuit, ac debuit incensa tyrannorum sæuientium rabies, quæ tamen (ô malum! ô nefas! ô crudelitatis humanæ monstrum atque prodigium!) eâ sanguinis profusione extingui non potuit; imò visa est accendi magis atque inardescere. A cæde enim & sanguine, ad infanda quæque ignominiarum genera prorupit.

Petrus Calent. in viâ Crucis.

Homini ingenuo ac liberali (si fortè, siue iure, siue iniuriâ, pereundum sit) saltem illud est solatio, si mortis ratio expers sit ignominiæ ac dedecoris: dolori autem esse solet quàm maximè, si tractetur seruorum in morem, si instar vilissimi mancipij raptetur, si colaphis, si pugnis, si fustibus cædatur; dabit certè obuium ferro pectus, & in ensem audax, ac liber incurret. eumque æquo animo patietur: quia sic perire liberale habetur, & martium: at ignobili illo inglorioque

lethi

lethi genere occidere, ſibi ducet iniquiſſimum.

Quòd ſi nos homines teruncij ac nihili, è luto malè ficti, & inuiſa immortalibus capita; eam honoris noſtri ac gloriolæ, etiam cùm moriendum eſt, habemus rationē; quàm ſui habere debuit Seruator longè maximus ac potentiſſimus? Non habuit tamen, quia ei potior erat noſtra ſalus, amorque. Hinc inſigni quadam, & prodigioſâ patientiâ, atque à ſæculis inauditâ, paſſus eſt ſecum agi, non ſecùs, ac cum abiectiſſimo mancipio, quòd petulantiſſimæ plebeculæ eſſet pro obiecto, ſcopoque omnis opprobrij ac maleuolentiæ. Ad illa, quæ ſuſtinuerit, attende, & ex piorum hominum reuelatione, Auctorumque fide ediſce.

Chriſtus, Deus homo, vniuerſi redemptor, verbum æternum, Patris ſapientia, vnicuſque filius percuſſus in facie alapis centum duabus; pugillis centum viginti: in ore præcipuè triginta; calceis, centum quadraginta vicibus: percuſſionibus in brachiis, ſexaginta duabus: in pectore viginti octo: in cruribus, triginta duabus: in humeris & dorſo octoginta: conſputus in facie, ſexaginta tribus vicibus: per terram capillis tractus, viginti ſeptem: mille punctionibus tranſpunctus in capite: ſex millibus, ſexcentis ſexaginta ſex flagellorum ictibus fœdè laniatus: ac deni-

Lanſperg. ſerm. de virt. in paſſ. nobis exhibitis.

Ioſeph, Spetanza de Chri. paſſ. pūct. CLIV.

que

que quinque millibus, quadringentis septuaginta quinque, in toto corpore, vulneribus affectus.

Hæc summa tormentorum, quæ sese in personâ Saluatoris explicarunt. vtinam ea, quisquis es in terris viator, appenderes in staterâ cordis tui, & cum tuis ipse sceleribus comparares! Supplex olim à cælo poscebat patiens Iobus peccata sua cum illatis à dæmone suppliciis componi: *Vtinam*, inquiebat, *appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in staterâ, quasi arena maris, hæc grauior appareret!*

c.6.2.

In easdem querelas, iustasque cum irato Numine expostulationes descendere potuit, & ipse Christus. *Vtinam appenderentur peccata mea* (mea, inquam, non ex culpâ, sed ex pœnæ debito, quod exsoluendum ipse suscepi) & *quibus iram* æterni Patris quodammodò *merui, & calamitas, quam patior*, in hac mortis meæ scenâ! profectò *quasi arena maris hæc grauior appareret. Vnde & verba mea dolore sunt plena, quia sagittæ Domini in me sunt*, quasi in scopo, in quem diuina collineauit ira. Hæc Iobi calamo exarare, & voce loqui potuit Seruator Iesus: & eadem tecum ipse, quisquis es in terris homo. *vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui*, & calamitas, quam patitur nostri amans Iesus; hæc sanè grauior appareret: quia delendo infamis peccati chirogra-

rographo ſatis eſſe potuit, vel vnum pœnæ genus; & tamen in illud collecta eſt immenſa quædam tormentorum moles: ſub quâ conſiſtere nemo vnus potuit, qui non eſſet & homo, & ſimul etiam Deus. Hæc æquus rerum æſtimator expende, & ne rurſum nouis ſceleribus, atque inauditâ à ſæculis crudelitate, Filium Dei crucifigas, attende.

CAPVT VI.

Qui ſint, & quàm vberes fructus ſanctiſſimæ Crucis?

VEniam dabis, amice Lector, ſi fructus Dominicæ paſſionis ac Crucis, quos alij felicis ingenij partu, doctoque calamo, explicuerunt; ego in pauculos paragraphos contraham. Faciam quod olim pia mulier, à fortunis inops; à religione diues feciſſe legitur; nec importunè; iecit illa in gazophylacium templi minuta duo; quæ paupertas reliquerat, & à quibus etiam apud Christum laudem inuenit: animum ipſe ſpectabat, & ex illo muneris oblati pretium. Et verò apud Superos maximè in pretio eſſe ſolet bonus animus. Eum ego cũ eâ quâ potero demiſſione ad Crucis, & crucifixi pedes abii-

Marc.12. v.24.

abiiciam: hoc vno beatus, si ei deposuero minuta duo, corpus & animum: & exiguos laboris mei fœtus: fundent illi spargentque, paupere quidem manu, sed diuite crucis cornu fructus eximios, quos & terris & cælo dedit: horum valorem pretiumque, tum ex seipsis æstima, tum ex eo quod tibi ingerent oportunam Christi patientis memoriam, de quâ magnificè & liberè pronuntiat illud Albertus Magnus: *Simplex recordatio, vel meditatio paßionis Christi plus valet, quàm si quis per annum ieiunaret in pane & aquâ quâlibet sextâ feriâ: vel disciplinaret se quâlibet hebdomadâ per annum vsque ad effusionem sanguinis, vel quotidie legeret vnum psalterium.* Hæc ille ad gratam Dominicæ passionis memoriam in hominum mentibus excitandam, quæ vt perennis sit, duodecim ex illâ fructus legam, tibique, beneuole Lector, in animæ sinum effundam; colligentur illi à Cruce, ceu arbore fortunatâ, fœcundâ, cælesti. Quidni enim cælestem appellem, quam etiam Ioannes plantatam aspexit, amauitque in cælesti illâ Hierusalem, statione sedeque beatitatis? ita enim ab excessu suo posteris omnibus inscripsit.

Tract. de missa.

Apoc. 22. v. 1. *Et ostendit mihi (bonus Genius) fluuium aquæ vitæ, splendidum tamquam cristallum, procedentem de sede Dei & Agni; in medio plateæ eius ex vtrâque parte fluminis lignum vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni*

ligni ad sanitatem gentium. Quod illud vitæ lignum si quæris? audies non incongruè dici posse lignum Crucis, quod per menses, imò & dies singulos, edit fructum vitæ, ad salutem & sanitatem gentium: vtinam etiam ad tuam: hoc opto, voueoque, quæ paucis pagellis commisi, oculo decurre, & infructuosas Sodomæ (id est sæculi huius) arbores fructusque fallaces reiice, & damna. *Ticonius hic hom. 18.*

§. I.

Primus fructus Crucis.

Prædestinatio & Electio.

CRux olim fuit, eritque in sæcula signum electorum, arrha quædam & tessera diuinæ prædestinationis. Quod quia est magni momenti ad piorum animos erigendos, & bonâ felicitatis æternæ spe lactandos, rem eam altiùs è Scripturis, è sanctis Patribus, ex antiquitatis fide repetemus. *Prædestinatio* D. Augustino *est præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur.* Ea porrò, â Cruce nascitur, ab illâ enim præsciuit Deus, & præparauit beneficia, seriemque gratiarum, quibus certò liberantur, quicumque liberantur. *l. de persev. c. 14.*

Viderat æternus Pater humana omnia susque, deque verti, & mortales omnes orbe

vago

vago ſparſos, in ſcelera, in pœnas, in apertam perniciem ruere: viderat, inquam, & iam inde ab æternitate velut altiſſimâ diuinæ mentis ſpeculâ fuerat contemplatus: vbi tempus affuit, vbi lapſa longè ſæcula, vbi triſtes, & acerbi luxêre Soles, tum hominis miſertus ad filium ait: *In Iacob inhabita, & in Iſrael hæreditare, & in electis meis mitte radices.* Ita porrò factum eſt, & factum benè. Beatus omnino Iacob, in quo Deus inhabitat; beatior Iſrael, cui Deus hæreditas; beatiſſimus ille, quiſquis eſt electus, vt in eum mittantur radices futuræ beatitatis. At quæ, inquies, ſunt eæ radices, & cuius arboris? vide quæ Chriſto, quæ Seruatori optimo naſcatur arbor, & tum perſpicies, quæ ab illâ radices oriri debeant. Quæ naſcenti Chriſto nata eſt arbor, ea crucis fuit, ab illâ gratiæ ſalutiſque radices hauſit omnis ætas, omnis anima, quæ cælo, quæ beatæ æternitati ſpirare debuit.

Eccl. c. 24. v. 13.

Vos appello, vos amo, quos olim Ægyptus veros Hebræos, id eſt tranſeuntes vidit, & à cõmuni excidio liberos ſuſpexit. Tranſibat Dominus percutiens Ægyptios, ſingulaſque domos mœſto funere notabat, ab eâ communi cæde immunis fuit Hebræus, non eò tantùm, quòd agni ſanguine poſtes, & oſtia domorum illiniſſet; ſed vel maximè quòd ea ſacrâ cruce, velut cæleſti teſſerâ, vitæque notâ deſignaſſet. Ea quondam Hebræus

Hier. in Iſaia 66.

bræus in exule terrâ, & torrido Ægypti solo à Cruce præsidia sensit, nec minora tulit, amauitque Solyma. Vos testor, vestramque fidem, quos ab alieno scelere gementes Solyma vidit, & communi clade exemit.

Dicta iam erat è cælo dies, totaque in pœnam cesserat; ab illâ exiguntur in terras Angeli omnino sex diuinæ iustitiæ administri, scelerumque vindices: at quâ fronte? quo vultu? quibus oculis? quo vindice telo? eo certè quod iustas iras, pœnasque graues quodammodò spiraret: quas ne longiùs abesse crederes, eas pleno cornu effundebat, vas interitus, quod è cuiusque pronâ, ac præcipiti manu defluebat.

Diceres actum esse de Solymâ, & verò fuisset iam inde conclamatum: sed adfuit vnus aliquis è cælo genius, mediusque stetit in veste lineâ & candidâ, ei pro armis & scuto fuit atramentarium, quod è renibus pendebat. audiit ille à Domino: *Transi per mediam ciuitatem, in medio Hierusalem, & signa thau super frontes gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius.* Paruit ille, & abiit, perque cuncta Hierosolymæ compita, portus, angiportus leui pede circumcursans inscripsit, notauit *signo thau* eos omnes, quos ferro, mortique subducere cælum, Deusque destinarat. Vbi data, scriptaque gementium in frontibus, ea vitæ, salutisque tessera: tum *Ezech.9.*

Q agmine

agmine facto in vrbem irruunt, & inuoluant
c.8.v.5. sex Angeli, eâque portâ subeunt, quæ ad aqui-
lonem vergebat: quà enim potiùs? ea primùm
patuerat sceleri, vnaque idololatriam admi-
serat, eadem quoque pœnæ patêre debuit, &
scelerum iratique Numinis vindices Ange-
los admittere; verùm enimuerò illud Domi-
Gen.4,7. ni ad Cain, scelestosque omnes oraculum: *Si
malè egeritis, statim in foribus peccatum aderit.* vt
quâ viâ peccatum subiit, subeat & pœna. Sed
abeamus ab illis: suo ipsi, cùm ita volunt, sce-
lere pereant: at viuant, & beatos viuant in
annos, qui apertâ & explicatâ fronte *signum
thau* excepêre. Sed quod amabò, fuit illud si-
gnum? sunt qui velint vitæ, salutisque sym-
bolum fuisse: deducunt enim vocem *thau* ab
Hebræa *tichie*, id est *viues*, itaque *thau vita*
fuit, vitæque symbolum. credunt alij vocem
thau innocentiæ testem & indicem fuisse, *tam*
enim, hoc est innocens, & illi innocentiæ
vita debebatur.

Placuit aliis *thau* seruatæ legis notam fuis-
se; Hebræis enim *thova*, est lex, quæ quia à
litterâ *thau* incipit, legis obseruatores desi-
gnabat, vitæque dabat.

Verùm sua sit illis opinio; mihi certè ma-
gis probatur illa D. Hieronymi; magis pla-
cent Syri codices, in quibus pro *signa thau*,
legitur, *signa crucem*; vt iam inde ab illâ ætate
crux esset electionis, & vitæ nota, salutisq; si-
gnum.

gnum. Quod olim Ezechieli, quod Hebræis à Cruce ostensum fuit, fuit & D. Ioanni, qui diuinæ sapientiæ erat à secretis.

In ipsis Ecclesiæ cunis, primâque restaurati orbis infantiâ vidit ille aperiri æthera, explicari cælos, & ex ipsis elabi quatuor Angelos ventorum præsides: ingens ab illis tempestas, horrificus turbo, inuiso hactenus vniuerso strages imminebat, si modò ventis fræna laxassent, & verò laxassent quàm citissimè, fremebant enim, & horridum insonabant impatientes Euri, nec diutiùs cohiberi poterant: sed conceptos motus repressit vox Angeli ascendentis ab ortu Solis, & habentis signum Dei viui; exclamauit ille: *Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.* quod illud signum è Ioanne, ex Angelo si quæritur? est signum Dei viui, signum Crucis, in quam nec Aquilo, nec Eurus, nec vllus turbo impetum facere potest. Eam quisquis primâ fronte ostentauit, à pœnâ liber abiit. Quod Ecclesiæ nascenti datum est, hoc & dabitur occidenti, verùm enim illud in sæcula, crux signum electorum, vitæ tessera, sempiternæ arrha beatitatis. *Apoc. c. 7.*

§. 2.

Secundus fructus Crucis.

Conuersio & Vocatio.

EX omni antiquitate tres sibi Iesus cognomines esse voluit. Iosue in imperio, Isaiã in prophetiâ, Oseæ in nomine: vox enim *Osea*, id est, *salua*, ex quo Oseas saluator, & Iesus dicitur: vt qui populo salutem attulerit, quà orando, quà prædicando, quà sanctioribus vitæ nouæ exemplis prælucendo: fuit ille filius *Deeri*, hoc est, *putei mei*: *Hausit enim aquas in gaudio de fontibus saluatoris.* aquas dico, quibus contractas à populo labes elueret, & vitæ puriori redonaret. Quod vt faceret, iussus à Deo sibi sumere *vxorem fornicationum*, ex quâ tres omnino proles suscepit. Quæ primò prodiit, filius fuit, cui nomen inditum *Iezrabel*, quod semen Dei, brachium Dei significat. Secundò genita filia fuit, cui ex diuino nutu nomen fecit *absque misericordiâ*, durum, & malè ominatum nomen. Tertiò genitus etiam filius fuit, cui nomen cessit priore infelicius, audiit enim, *voca nomen eius, non populus meus.* hic typus, hæc vmbra fuit, & imago quædam illius scenæ, quam deinde post tarda sæcula diuinus amor aperire debuit. Oseas Christum, vxor fornicaria, naturam à pec-

Isaia 12. *Osea 1.*

cato

cato lapſam, tres illæ proles tria hominum genera orbi portendunt atque oſtentant: ex iis primi bono & felici nomine dicuntur, & ſunt Dei ſemen, Dei brachium: alij ſuo vitio audiunt, *abſque miſericordiâ*: audiunt *non populus meus*. eius generis fuère Iudæi, quos ab illo nomine malè ominato, nemo non abiectos, non perditos quæreret; at non ita perditi quin aliqua vitæ, & ſalutis ſpes affulgeat, & ea quidem ab vnâ cruce.

Paucis accipe, quæ de eâ iam inde vaticinatur ille ipſe Propheta: *Conuertentur ſedentes in vmbrâ eius, viuent tritico, & germinabunt quaſi vinea.* E longâ captiuitate quæ mortis inſtar eſſe potuit, conuertentur Iſraelitæ, ſedentes à vinculis, à metu, ab omni vi, maloque liberi, meliore, nouâque ſorte donati, firmi, ſtabiles, fortunati. *in vmbrâ eius*, vtique Chriſti ac Crucis, *à quâ viuent tritico, & germinabunt quaſi vinea.* tritici enim, viniquè ferax Crux fuit, & vtrumque ſuo ſinu, velut molli, ſubactoque ſolo concepit, & per ipſa paſſionum, vulnerum, mortiſque frigora, triſteſque ac ſæuas hyemes, velut emortuum fouit, donec aſpirante naſcentis Eccleſiæ vere, & ſuaui diuinæ miſerationis aurâ, Soleque eminente; & triticum viueret, & vinea germinaret; & nos ab hac illoque viueremus, & germinaremus. Ita porrò factum videmus, & lætamur; à tritico, à pane, à vite euchariſticâ viuimus,

Oſea 14.8.

Hier. Rup.

& germinamus : atque vtinam viuamus in æuum, germinemus in æternitatem.

Ita quondam ex ipsâ Cruce vixit, & germinauit bonus latro. Pendebat ille ad dextrũ Christi latus, hærebat infami affixus ligno, perque manus apertas, perque pedes à vulnere hiantes, infelicem stillabat animam : imò si nonnullis credimus in socias, in maledicas voces erumpebat, & hærentem lateri Christum petulanter impetebat. vix ab illis vocibus, & calumniis benè conticuerat, vix respirarat infelix prædo, cùm ei à Cruce fluit, & effluit diuina miseratio, quâ ita mitescit, ita commouetur totus, vt in alium omnino virum, in sanctum abeat; Deum in Cruce pendentem agnoscat, & auctorem salutis suæ suscipiat, amet, atque in opem, in vitam,
Luc. 23. in paradisum inclamet : *Memento*, inquit, *mei dum veneris in regnum tuum.*

Hîc moueri solet implexa quæstio, cur è duobus, qui Christo confixi latera stipabant, conuertatur dumtaxat vnus? cur repentè alius sit à seipso? cur cæli, Deique totus, qui priùs mali dæmonis, Erebique totus fuerat? Audio sanctos Patres elabi in diuersas pugnantesque sententias. D. Anselmus credit bono latroni datam esse scelerum veniam, quòd olim de Christo instante, deque Virgine matre benè meritus fuerit. Exul ibat & extorris bona Virgo, pergebat in Ægyptum,

quæ

quæ ad cetera exilij, torrentiſque ſoli mala, hoc quoque adiecit. Aduerſa prædonum turba in Virginem innoxiam, in Deum infantulum incurrit, & pro eâ, quâ erat immanitate, in vtrumque ſæuire parabat; fortè hos inter affuit noſter ille latro, qui vt matrem, vt puerum vidit; maius aliquid humanâ ſpecie ratus, & eorum manibus, & periculo eripuit: grata huius beneficij memoria fecit, vt in extremâ illâ vitæ periodo ſuus veniæ locus, ſuus fuerit miſerationi. ita beneficia, beneficiis compenſant Superi.

B. Petrus Damianus, aliò ſententiam mentemque flectit; cenſet enim latronem, qui Chriſto à dextris erat, ideò ſibi, Deoque redditum, quod inter Crucem Chriſti, ac latronis intereſſet, mediaque ſtaret Virgo, à cuius aſpectu, benignoque ſidere vitam, ſalutemque hauſit, tantum intereſt, quantum à Virgine vel accedas, vel recedas.

Hæc illi Doctores, quibus ſua ſit fides & auctoritas. ego magis inclino vt ſentiam cum D. Vincentio Ferrarienſi. putat ille bono latroni mentem aliam, alia conſilia, alia fidei, cæli que lumina, alios piarum cogitationum, & amoris æſtus iniectos eſſe, & euibratos à Cruce, & Crucis vmbrâ: nimirum eo loci ac temporis incurrebat in vmbram Chriſti ac Crucis, eâque ad ve- *Serm. de Paraſceue.*

 niam,

niam, ad ſalutem, ad gratiam fuit ſatis: adeò iam verum illud Oſeæ: *Conuertentur ſedentes in vmbrâ eius.* Et verò quidni con-
Serm. 8. de Paſſ. uertantur? vt enim D. Leo, *Crux tua*, bone Ieſu, *omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.*

Hactenus, conuerſionis illius rationem, modumque vidimus: supereſt modò vt paucis diuinæ vocationis vim & efficaciam inueſtigemus; ea legi poteſt in illis Chriſti ver-
Ioan. 12. bis: & *ego ſi exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad meipſum.* Sint abiectæ, ſint proſtitutæ, ſint peccatis inſepultæ mentes, & illas traham: ſint dura, ferrea, adamantina hominum corda, & illa nihilominùs traham: adeò nihil imperuium, nihil indomitum Chriſto trahenti, nihil extra iactum diuinæ vocationis. habes illius argumentum in antiquitate.

Fuerat Elizeus ad Iordanem, cùm fortè
4. Reg. 6. 5. incurrit in eos, qui ad fluminis oram ligna cædebant, ex iis vnus aliquis, dum altiùs ſecurim attollit, inclinat profundiùs, & totus in ictum incumbit: ferrum ipſum vel ſuapte mole ac pondere, vel impreſſo ferientis impetu elabitur è manubrio: in aquam incidit, alteque mergitur. hic miſellus homo attonitus hærere, ſtupere, lugere, exclamare ad Elizeum: *Heu heu, Domine mi! & hoc ipſum mutuò acceperam.* quid me miſero fiet? aduolat Eli-
zeus,

zeus, ex eo quærit, & intelligit, vbi ferrum in aquas incidisset, tum deinde vir Dei, *præcidit lignum, & misit illuc.* mirum dictu, visuque: *Natauit ferrum, & ait, Tolle: qui extendit manum, & tulit.* Aquis ipsius leuius eminebat, & innatabat lignum: at imo Iordanis alueo grauius ferrum iacebat, nec assurgere poterat. Vbi aqua lignum sensit, ferrum in summas aquas euasit, diceres vim ligni sensisse, magnoque nisu ex vndis emersisse.

Quisquis à gratiâ excidisti, quisquis ab artifice Dei manu per peccatum elapsus es; dicere ex vero potes: *Intrauerunt aquæ vsque ad animam meam, infixus sum in limo profundi, & non est substantia.* non est spes emergendi, nisi fortè cælo propitio etiamnùm adsit Elizeus aliquis, qui lignum in aquas, in mediam scelerum eluuiem immittat, ferrumque extrahat ex imis vndis. Tibi pro Elizeo Christus, pro ligno Crux erit, illa te peccatis licet profundè mersum extrahet; illa te vocabit, teipsum tibi, Ecclesiæ matri, Deoque ceu parenti reddet; vt multos alios iam antè reddidit: quo in genere insignis illa fuit, & digna Posteris vocatio Nobilis cuiusdam Angli, de quo suppresso nomine, hæc à viris religiosis, ac fide dignis accepi, & eadem refero. *Psal. 68.3.*

Fuerat ille in hæresi iam inde à pueritiâ innutritus, & quos cum lacte suxerat errores, tenaciùs retinebat; nec ab iis vllis rationum

momentis, vllo orationis pondere sese dimoueri patiebatur. Solet enim nobilis animus in arrepto quondam instituto firmiùs insistere, ne si ab illo recedat; à constantiâ suâ videatur recessisse: ideoque multùm interest, quibus artibus ac disciplinis iam inde à teneris vnguiculis generosa pubes imbuatur; eas enim cùm adoleuerit, aut senuerit, non facilè dimittet: & verò non dimisisset nobilis ille noster, nisi maior aliqua vis accessit: ea porrò cælestis ac diuina fuit sanctissimæ Crucis: cùm enim de viâ ferretur generoso vectus equo: ecce subitò turbari visus æther, & in nubem cogi: è quâ deinde, velut è cælesti armamentario, primùm altiùs insonare, mugireque tonitrua, dein fulmina, missilesque faces euibrare. has dum innoxius spectat, ridetque: derepentè grauiùs infremere, minarique de nube conclusus ignis, & effracto illius sinu, ingenti stridore euolare, atque in viatorem illum nostrum illabi, totumque ambire ac cingere. De seipso, deque vitâ actum credidit: abiit tamen innoxius horror, at non sine aliquo sui vestigio. mirum enim dictu, visuque: chlamis ipsa tota crucibus igneis aspersa apparuit: eas scilicet impresserat illapsum è cælo fulmen, quod sese in vindices pœnas explicuisset, nisi à Cruce pacata fuisset Superûm ira: imò & anteactæ vitæ petita venia, ac melioris data etiam au-

spicia:

ſpicia: ea Crucis ſymbolum expreſſit. à quo tanti in illius animâ motus excitati, vt antiquos errores agnouerit, atque damnarit, & hæreſim eiurarit, ſibi ac veritati reſtitutus. in quo vim Crucis noſſe, ac mirari potuit; ſed & in hoc quoque amare, quod ab eâ vocari ſe ſenſit, non ſolùm ad Chriſti peculium, & Eccleſiæ Catholicæ gremium; verùm etiam in portũ religioſę vitæ: in quâ & ſecura ſalus, & faciles ad virtutem Superoſque viæ: quas etiam eodem Crucis Dominicæ præſidio ſibi aperiri vidit, ex illuſtri proſapiâ, virgo Catharina viri nobiliſſimi Sancij Rodriguez filia: agebat illa ætatis ſuæ annũ circiter quintum ſupra decimum; nihilque ſpirabat aliud quàm auram huius ſæculi, ac perditæ vanitatis, quam in cultu corporis, mũdoq; muliebri ſatis exinde oſtentabat; magis anxia, quâ ratione placeret amaſio, quàm Deo. Fuerũt illi floſculi primulæ ætatis; quos illicò decuſſit obiectus oculis ſacratæ Crucis horror: Inter aulæa, variaq; cubiculi emblemata, ornatũq; viſebatur elegãs Chriſti crucifixi ſimulacrũ, cui imminebat ipſe titulus, *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum.* Incurrerat ſæpiùs in puellæ oculos ea imago: at in animum non ita deſcenderat. Habet nimirum diuina prouidentia ſtata tempora, & notatos albo calculo dies, dies fortunatos, amœnos, beatos, quibus aſpirat melior aliquis diuinæ lucis radius.

Hoc

Hoc igitur die eminentem Cruci titulum lectitare cœpit, & iterum iterumque, non tam oculo, quàm mente decurrere; imò hærere ad ſingula verba, & apud ſe tacitis cogitationibus penſitare: quid amabile, auguſtum, diuinumque Ieſu nomen ſibi portenderet? quis deinde Nazareni floſculus? quis odor? quæ gratia? quæ Regis dignitas ac maieſtas? quæ Iudæos vel cæcitas, vel amentia, vel perfidia eò furoris extraxiſſet, vt & Regem ipſi ſuum tollerent, & infandæ Cruci affigerent. Hæc omnia dum ipſa ſecum voluit, reuoluitque Catharina: ſecum loqui, ſecum agere cœpit; quid pro ſe Ieſus, bonæ mentis amor ac deliciæ; quid ipſa pro Ieſu aut feciſſet, aut paſſa fuiſſet hactenus? quam diſſona ac diſſentanea, imò quam à ſuâ vitâ abhorrens fuiſſet vita, morſque Ieſu? quæ in nudo corpore ſpiraret paupertas? quis in laceris artubus amor patiendi? quæ in ore elanguido, aridis labellis animarum ſitis emineret? quis diuini capitis cultus, imò quis horror à ſpinoſo fructice? quam dedeceret ſub ſpinoſo capite membra fieri delicata? hæc ſingula apud ſe ipſa dum expendit: eos in ſe diuini amoris æſtus eſt paſſa, vt è veſtigio, & omnem mundum muliebrem exuere, & vana vanis relinquere, & ad religioſæ paupertatis anguſtias aſpirare cœperit; nec à conceptis inde deſideriis deſtiterit, quam votis potita,

&

& in S. Teresię monasterio ritè professa. Hanc autem mentem, & melioris vitæ propositum hausit à Cruce, tantum in illâ pondus est ac momenti, tantum lucis ad sanctæ vocationis institutum.

§. 3.

Tertius fructus Crucis.

Peccati remissio.

DIuina miseratio, vt iam inde ab omni antiquitate ostenderet ab vno ligno, vnâ Cruce petendum esse peccati remedium, alios atque alios expiaturos ritus perscribere voluit. Ex iis duos tantùm attingam. Iubebatur olim Leprosus sese primùm sacerdoti sistere, & offerre passerculos duos; quorum vnus victimæ cedebat, alteri vita dabatur, & liber in aëra volatus; alligabatur ille baculo cedrino cum cocco & hyssopo: è quibus nectebatur fasciculus, & sanguine passeris occisi probè tingebatur; deinde eo septies aspergebatur Leprosus, eaque aspersione eluebatur omnis illa labes & macula, quæ corpori è leprâ videbatur adhæsisse. Hoc schemate prælusit diuina bonitas ac sapientia, vt vel ex eo nosses futurum aliquando in morbis animi, quod in prauis corporis affectionibus. Quòd enim corpori lepra, hoc

bonæ

iubet,& poni pro ſigno, in quod cadit illud
Psal. 59. Prophetæ regij : *Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti tui.* Sed cur æneum eſſe placuit? Rabbi Dauid Kimchi, eò credit fuiſſe æneum, vt illuſtrius foret miraculum : ait enim medicinæ peritiores aſſerere, eum, qui à ſerpentis dente ictus fuerit, ſi æs aſpiciat, illicò emori: quod ſi verum eſt, maius illud, & inſolens fuit miraculum: vt ab ære haberetur vita, vnde mors ipſa hauriri debuerat. Verùm abeamus ab hoc miraculo, dicamuſque cum D. Auguſtino in ſerpentis ære Chriſti diuinitatem & æternitatem exhiberi. Vix enim eſt monumentum ære perennius: deinde in ære reſonat Crucis & Chriſti gloria : vt enim vaſa ærea ſunt maximè ſonora, & aures, & aëra pulſant, complentque ſuo tinnitu: ita è Cruce clariùs & altiùs immenſa Dei charitas inſonuit; ideoque ſerpens ille hebraicè dictus eſt *ſaraph*, id eſt, ignitus, à quo & ſeraphim, hoc eſt, igniti dicuntur. Fuit enimuerò, fuit Chriſtus in Cruce ſerpens, fuit *ſaraph*, id eſt, ignitus totus, & ab illo ſeu doloris, ſeu amoris igne, quo æſtuauit, nobis omnibus remedium eſſe voluit, à morſu ſerpentis, à mali dæmonis aurâ, à quâ ſibi, maloque ſuo medicinam inueniet, quiſquis in eum incurrerit, quiſquis piæ mentis oculo fuerit contemplatus. Vadem habeo, & ſponſorem D. Bernardum, cui
paſſio

passio Christi Seruatoris fasciculus fuit myrrhæ, inter vbera, & suaues amplexus animæ ab amore colliquescentis. hanc ille à Cruce spem hausit ac fiduciam. *Peccaui*, inquit, *peccatum grande, turbatur conscientiâ, sed non perturbatur: quoniam vulnerum Domini recordabor. Nempe vulneratus est propter iniquitates nostras. Quid tam ad mortem, quod non Christi morte saluetur?* hanc vbi pro seipse spem concepit, tum eam firmat ipsâ Domini miserentis voce: insonuit illa à Cruce, ceu pulpito, cathedrâque miserationis; è quâ hoc oraculum: *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.* Ex quibus verbis ita piè Bernardus, atque feliciter ominatur: *Volat irreuocabile verbum tuum, Domine, nec reuertetur ad te vacuum, sed faciet, ad quod misisti.* Faciet enimuerò in annos, & postera longè sæcula, si eo loci ac temporis id fecit: erant enim (vt mutuatâ sacratissimi Præsulis vtar eloquentiâ) erant in Seruatore quàm optimo; *hinc multæ miseriæ corporis, hinc multæ misericordiæ cordis, hinc dolores, hinc miserationes, hinc oleum exultationis, hinc sanguinis gutta decurrentis in terram, misericordiæ Domini multæ, sed & miseriæ Domini multæ. Vincéntne miseriæ misericordias, an misericordiæ miserias superabunt?* hanc vbi quæstionem intulit, tum impetu quodam, æstuque sanctæ spei ac desideriorum: *Vincant*, inquit, *misericordiæ tuæ antiquæ Domine, vincat sapientia malitiam.*

Luc. 23.

Ser. fer. 4. hebd. pœnosa de pass.

Vbi voti compos à Cruce factus eſt, tum alto ſtupore,ex prodigio quodam diuinæ illius miſerationis euictus exclamat : *O quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine ! ô quàm longè cogitationes tuæ à cogitationibus noſtris! ô quàm firmata eſt etiam ſuper impios,miſericordia tua! mirares! ille clamat,Ignoſce; Iudæi,Crucifige.* Quàm diſſona horum,& illius vox fuit; quàm à veniâ alienum,& abhorrens facinus.

Act. in Verrem. Teſte Tullio facinus erat vincire ciuem Romanum; ſcelus verberare, propè parricidium necare,quid illo Iudice fuiſſet in Crucem extuliſſe?

Si hominis in hominem facinus tantùm eſt in foro curiâque Romanâ : quantum in aulâ cæli , in Superûm iudicio ac tribunali erit ipſum,non Romæ, ſed cæli, non dico ciuem,ſed Dominum,ſed auctorem & architectum ſuſtuliſſe? & tamen vt eiuſmodi ſit facinus,vt nouum,vt inſolẽs, vt terris inuiſum vt horrendum inferis , vt Superis deteſtandum; veniam inuenit,& à Cruce locum miſerationis.

Verùm demus & illud;aliquãdo etiam ſuas quoque iuſtitiæ vices concedi; demus illam hominum maleuolentiâ , ac ſceleribus è ſuis quaſi ſedibus excitã nos perſequi;an nullum in iis anguſtiis effugium ? nullum erit tanto malo remedium ? erit certè,& illud quidem à Chriſto paſſo peroportunum.

Dici-

Dicitur olim Medea Colchorum Regis filia Iasonem docuisse, quâ ratione vellus aureum rapere posset: cuius audaciæ ac temeritatis conscius pater, eam dum insequitur, illa fratrem Absyrtum fugæ quoque socium occidit, discerpit, & articulatim concisum eâ viâ spargit, quâ transiturus erat parens: hoc consilio vt artus exanimes, & filij sanguis totis semitis effusus, celeritatem persequendi retardaret; & verò etiam retardauit: ab illo quippe spectaculo moueri se sensit paternus animus, & iras in miserationem vertit.

Fabella est, & ingeniosum commentum, è quo tamen hoc ad institutum nostrum, & rei veritatem traduci potest. Malè te docuit Medea, docuit caro, vitiorũ artifex ac magistra, docuit, inquam, & eripuit tibi vellus aureum, gratiæ torquem, aurumque charitatis: impatiens tanti sceleris est cælũ, & æternus Pater te petit, fuge procul à vultu irati numinis, & in fugâ sparge Christi vulnera, sanguinem effunde, mortem obiice illius oculis, qui & naturâ æterni Patris est filius, & tibi charitate frater; ac ne dubita, præcipitem elabentis iustitiæ pedem sistet; & seu amore, seu dolore à pœnâ iam impendente, decretoque in tuum caput supplicio reuocabitur. Imò, quæ ipsius erit in te pietas, faciet vt à culpâ, in quam totus ieras, recedas ipse, damnesque, quas priùs malè amasti, & coluisti artes.

Vbi voti compos à Cruce factus eſt, tum alto ſtupore,ex prodigio quodam diuinæ illius miſerationis euictus exclamat : *O quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine ! ô quàm longè cogitationes tuæ à cogitationibus noſtris! ô quàm firmata eſt etiam ſuper impios,miſericordia tua! mirares! ille clamat,Ignoſce; Iudæi,Crucifige.* Quàm diſſona horum,& illius vox fuit; quàm à veniâ alienum,& abhorrens facinus.

Act. in Verrem. Teſte Tullio facinus erat vincire ciuem Romanum; ſcelus verberare, propè parricidium necare,quid illo Iudice fuiſſet in Crucem extuliſſe?

Si hominis in hominem facinus tantùm eſt in foro curiâque Romanâ : quantum in aulâ cæli , in Superûm iudicio ac tribunali erit ipſum,non Romæ, ſed cæli, non dico ciuem,ſed Dominum,ſed auctorem & architectum ſuſtuliſſe? & tamen vt eiuſmodi ſit facinus,vt nouum,vt inſolẽs, vt terris inuiſum vt horrendum inferis , vt Superis deteſtandum; veniam inuenit,& à Cruce locum miſerationis.

Verùm demus & illud;aliquãdo etiam ſuas quoque iuſtitiæ vices concedi; demus illam hominum maleuolentiâ , ac ſceleribus è ſuis quaſi ſedibus excitã nos perſequi;an nullum in iis anguſtiis effugium ? nullum erit tanto malo remedium ? erit certè,& illud quidem à Chriſto paſſo peroportunum.

Dici-

Dicitur olim Medea Colchorum Regis filia Iasonem docuisse, quâ ratione vellus aureum rapere posset: cuius audaciæ ac temeritatis conscius pater, eam dum insequitur, illa fratrem Absyrtum fugæ quoque socium occidit, discerpit, & articulatim concisum eâ viâ spargit, quâ transiturus erat parens: hoc consilio vt artus exanimes, & filij sanguis totis semitis effusus, celeritatem persequendi retardaret; & verò etiam retardauit: ab illo quippe spectaculo moueri se sensit paternus animus, & iras in miserationem vertit.

Fabella est, & ingeniosum commentum, è quo tamen hoc ad institutum nostrum, & rei veritatem traduci potest. Malè te docuit Medea, docuit caro, vitiorũ artifex ac magistra, docuit, inquam, & eripuit tibi vellus aureum, gratiæ torquem, aurumque charitatis: impatiens tanti sceleris est cælũ, & æternus Pater te petit, fuge procul à vultu irati numinis, & in fugâ sparge Christi vulnera, sanguinem effunde, mortem obiice illius oculis, qui & naturâ æterni Patris est filius, & tibi charitate frater; ac ne dubita, præcipitem elabentis iustitiæ pedem sistet; & seu amore, seu dolore à pœnâ iam impendente, decretoque in tuum caput supplicio reuocabitur. Imò, quæ ipsius erit in te pietas, faciet vt à culpâ, in quam totus ieras, recedas ipse, damnesque, quas priùs malè amasti, & coluisti artes.

Vbi voti compos à Cruce factus eſt, tum alto ſtupore,ex prodigio quodam diuinæ illius miſerationis euictus exclamat : *O quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine ! ô quàm longè cogitationes tuæ à cogitationibus noſtris! ô quàm firmata eſt etiam ſuper impios,miſericordia tua! mirares! ille clamat,Ignoſce; Iudæi,Crucifige.* Quàm diſſona horum,& illius vox fuit; quàm à veniâ alienum,& abhorrens facinus.

Act. in Verrem. Teſte Tullio facinus erat vincire ciuem Romanum; ſcelus verberare, propè parricidium necare,quid illo Iudice fuiſſet in Crucem extuliſſe?

Si hominis in hominem facinus tantùm eſt in foro curiâque Romanâ : quantum in aulâ cæli , in Superûm iudicio ac tribunali erit ipſum,non Romæ, ſed cæli, non dico ciuem,ſed Dominum,ſed auctorem & architectum ſuſtuliſſe? & tamen vt eiuſmodi ſit facinus,vt nouum,vt inſolẽs, vt terris inuiſum vt horrendum inferis , vt Superis deteſtandum; veniam inuenit,& à Cruce locum miſerationis.

Verùm demus & illud;aliquãdo etiam ſuas quoque iuſtitiæ vices concedi; demus illam hominum maleuolentiâ , ac ſceleribus è ſuis quaſi ſedibus excitã nos perſequi;an nullum in iis anguſtiis effugium ? nullum erit tanto malo remedium ? erit certè,& illud quidem à Chriſto paſſo peroportunum.

Dici-

Dicitur olim Medea Colchorum Regis filia Iasonem docuisse, quâ ratione vellus aureum rapere posset: cuius audaciæ ac temeritatis conscius pater, eam dum insequitur, illa fratrem Absyrtum fugæ quoque socium occidit, discerpit, & articulatim concisum eâ viâ spargit, quâ transiturus erat parens: hoc consilio vt artus exanimes, & filij sanguis totis semitis effusus, celeritatem persequendi retardaret; & verò etiam retardauit: ab illo quippe spectaculo moueri se sensit paternus animus, & iras in miserationem vertit.

Fabella est, & ingeniosum commentum, è quo tamen hoc ad institutum nostrum, & rei veritatem traduci potest. Malè te docuit Medea, docuit caro, vitiorũ artifex ac magistra, docuit, inquam, & eripuit tibi vellus aureum, gratiæ torquem, aurumque charitatis: impatiens tanti sceleris est cælũ, & æternus Pater te petit, fuge procul à vultu irati numinis, & in fugâ sparge Christi vulnera, sanguinem effunde, mortem obiice illius oculis, qui & naturâ æterni Patris est filius, & tibi charitate frater; ac ne dubita, præcipitem elabentis iustitiæ pedem sistet; & seu amore, seu dolore à pœnâ iam impendente, decretoque in tuum caput supplicio reuocabitur. Imò, quæ ipsius erit in te pietas, faciet vt à culpâ, in quam totus ieras, recedas ipse, damnesque, quas priùs malè amasti, & coluisti artes.

momentis, vllo orationis pondere ſeſe dimoueri patiebatur. Solet enim nobilis animus in arrepto quondam inſtituto firmiùs inſiſtere, ne ſi ab illo recedat; à conſtantiâ ſuâ videatur receſſiſſe: ideoque multùm intereſt, quibus artibus ac diſciplinis iam inde à teneris vnguiculis generoſa pubes imbuatur; eas enim cùm adoleuerit, aut ſenuerit, non facilè dimittet: & verò non dimiſiſſet nobilis ille noſter, niſi maior aliqua vis acceſſit: ea porrò cæleſtis ac diuina fuit ſanctiſſimæ Crucis: cùm enim de viâ ferretur generoſo vectus equo: ecce ſubitò turbari viſus æther, & in nubem cogi: è quâ deinde, velut è cæleſti armamentario, primùm altiùs inſonare, mugireque tonitrua, dein fulmina, miſſileſque faces euibrare. has dum innoxius ſpectat, ridetque: derepentè grauiùs infremere, minarique de nube concluſus ignis, & effracto illius ſinu, ingenti ſtridore euolare, atque in viatorem illum noſtrum illabi, totumque ambire ac cingere. De ſeipſo, deque vitâ actum credidit: abiit tamen innoxius horror, at non ſine aliquo ſui veſtigio. mirum enim dictu, viſuque: chlamis ipſa tota crucibus igneis aſperſa apparuit: eas ſcilicet impreſſerat illapſum è cælo fulmen, quod ſeſe in vindices pœnas explicuiſſet, niſi à Cruce pacata fuiſſet Superûm ira: imò & anteactæ vitæ petita venia, ac melioris data etiam auſpicia:

ſpicia: ea Crucis ſymbolum expreſſit. à quo tanti in illius animâ motus excitati, vt antiquos errores agnouerit, atque damnarit, & hæreſim eiurarit, ſibi ac veritati reſtitutus. in quo vim Crucis noſſe, ac mirari potuit; ſed & in hoc quoque amare, quod ab eâ vocari ſe ſenſit, non ſolùm ad Chriſti peculium, & Eccleſiæ Catholicæ gremium; verùm etiam in portũ religioſę vitæ: in quâ & ſecura ſalus, & faciles ad virtutem Superoſque viæ: quas etiam eodem Crucis Dominicæ præſidio ſibi aperiri vidit, ex illuſtri proſapiâ, virgo Catharina viri nobiliſſimi Sancij Rodriguez filia: agebat illa ætatis ſuæ annũ circiter quintum ſupra decimum; nihilque ſpirabat aliud quàm auram huius ſæculi, ac perditæ vanitatis, quam in cultu corporis, mũdoq; muliebri ſatis exinde oſtentabat; magis anxia, quâ ratione placeret amaſio, quàm Deo. Fuerũt illi floſculi primulæ ætatis; quos illicò decuſſit obiectus oculis ſacratæ Crucis horror: Inter aulæa, variaq; cubiculi emblemata, ornatũq; viſebatur elegãs Chriſti crucifixi ſimulacrũ, cui imminebat ipſe titulus, *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum*. Incurrerat ſæpiùs in puellæ oculos ea imago: at in animum non ita deſcenderat. Habet nimirum diuina prouidentia ſtata tempora, & notatos albo calculo dies, dies fortunatos, amœnos, beatos, quibus aſpirat melior aliquis diuinæ lucis radius.
Hoc

Hoc igitur die eminentem Cruci titulum le-ctitare cœpit, & iterum iterumque, non tam oculo; quàm mente decurrere; imò hærere ad singula verba, & apud se tacitis cogitationibus pensitare: quid amabile, augustum, diuinumque Iesu nomen sibi portenderet? quis deinde Nazareni flosculus? quis odor? quæ gratia? quæ Regis dignitas ac maiestas? quæ Iudæos vel cæcitas, vel amentia, vel perfidia eò furoris extraxisset, vt & Regem ipsi suum tollerent, & infandæ Cruci affigerent. Hæc omnia dum ipsa secum voluit, reuoluitque Catharina: secum loqui, secum agere cœpit; quid pro se Iesus, bonæ mentis amor ac deliciæ; quid ipsa pro Iesu aut fecisset, aut passa fuisset hactenus? quam dissona ac dissentanea, imò quam à suâ vitâ abhorrens fuisset vita, morsque Iesu? quæ in nudo corpore spiraret paupertas? quis in laceris artubus amor patiendi? quæ in ore elanguido, aridis labellis animarum sitis emineret? quis diuini capitis cultus, imò quis horror à spinoso fructice? quam dedeceret sub spinoso capite membra fieri delicata? hæc singula apud se ipsa dum expendit: eos in se diuini amoris æstus est passa, vt è vestigio, & omnem mundum muliebrem exuere, & vana vanis relinquere, & ad religiosæ paupertatis angustias aspirare cœperit; nec à conceptis inde desideriis destiterit, quam votis potita,

&

& in S. Teresię monasterio ritè professa. Hanc autem mentem, & melioris vitæ propositum hausit à Cruce, tantum in illâ pondus est ac momenti, tantum lucis ad sanctæ vocationis institutum.

§. 3.

Tertius fructus Crucis.

Peccati remißio.

DIuina miseratio, vt iam inde ab omni antiquitate ostenderet ab vno ligno, vnâ Cruce petendum esse peccati remedium, alios atque alios expiaturos ritus perscribere voluit. Ex iis duos tantùm attingam. Iubebatur olim Leprosus sese primùm sacerdoti sistere, & offerre passerculos duos; quorum vnus victimæ cedebat, alteri vita dabatur, & liber in aëra volatus; alligabatur ille baculo cedrino cum cocco & hyssopo: è quibus nectebatur fasciculus, & sanguine passeris occisi probè tingebatur; deinde eo septies aspergebatur Leprosus, eaque aspersione eluebatur omnis illa labes & macula, quæ corpori è leprâ videbatur adhæsisse. Hoc schemate prælusit diuina bonitas ac sapientia, vt vel ex eo nosses futurum aliquando in morbis animi, quod in prauis corporis affectionibus. Quòd enim corpori lepra, hoc bonæ

bonæ menti peccatum eſt: quód Leproſo lignum cedrinum, hoc peccatori Crux fuit: quod illi vitta coccinea, hoc nobis Chriſti ſanguis & purpura: quod illi hyſſopus planta ſalubris, & boni odoris, hoc nobis odor, & fragrantia ſeu gratiæ, ſeu bonorum operum: quod viuus, ſpirans, & liber euolans paſſerculus: hoc Chriſti diuinitas, quæ mortis vinculis impediri neſcia, à pœnâ morteque libera, & immunis euaſit. quod denique paſſer emoriens, hoc Chriſti humanitas, quæ æterno Patri, quæ ſaluti generis noſtri, quæ leproſo, id eſt, peccatori eluendo victima cecidit. Ecce vt vltima primis apprimè conſentiunt, vt vmbra corpori, vt figura congruit veritati. Et hoc primùm, in quo Crucis fructus prælibare viſus eſt diuinus amor.

Alterum fuit æneus ſerpens, à cuius aſpectu, & vulnerum medela, & ſalus plurima, & vita diuturnior. Vix à prælio reſpirarat Iſrael, vix à partâ victoriâ, hoſtiumque ſpoliis ſeſe collegerat, cùm & ſui, & diuinæ opis immemor in querulas voces elabi cœpit, in laboris viæque tædium venire, cui dum plus æquo indulget, ſeſeque committit impotenti libidini, & Moyſi, & Deo inſultare cœpit, & importunis, impiiſque querelis Superos omnes fatigare. hinc illa in Deum & Moy-

Num. 21. 5. ſem verborum iacula: *Cur eduxiſti nos de Aegypto vt moreremur in ſolitudine, deeſt panis, non ſunt*

aquæ,

æqua, anima nostra iam nauseat super cibo isto leuissimo. Non tulit è cælo Deus insolentes animos, ingratas Superis voces: ex ipsis Arabiæ finibus, vastâque ac timendâ solitudine eduxit ignitos serpentes, densoque agmine in Hebræos immisit, vt qui acuerant *linguam suam sicut serpentis*, & ipsi à serpentis linguâ, morsu, igneque luerent. Vbi à scelere pœnarum aliquid exegit Deus: ab illis sapit, & resipiscit Hebræus, & ad Moysem, ait, *Peccauimus, quia locuti sumus contra Deum & te: ora, vt tollat à nobis serpentes, orauitq; Moyses pro populo, & locutus est ad eum Dominus: Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo, qui percussus aspexerit eum, viuet. Paruit Moyses, fecit serpentem æneum, & fecit eum pro signo, quem cùm percussi aspicerent, sanabantur.* Video hîc duo quæri posse, primum cur serpens in pœnam emittitur? deinde cur æneus in remedium erigitur? in ipsâ orbis huius infantiâ à serpentis arte, doloque primum peccatum in orbem euasit: factum illud ex Euæ genio & conniuentiâ, quæ Paradisum innocentiæ sedem infecit, ideoque etiam post seros annos à serpente in deserto pœna petitur, vt quæ à serpentis aurâ sibiloque peccauit, ab eiusdem morsu denteque puniatur. *Per quæ enim peccat quis, per hæc & punitur.* Sap. 11.17

Sed vt facilis est, & in veniam prona Dei bonitas, vt vnde manârat pœna, manâret & pœnæ remedium: serpentem æneum erigi iubet,

iubet,& poni pro ſigno, in quod cadit illud
Pſal. 59. Prophetæ regij : *Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti tui*.Sed cur æneum eſſe placuit?Rabbi Dauid Kimchi, cò credit fuiſſe æneum, vt illuſtrius foret miraculum : ait enim medicinæ peritiores aſſerere, eum, qui à ſerpentis dente ictus fuerit,ſi æs aſpiciat,illicò emori: quod ſi verum eſt, maius illud,& inſolens fuit miraculum:vt ab ære haberetur vita,vnde mors ipſa hauriri debuerat. Verùm abeamus ab hoc miraculo, dicamuſque cum D.Auguſtino in ſerpentis ære Chriſti diuinitatem & æternitatem exhiberi. Vix enim eſt monumentum ære perennius: deinde in ære reſonat Crucis & Chriſti gloria : vt enim vaſa ærea ſunt maximè ſonora, & aures, & aëra pulſant,complentque ſuo tinnitu:ita è Cruce clariùs & altiùs immenſa Dei charitas inſonuit; ideoque ſerpens ille hebraicè dictus eſt *ſaraph*, id eſt,ignitus, à quo & ſeraphim, hoc eſt,igniti dicuntur.Fuit enimuerò,fuit Chriſtus in Cruce ſerpens, fuit *ſaraph*, id eſt, ignitus totus, & ab illo ſeu doloris, ſeu amoris igne,quo æſtuauit,nobis omnibus remedium eſſe voluit, à morſu ſerpentis, à mali dæmonis aurâ,à quâ ſibi, maloque ſuo medicinam inueniet,quiſquis in eum incurrerit,quiſquis piæ mentis oculo fuerit contemplatus. Vadem habeo, & ſponſorem D. Bernardum, cui

paſſio

paſſio Chriſti Seruatoris faſciculus fuit myrrhæ, inter vbera, & ſuaues amplexus animæ ab amore colliqueſcentis. hanc ille à Cruce ſpem hauſit ac fiduciam. *Peccaui*, inquit, *peccatum grande, turbatur conſcientiâ, ſed non perturbatur: quoniam vulnerum Domini recordabor. Nempe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras. Quid tam ad mortem, quod non Chriſti morte ſaluetur?* hanc vbi pro ſeipſe ſpem concepit, tum eam firmat ipsâ Domini miſerentis voce: inſonuit illa à Cruce, ceu pulpito, cathedrâque miſerationis; è quâ hoc oraculum: *Pater dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt*. Ex quibus verbis ita piè Bernardus, atque feliciter ominatur: *Volat irreuocabile verbum tuum, Domine, nec reuertetur ad te vacuum, ſed faciet, ad quod miſiſti.* Faciet enimuerò in annos, & poſtera longè ſæcula, ſi eo loci ac temporis id fecit: erant enim (vt mutuatâ ſacratiſſimi Præſulis vtar eloquéntiâ) erant in Seruatore quàm optimo; *hinc multæ miſeriæ corporis, hinc multæ miſericordiæ cordis, hinc dolores, hinc miſerationes, hinc oleum exultationis, hinc ſanguinis gutta decurrentis in terram, miſericordiæ Domini multæ, ſed & miſeriæ Domini multæ. Vincéntne miſeriæ miſericordias, an miſericordiæ miſerias ſuperabunt?* hanc vbi quæſtionem intulit, tum impetu quodam, æſtuque ſanctæ ſpei ac deſideriorum: *Vincant*, inquit, *miſericordiæ tuæ antiquæ Domine, vincat ſapientia malitiam.*

Luc, 23.

Ser. fer. 4. hebd. pœnoſæ de paſſ.

Vbi voti compos à Cruce factus est, tum alto stupore, ex prodigio quodam diuinæ illius miserationis euictus exclamat: *O quàm magna multitudo dulcedinis tua Domine! ô quàm longè cogitationes tua à cogitationibus nostris! ô quàm firmata est etiam super impios, misericordia tua! mira res! ille clamat, Ignosce; Iudæi, Crucifige.* Quàm dissona horum, & illius vox fuit; quàm à veniâ alienum, & abhorrens facinus.

Act. in Verrem. Teste Tullio facinus erat vincire ciuem Romanum; scelus verberare, propè parricidium necare, quid illo Iudice fuisset in Crucem extulisse?

Si hominis in hominem facinus tantùm est in foro curiâque Romanâ: quantum in aulâ cæli, in Superûm iudicio ac tribunali erit ipsum, non Romæ, sed cæli, non dico ciuem, sed Dominum, sed auctorem & architectum sustulisse? & tamen vt eiusmodi sit facinus, vt nouum, vt insolẽs, vt terris inuisum vt horrendum inferis, vt Superis detestandum; veniam inuenit, & à Cruce locum miserationis.

Verùm demus & illud; aliquãdo etiam suas quoque iustitiæ vices concedi; demus illam hominum maleuolentiâ, ac sceleribus è suis quasi sedibus excitã nos persequi; an nullum in iis angustiis effugium? nullum erit tanto malo remedium? erit certè, & illud quidem à Christo passo peroportunum.

Dici-

Dicitur olim Medea Colchorum Regis filia Iasonem docuiſſe, quâ ratione vellus aureum rapere poſſet: cuius audaciæ ac temeritatis conſcius pater, eam dum inſequitur, illa fratrem Abſyrtum fugæ quoque ſocium occidit, diſcerpit, & articulatim conciſum eâ viâ ſpargit, quâ tranſiturus erat parens: hoc conſilio vt artus exanimes, & filij ſanguis totis ſemitis effuſus, celeritatem perſequendi retardaret; & verò etiam retardauit: ab illo quippe ſpectaculo moueri ſe ſenſit paternus animus, & iras in miſerationem vertit.

Fabella eſt, & ingenioſum commentum, è quo tamen hoc ad inſtitutum noſtrum, & rei veritatem traduci poteſt. Malè te docuit Medea, docuit caro, vitiorũ artifex ac magiſtra, docuit, inquam, & eripuit tibi vellus aureum, gratiæ torquem, aurumque charitatis: impatiens tanti ſceleris eſt cælũ, & æternus Pater te petit, fuge procul à vultu irati numinis, & in fugâ ſparge Chriſti vulnera, ſanguinem effunde, mortem obiice illius oculis, qui & naturâ æterni Patris eſt filius, & tibi charitate frater; ac nè dubita, præcipitem elabentis iuſtitiæ pedem ſiſtet; & ſeu amore, ſeu dolore à pœnâ iam impendente, decretoque in tuum caput ſupplicio reuocabitur. Imò, quæ ipſius erit in te pietas, faciet vt à culpâ, in quam totus ieras, recedas ipſe, damneſque, quas priùs malè amaſti, & coluiſti artes.

S. Remigius secundùm Deum Galliæ salus, amor ac deliciæ: apud Clodoueum multa de Christo patiente disseruerat, longamq; texuerat concionem de Seruatoris innocentissimi vinculis, opprobriis, plagis, & acerbâ morte, quam impotentes Iudæorum furor ac rabies intulerat. Sensit se moueri Rex pius, & vt alto erat, ac martio pectore, in iustas iras excitari, atque in noxia capita animari: sensit, inquam, nec illum animi sui sensum, gallicosque spiritus continere potuit, quin in hæc verba erumperet: *Si ego cum Francis meis inibi fuissem, eius iniurias vindicassem.* hæc ille adhuc in fide rudis, ac tyro religionis nostræ, qui conceptos irarum ignes, ardoresque in Iudæos transtulisset: At docuit S. Præsul, in eum quoque illos seu amoris, seu indignationis æstus traduci posse, ac debere: cùm & ipse causam tót opprobriis, cruciatibus, ac morti dedisset anteactæ vitæ sceleribus ac peccatis. Quod Clodoueo Remigius, hoc cuique etiam tantùm obiecta crucis imago: ea enim pro Doctore est; hancque discipulis suis in primo scholæ suæ limine prælegit lectionem; quam piè explicat D. Bonauentura: *Ex eo,* inquit, *quod homo cogitat quod Filius Dei voluit pro eo redimendo talia sustinere, recognoscit quantæ nobilitatis sit anima sua, & hoc ipso ad nobiliora excitatur, animaturq;. Et quia illum pretiosum sanguinem pro animâ suâ dealbandâ effusum esse cognoscit,* *dedigna-*

Aimon l.1. c.16.

In stimulo amoris.

dedignatur se vilitatibus peccatorum inquinari. Et hinc multa scelerum antiquorum detestatio, fuga, remissio, multa ad vitam in posterum ex virtutum præceptis exigendā præcautio.

§. 4.

Quartus fructus Crucis,

Vita corporis & animæ.

ALius à Cruce fructus exurgit, isque nobilis, & inter alios facilè princeps: erit ille *vita* non ea tantùm, quâ corpus regitur, quâ sustinetur hæc carnea & lutea moles, quâ mortalibus auris viuitur; sed ea potissimùm, quâ tollitur, & erigitur animus, quâ cælo, Deo immortali viuitur: vita nimirum gratiæ, vita deinde gloriæ. & hanc & illam ostentasse visus diuinus amor, tum in ipsâ nascentis orbis infantiâ, tum in primis Ecclesiæ cunis, tum deinde posterorum sæculorum cursu, vt omnis ætas loqueretur Crucem; & à Cruce vitam amaret. Iuuat eorum omnium paucis meminisse.

Plantauerat Dominus Deus paradisum voluptatis à principio, in cuius medio, facili modicoq; trunco assurgebat arbor, quæ à vitâ propagandâ dicta est arbor vitæ. Ab huius arboris fructu hominum vita abiisset in sæcula, nullis malorum contagiis infecta, nullis annorum Gen. 2.

lapſibus fatigata, nullo ſenij vitio confecta, nullâ triſtitiæ nebulâ obſcuriot, ea quippe vis fuiſſet illius arboris, vt & morbos omnes, & ſenium pelleret, & vitam redderet beatiorem. An autem ea vis arboris naturæ, an miraculo tribuenda? hîc non diſputo. ſunt qui primum velint, ſunt qui nolint, & ſecundum ament: vtvt ſit, parum intereſt, ab illâ certè manaſſet beatioris vitæ, annorumque longæua ſeries.

Verùm illa vitæ arbor, ille paradiſus aquis ceſſit, & fusâ quaquauerſum eluuie obrutus periit; ſed enata melior eſt arbor vitæ, quam in ipſo naſcentis Eccleſiæ paradiſo plantauit, erexit, extulit ſecundus Adam. Neque tantùm in hac abiectâ, mortalique terrâ enaſci, & ſurgere voluit: verùm etiam quod mireris, in cælos ipſos euexit. Ioannem audi: vidit ille in alto mentis exceſſu aperiri cælos, explicari, effundi immenſa Diuorum atria, & felicibus oculis obiici ſpeciem aliquam cæleſtis illius, ac beatæ Hieruſalem, & *oſtendit mihi fluuium aquæ vitæ, ſplendidum tamquam cryſtallum procedentem de ſede Dei, & agni, in medio plateæ eius, & ex vtrâque parte fluminis lignũ vitæ, afferens fructus duodecim per menſes ſingulos.* *Apoc. 22.*

Ecce vt non terris tantùm, ſed & ipſis cælis, beatiſque ſedibus inſeritur lignum vitæ. Quod illud, noſſe ſi voles? eſt amabilis, fœcunda, diuina Crux; enaſcitur illa, ſurgitque

è

è terris, elabitur illa, floretque cælis: vt vtramque orbis, Solisque domum fructu suo compleat, satiet, beet.

Ab illâ fluit in terris fructus vitæ, id est, gratiæ, quâ Deo Superisque viuimus: ab illâ manat in cælis vita gloriæ, quâ beatæ mentes æuo fruuntur beatiore, vt sit vtroque in orbe notum illud: *Erit vita tua quasi pendens ante te.* siue mortalis pugnes in terris, siue immortalis triumphes in cælis, semper oberrabit oculis tuis, oberrabit animo vita tua, eaque omnis à cruce pendebit, & fluet. *Deut.28.*

Ab ipso mũdi exordio, ortuq; Ecclesiæ redeo ad peccatũ Adæ, & Noëmi diluuiũ: vtrũque à cruce præsidium sensit, & vitã amauit.

Si Rabbinis habenda fides, vbi infelix Adam à suo scelere audiit, & extorsit illud Dei fulmen, *morte morieris*, quæ Dei fuit miseratio, vnà etiam intellexit, siue à bono genio, custode Angelo, siue occulto diuinoque sensu, incertum; accepit tamen, & audiit: vti sibi ab vnâ arbore mortem parârat, ita ab aliâ arbore vitam olim esse reparandam. hinc, inquiunt, cùm è paradiso pelleretur, & ab Angelo Deoque vindice fugeret, de viâ prensabat imminentes arborum ramos, iisque sibi moram in paradiso faciebat, vnde sibi vitam aliquãdo fore præsagiebat. A peccato Adami, ab infelici pomo, à funestâ arbore elâbor ad Noëmi diluuiũ, & illi in mediis *D. Damascen. l. 4. c. 12.*

 aquis,

aquis, ipsâque mortis imagine, enatare, eminere potuit arbor vitæ, à quâ ſpes omnis reparandi generis noſtri affulgeret.

Eo loci ac temporis nihil erat niſi pontus & æther, fluitabant in aquis vrbes & orbes, totoque mors victrix eminebat elemento; octo dumtaxat animas, reliquias humanæ ſtirpis portabat arca, eaque cedrus erat, vt à cedro, à cruce vitam crederes eſſe repetendam. De illo ſeu diuinæ iuſtitiæ, ſeu miſera-
Sap. 10. tionis prodigio ſapientē audiamus: *Cùm aqua*, inquit, *deleret terram, ſanauit iterum ſapientia, per contemptibile lignum iuſtum gubernans*: in quæ
In cap. 14. *Gen.* verba S. Iſidorus ita habet: *Noë per arcam & lignum liberatur; lignum quippe, & aqua crucem deſignat, & baptiſma: ſicut enim ille cum ſuis per lignum & aquam ſaluatur, ſic familia Chriſti, per baptiſmum, & crucis paßionem ſaluatur.* hactenus ille.

A Noëmi diluuio tranſeo ad poſteras ætates, & eæ ſenſerunt vim ligni, & à Cruce vitam adamarunt. Cùm aridus eſſet æther, ſterile & effœtum ſolum, eoque ingens annonæ caritas, & fames, à quâ propè totus orbis tabeſcebat: emiſit Deus Eliam in Sarepta,
3. *Reg.* 17. *Surge*, inquit, *& vade in Sareptha Sidoniorum, & manebis ibi, præcepi enim mulieri viduæ, vt paſcat te.* Abiit Propheta, cumque iam immineret portæ ciuitatis, occurrit ei mulier colligēs ligna: ab eâ petiit aquam leuandæ ſiti: cumq; euolaret

laret illa, aquamque hauriret; addidit Elias: *Affer mihi, obsecro, buccellam panis in manu tuâ.* cui vidua: *Viuit Dominus Deus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho : en colligo duo ligna, vt ingrediar, & faciam illud mihi, & filio, vt comedamus, & moriamur.*

D. Augustinus in eâ viduâ Ecclesiæ typum agnoscit, & amat, ait enim : *Mulier illa typum gerebat Ecclesiæ, & quia duo ligna crucem faciunt, quærebat moritura, vnde semper esset victura.* Et verò à ligno vixit: abiit enim, paruit, & Eliæ coxit subcinericium panē : deinde sibi, ac filiolo suo, *& non defecit hydria farinæ, nec lecythus olei vsque in diem quâ Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ.* Neque tantùm à ligno, à cruce sibi panem, & annonam fecit, vitamque protraxit in meliores annos ; verùm etiam filiolum, quem immatura mors eripuerat, vitæ reddidit. Dum hæret Elias, in viduæ domo, seseque sustentat succrescente diuinitùs annonâ; ecce aliud ingens malum, hospitem inuasit: filiolum in tenellâ ætate mors occupauit, & matri vitæque subduxit: hinc vberes lachrymæ, alti gemitus, crebra lamenta, miseri ac muliebres eiulatus, à quibus etiam in querelas itum, & contra hospitem malè ominatum; non semel est clamitatum. dixit enim seu ab amoris, seu à doloris æstu impatiens vidua : *Quid mihi & tibi*

hom.18. ex 50.

vir Dei? ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum?

Duræ voces, importuni, iniusti gemitus, quibus venia danda fuit: mater est, & nimiùm quàm afflicta mater. Non audit habenas amor, dolorque, vbi à morte vitæ frenum excusserit. Et certè Elias ipse veniam dedit afflictæ matri, imò & filiolo vitam reddidit. at quo, inquies modo? quâ vi? quo impetu? Non alio quàm sanctæ Crucis: *tulit puerum de sinu matris, posuit super lectum suum, expandit se, & mensus est super puerum tribus vicibus, & clamauit ad Dominum, & ait, Domine Deus meus reuertatur, obsecro, anima pueri huius in viscera eius. & exaudiuit Dominus vocem Eliæ, & reuersa est anima pueri intra eum, & reuixit.*

Sunt qui velint Eliam ideò se expandisse super puerum, vt eo attactu recalesceret caro pueri. At ego malim, vt apprimeret algido corpori, emortuis artubus figuram Crucis, à quâ calor in artus, anima in corpus reuocari posset.

Ab hoc Eliæ facto, hausit Elizeus & illud:
4.Reg.4. *Incubuit* & ipse *super puerum, & incuruauit se super eum, & calefacta est caro pueri.* dum puero incumbit, dum ei sese incuruat, sese in Crucem aptat, & fingit; Crucem apprimit, & vitæ meliori redonat. Ea nimirum vis esse solet quomodocumque ea imprimatur: in quo id vsu venit, quod in regio sigillo, seu auro, seu

ære,

ære,seu ferro exprimatur, parum interest, fidem facit, pondus addit, auctoritatem conciliat,vel ex eo tantum,quod nota sit,& tessera regiæ maiestatis. Ita à quocumque Crux infigatur,est vitæ nota,tesseraque salutis.

Ex his aliisque rerum euentis fortè ad Ægyptios & Romanos emanare potuit,eadem salutis vitæque nota.

Habuit Ægyptus,ceteras inter orbis partes, probè docta, & litteris exculta ; habuit, inquã,& exhibuit symbola sua, & characteres hieroglyphicos,quos inter is emicuit,quẽ ἱερατικὸν, siue sacerdotalem dixerunt. Crucis ille speciem præ se tulit, & vitæ venturæ symbolum fuit. Gretf.l.1. de Cruce c.45.

Et meritò Crux fuit littera & character sacerdotalis, quem vniuerso primus inscribere debuit Dei filius, sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.

At quo,inquies,penicillo scripsit?quo imbuit colore? ne atrum crede,ne virides effunde, & fluentes aquas. Quisquis in Crucem influxit color,purpureus fuit. ab atro colore luctus & mœror. A viridi breuioris æui, vitæque fluxus. At à purpurâ, colore regio, à sanguine vitæ fomite, & si voles etiam,fonte manare debuit, prima vitæ littera, quæ non tempori, non terræ; sed cælo scriberet, & beatæ æternitati ; ea porrò Crucis fuit.

Hanc

Hanc etiam vt vitæ ſymbolum adamarunt Romani, apud quos littera T ſoſpitatis, & incolumitatis inſigne fuit; ex quo in morem abiit illa ſcribendi ratio: ſi militis nomini appenderetur T, ipſum in bello ſuperſtitem iactabat, ſin autem θ obiiſſe legentibus innuebat.

Imò & apud iudices is quoque mos inualuit, vt damnati morte litterâ θ, liberandi verò litterâ T notarentur: quem ego morem ab Hebræis primùm ad Græcos; dein ad Romanos crediderim defluxiſſe. Factum illud amabili Dei prouidentiâ, quæ etiam in litteris ludere amat, & futuris bonis præludere, vt iam inde noueris à Cruce vitam meliorem, vitæque fructus emanâre; hæc nimirum
Coloſſ. 3. 3. eſt vita, de quâ vas electionis Paulus, *mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*

§. 5.

Quintus fructus Crucis.

Victoria.

IActauit olim antiquitas herôas magnos, qui ſibi ab armis nomen, ſuis autem ab hoſtium cæde, & inſigni victoriâ ſalutem fecêre. Ne à ſacris litteris & hiſtoriis diſcedam, Iudices inter illuſtris fuit *Samgar*, id eſt, aduena, vel vt alij, bellator. Fuit ille filius *Anath*, hoc

hoc eſt miſeriæ & calamitatis, è rure & agro ad imperium euectus, in eo ita ſe geſſit, vt hoſtibus terrori, patriæ ſaluti fuerit.

Argumento ſit illud vnum Scripturæ eloquium: *Samgar filius Anath percuſſit de Philiſthiim ſexcentos viros vomere, & ipſe quoque defendit Iſrael.* *Iudic. 3. 31.*

In obuios agros, & innoxia ſata ruebant Philiſthiim: cùm fortè operi ruſtico & agriculturę vacaret Samgar; non tulit eam agris, & ſatis ſtragem inferri, eam Iſraelis nomini infamiæ notam inuri: amor dolorq́ue arma ſubminiſtrauit. Eo ipſo vomere, quo terram verſabat, hoſtes verſare, tundere, mactare cœpit; & ex iis ſexcentos ſolo ſtrauit, lethoq́ue dedit: hunc ego vomerem, vt olim ſuum Plinius, laureatum & aratorem triumphalem appellare poſſim. *L. 18. c. 3.*

Sed quorſum, inquies, iactantur iſta? quid nobis cum priſco illo herôe? ad noſtra tempora, & inſtitutum quid faciet? faciet enimuerò plurimum. Quodcumque ei ſeu corporis, ſeu animi robur, quæcumque pugnæ, victoriæ, triumphi, in iis velut vmbratili ſcenâ luſit diuinus amor, & Chriſto patienti præluſit. Fuit ille velut alter *Samgar*, aduena fuit, & peregrinam, humanam dico ſpeciem aſſumpſit, vt nos in terris errantes, ac peregrinos patriæ meliori redderet. Fuit deinde *Samgar filius Anath*, hoc eſt calamitatis & miſeriæ, vir dolorum, & ſciens infirmitatem.

Fuit

Fuit denique *Samgar bellator* fortis, qui tartareas legiones inuasit, fudit, dissipauit, & vno vomere, vnâ Cruce profligauit. Ne mirêre quod vomerem Crucem appellem, vomere frangi, sulcarique solet terra, & illa virginis terra, intemerata Christi caro, Cruce seu vomere frangi, & in quosdam veluti sulcos à vomere duci potuit. At vbi ipse vomer, illa ipsa Crux in Christi manus euasit, tum in ferrum abiit, & hosti plagam inflixit, ab aratro, à diuino vomere prostrauit. Ita modò laureata Crux est, & palmas & victrices lauros ostentat.

Sed abeamus à rure, & petitis armis ab aratro. Nobiliora portēdit illa Dauidis glo-
2.Reg.23. v.8. ria, decus illud æuiternum: *Sedens in cathedrâ Princeps sapientissimus inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno.*

Quod in Dauidē olim, hoc modò in Christum cadit. Sedit hic in cathedrâ, in pulpito Crucis, è quo docuit, quàm graue, quàm immensum peccati pondus, quàm immane debitūm, cui conuiuere, succumbere, immori ipse debuit: Princeps omninò sapientissimus, imò & ipsa æterni Patris sapientia, quem noster amor, & sui ipsius demissio, omnibus honorum, & gloriæ titulis ita exuit, ita abiecit, ac ferè prostituit, vt non homo, sed quasi tenerrimus ligni vermiculus, dici, haberique posset,

posset, vt de seipso dixerit: *Ego sum vermis, & non homo.* Qui ligno inhæret, insidet, innascitur vermiculus, est ille quidem molliculus, & tamen ipsum lignum terebrando perforat. Erat Christus in suâ illâ abiectione, erat in Cruce, quasi tenerrimus ligni vermiculus, & tamen in eâ ipsâ lignum terebrabat & quantùmuis dura, lignea, arida hominum corda penetrabat. Erat in pace tener & mollis, vt vermiculus: erat in bello durus & fortis, vt lignum, quo ligno octingentos, id est, longè plurimos interfecit impetu vno; *regnauit* enim, vicit, triumphauit *à ligno Deus.* hoc ligni robur, hæ Crucis victoriæ, ad quas iam inde à primis sæculis aspirabat ille ipse sapientissimus Dauid. Cùm premeretur ingentibus hostium copiis, aduersâ vi & insolenti armorum æstu ac tempestate tantùm non obrueretur: vt ei modum finemque poneret, altum suspirans & gemens exclamare solitus: *Fac mecum signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniã tu Domine adiuuisti me, & consolatus es me.* quod, inquies, est illud signum in bonum? quod ostentum adeò singulare diuinæ bonitatis? Si Dydimo credimus signũ illud est Virgo Deipara, hoc olim ab Isaiâ datum Achab: *Pete tibi,* inquiebat, *signũ à Domino.*

Psal. 21. *Psal. 85. 17.* *c. 7. v. 14.*

Aliis signum illud est Christi natiuitas, de quâ Angeli ad pastores, *Inuenietis infantẽ pannis inuolutũ, & positum in præsepio, & hoc vobis signum.* *Luc. 2.*

Aliis

Aliis ipſe Chriſtus infans, quem S. Symeon appellat ſignum *cui contradicetur.*

D. Auguſtinus ait ſignum illud eſſe Ionæ Prophetæ: de quo hoc pronuntiatum, Prima
Matth.16. veritatis: *generatio mala & adultera ſignum quærit, & non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ.*

Tertulliano ſignum illud eſt charitas, mutuaque dilectio, quæ eſt veluti ſignum, teſſe-
Ioan.13.35. ra & nota diſcipulorum Chriſti: *in hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.*

D. Gregorio eſt ſignum miraculorum.

Hæc SS. Patrum placita, è quibus magis
l.9.Epiſt. ep.58. probatur illud D. Hieronymi: vt *ſignum* illud
Ezech.9. *in bonum* ſit ſignum *thau*, ſignum Crucis, de quo & illud Iſaiæ oraculum: *Erit Dominus nominatus in ſignum æternū.* in quæ verba D. Hieronymus: *Signum erit Dominus in nomen, & in ſignum æternum, vt ex ipſius appellentur nomine Chriſtiani, & Crucis eius inurantur cauterio.* medicum omnino cauterium, ſignum illuſtre victoriæ ac triumphi: ſeu cum hoſtibus in vitâ certandum, ſeu cum ipsâ morte luctandū ſit.

De hac piè D. Cyprianus: *Non timetur mortis periculum, vbi tantæ reuerentiæ cōſpicitur ſignum.* In extremâ illâ luctâ, in ipſis vitæ mortiſque confiniis, in biuio æternitatis faciet nobis Deus ſignum in bonum, vt videant, qui oderunt nos, & confundantur, & pereant: & hæc vltima eſt à Cruce victoria, in quâ vertitur

tur cardo totius æternitatis; tum enim vicisse, aut victum esse, æternum est. Sed & alius est à cruce triumphus, aliæ laurus, & palmæ, quæ in omni vitâ succrescunt. Fuit enimuerò, eritque in omne tempus, crux ipsa signum & arrha victoriæ.

Eruamus aliquod ex antiquitate monumentum. Cùm aduersus Maxentium iter intenderet Constantinus; Romam appropinquanti, & de belli euentu sollicito, die serenâ Crucis sacræ signũ in cælo cum hac inscriptione mõstratum est, *in hoc signo vinces*. Neque vana ostento fides aut religio: Crucis virtute Maxentius ad pontem Myluium victus est, flumineque haustus; ita Roma grauissimâ tyrannide erepta, religioque Christiana, quæ premebatur, erecta. ab illo Crucis signo factum, vt ille ipse Constantinus, Crucem in galeam erexerit; dicique de eo posset: galea salutis in capite eius. Ita primùm suo genio, augustæque deuotioni indulsit pius Cæsar: deinde sic posteris cõsuluit, vt & ipsi signum crucis, tamquam victoriæ symbolum in oculis, in animis semper haberent. Ideoque diuino quodam afflatu æream crucem in foro, supra columnam posuit, quam ipse *νικὼ*, id est, victoriam appellauit. Senserat nimirum, & sibi ab illâ datam esse victoriam, & posteris etiam ætatibus concedendam: hoc enim Christiano militi inter arma oblatum est

orat. de ador. Crucis. præsidium. *Vides*, inquit D. Chrysostomus, *quomodò militem, qui se sequatur, Rex cælorum armat, non dedit scutum, non galeam, non arcum, non thoracem, nec aliud quid de genere armorum: sed quod his omnibus firmius & valentius est, præsidium à Cruce, & symbolum victoriæ: hoc gladius est, hoc clypeus, hoc thorax, hoc tutum propugnaculum, hoc portus, hoc perfugium, hoc corona.* Ita Chrysostomus de præsidio Crucis, quod non tantùm Constantinus, sed & posteri sensêre.

Conuenit hoc loco referre nobilissimam victoriã, quâ nulla clarior exstitit, in Hispaniâ, non humanis viribus, sed Superûm ope, crucisque signo paratam. Hispaniam occupauerant Mauri, & infami latrocinio lacerabant: vt eo se expediret Alfonsus Castelli Rex, *Mariana de reb. Hisp. l. 11. c. 24.* militũ manipulos colligit, non tam numero, quàm animis, & religione præstantes, exigui videri poterant, nec hosti pares; à cælo petendæ suppetiæ, quæ à terrâ negabantur: albente cælo pœnitentiâ, & Eucharistiâ religiosè expiati, acies ad pugnã instruunt. Intereà Maurus, quo instituerat ordine, suas copias ordinat; eâ multitudine, vt valles & colles obtegere viderẽtur. vbi stetêre in pugnam aduersæ acies, & suos hinc Alfonsus, inde Maurus ad fortiter dimicandum breui oratione compulisset; magnis vtrimque animis concurritur, victoria diu anceps fuit, cùm & hi & illi pro extremâ spe dimicarent; tandem ab Al-

fonso

fonſo ſtetit; cæſaque eo prælio ducenta Maurorum millia, & in his equitum omnino triginta, in quâ hoſtium ſtrage, & immani cæde miraculo fuit, è noſtris viginti quinque tantùm occubuiſſe, Roderico præſule auctore: quamquam alij quindecim ſupra centum deſideratos affirment. Exiguus vterque numerus pro tam illuſtri victoriâ: ad quam ſanè multum contulit ſignum crucis vario colore in aëre ſub ipſum conflictum viſum, à quo Catholico militi creuit animus, & Maurorum concuſſa mens eſt; & quamquam de hoc ipſo Crucis oſtento inter auctores nonnulla lis ſit & controuerſia, attamen inter illos ſatis conuenit, Paſchaſiùm Crucem, quam Roderico præſuli de more præferebat, inſignem per hoſtium cuneos ſemel, & ſecundò circumtuliſſe, euaſiſſeq; incolumem, tametſi telis omnibus peteretur, multæque ſagittæ crucis haſtili confixæ & innoxiæ adhæreſcerent. ita verum illud Prophetæ: *Scuto circumdabit te veritas eius, non timebis à ſagittâ volante in die: cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.* *Pſal. 90.*

Et hæ in ipſo continenti partæ ſunt à cruce victoriæ: vis aliàs in ipſo aquæ elemento? licet vacuum, inconſtans, fugax, immite, indomitum ſit illud, à cruce tamen edomari potuit.

Ad tua sæcula, inuicte Moyses, ad tuas ætates recurro, ô Israel, cùm te instructâ ad pugnam acie, immani equitum turmâ, moleque curruum sequeretur Pharao, & propè assequeretur, non aliud effugium fuit, quàm apertum & diuulsum mare, quod à dextris, & à sinistris pro muro fuit; sed vnde fluido, & fugaci elemento ea vis impressa? vtique à cruce: Moyses virgâ mare percussit, eique figuram crucis impressit: diceres inane elementum sensisse virtutem crucis, illicò stetit, seséq; in vallum extulit, & erexit: adeò venerandæ Cruci nihil imperuium, nihil indomitum, nè ipsum quidem aquarum elementum.

Damasc. l. 4. c. 12. de fide.

Hæ tibi è multis à Cruce victoriæ; quas dum audis, audi & D. Ambrosium benè suadentem, vt ab eâ tibi in hac vitæ militiâ præsidium facias: *Exercitata mens*, inquit, *non aquilarum præfert imagines, nec dracones; sed in cruce Christi, & in nomine Iesu progreditur ad prælium, hoc signo fortis, hoc vexillo fidelis.*

l. 2. de Abraham c. 7.

§. 6.

Sextus fructus Crucis.

Refrigerium in æstu sinistri cordis.

Iudic. 15.

VIrorum olim fortissimus Sampson *inuentam maxillam, id est, mandibulam asini arripiens interfecit in eâ mille viros.* à quâ pugnâ, & ho-

hostium strage propè exhaustus, præ nimiâ siti exarescere, & deficere cœpit: quid ageret in iis angustiis? terra durior, & arida fontem, & lymphas negabat: cælum itaque suspicit, Deum inclamat, & votis penè fatigat suis. Res mira; supplici affuit diuina miseratio, & è mandibulâ asini, quam fortè in terram abiecerat, limpidum & copiosum fontem eduxit, quem largè bibit, & plenis buccis hausit. Itaque sitis extincta, & animus sibi redditus: *Aperuit enim Dominus dentem molarem in maxillâ asini, & egressæ sunt ex eo aquæ.* *v.19.*

De hac maxillâ deque dente ac fonte multa quæri possent. Primum quidem, eruperitne ille fons è terrâ, ac deinde in molarem dentem insilierit, ex eoque veluti è canali fluxerit? Hoc vult Iosephus, Arias, & è Rabbinis nonnulli; contra quos pugnauit Ambrosius, Hieronymus, & alij, qui non è terrâ, sed è maxillâ velut vnâ primâque scaturigine manasse sentiunt. ex quo conficitur, illum fontem vnà cum maxillâ huc atque illuc transferri potuisse. Neque adeò nouum, & insolens illud cuiquam videri debet, si enim verum illud, quod glossa habet in caput *Reuera* verbo *petra*; petra de quâ fluxit aqua in deserto, sequebatur filios Israel. quî, inquies, sequebatur? Maria soror Moysis secum extulerat partem illius petræ, & vbicumque opus erat aquâ; illa percussa dabat aquas. ita *de consecr. dist. 2.* *Rabbini.*

perennes diuinæ prouidentiæ riuuli, apertique fontes, quos claudi & exarescere non patitur. Quod in petrâ; hoc in Sampsonis maxillâ fieri potuit, potuit illa, vnâq; fons eius, & aquæ perennes circumferri. Perennes aquas voco, neque enim facilè crediderim, eos maxillæ riuos & fontes, vbi bibit, vbi sitim extinxit, & sedauit Sampson, illicò exaruisse, sed fluxisse posteros in annos & sæcula..

Testem habeo D. Hieronymum, qui etiam suo tempore manasse scribit, ita enim habet in epitaphio Paulæ: *Apud fontem Sampson, quem de molari dente mox ille produxit, subsistam parumper, & arentia ora colluam.* eas Sampsonis aquas, perennes riuos amabat vir sanctus, & iis arentes fauces, & ora proluere gestiebat.

Sed abeo longiùs; ad Crucem Christumq; redeo, & ille perennes effundit aquas, non eas quas è maxillâ, & molari dente eduxit Sampson, sed mirum quantùm meliores. Vbi mille viros asini mandibulâ interfecit Sampson, ab illâ strage sitiit, sese in fontem aperuit mandibula, & aquas fudit. Samsone vtique potior Christus, vbi cruce velut altiore mandibulâ armatus prostrauit non dico mille viros; sed omne genus hominum sibi subiecit, stygiasque potestates edomuit, ab illâ luctâ pugnâque propè exhaustus exclamauit, *sitio*; quâ parte scaturire fontes? aquæ fluere?

laxari

laxari ſuaues lymphæ poterunt ? aperitur ferro latus, & è patenti latere perennes effluunt, & manant aquæ, neque tam Sampſoni noſtro, Chriſto, inquã, iam emortuo, quam nobis, noſtræque ſiti ac ſaluti elabuntur.

Si quæras, cur non è maxillâ, è dente molari manent aquæ? In promptu cauſa eſt, quia nec maxillâ ferit, nec dente mordet, qui iniurias cælo illatas parcendo obliterare venit, non vlciſcendo plectere. Sed cur è latere, eóque dextro ? reſpondent plerique, & benè; explicari nobis, & à lanceâ patêre dextrum latus, quod nolit Chriſtus propinare, niſi è dextrâ. Eſt dextra multùm amabilis, felix, fortunata, ideoque amabiles, felices, fortunatos antiquitùs, filios dextræ appellari placuit. Is Iacobo parenti fuit *Beniamin*, qui filius dextræ, qui matri dictus erat *Benoni* filius doloris.

Eras, ô peccator, eras Eccleſiæ matri *Benoni* doloris filius, at Chriſto, mirum quantùm tui amanti, viſus Beniamin, filius dextræ, amabilis, felix, fortunatus: ab illo amore, ceu perenni fonte tibi è dextro latere ſacros effundit latices, quos largè haurias, vt felix ſis, & æternùm fortunatus.

Et hæc diuinæ charitatis inclinatio tibi dextrum Chriſti latus aperuit, quod benè ominatum foret: imò & vulneri tuo medicum, pro eâ, quâ erat altiſſimæ mentis vi, ac

perſpicaciâ, videbat Chriſtus mortalium corda in ſiniſtrã vergere & inclinari, ad dextram ſparſo latice, reuocare voluit. Si medicos audimus, eſt cor hominis, fixum in medio pectore, paululumque vergit ad ſiniſtram, habet hinc & hinc geminos ſinus, & quaſi ventriculos, dextrâ alterum, alterum læuâ; qui dextram occupat, eſt officina purioris, & defæcati ſanguinis; qui ſiniſtram tenet, eſt ſedes ſpirituum, qui per ipſas venas, arteriaſq; diffuſi pulſus excitant, & crebras venarum, arteriarumque micationes: hos inter ventriculos medium eſt cor, quod in ſiniſtrum latus molliter inclinat, & vergit, eo naturæ conſilio, vt ſiniſtra frigidior, modicâ illâ cordis inclinatione recaleſcat.

Quod naturæ datum eſt, hoc plerumque etiã vitio datur, cor hominis, animus, mens, cogitatio, declinat in ſiniſtram, quod ipſum iam inde ſuo æuo cecinit Sapiens: *Cor ſapientis*, inquit, *in dextrâ eius, & cor ſtulti in ſiniſtrâ illius.* Ea porrò cordis inclinatio, is lapſus fit ab æſtu, & malignâ febri, quâ corripitur animus, vt enim concinnè D. Ambroſius: *Variis criminum febribus caro noſtra languebat, variis cupiditatum æſtuabat illecebris, nec minorem febrem amoris eſſe dixerim, quàm caloris, itaque illa animum, hæc corpus inflammat, febris enim noſtra auaritia eſt, febris noſtra libido eſt, eò quòd ignitæ ſint cupiditates; vnde & Apoſtolus ait, ſi non ſe continent, nubant;*

Sap. 10.

l. 4. Luc. c. 4.

nubant; meliùs est enim nubere quàm vri : febris nostra luxuria est, febris nostra ambitio est, febris nostra iracundia est, quæ licet corporis vitia sint, ignem tamen ossibus implicant; mentem, animum, sensumq; perturbant. Vbi blandiùs primùm pertentârint, vbi deinde implicârint tenaciùs, vbi denique incenderint vehementiùs, tum verò ad sinistram valido impetu rapiunt, ad terrena, abiecta, caduca, vitiosa detorquent: vt Christus ad dexteram reuocet, ad cælestia & diuina transferat, dextrum latus aperiri, & patescere voluit, vt ex eo fluerent diuini latices, suaues aquarum illecebræ, quibus mitescere, sopiri, & extingui posset omnis ille febrilis æstus, qui animum inuaserat. 1.Cor.7.

Succurrit & altera: nos humiles animæ, fugitiui milites, abiecto virtutis clypeo dextrum latus hosti dederamus, ideoque & dextrum dedit ipse Christus, vt inde flueret aqua, quæ nostro vulneri medelam faceret.

Vnum tamen est, quod piè docteque aduertit Bernardus; Christo dextrum latus non esse apertum nisi post mortem, vt nos vel ex eo doceret, quamdiu spiramus & viuimus, omni modo tueri, & armare dextrum latus, cui vel maximè imminet hostis, cui vulnus, & stragem apparat, vt indubitatum sit illud Prophetæ Regij; *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.* Psal.90.

Hoc in loco, vtpote obscuro, & difficili in-

geniosa sese versat sanctorum Patrum industria.

D. Eusebius de Christi tentatione ac victoriâ censet intelligi oportere: vbi ille in deserto stetit, vbi à malo dæmone petitus fuit; à sinistro eius latere, mille, hoc est pauciores dæmones, à dextro decẽ millia, id est, longè plurimi fuêre, qui licet dextro lateri imminerent, ad eum tamen non appropinquarunt.

Valentia etiam de Christo explicat, Christiq; in Cruce victoriâ, in quâ à sinistro latere Iudæos statuit, gentiles à dextro, quibus ita constitutis, cadẽt, inquit, à latere tuo sinistro mille, Iudæi cadent, & conuertentur, sed omninò pauci: at verò à dextris decẽ millia, gentiles, intellige quàm plurimos, qui Christo vocanti obaudient, & manus dabunt.

Huic sententiæ iam antè subscripsit Clemens Romanus, qui testatur Apostolos locum illum interpretatos de gentium conuersione, quos & ipsi à Christi dextris statuêre; quod nobis honori, & solatio esse debet, qui iam inde ab Ecclesiæ primordiis Christique Cruce, in dextris locum inuenimus.

D. Bernardus ea Psalmistæ verba aliò vocat, ait enim à latere sinistro, nimirum ab aduersitate cadere mille, siue paucos, à dextris verò, nempe à prosperitate, perire quàm plurimos: *Cadent*, inquit, *à latere tuo mille, sinistro* *Serm. 2. in ram. palm.*

scili-

ſcilicet, per quod ſignatur aduerſitas: & decem millia, id eſt, multò plures à dextris tuis, in quibus proſperitas deſignatur. Plures enim ſunt, quos nimiùm effert proſperitas, & ſui, Deique immemores facit, pauciores autem quos cælo abiicit aduerſitas. Hæc eſt ſententiarum inter ſe pugna, in quâ magis arridet ea, quam ſecundo loco paucis inſinuaui, vt dextrum latus ſit ipſa virtus, animi bona, æterna, cæleſtiſque felicitas: ſiniſtrum verò bona corporis, & fortunæ, humana caducaque proſperitas. virtutis ſtudio, animi bonis, cæleſti & æternæ beatitati, magis inſidiatur hoſtis, quàm terrenæ & mortali: hinc à virtute, à beatitate cadunt, excidunt omninò decem millia, hoc eſt quàm plurimi; felices porrò ac beati, qui in hac vitæ militiâ, in frequenti hoſtium aſſultu, & periculosâ huius pugnæ ac ſalutis aleâ, dextrum latus ſolliciti, & fortes armant, pro virtute, pro cælo pugnant fortiter: vincuntque feliciter. Infelices porrò, & nimiùm quàm ſtulti, qui dextrum hoſti nudum obiiciunt, & ſiniſtrum tantùm, caduca, inquam, huius vitæ bona tuentur. quiſquis eius ſortis eſt miles, ſciat ille ſibi in die iudicij, in longâ æternitate ſiniſtrum eſſe reſeruatum.

§. 7.

Septimus fructus Crucis.

Lumen diuinioris sapientiæ.

A Cruce velut alio cæli, solique Sole; velut Ecclesiæ candelabro, velut igneâ quadam columnâ, dimanat & effluit diuinioris sapientiæ lumen, quod vt in aperto sit, quæ, quanta sit illa lux, videamus.

Figura Crucis omnium perfectissima, plenaq; cælesti lumine.

Fuit olim in scholis agitata hæc quæstio, quæ foret figura omniũ perfectissima? Censuerunt plerique omnes esse circularem; ita docuit Plato in Timæo, rationem reddidit, quod figura sphærica, omnes alias figuras suo sinu & ambitu claudere & continere possit: potest enim & quadra, & triangula, & alia cuiusuis generis circulo capi, circulus autem nullâ aliâ figurâ claudi & circumscribi potest.

Platoni consensit Cicero secundo de naturâ Deorum: vbi de cæli figurâ ita loquitur: *Quid pulchriùs eâ figurâ, quæ sola omnes alias figuras complexa continet, quæq; nihil asperitatis habere, nihil offensionis potest, nihil incisum angulis, nihil anfractibus, nihil eminens, nihil lacunosum.* Hactenus orator.

Pro

Pro eadem figurâ pugnat etiam Aristoteles, eamque vult esse omnium facilè principem; vtque velit, ducitur his argumentis: Primum, figura circularis omnium prima, adeoque perfectissima. Primam esse ex eo conuincit, quòd circularis vnâ lineâ contineatur: aliæ verò figuræ omnes, pluribus componantur, vnum autem & simplex, pluribus & composito priùs esse debet.

Altera ratio, quâ suum institutnm probat, ea est. Perfectũ naturâ est priùs imperfecto: circularis autem linea perfecta, recta omnis imperfecta. quod vt conficiat, hac vtitur ratiocinatione: Imperfectum est, cui semper aliquid addi potest: perfectum verò, cui nulla fieri potest accessio; rectæ lineæ semper aliquid adiungi potest, circulari verò nihil omninò potest accedere: ergo necessum est, vt rectam, imperfectam; circularem verò perfectam esse fateamur.

Et hæc prima ratio, cur Philosophi primo & nobilissimo corpori, id est cælo, figuram globosam attribuant; imò etiam & Angelis sphæram adscribant Theologi; vbi docent Angelos substantiam suam in orbem, & circulum extendere, & illum ambitum circularem, sphæram extensionis angelicæ appellare solent.

Imò & ipsi supremo Numini, primæ altissimæque menti, eam ascribit Trismegistus; roga-

rogatus enim, quid esset Deus? vbi seipsum torsit, vbi omnem ingenij sui vim & aciem explicuit, vt Dei sui terminum ac definitionem inueniret: tandem eam extulit: *Deus est circulus, cuius centrum est vbique, circumferentia nusquam.*

Et hæc pro figurâ circulari.

Stant alij pugnantque fortiter pro figurâ quadratâ, eamque volunt omnium absolutissimam, quod ea semper consistat suâ mole, nec vnquam decidat: & inde factũ autumo, vt figura quadrata antiquis fuerit symbolum firmitatis; & contrà, circularis, inconstantiæ. Ita ex eo sensu, maiores nostri sapientiam, quæ suâ mole firma stabilisque semper esse debuit, in quadrato hærentem posuerunt; & fortunam, quæ varia, inconstans, volubilis, nullo loco pedeque consistens audiebat, versatili globo insidentem effinxerunt.

Ex eadem persuasione factum, vt Aristoteles, hominem constantem, quadratum vocitarit, quod ad omne fortunæ iactum firmus, solidusque in sapientiâ consisteret, cùm alij leues voluantur, & rotentur vt globi.

Ita denique etiam Theologi in scholis docere, iactare in pulpitis, & cælo Empyreo figuram omninò quàdram addicere, quòd beatæ, stabilisque vitæ sedes esset, eique quàm optimè conueniret quadrata figura, quæ firmitatis erat symbolum, vt è contrà cælis & orbi-

orbibus inferioribus figuram circularem esse voluêre, quod ea motui, & reuolutioni rerum omnium sublunarium maximè seruire posse videretur.

Et hæc dicta velim ex Astrologiæ & Mathematicæ placitis: est tamen aliud, quod sequor, & amo ex Arabum scholis, & Lycæo sacratiore.

Censuerunt illi figuram omnium facilè principem esse figuram Crucis, eamque ita suspexerunt, vt ipsius cæli, siderumque dominam, vt omnium miraculorũ effectricem esse dicerent, qui sensus & opinio vnum etiam illud persuasit, vt Osiridi, siue Soli planetarum principi, Crucem attribuerent. Lubet ex vetere tabellâ huiusce rei vestigium petere.

Pictor aliquis doctâ manu, facilique penicillo in nudæ tabellæ areâ effinxerat imaginem & simulacrum Solis huius aspectabilis, erat illi ingens radiorum nitor, & velut amœnus quidam igneæ lucis candor, qui è multo radiorum illapsu, insitoque fulgore prominebat. Hos inter radios, ipsamque cognatæ lucis imaginem, media visebatur Crucis figura, in quam velut in centrum deduci, mittique solares radij, & ab eâ vicissim multo fœnore reduci, remitti, repercuti in omnem omninò circumferentiam, immensi corporis, vt merito dubitares,

tares, plúsne à Sole Crux ipsa luminis, quam ipse Sol à Cruce accepisset. Hæc erat tabellæ species, & imago, eaque cruci maximè consentiens; cui appendi poterat hæc epigraphe:

Psal. 18. *In Sole posuit tabernaculum suum.*

Vbi enim meliùs fingi pingique Crux possit, quam in ipsâ Solis imagine ac simulacro? est ipse Sol astrorum Princeps, fons luminis, orbis oculus, temporum arbiter, naturæ gratia, cæli gemma, soli vita, verbi diuinæ mentis ac sapientiæ speculum aliquod, ac simulacrum, cui proinde amica & cognata Crux esse debuit.

Sed abeamus ab illo Sole aspectabili; alium volumus, & amamus, & fortè alium voluerunt, & amarunt Arabes illi Sophi.

Si Verbum æternum, si Dei filium spectes, fuit ille, & Solis, & astrorum, & vniuersi princeps, fons fuit, & origo diuini luminis, cælestis orbis, imò veluti quidam Sanctissimæ Triadis oculus, & increata Patris æterni sapientia. Ea primò se quodammodò claudi, & contineri passa est figurâ quadrâ, id est, cæli Empyrei septis, & cancellis beatæ illius sedis; tum deinde descendit in inferiores orbes, in huius terræ globum, & eo paucis annis teneri & circumscribi voluit, nec eminere, nec illucescere; donec tandem erupit, eua-

euasitque, & figuram suscipiens Crucis, ab eaque susceptas ex illâ clariùs & vberiùs emicare cœpit. Vt enim Sol ille noster, qui mortalibus oculis visitur, qui terris surgit, & lucet; quandoque latet, & tegitur obiectu densæ, & opacæ nubis, quam vbi vicerit, tum verò gratiùs eminet, & cælo soloque altiùs irradiat. Ita factum in nouo Sole, æternâ Dei sapientiâ. Christi diuinitas in hoc mortali corpore, velut immersa multis annis latuerat, non emerserat è nube corporis, sed eâ etiam tum tegebatur, & humanos oculos animosque fugiebat. at vbi in Crucem ascendit, vbi à Cruce, à morte disrupta corporis nubes, tum verò longè quàm maximè illuxit, & ne vacua verbis meis sit fides, ipsum audiamus.

Imminebat Seruatori optimo, dies vltima, vitæ meta, acerbæ & funestæ mortis supplicium, vt ei viam faceret, ex Bethaniâ Hierosolymam venit, vbi audiit Solyma aduentare Christum, quem vt Prophetam, & Thaumaturgum habuit, totis portis effunditur, pars vna palmarum ramos ostentat: pars altera explicatâ veste viam sternit & mollit, pars inclamat lætum illud acroâma, *Osanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini.* *Matth.21.* neque tamen vel in hoc populi concursu, vel in his plausibus, ac festiuâ gratulatione se prodit, quæ latebat lux aurea, Sol æternus

diuinitatis; neque verò se prodet nisi in Cruce, & è Cruce, ideoque ad illam anhelat, patrem æternum compellat, & ait: *Venit hora vt clarificetur filius hominis, Pater clarifica filiũ tuum.*
Ioan.12. Nec sibi, nec filio defuit æternus Pater, venit enim vox de cælo dicens: *Clarificaui, & iterum clarificabo.* sed quâ viâ? quo tramite sese fundet ea claritas? non alio, quàm viâ Crucis. Audio enim, respondet *in illâ horâ.*

Mirum profectò illud, & insolens. Video in fatali illâ horâ ipsâ filij tui morte, omnia susque deque verti, cælos, terras, inferos commoueri, concuti, disrumpi, tegitur cælum atrâ nube, ipseque Sol, orbis oculus, ne humanæ perfidiæ testis esset, seipsum, suosque radios terris eripit, & adultâ nocte tegit atque obruit; & tamen in hac cæli terræque caligine, his in tenebris, tristique nocte ait: *Clarificaui, & iterum clarificabo.* ipsa marmora, ipsæ petræ, à naturà suâ quasi degeneres, roboris ac duritiæ suæ oblitæ, dissiliunt, & franguntur: & nihilominùs ais: *Clarificaui, & iterum clarificabo.* Ipsi inferi panduntur, lugent, ingemiscunt, emergunt in mortales auras, & inuisis spectris obuios quosque horrore attonitos tenent, & quatiunt, & ais: *Clarificaui, & iterum clarificabo.* Vna fatiscentis naturæ vox est, vnus cælo luctus, vnus & communis terræ mœror, vbi Deus in Cruce pendet, & cruentam à suppliciis expirat animam, & tamen

tamen in hoc naturæ, cæli terræque luctu, ac squallore ais: *Clarificaui, & iterum clarificabo?*

Ita factum omninò est; nunquàm ita se prodiit Christi diuinitas, sapientia, lumen, maiestas, nisi eo loci ac temporis, tum enim omnis creatura Deum hominem agnouit, & auctorem suum mutâ voce testata est, astra ipsa fugientia, cælum atrâ nube tectum, marmora dissilientia, patentes inferi, Iudæi pectora quatientes, omnis ordo, ætas omnis Deo in Cruce pendenti ingemuit, eiusque morti ac funeri singultus, & lacrymas infudit.

Si quæras vnde hi doloris æstus? & in iis elucens diuinitas? audies à Cruce: ea quippe & candelabrum fuit, & ignea columna, quæ altiùs emineret.

Crux lucerna in candelabro Ecclesiæ.

Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Erat Ecclesia Dei domus, lucerna eius erat Agnus; latuerat ille totis triginta tribus annis, eoque amplius sub modio, positus tandem, & erectus in candelabrum Crucis, vt luceret omnibus, qui in domo, in Ecclesiâ sunt. *Luc. 11.*

De hoc piè disserit Theophilus Patriarcha Antiochenus: *Candelabrum*, inquit, *Crux Christi est, quæ totum mundum fulgore sui luminis* *l. 1. comm. in Euang.*

 illu-

illustrauit. Quid candelabrum dico? dicere debui Crucem nobis esse, quòd Hebræis olim columna nubis & ignis.

Longa illa Israelis peregrinatio quatuor maximè miraculis illustris fuit; è quibus hoc primum quod per annos omnino quadraginta per auia & inuia, vastamque solitudinem circumduxerit innumeram multitudinem, quæ censebat hominum tricies centena millia, è quibus quadraginta totis annis, ne vnus affectâ valetudine, nè vnus aut morbo, aut morti cessit.

Alterum, quod vnà cum ætate, moleque hominis succresceret & ipsa vestis, seque ipsa maiori corpori adaptaret.

Tertium quod è cælo manna flueret, è silice & arido saxo fœcundi latices, fontesque manarent.

Quartum verò longè maximum fuit ea columna nubis & ignis, qui in medio æthere illuxit; hæc prodigia cõcessit Deus ad Moysis, Mariæ sororis, & Aaronis preces; Moyses dum innoxias cælo manus extendit & aperit, cælos etiam aperuit, & superos imbres, cælesteq; manna deduxit. Maria soror Moysis petram percussit, & in aquas & in fontes explicuit: Denique Aaron Sacerdos summus columnam extulit, & cælo terrisque conspicuam dedit; nec immeritò, ea à summo Sacerdote peti debuit, & impetrari, duo enim

à

à ſacerdote Deus exigit, lucem & ardorem; à doctrinâ lux emanat, ardor à charitate. Sed ne abeam longiùs, ad Crucem redeo.

Crux columna nubis, & ignis.

Quod à columnâ habuit Hebræus, hoc à Cruce haurit Chriſtianus.

In vaſtâ ſolitudine, deſertiſque Arabiæ locis columna viæ dux fuit, & eduxit è calenti, aridoque Ægypti ſolo, ac deinde in terram lacte & melle manantem induxit, hanc viæ ducem dum amat, ſtupetque Sapiens, exclamat: *Deduxit illos in viâ mirabili!* *Sap. 10.*

Quamdiu hoc mortali corpore vehitur animus, errat in Ægypti ſolo, exule terrâ, vaſtâ ſolitudine, vt ab illâ promiſſam ſibi terram, id eſt, cælum petat, pro duce Crucem habet: eſt illa regia via cæli: eam tenuêre Sancti omnes, de quibus & illud Sapientis: *Deduxit illos in viâ mirabili.* & hoc Eccleſiæ: *Sancti tui Domine mirabile conſecuti ſunt iter.* Iter arduum, difficile, ſpinis, & ſentibus horridum, reſperſum crucibus, & illud vnum eſt cæli iter, ac beatitatis, in quo columnam cum Cruce componimus.

Alterum deinde eſt illud, quod Hebræis columna interdiu eſſet inſtar denſæ, & opacæ nubis, quæ Solem æſtumque arceret; at verò noctu, denſiſque tenebris inſtar ignis & Solis emicabat. Et hoc ſanctæ Cruci conue-

nit quàm optimè, si nobis imminet æstus aliquis diuinæ iustitiæ, si tonant fulmina irati Numinis, Crucem nactus es instar oportunæ nubis, quæ Solem iratum arceat, & imminentes iræ, & indignationis radios, ignesque excipiat ac retundat. At si incubat nox atra, si tribulationum moles incumbit, ignis est, qui tenebras illas ac nubes dissipet, noctem pellat, diemque reddat sereniorem.

Erat & alterum ab eâ columnâ miraculum, quod vna eademque & diem & noctem faceret. Intererat illa Hebræos inter & Ægyptios, & quâ parte spectabat Hebræos, Solis instar radiabat: at quâ parte incumbebat Ægyptiis, nubes erat, & densæ noctis imago. & hoc sacratæ Cruci apprimè competit, fideles illa ab infidelibus diuidit, illis est alta dies, amœnúmque diuinæ lucis ac sapientiæ iubar; his autem adulta nox & stul-
1.Cor.1.18. titia: *Verbum Crucis*, inquiebat D. Paulus, *pereuntibus quidem stultitia est, iis autem qui salui*
v.23. *fiunt, id est nobis, Dei virtus est.* & infrà: *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum: gentibus autem stultitiam.* Sed vt iis stultitia foret, erat aliis Dei sapientia, de
c.2.v.7. quâ & illud eiusdem Apostoli: *Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinauit Deus ante sæcula in gloriam nostram.*

Hanc

Hanc Dei hominis ſapientiam in ſcholis, in pulpitis, declamarunt Apoſtoli, eaque & ſibi, & Eccleſiæ tumentes illos, & elati ſupercilij philoſophos ſubiecerunt. vt rectè dixerit D. Ambroſius: *Scientia piſcatorum, ſtultam fecit ſapientiam Philoſophorum.* quod vt probet, & euincat D. Auguſtinus, quæſtionem mouet in illud Exodi: *Virga Aaronis verſa eſt in colubrum.* Eo loci emittit Deus Moyſem & Aaronem, vt Pharaoni perſuaderent eam eſſe ſupremi Numinis voluntatem, vt liber abiret Hebræus; & quia non facilè flecti poterat obduratum cælo pectus, hæc Moyſi Deus: *Cùm dixerit vobis Pharao, oſtendite ſigna, dices ad Aaron, Tolle virgam tuam, & proiice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.* ita factum; ſigna petiit, & habuit, Aaron virgam abiecit, & verſa eſt in colubrum. *Cur*, inquies, *in colubrum? cur non potiùs in elephantem? leonem? tigridem? à quâ teneri, diſcerpi, laniari poterat aduerſum cælo, Superiſq; caput?* D. Auguſtinus pro eâ quâ in explicandis Scripturis eſt ſolertiâ, reſpondet: *Virgam illam Aaronis, typum fuiſſe Crucis, colubrum autem ſapientiæ ſymbolum.* Et Chriſti Crux, quæ virga fuit, & gentibus ſtultitia, verſa eſt in ſapientiam, & deuorauit virga Aaronis virgas maleficorum: ſapientia Crucis, omnem huius mundi ſapientiam abſumpſit, vt benè dixerit Origenes:

Serm. 15. de temp. c. 7.

Exod. 7.

hom.4. in Exod. nes: *Crux Christi, cuius prædicatio stultitia videbatur, conuersa est in sapientiam, & tantam sapientiam, vt omnium Aegyptiorum sapientiam deuorarit.*

Hanc Crucis sapientiam, & ipsi agnouêre Chaldæi, & ab illis Indi, qui Meliaporæ degunt, vulgoq; dicuntur Christiani S.Thomæ, apud quos vna vox Chaldæa *maschal*, & crucem, & sapientiam significat: adeò hæc illi cognata.

Venio ad vltimum, in quo columna Hebræorum cum Cruce consentit. Erat ea columna velut ignea quædam Dei sedes, sapientiæ thronus, tribunal Iudicis, Doctoris pulpitum, è quo Israeli reddebat oracula, & si quæ mota lis, si quæ difficilis quæstio occurrisset, ex eâ columnâ faciebat satis. Ex quo fortè apud Hebræos in morem, in scholas abiit illud, vt Doctores, imò & Iudices, è columnâ dicerent. ita Salomon, siue vt doceret, siue vt ius diceret, *ad columnam stetit*: & Sapientia dicitur ædificasse *sibi domum*, id est Academiam in monte Syon; *excidisse columnas septem*, id est cathedras, è quibus Doctores, & periti legis, prophetiæ & Scripturæ sacræ arcana euoluerent. ex quo Instituto fluxit, vt apud Hebræos eadem vocula, *ghomet* & columnam & cathedram significaret.

Origenes,

Prou.9.

In orbem hunc venit doctor omninò nouus, in mortales auras elapsus est Iudex incorru-

corruptus, ipsa Dei Sapientia in carne visa, vt ius homini diceret, vt doceret, vt explicaret arcana mysteria diuini fori, ideoque ad columnam stetit, ex eâque docuit, Christianum esse, & agere, & pati fortia. Tum deinde vt eò longiùs audiri posset, quò staret altiùs, in Crucem ascendit, ex eâque velut Doctoris ac Iudicis sede, throno, pulpito, ad subiectum populum, hæc tacitus, & in cordis aurem dixit; qui discipulus meus esse volet, ne sedeat ille in figurâ quadrâ, est ea quietis & otij symbolum, otium non amo, nisi laboriosum.

Neque etiam insistat figuræ globosæ; est ea volubilis, & signum inconstantiæ: ne sphæræ versatili, ne mundo globoso, committat aleam salutis suæ: ne breuioris vitæ circulo, concedat circulum longissimæ æternitatis: sed potiùs euadat in formam Crucis, neque ex eâ deturbari se patiatur, priusquàm ex me audierit illa verba, & fortunatas voces: *Consummatum est.*

§. 8.

Octauus fructus Crucis.

Dei timor, & paßionum frænum.

VBi misellus homo per peccatum à Deo suo longiùs discessit, etiam discessit à seipso: neque tantùm infusam sibi à Superis

gratiam exuit, ſed etiam, quod mireris, ſe-
ipſum exuiſſe videtur, vt de illo canat Pro-
Pſal.48. v.13. pheta: *Comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Ecce quò labimur, quò deuoluimur ab vno ſcelere, quæ generi noſtro labes, & macula adhæreat etiam poſteros in annos, vt qui priùs audiit, & fuit homo, iam audiat, ſitque abiectum, & infelix iumentum, quod etiam niſi regatur, in alias incidet, & deuoluetur miſerias ac calamitates.

Id ne fieret, benè prouidit diuina miſeratio: iumento, ne aberret, ne vagetur, néve etiam torpeat, & pedem importunè ſiſtat, opus eſt calcaribus, opus eſt fræno; hoc iniecit Deus, & illa admouit. Pro fræno erit bonus, & ſalutaris Dei timor, cui calcaria adiiciet diuinus amor, & excitabit, ſi fortè ſopori, & deſidiæ, homo, rationale iumentum, conniuêre videretur. Hic porrò timor, amorque à Cruce initium duxit. pro timore produco pauca Chriſti patientis.

Piæ mulieres comite, & duce bono genio, Chriſto ad montem Caluarium properanti obuiàm venerant, eique à ſudore madido, à ſanguine cruento, & lachrymas, & gemitus dabant; hoc vno beatæ, ſi Deo patienti compaterentur, eiuſque ſanguini, ac vulneribus lacrymarum ſuarum fluenta miſcerent, & infunderent. Quas vt vidit Seruator optimus, ad

ad illas oculos, animum, orationemque conuertit in hunc modum: *Filiæ Hierusalem nolite flere super me; sed super vos ipsas flete, & super filios vestros. Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Quasi dicat, Si ego viride lignum, plenum succo bonorum operum, & gratiæ fluentis exundans, eas tamen cælo vindice pœnarum flammas concipio; in arido, exsucco, & cælesti rore penitùs vacuo, quid fiet? quæ non admittet incendia? quos flammarum globos & vortices? hæc vna cogitatio facit, vt æquâ lance, iusta Dei iudicia perpendamus, & altè admittamus eum timorem, qui iumento, id est homini à passionibus effræni, & nimiùm quantùm insolescenti, sit pro fræno, ne extra rationis septa, virtutisque limites euagetur: itaque à Cruce, à ligno viridi, verum illud Zachariæ Vatis: *In illâ die erit quod supra frænum equi est, sanctum Domino.* De quo Prophetæ vaticinio, nonnulla inter auctores lis est & controuersia. *Luc.23.* *c.14.v.20.*

D. Ambrosius primùm illud referri credit ad D. Helenæ facinus, quæ pro suâ in Crucem pietate, clauum illum, quo Seruator noster ligno fixus appendit; admouendum putauit fræno equi Cæsarei, Imperatoris Constantini. Tum deinde quæstionem mouet; cur Helena Imperatrix longè sanctissima, à religione, à prudentiâ nemini secunda, clauum equi fræno insigendum curarit?

Erit,

Erit qui volet, ideò infixum esse clauum, vt Constantino inter aduersas acies, hostiumque cuneos, ferrum inter, & arma, pro scuto, pro galeâ, pro thorace foret, & procul à Cæsaris equo, à pectore, à capite infestas hostium sagittas, & tela remoueret. Ea D. Helenæ potuit esse ratio, ea mens & cogitatio, sed alia videtur fuisse, interprete D. Ambrosio.

Videbat illa in altissimâ filij sui fortunâ, primo dignitatis & humanæ potentiæ gradu, facile, & pronum esse, vt in libidines, in vitia inclinaret animus, eo maximè quod ipsa potentia, & imperij dominatus, longè plurimas inuehat peccandi illecebras, ipsamque malè agendi licentiam afferre videatur. Igitur vt insolentes refrænaret animos, & nimiam peccandi libertatem reprimeret, frænum equo Imperatoris adhibuit, sed *frænum sanctum Domino*. Sed Christi clauum, quo virtuti, quo cæli, Deique legibus affigi videretur, in auremque dicere illud:
Psal. 31. 9. *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus, sed in chamo & fræno maxillas vestras constringite.*

Hæc D. Helenæ cogitatio, tacitusque sensus esse potuit, & verò etiam fuit ex mente D. Ambrosij, cuius verba adiicere visum est: *Quæsiuit Helena clauos, quibus crucifixus est Dominus, & inuenit; de vno clauo frænos fieri præcepit, de altero*

altero diadema intexuit: vnum ad decorem, alterum ad deuotionem vertit, misit filio suo Constantino diadema gemmis insignitum, quas pretiosior ferro innexas Crucis Redemptoris diuinæ gemma connecteret: misit & frænum; vtroque vsus est Constantinus, & fidem transmisit ad posteros Reges. Principium itaque credentium Imperatorum sanctum est, quod super frænum ex illo fides, vt persecutio cessaret, deuotio succederet.

Sed quæro quare sanctum super frænum? nisi vt Imperatorum insolentiam refrænaret, comprimeret licentiam tyrannorum, qui quasi equi in libidines adhinnirent, quod liceret illis adulteria impunè committere.

Quæ Neronum, quæ Caligularum, ceterorumq́; probra comperimus, quibus non fuit sanctum super frænum. quid ergo aliud egit Helenæ operatio, vt fræna dirigeret, nisi vt omnibus Imperatoribus sancto dicere spiritu videretur; nolite fieri sicut equus, & mulus: sed in fræno, & chamo maxillas eorum constringeret, qui se non agnoscerent Reges, vt regerent sibi subditos, prona enim potestas in vitium ferebatur, & more pecudum vagâ sese libidine polluebat, ignorabat Deum: restrinxit eos Crux Domini, & reuocauit à lapsu impietatis. exuerunt se chamo perfidiæ, susceperunt fræna deuotionis & fidei.

Hactenùs D. Ambrosius ore melleo, & eloquentiâ dignâ cedro, quam vtinam audiat ætas omnis, & posteri consequentes.

Occurrit & alia huiusce facti ratio, eaq́ue toti

toti generi nostro communis, & peccatori singularis. Vulgò iactari solet illud: clauus clauo pellitur. quod non tantùm in artefactis, sed & in homine, eiusque spiritu locum habet, ei quippe infiguntur alij atque alij claui, de quibus etiã disertè Ambrosius: *Clauus,* inquit, *est libido, clauus tristitia, clauus iracundia, claui sunt omnes passiones; quæ velut veru quoddam animam nostram penetrant, & infigunt corpori, visceribusq; eius annectunt.*

l. de bono mortis c. 5.

Contra hanc clauorum aciem & vulnera, quærendus est clauus, isque melior, vt clauus clauo pellatur. Quis ille sit, è vate regio si quæras? est timor Domini, quem sibi altè infigi postulat his verbis: *Confige* clauis à *timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui. Carnes animæ,* inquit Ambrosius, *sunt carnales cogitationes, configat has carnes timor Domini, & iudiciorum eius, & seruituti redigat, quòd si carnes istæ reiiciant clauos diuini timoris, admittant saltem clauos Dominicæ Crucis. Est quidam clauus spiritualis,* inquit Ambrosius, *qui patibulo Crucis Dominicæ affigat has carnes, iis confixus est clauis Apostolus Thomas, vt diceret, Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, non credam; misit porrò, & credidit. ecce vt clauus clauo pellitur, & fidei cedit infidelitas.*

Psal. 118. v. 120.

Ambros. in Psal. 118. serm. 15.

Claui in Apostolo *erant bonæ cupiditates, claui erant, etsi non perfectæ fidei: tamen fidei incrementa quærentis, his configitur clauis qui Christo commoritur,*

tur, vt cum Christo resurgat; his configitur clauis qui mortificationem Domini Iesu in corpore suo portat; his clauis configitur, qui meretur audire dicentem Iesum, pone me vt signaculum in cor tuum, vt sigillum in brachium tuum, quia valida est vt mors charitas, durus sicut inferi zelus. Infige ergò pectori tuo, & cordi tuo, hoc signaculum Crucifixi infige, & brachio tuo, vt opera tua peccato mortua sint, nihil in his criminis reuiuiscat, nihil erroris resurgat, neque te offendat duritia clauorum; quia est duritia charitatis, nec validus clauorum rigor, quia valida etiam est charitas, sicut mors.

Hæc D. Ambrosius, à quo elâbor, ad clauos amoris, tela charitatis, quæ à Cruce, ceu tenso arcu vibrantur.

§. 9.

Fructus nonus.

Dei Amor, & impensa Charitas.

ERit fortasse, qui nolit fræno regi, timore trahi; amore volet suauiùs & molliùs duci. Et verò magnæ ac potentes amoris illecebræ; & illas à Cruce hauries ac deriuabis.

Teste Plinio in suburbiis Tusculanis assurgebat collis, leni & fallente cliuo, in cuius vertice visebatur nemus opacum, côcinnum, amœ- *l.16.c.44.*

amœnum; dicatum olim Dianæ: Paſſienus Criſpus ſecundùm Romanus Conſul,oratorque percelebris; mirum quantùm oblectabatur eo nemore: in quo vt probaret, amaretque omnia; mirè tamen deperibat præ ceteris vnam aliquam arborem: quo amoris impetu factum ſæpiùs, vt pronus rueret in illius amplexus & oſcula: nec ab eâ auelli ſe, niſi ægrè pateretur. Hinc ſub eâ cubare ſæpiùs,& altiùs ſub viridi tecto indormiſcere, ac ſopiri. Imò quod fortè rideas, eam non aquâ,non limpido fonte,ſed vino Cretico,& generoſo irrigare.

Fatebor equidem illud ſuperſtitionis, inſanæ libidinis, & ſi voles, amentiæ fuiſſe: ſi tamen ex illo liceat aliquid mutuari ſacros in vſus,dicam,& ex vero dicam,quos in ſuo nemore, ſuâ ille arbore finxit amoris fucos, atque vmbras; eas & ipſi Chriſto Seruatori quàm optimo, & orbi vniuerſo à Crucis arbore fuiſſe præparatas. De illâ,iure meritiſſimo canit Eccleſia:

Crux fidelis inter omnes
Arbor vna nobilis,
Nulla ſylua talem profert
Fronde, flore, germine.

Eam è cæli vertice conſpexerat increata Patris æterni Sapientia,& ita quidem amârat, vt in eâ figi vellet, ac ſanguinem fundere,eoque illam irrigare, ceu nouo, ceu diuiniore quodam

quodam muſto; imò & habere pro lectulo, in quo etiam moriens quieſceret; captus fuit ſcilicet illius amore, & mirâ quadam ſuauitate ebrius, quod acutè expreſſit pictor nobilis. Is doctâ manu, facilique penicillo in nudâ tabellæ areâ Crucem erexit, longo & præcelſo ſublimem ſtipite, & in eius ſinu medio, diuinum amorem effinxit adoleſcentuli ſpecie; ſed quod mireris, benè potũ, ebrium, & quaſi oblitum, atque impotem ſui.

Fuit iſtud amoris emblema, & hæc in eo myſteria. Chriſtus amans humani generis, imò & illius amore quodammodò ebrius fuit.

Ne tamen piis auribus durior accidat ea vox, auctorem habet, ac defenſorem Ambroſium ac Rupertum: credit ille Noëmum à vino potum, ac nudum, Chriſti crucifixi figuram typumque fuiſſe; ita enim habet: *In figurâ illâ dormientis, & nudati patris, qui ſtultitiam riſit, maledictus eſt, qui venerati ſunt, benedictionis gratiam adepti ſunt; ſic qui mortem vnigeniti filij Dei Patris, & creatoris omnium ad offendiculum, aut opprobrium noſtræ fidei, obiiciendam eſſe crediderunt, peccatorum ſuorum nexibus ad perpetuæ maledictionis ærumnam tenentur aſtricti. Qui verò eam pro totius generis humani abſolutione ſuſcipiunt, virtutis æternæ præſidio fulciuntur.* *In Pſ.39.*

Cum Ambroſio conſpirat Rupertus: *Noë,* inquit, *de vineâ quam plantauit inebriatus, & in*

tabernaculo ſuo nudatus, ipſe eſt Chriſtus à populo, cui legem dedit, morte affectus, & in eadem gente ſuâ deſpectui habitus.

Ecce vt Noëmo ſimilis Seruator, vt antiquis noua, poſtrema primis bellè reſpondet. Euaſit ille, & aquarum eluuiem ſpectauit ab arcâ, à ligno audax procellarum domitor; ſed qui aquæ elemento ſuperior fuit, vino ceſſit inferior, atque ab illo ſopitus, etiam indecorè iacuit: cui fortè venia danda, nec enim acres vini ſpiritus, & affundendam cerebro nubem præuidiſſe, aut præſenſiſſe potuit, aquâ ſolùm antea malè potus. Illo certè meliùs, & generi noſtro vtiliùs Saluator noſter: aſcendit hic in Crucem, ceu nouo opere fabricatam arcam, & aquis, id eſt peccatis omnibus ſuperior euaſit: manſit tamen à vino charitatis ebrius, & in tabernaculo Crucis planè nudus. Nudum irriſit Iudæus, & in ſe traxit fulmen diuinæ maledictionis; è contra ſuſpexit, amauitque fidelis, & paternam in ſe benedictionem deriuauit. Imò & pro deliciis habuit, ſæpiùs illi tabernaculo ſiſti, ac propè nudatum intueri eum, qui flores, qui terras, qui animantia, qui hominem, qui orbem vniuerſum amœnâ veſte tegit. Eum, inquam, ita contemplari volupe eſt amanti, inprimiſque ſponſæ, cuius hæc vota, hæ ad
Cant. 1. 6. ſponſum mixtæ ſuſpiriis voces: *Indica mihi, ô* ſponſe, *quem* vnum *diligit anima mea, vbi paſcas,*

vbi

vbi cubes in meridie? meridie dico amoris atque charitatis; quam vt replicet, propaletque Ioannes Christi scriba, amor, ac deliciæ: *Sic*, inquit, *Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.* Ea particula *sic* est explanantis, atque obstupescentis, emanat autem è duobus amabilis ille stupor; primum ex eo, quod mundum amarit æternus Pater; alterum quod sic amarit. *Ioan. 3. 16.*

Deum ter opt. ter max. aliquid extra se amare miraculo videri debet, cùm enim in seipso habeat omne bonum, adeoque omne amabile à se quodammodò abire, à se amando discedere, nouum est prorsus atque mirabile! At à seipso abit, à seipso excedit Deus, & transit veluti in mundum, quem amat: hoc enim proprium est amantis. & hinc prima stuporis ratio.

Accedit, & quidem potentior altera; quòd hominem, quòd mundum amarit Deus, in quo nulla boni species, nulla amoris præcessit ratio. Certè diuinum inter & humanum amorem istud interest; quod hic in aliis præinueniat, quod amet; ille autem nihil in nobis reperiat, quod amet, sed illud ipsum amando faciat. Et hoc etiam nullo suo commodo, vtilitate penitùs nullâ, nec enim vllo ipse eget, cùm sibi sit ipse satis. Sanè à creatis, si adsint, ei accedit nihil, si absint, etiam decedit omninò nihil; quia creata omnia

perfectiùs in Deo ſunt, quàm in ſeipſis: ſicut argentum perfectiùs eſt in auro, quàm in ſeipſo, vt aduertit Dionyſius; ideoque ſeipſum tantùm amare potuit, ac etiam debuiſſe videtur Deus; non autem in creata nimiâ quâdam amoris indulgentiâ inclinari.

Sed & aliunde accreſcit admiratio, non enim ſolum non inuenit in nobis bonum quod amet, ſed prôh dolor! offendit potiùs malum quod oderit, ac deteſtetur; & hic eſt exceſſus diuini amoris, in quo vno deficit Pauli calamus, animuſque, hic dum non capit, ille dum non ſatis exprimit: *Commendat,*
Rom. 5. 8. inquit, *charitatem ſuam Deus in nobis, quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.*

Si pro iuſtis mortem oppetiiſſet Saluator, ſi pro candidis mentibus, & amœnâ virtutum omnium veſte probè tectis, ipſe victima cecidiſſet, ne cælo illæ tandem exciderent; certè ea charitatis conniuentia etiam ipſo primæ veritatis oraculo in ſummis haberi potuiſſet: maiorem enim charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuám ponat quis pro amicis ſuis. Si pro amicis maior eſt nulla, quæ erit pro inimicis; quales peccatores, qui Superis odio ſunt, nauſeæ atque horrori? Ea ſcilicet erit quæ maiore maior eſt, adeoque ſumma ac diuina, quæ in alium, quàm in Deum ipſum cadere non poteſt. Et hinc agno-

agnoſce, ac ſuſpice primum in Deo amoris tui miraculum, quo tamen maius & alterum: ſi enim prodigij loco eſt, hominem vel tantùm amaſſe, quanti erit ſic amaſſe? hoc modo, hac ratione, hac viâ, quam aperit D. Ioannes: *Sic*, inquit, *Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret?* *Filium*, ait, non hominem vnum aliquem, non Angelum, cælique principem, non mundum alterum, non hunc ipſum orbem ſpectabilem, & latentes in eo gazas, ſed *filium*, eumque *ſuum*. Nos abiecti mortales, ſi quid Deo damus, non noſtra damus, ſed aliena, id eſt Dei, à quo ea accepimus, & cuius etiamnum ea ſunt, cùm reddimus: at æternus Pater filium obtulit, eiuſdem etiam indiuiduæ conſortem naturæ, adeoque ſummè *ſuum*: & quidem *vnigenitum*. Si plures illi fuiſſent filij, vnum orbi noſtro ceſſiſſe, alios ſibi ſeruaſſe videri potuiſſet; at vnus fuit, nec alter ab illo eſſe potuit: & hunc *vnigenitum dedit*, non vendidit accepto ab homine pretio, non commutauit, non mutuò obtulit; ſed donauit. At cui inquies? mundo, id eſt, homini, hoc enimuerò nouum, inauditum, inſolēs, portentoſum. quid enim? filius pro ſeruo, innocens pro nocente, iudex pro reo, Deus pro homine, creator pro creaturâ donetur? & quidem ita donetur, vt tollatur in Crucem, affigatur, pendeatque de ligno, in eoque ſanguinem, & vitam per ex- *Ioan. 3. 16.*

tremos cruciatus effundat; nónne hoc eſt eiuſmodi, cui ſimile nec videri, nec audiri, nec concipi vmquam poterit?

Si filium dediſſet æternus Pater, vt huic orbi Rex imperaret, vt in eo veluti Deus coleretur, in eo quieſceret, ac deliciaretur, ſicuti totâ æternitate in ſinu Patris; & illud ipſum ingentis beneficij loco haberi debuiſſet: at dare, imò quaſi prodigere, atque abiicere ad vincula, ad manicas, ad ſputa, ad ſupplicia, flagella, cruces, & infandam mortem; hoc enimuerò miraculum eſt ac prodigium, quod omnes amoris limites, ac cancellos tranſcendit; & eò quidem magis, ſi etiam illud in mentem veniat, quo fine dederit: *Vt omnis*, inquit, *qui credit in eum, non pereat.*

Expectari potuit, imò & debuit, vt ſi homini pateretur Deus, & Deo pateretur homo; ſi ad alapas, ad flagella, ad probra, ad cruciatos, ad mille mortes raperetur Dei filius; & eo quoque raperetur homo, penderetque vni, eidemq́ue affixus ligno: & tot nominibus obligatam animā Seruatori ſuo, etiam per extrema ſupplicia redderet. Verùm nec illud exegit æternus Pater; ſed quod obuium, facile, delicioſum fuit, hoc ſcilicet, *vt credat*, & credendo *non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Quam vt adipiſcatur homo, patitur Dei filius, ſanguinem toto corpore exſudat; manicas & vincula induit, alapas excipit, &

& probroſas voces; ſub flagellis gemit, ſub immani crucis pondere fatiſcit, manus & pedes trabalibus clauis, pectus lanceæ, animam morti committit, ac totum ſe deuouet, tamquam victimam nil miſerantis tyranni. Et hoc non dices eſſe prodigium amoris? Dices profectò, & eò quidem maximè; ſi & illud attentè mediteris, in Crucem non euaſiſſe Dei filium, niſi vt ex eâ velut arcu tenſo, euibraret ſagittas amoris, & eò quidē longiùs, quò pendebat altiùs: *Cornua in manibus eius,* inquit Propheta; cornua, inquam, è quibus excutiantur, atque euolent ſagittæ diuini amoris, impenſæque charitatis; de quibus & alius Vates: *Sagittæ tuæ acutæ, populi ſub te cadent.* Et Iſaias: *Poſuit me ſicut ſagittam electam.* Verè ſagitta electa, quæ certo ictu ferit, ac ſcopum petit. *Abacuc c.3.* *Pſal.44.* *c.49.v.2.*

Iactauit olim antiquitas iaculandi peritiam in Alcone Cretenſi, cuius filium cùm rapuiſſet Draco, ipſe arcum tetendit, ſagittam direxit, & draconem illæſo filio confixit. nimirum vt acutè Manilius, *Valerius.*

Ars erat eſſe patrem.

Iactauit & antiquitas eamdem in Domitiano peritiam, cui cùm fortè puer àuſu temerario pro ſcopo obieciſſet expanſam dextræ manus palmam, ſagittas tantâ arte direxit, vt omnes per interualla digitorum innoxiæ euaderent. *Suetonius.*

Alia iaculandi peritia, ars alia in Christo fuit, de quo verius illud: *Ars erat esse patrem.* Pater erat, & nimium quàm bonus pater, nos filij, quos à patre profugos raptabat infernus draco; arcum tetendit, Crucem extulit, neruos & brachia diduxit, certoque ictu draconem transfixit: *Ars fuit esse patrem.*

Nos infelices animę eò quādoque surgimus audaciæ, eò temeritatis, atque amentię, vt diuinæ Iustitiæ pro scopo simus, & palmam, & corpus, & cor, & mentem ipsam potissimam nostri partē obiicimus cruentis sagittis irati Numinis, à quibus illicò conficeremur, nisi noster ille sagittarius, ita dirigeret, & flecteret sagittas, vt quasi per interualla digitorum elaberentur. Labuntur autem per interualla digitorum, cùm ea, quæ nos ambiunt, ac circumstant, feriunt, vt doceant imminentis periculi, vt moneant maturè fugere à facie, conspectuque offensi Iudicis. *Dedisti,* canebat olim Dauid, *metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus.* Hieronymus vertit, *signum ac vexillum,* vtique Crucis, quæ pro signo fuit & vexillo amoris ac commiserationis; ad quod confugerent timidi mortales à facie arcus, à sagittis concitatæ cælestis iræ.

Psal. 59.

Et hæc omnia mirùm quantùm commendant æterni Patris, ac Filij in omne genus nostrum charitatem, quæ suo iure à nobis exigit, atque extorquet amorem omnem no-

strum,

ſtrum, & ſuâ quaſi de ſede cor euocat, vt iungatur cordi ſuauiſſimi Ieſu, vinculo, nexuq; indiuiduæ charitatis. Quis enim eum intimo animi ſenſu, affectuque non amet, à quo ſe ſenſerit ita amari? *Ipſe*, inquit D. Bernardus, *fecit vel potiùs factus eſt, vt amaretur, ſe dedit in meritum, ſe ſeruat in præmium, ſe apponit in refectionem animarum ſanctarum, ſe in redemptione diſtrahit captiuarum.* *Tract. de dilig. Deo.*

Ecce præcipua amoris capita. primùm enim ſe dedit in meritum, atque vt ille ipſe melleus Doctor: *Meam ad hoc induit formam, vt ſuſcipiat cauſam.* Non in ſuâ ſtetit formâ, quod potuit, non ſua largitus eſt, quod erat munificentiæ; ſed ſeipſe dedit, quod videri potuit prodigalitatis: eò maximè, quòd ſe diſtraxerit in redemptionem animarum captiuarum. *Serm. 28. in Cant.*

Ab illo paterni amoris exemplo Paulinus Epiſcopus benè doctus, ſeipſe pro redimendo viduæ parentis filio, captiuum fecit, & hoc amauit, ſuſpexitque tota poſteritas; & in æuum omne commendabit. At quid amabò iſtud? homo hominis pretium eſt, at hominis Deus ipſe, quod ingens amoris incitamentum. Si enim etiam inter mortales amor amoris eſt cauſa (adeò vt liberè pronuntiarit Bernardus: *Ego amans amari me dubitare non poßim, non plùs quàm amare*) quid erit Deum inter & hominem, vbi hic ab illo amari ſe ſenſerit, & ita quidem amari? Erit certè ea Seruatoris *Serm. 84. in Cant.*

optimi in abiectos mortales indulgentia cæleste quoddam amatorium, quo ita inardescent illi, vt nihil aliud expirent, nisi æstus atque incendia amoris.

Ea quondam accenso pectore emisit Bernardus, cuius hæ ad sororem voces plenæ pietatis: *Charissima soror, roga ancillas Christi, quæ tecum sunt, & dic eis: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore Iesu Christi sponsi mei langueo.*

De modo viuendi ad soror. serm. 12.

Hæc vbi orans, atque multùm obsecrans edixit, vt aperiret ignes & flammas amoris; tum huius fructus longè suauissimos, facili calamo, piâque mente fundit: *Hic amor*, inquit, *dulcis, hic languor suauis, hæc infirmitas sancta, hæc dilectio casta, hæc coniunctio intemerata, hæc complexio illibata.* à quâ ne abiret quisquis in eam venisset aliquando; exponit ille ipse melleus Doctor, qui ab illo amore prouentus expectari debeant: *Mihi*, inquit, *in hac vitâ solus sufficit amor Christi, amor Christi dulcis est, delectabilis, & iucundus. Sanitatem ægris, lumen cæcis, mœstis lætitiam, peccatoribus veniam, mortuis vitam, terrigenis cælum, consortibus iumentorum consortia angelorum largitur, & tribuit.* hos fructus præsensit, atque amauit Bernardus: sentient & alij, si tamen his, vt illi, Christus sit fasciculus myrrhæ, qui inter vbera commoretur. *Locus cordis est inter vbera; ergo dilectus meus inter vbera mea commorabitur, id est memoria, dilectio & amor Iesu Christi sponsi mei semper erit*

Ibidem.

Serm. 8. in cœn. Dom.

De modo viu. ad soror.

erit in corde meo. Hæc fuit in Bernardi Logicâ conclusio, & hanc omnibus vbique temporum ac locorum esse velim.

§. 10.

Decimus fructus.

Patientia & robur in aduersis.

DE primitiuâ Ecclesiâ cecinit olim Deus per Isaiam: *Ecce ego creo cælos nouos, & terram nouam, non erit ibi ampliùs infans dierum.* c.65.v.19. 20.
Infans, inquam, à tenellulâ ætate abiectus, timidus, fugax, sed, à virtute, à robore, ab inuictâ animi constantiâ adultus, quisque & senex erit, totque in virtute recensebit annos, quot in Christianismo exegerit, imò verò, quot dies & horas annumerarit.

Hanc animi ætatem, virtutisque indomitum robur, testatur illud, quod in aureo illo nascentis Ecclesiæ sæculo, Christiani statim à Baptismo ad martyrium, ab innoxiis & limpidis vndis, ad purpureos cruentosque torrentes, à primo melioris vitæ limine, ab ipsis fidei cunis, ad extremos breuioris æui carceres, ad mortem & tumulum, Christi causâ prouolarent. Hoc nimirum fuit creasse cælos nouos, terram-

ramque humani cordis omninò nouam, quæ quia etiam tum rubebat, imò calebat effuso Christi sanguine, ea dabat virtutum germina, ea fortitudinis exempla, quæ sibi pro æternâ salute, pro religione, pro Deo, cruces statim effingerent. Quòd si fortè deerat tyrannus aliquis, qui graui Crucis mole humeros oneraret, eam ipsi Christiani in fronte, quæ ingenuæ mentis est ianua, imprimere, & candenti ferro inurere soliti. adeò Crux in oculis erat, & amoribus; adeò omnes inuaserat ingens aliquod patiendi desiderium, quod (vt insinuaui) accendebat, quæ à Christi cruore adhuc tepebat, humus, & terra noua; nec enim è vetere Adam, è terrâ, inquam, rufâ & antiquâ id expectari potuit. Noua omninò esse debuit: eam porrò nouitatem hausit à Christi passione, à quâ omne robur, vis omnis ac fortitudo, vt enim scitè Bernardus: *Vbinam vera prudentia, nisi in Christi doctrinâ? vnde vera iustitia, nisi de Dei misericordiâ? vbi vera temperantia nisi in Christi vitâ? vbi vera fortitudo nisi in Christi passione? incassum proinde quis laborat in acquisitione virtutū, si aliunde eas sperandas putet, quàm à Domino virtutum, cuius doctrina seminarium prudentiæ, cuius misericordia opus iustitiæ, cuius vita speculum temperantiæ, cuius mors insigne est fortitudinis.*

Serm. 2. in Cant.

Ab illâ, terra mentis nostræ, quæ vetus erat, adeoque mollicula, vt non ferro tantùm,

sed

ſed & digito cederet, ita in petræ modum obduruit, vt nec ferro, nec malleo concederet vnquam.

Agitari ſolet, à nonnullis interpretibus ea quæſtio: cur primæ tabulæ legis, quas è monte ferebat Moyſes, primo impetu, niſuq; confractæ? cur non etiam ſecundæ? nam etiam ab his peccauit populus, & tabularum ſtragi cauſam dedit.

Huic quæſtioni faciunt ſatis, dum aiunt, ſecundas ſeruatas in arcâ, & à ligno arcæ robur accepiſſe, quod nulli incurſui, nulli ruinæ pateret: hæc mens fuit, hæc interpretatio B. Petri Damiani: *Poſteà,* inquit, *dantur tabulæ, ſed non franguntur, quia noui teſtamenti gratia, quæ per Crucis eſt ſolidata myſterium, nullum nouit habere defectum.* *de Inuent. S. Crucis.*

Quod in tabulis, hoc & in humanis mentibus, iis velut tabulæ lapideæ legem ſuam impreſſit, atque incidit Dei manus. Sed, ô malum! primæ tabulæ rimam patiuntur, & ſtragem, quia non ſunt ab arcâ, ab arcæ ligno, à Cruce tectæ firmæque: at ſecundis tabulis, animis dico, quibus ſuum à Cruce robur acceſſerit, quos ceperit, imò & ſepſerit ea Chriſti patientis arca, nulla imminet ruina, caſus omninò nullus, ſi fractus illabatur orbis, impauidos ferient ruinæ: poterit equidem, poterit hæc mortalis corporis noſtri compages tundi, contundi, lacerari, ſecari, in

partes

partes agi; at animus eo ſuperior in petrâ ſolidatus, in arcâ Crucis probè clauſus tundi non poterit, nedum frangi; ideoque potiori iure iactabit illud Anaxarchi ad tyrannum: *Tunde, tunde Anaxarchi vaſculum, at Anaxarchi conſtantiam non teres.*

Eam in rem rurſum euoco, & in ſcenam educo melleum oratorem Bernardum teſtem luculentum huiuſce fortitudinis, ita de Mar-
Serm.61. in Cant. tyrum conſtantiâ elatè eloquitur: *Stat martyr tripudians ac triumphans toto licet lacero corpore, & rimante viſcera ferro, non modò fortiter, ſed & alacriter ſacrum è carne ſuâ circumſpicit ebullire ſanguinem; vbi tunc anima martyris? nempe in tuto, nempe in petrâ, nempe in viſceribus Ieſu, vulneribus nimirum patentibus ad nutriendum, ſi in ſuis eſſet viſceribus, ſcrutans ea ferrum profectò ſentiret, nunc autem in petrâ habitans, quid mirum ſi in modum petræ obduruerit? neque mirum ſi exul è corpore dolores non ſentiat corporis, neque hoc facit ſtupor, ſed amor, ſubmittitur enim ſenſus, non amittitur. Submittitur*, inquit, *ſenſus*, vt ea quæ alioquin dura, inſipida, amara eſſent, mollia, ſapida & dulcia reddantur.

Hebræi quondam in ſuâ illâ peregrina-
Exod.15. tione, *Venerunt in Marâ, nec poterant bibere aquas de Marâ, eò quòd eſſent amaræ.* quid, amabò, remedij? populus in querelas facilis, imò præceps, *murmurauit contra Moyſem, dicens: Quid bibemus?* querulas illas voces excepit, & auxit ingens

ingens clamor, imò comploratio, eiulatus, ab illis fortaſsè feroces minæ, tonantia verba; quæ compreſſit, ſedauitque Moyſis clamor, & ad Dominum oratio: *Clamauit* enim *ad Dominum*, non tam voce, quàm animi contentione, *& oſtendit ei lignum, quod cùm miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt*. v. 25.

De hoc ligno ſua inter auctores lis & contentio. An vis illa dulces aquas reddendi, à naturâ ei inſita, an addita miraculo? Sunt qui primum velint; ſunt qui ſecundũ ament; quos inter Rabbi Salomon, & Abulenſis, ex quorum ſententiâ hæc accipe. Lignum illud vulgò nominatum *adelpha*, planta inſulſa, amara, mortifica, ab eâ tamen dulces aquæ euasêre, maiore cæli prodigio, quod à ligno quantùmuis amaro, dulcedinem affundere potuit.

Simili quondam miraculo Elizeus aquas ſteriles, ipſo ſale ſanauit, fœcundaſque reddidit contra naturæ pacta modumque; ſale enim, & ſiccari, omnia ſolent & ſterileſcere.

Fuit illud lignum typus, & vmbra Crucis. nos abiectæ in terras animæ, à cælo Deoque peregrinamur, venimuſque in *Marâ*, in eam mundi regionem, in quâ non ſcaturiunt aquæ, niſi amaræ: quid bibemus? Euocandus eſſet hîc aliquis è deſerto Moyſes, euocandus è cælo Abbas Beſſarion, qui littora maris obambulans oratione ſuâ ab

ab aquis ſalſedinem deterſit, vt ex iis biberet Dulas, eius diſcipulus, ſiti propè deficiens.

Quamquàm, quid ego eos vel è ſolitudine, vel è beatâ cæli ſtatione in mortales auras deuoco, eſt in oculis, eſt in manibus lignum Crucis, quod licet in ſeipſo amarum ſit, nouo tamen, & hactenus inaudito gratiæ miraculo, ſi mittatur in aquas, quantumuis eæ amaræ fuerint, amaritiem deponent: nec verò deponent, niſi à ligno Crucis. Auctorem habeo iterum Bernardum, qui Chriſtum amores ſuos, ac delicias non inuenit niſi in Cruce, nec perſecutionum amaritiem niſi ab eâ diluit: *Circuire*, inquit, *poſſum cælum, & terram, mare & aridam, & nuſquam te inueniam, niſi in Cruce, ibi dormis, ibi paſcis, ibi cubas in meridie: Crux enim tua fides eſt, cuius latitudo charitas, longitudo longanimitas, altitudo ſpes, profunditas timor: in hac Cruce te inuenit, quicumque inuenit; in hac Cruce ſuſpenditur anima, & dulcia poma de ligno decerpit.*

Vtique à ligno Crucis dulcia, à ſeipſis acida, vt non tantùm potus, ſed & cibus ab eo dulceſcat, fiatque cibus fortium, quod beneficium etiam portendit illa ipſa Iſraëlis peregrinatio, quæ à Marâ venit in Elim, *vbi erant duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ.* (*Exod. 15. v. 21.*) *Pulcher eſt hic ordo virtutum*, inquit D. Hieronymus, (*Ad Fab.*) *de Marâ, id eſt amaritudine venimus in Elim, id eſt ad arietes, & robuſtos principes gregis*

Chri-

Christiani, vbi duodecim fontes doctrinæ Apostolicæ, & septuaginta palmæ victrices fidei. gloriosa, inquam, Martyrum agmina contra quos etsi tota tyrannorum vis, ac barbaries arietarit; eos tamen à suâ fidei, constantiæque statione dimouere non potuit, quia nouum ac diuinum à Cruce robur, accipere soliti. Et nos pusillæ animulæ exemplo magnarum mentium ad illam velut aram fortitudinis, velut sacram anchoram confugiamus.

Ad eam certè confugere nos voluit Gentium Apostolus, dum ita monuit: *Recogitate eum, qui talem ac tantam sustinuit à peccatoribus contradictionem, vt ne fatigemini animis deficientes.* Hebr. 12. 3. quî enim ab incumbentium aduersitatum mole fatigetur is, cui recurret animo Iesus de viâ lassus, & fatigatus sedens supra fontem? cui amara erit tribulatio, qui meminerit Dominum in arâ Crucis, in ipsis propè mortis faucibus, extremâque luctâ, sitique peracutâ aceto ac felle potatum? *Velit, nolit,* inquit Sidonius Apollinaris, *quisquis contempti mediatoris consequitur regnum, sequatur exemplum. quantumlibet enim anxietatum Pateris vitæ præsentis propinet afflictio, pauca toleramus, si recordamur, quid biberit ad patibulum, qui inuitat ad regnum.* Ep. 4. l. 9.

Hac vnâ cogitatione & omnes gulæ illecebras damnabat Pachomius, & languidi stomachi ieiunia temperabat: aiebat enim sibi in cellæ silentio, & eremi situ ac squal-

In vit. PP. l. 1. lore: *Dominus meus crucifixus est, & ego nunc oleum comedam?* adduci non poterat vir sanctus, vt aliquid solatioli indulgeret gulæ, quòd nihil in Cruce sibi Christus indulsisset.

Eâdem Christi patientis commentatione ac memoriâ, Pammachio animos addebat D. Hieronymus, cuius ea oratio plena fidei, ac grauitatis: *Quòd patritij generis primus inter primos monachos esse cœpisti, non sit tibi tumoris, sed humilitatis occasio; scienti Filium Dei, factum filium hominis. Quantumcumque te deieceris, Christo humilior non eris. Esto incedas nudis pedibus, fuscâ tunicâ vestiaris, æquêris pauperibus, inopum cellulas dignanter introeas, cæcorum oculus sis, manus debilium, pes claudorum, ipse aquam portes, ligna concidas, focum extruas; vbi vincula? vbi alapæ? vbi sputa? vbi flagella? vbi patibulum? vbi mors?* *Epist. ad Pammach.* Hæc est series longa tormentorum, quæ subiit generis nostri reparator Christus, & quibus à patientiâ superior euasit: eam suppliciorum molem, atque immanitatem obiicit Hieronymus, & cum iis, quæ patiebatur Pammachius componit; vt ostendat hæc esse potiùs puerorum terriculamenta, quàm exercitia virorum. Maiora certè perpeti Christianum est; decet enim membra suo consentire capiti, nec sub spinoso vertice mollia esse, ac delicata.

Ex hac porrò commentatione, pioque oraculorum in Crucem coniectu fit, vt non solùm æquo, patientiq; animo parata pro religione Deo-

Deoque supplicia subeat Christianus; verum etiam hilari, amœnâque fronte excipiat: vt enim ille ipse, cuius antè memini, Hieronymus: *Christianis vexilla Crucis sunt deliciæ; trophæa nostræ vitæ, non pompis, sed miseriis reportantur. In nostrâ classe viri fortes opprobria sciunt portare, non munera. Nam Christi vincula voluntaria sunt, & vertuntur in amplexus.* *In Reg. monach. de Trib. & opprobr.*

Si suâ de sede tonet mundus, Crux horrori est; si de cæli regiâ Christus, amori. Si audiatur adblandiens, & palpãs caro, à Cruce nihil emanat, nihil effluit, nisi fel & acetum; si Christus ex eâ propinet, nectar effundet, & Ambrosiam. Si vanitas in oculis est, trophæa non assignat, nisi ingenti pompæ apparatu, plausu theatrorum, acclamationibus populi, & humanâ, vt quidã æstimãt, felicitate: at si virtus in amoribus est, si Crux in deliciis; non eriguntur, non eminent trophæa, nisi insigni hominum maledicentiâ, dicteriis, contumeliis. Nimirum Christiano, viroque forti, pompæ sunt miseriæ; opprobria munera, vincula, supplicia, cruces, mors denique ipsa, deliciæ. exemplum ex altero, si voles, orbe Solisque domo petamus.

Nicolaus Trigautius ex Indiâ redux narrare solebat, & è pulpito iactare, vel ad illius regionis commendationẽ, vel ad Christianæ fortitudinis exemplum, quod hîc subiicio.

In Indiâ adolescens erat Paulus nomine,

iſque viro nobili ſeruus à pedibus, ab hero ſuo ſæpiùs malè excipi ſolitus, vel eò tantùm, quod Chriſtianus eſſet: geſtabat ille ex regionis illius more laxiores in vertice comas; quas die quâdam prenſans, ſtringenſque ſui impotens herus, ſtricto pugione iugulo ſerui ſui imminet, & incumbit totus, iamque ferrum in viſcera adacturus videbatur; cùm ei hæc famulus: abſit, inquit, mi Domine, vt datam Chriſto fidem fallam, vt eum eiurem: abſit etiam vt adeò inglorius moriar. Iugulum ferro petis, & hoc Chriſtiano, mihique parum: nimiùm facilis, & præceps in ferro mors, & voto meo minùs acerbum ſupplicij, lethique genus: aliud amo, & volo: lentum illud ſit, oportet, durum atque immane: vtque ex animi mei ſententiâ ſit eiuſmodi; me iudice & auctore, hanc pœnæ ſeriem molemque decerne. Si pro religione, Chriſtoque mori voles, iube nudum totis tuis regionibus, vrbibus, oppidiſque circumduci, & per compita bellè cædi, atque à capite ad calcem fœdè lacerari; tum per omnes corporis partes ferrum duci, primùmque digitorum articulos, dein manum, tum brachium exſcindi, & ita vago per omnia membra vulnere laniari. Denique capite minui; ita tamen vt non ſtatim à trunco diuidatur, & diſſiliat caput, ſed iterum iterumque repetitis ictibus auellatur potiùs, quàm acutiore ferri acie exſcin-

ſcindatur. Hoc mihi mortis genus eligo, hoc deſigno ſupplicium; adoleſcente Chriſtiano dignum; ferrum enim imo haurire pectore, vnoque vulnere tolli Chriſtiano ſatis eſſe non poteſt; in vulnera, in mortes ire volet, quiſquis aliquando Chriſto nomen, fidemque dederit. hæc ille.

Inuictum adoleſcentis animum, vitâ morteque maiorem agnouit, & amauit herus, abiectoque ferro, omnique ferociâ. Per me, inquit, licet Chriſtianus, vt voles, eſto: neceſſum enim eſt, ſanctiſſimam eſſe religionem illam, à quâ non naſcuntur, ſed fiunt viri fortes, ferro, ſuppliciis, ipsâque morte ſuperiores.

Sed vnde, inquies, illa vis, illud infracti animi robur? certè nonniſi à Cruce, & Chriſto in eâ quondam affixo, cum quo pati, mori, ac crucifigi Chriſtiano volupe, ac delicioſum videtur.

§. 11.

Vndecimus fructus.

Obedientia ſingularis.

SI quæ vnquam Deo Superiſque grata, ſi quæ cælo Soleque teſte officioſa ſtetit in aris victima, ea certè fuit innocentis Iſaaci, quem in ſacrâ lignorum ſtrue, reuinctis poſt terga manibus, flexo poplite, ceruice nudâ,

ſub Abrahami parentis optimi manu, ferróque pronum ac ſubiectum vidit. Huius porrò diei, victímæque memoria tranſmiſſa in poſteros omnes, ita placuit,mouit,rapuit, vt nulla prope domus,nullũ olim eſſet atrium, quod non exhiberet, non proferret expreſſam aliquam Iſaaci ſpeciem, doctâ pictoris manu,viuiſque coloribus animatam.

Neque verò boni vacua fuit ea ſpecies, & inanis tantùm oculorum illecebra, ſed obedientiæ, ſed pietati, ſed religioni ſeruire debuit, tacitóque ſenſu per oculos veluti nuntios,ita in ſpectantium mentes illabi,vt in iis miros excitaret motus, ſeu eos amoris, ſeu doloris,ſeu etiam ſtuporis eſſe velles.

D.Gregor. Nyſſenus. Certè de ſeipſo teſtis eſt D. Gregorius Nyſſenus, eam Iſaaci ſpeciem nunquam in oculos incurriſſe,quin illicò decurrerent ex oculis vberes lachrymæ,profundique gemitus ex imo pectore dimanarent. vbi lacrymis, vbi ſuſpiriis datum erat aliquid temporis,& otij,tum deinde ſecum agere,ſecum loqui vir ſanctus: vbi gentium? vbi terrarum ſumus? vbi pater Abraham qui ferrũ educat? vbi filius Iſaac qui ferrum admittat,& obuium ponat vulneri caput? ſcilicet nimiùm delicatuli milites, molles animæ ſumus, nimiùm tenaces, amanteſq; primogeniti, amoris,inquam,ſenſuſque noſtri, qui Deo Diuorumque aris cadere debuit effuſa dudum victima.

Hæc

Hæc ſanctus pater miro quodam amoris æſtu, quem certè multa prouocabāt; primùm ætas innocentis Iſaaci, quæ Rabbino Abenezra annos recenſebat duodecim non ampliùs, licet Ioſepho quinque ſupra viginti, Hebræis communiùs ſeptem & triginta numerarit, quamquam ad minuendū dolorem parū omnino intereſſe videatur, qualis qualis ea fuerit, tenella certè fuit: & necdum matura ferro, niſi maturam iudicaſſet, ætatis temporumque arbiter Deus, qui ei victimæ menſem *Thiſri*, qui nobis dicitur September, eſtque legēdis frugibus oportunus, deſignauit: cuius memoria vt in poſteros iret, ſancitum eſt; vt prima dies mēſis ſeptimi ſacrata foret, clangentibus vndique, raucumq; ſonantibus tubis corneis & arietinis, quæ plauſū Iſraëli, communemq; lætitiam cumularent; ex liberato quondam Iſaaco, & ariete ei ſubſtituto.

Ab ætate, quæ dolori fuit, venio ad victimæ locum, qui & ſpectaculo eſſe potuit & exemplo; fuit ille mons *Moria* multis titulis olim nominatus. primum in eo victimas obtulit pius Abel, ac deinde à fratris inuidiâ, odioque & ipſe in eo victima cecidit.

Tum etiam poſt tarda ſæcula, obſcuroſque ſceleribus Soles, Noëmus ab aquis, & immensâ terrarum eluuie aperto, liberoq; ſolo redditus, Deo vindici ac Seruatori holocauſtum in eo poſuit.

Tum denique ſeneſcente iam orbe Chriſtus ipſe in eo vitam, ſanguinemque homini liberando dedit; vt vmbra corpori, figura veritati reſponderet, eademque Deo patienti foret ara, quæ quondam Abeli, Noëmo, Iſaaco erecta fuerat, quidni enim eadem omnino foret?

Mor, *id eſt myrrha.* Marar, *amarus.* Erat Moria mons amarus, myrrhæ ferax & aloës, ſuoque nomine his & illis portendebat amaritiem, quam exſorbere debuerat.

Aare, *id eſt timuit.* Erat Moria mons timoris, quia eo loci Dei timor, Superûmque reuerentia, inſitum parenti, filioque amorem ſopire, imò extinguere debuit.

A Raa, *id eſt vidit.* Erat Moria mons viſionis, quòd eum viderit Abraham, & cæleſti prodigio illuſtrem aſpexerit; fuit illud ingens & accenſa columna ignis, quæ ſupremo vertici incumbebat; venit illa in oculos Abrahæ, ſuâque luce viam oſtendit ad montem, in quo ſacrificium offerre oportebat.

A Iara, *id eſt docuit.* Erat Moria mons altioris diſciplinæ ac doctrinæ, ex eo quippe data lux, & diuinioris ſapientiæ placita; quæ ſuadent omnes ſeu naturæ, ſeu rationis humanæ leges altùm ſilere, & premi oportere, vbi cæleſtis vox, diuinæque obedientiæ leges inſonuerint. Et meritò mons ille dictus eſt Moria, ex eo enim velut eminentiore pulpito Superis obediendum eſſe docuit Iſaac, docuit & Chriſtus è Cruce,

Cruce, cathedrâ veritatis, docuit, inquam, primùm diſcipulus, dein magiſter. De illo Paulus: *Cùm eſſet*, inquit, *filius Dei didicit ex iis, quæ paſſus eſt, obedientiam.* *Hebr. 5. 8.*

Iam inde ab ipſis cunis, imò & à primo ſuæ conceptionis inſtanti, cùm adhuc matris vtero, quaſi virgineâ ſcholâ, clauderetur, obedientiam ſibi cælitùs infuſam hauſerat, iam inde ea ſeſe exercuerat, præceptumque moriendi ab æterno Patre propoſitum admiſerat, ipſaque totius vitæ ſeries, curſuſque annorum omnino trigintatrium, eoq; ampliùs debitæ ſubmiſſionis, deuotæ obedientiæ curſus extiterat, ſupererat tantùm vltimus actus, iſque difficillimus, illum exhibet in monte *Moriâ*, in ſupremo Caluariæ vertice, vbi ſeſe in victimam, in abſolutiſſimum obedientiæ holocauſtum cælis terriſque deuouet, vitamque per extrema ſupplicia exſpirans, apprimè docet Superis obediendum eſſe, & eò quidem clariùs & efficaciùs, quod exemplo ſatiùs ſit docere, quàm verbo. Verum enimuerò illud, quod Græcâ paræmiâ iactari ſolet, τὰ παθήματα, μαθήματα, paſſiones ſunt optimæ doctrinæ & diſciplinæ, compendioſæ illæ quidem, ſed efficaces: *Longum* enim *iter eſt, per præcepta, breue & efficax per exempla.* Quod autem exemplum efficacius, & ad permouendum aptius eſſe poſſit, eò quòd tibi quondam exhibuit Seruator tuus? D. Bernardus *Senec. Epiſt. 16.*

 in

in eius scholâ probè doctus, alios certè hoc vno exemplo docet; exclamat enim è sede, pulpitoque veritatis: *Disce homo obedire, disce terra subdi, disce puluis obtemperare.* rationem huius præcepti ex eo, si voles, hanc audies: *De Auctore tuo loquens Euangelista, & erat inquit subditus illis. Erubesce superbe cinis, Deus se humiliat, & tu te exaltas, Deus se hominibus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo te præponis Auctori.* quibus verbis, quo torrente facundæ rationis euincit pius Doctor, indignum videri, & ab omni ratione atque humanitate alienum, vt pusillus homo, è puluere lutoque malè compactus, sui conditoris exemplo non permoueatur, subdit enim: *Si hominis, ô homo, imitari dedignaris exemplum, certè non erit tibi indignum sequi auctorem tuum.*

Venia fortasse danda foret, si homo cùm sis, hominis, qui præisset, non sequereris exemplum: at Dei vestigia legere quisquis renuit, is certè veniâ dignus non est.

Si Bernardum adeò mouit, ac perculit illa Christi submissio, qua se parentibus Mariæ matri, quàm amantissimæ, & Iosepho patri longè omnium mitissimo, subdidit. Quantùm moueret, ac percellleret ea obedientia, quæ infami cruentoque Crucis ligno subiecit, quantùm, inquam, percelleret illud Apostoli acroâma: *Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem* *ad Philip. 2. v. 8.*

autem

autem Crucis. Considera,ô homo, quid agas, inquit Augustinus, *non laborauit Apostolus potentiam Christi probare, sed obedientiam prædicare.* Quam porrò obedientiam? *vsque ad mortem, mortem autem Crucis, parum illi fuit dicere qualemcumque mortem, sed addidit mortem Crucis, illâ morte peius nihil fuit inter omnia genera mortium; vbi enim dolores acerrimi exagitant, cruciatus vocatur, à Cruce nominatus, pendentes quippe in ligno crucifixi, clauis ad lignum pedibus manibusq; confixi. Productâ morte necabantur: non enim crucifigi hoc erat occidi, sed diu viuebatur in Cruce, non quia longior vita eligebatur, sed quia mors ipsa protendebatur, ne dolor citiùs fineretur.* Hæc vbi de Crucis supplicio scripsit Augustinus, tum ad Christum ascendit, de illoque ait: *Elegit extremum & pessimum mortis genus, qui omnem fuerat ablaturus mortem, de morte pessimâ occidit omnem mortem, Crucem ipse suam signum habiturus; & tamquam trophæum in frontibus fidelium positurus.* Trophæum vtique insignis obedientiæ, quod ideò in frontem erigit, vt in oculis omnium versetur, in omni vitâ vsurpetur.

In Ps. 118. serm. 20.

Aug. tract. 36. in Ioan.

§. 12.

§. 12.

Duodecimus fructus.

Animi demißio, & humilitas.

D. Helena Imperatrix Crucis amans, & in paucis ſtudioſa, hæc olim dixiſſe fertur ore magni Præſulis Ambroſij: *Ego in regnis, & Crux Domini in puluere? ego in aulis, & in ruinis Chriſti triumphus? ille adhuc latet, & latet palma vitæ æternæ. Quomodo me redemptam arbitror, ſi redemptio ipſa non cernitur? tollatur ruina, vt vita appareat, aperiatur humus, vt ſalus fulgeat.* Hæc inuicta terris Heroina ingenio quodam, pioque rubore ſuffuſa, dum ſe in altiſſimo, dignitatis gloriæque gradu conſpicuam videt, Crucem autem, Dei thronum, in obſcuro puluere ſepultam, optat illam luci, cæloque aperto reddi, vt in quâ olim ſeſe demiſerat, abieceratque Chriſtus, in eâ deinde ſeſe erigeret, tolleretque ſupra quidquid eſt mortale.

De obitu Theodoſij.

Neque ſua deerat illi voto ratio, ita nimirum ferunt cæli leges, vt attollatur is, qui ſeſe deprimit, & quæ olim demiſſioni, opprobrioque ſeruierunt; eadem deinde gloriæ, laudique ſeruiant. Ita factum in Cruce & amo, & veneror. Fuit illa Seruatori noſtro via ad eam animi demiſſionem, quæ poteſt eſſe longè maxima.

He-

Hebræis olim adeò inamœnum, ingratum, & infame fuit nomẽ Crucis, vt illud efferre nefas omnino videretur, diceres vel solâ eius appellatione, & linguas inſici, & auras ipſas fœdè pollui; ex eâ perſuaſione factum, vt vbi Latinis Rex Hai ab inuicto Ioſue ſuſpenſus dicitur in patibulo cruceque, Hebræis dicatur *ghalhagets* in ligno gemino ſuſpenſus, ne inuisâ Crucis appellatione, neſcio quid abſonum, ferale, maledictum auribus inſonaret.

Inde etiam in ipſas tabulas admiſſum illud, vt maledictus omnis diceretur, & eſſet, qui penderet in ligno: ita habent ipſa verba legis: *Non permanebit cadauer eius in ligno, ſed in eâdem die ſepelietur, quia maledictus à Deo eſt, qui pendet in ligno.* Hebræi legunt: *quia maledictio Dei eſt ſuſpenſus.* Symmachus, *quia in blaſphemiam Dei eſt ſuſpẽſus.* Alij, *quia conuitiũ Dei eſt ſuſpenſus.* *Deut. 21. v. 23.*

Hîc agitari ſolet alia atque alia quæſtio, cur appenſus infami ligno iubetur eâdem die ſepeliri?

Reſpondet Andreas Maſius: quia cenſetur contaminare terram, nec ipſe Sol aſpectabilis orbis oculus, diutiùs quàm vnâ luce videre poteſt; adeò terræ cæloque inuiſum, dirumque ſpectaculum: ſed cur, inquies, ab ipſo Deo maledictus? cur Dei blaſphemia, & conuitium ſuſpenſus dicitur? eſt enimuerò illud longè acerbiſſimum. *In c. 8, Ioſue v. 29.*

Re-

Reſpondet Caietanus, Deum opt. max. pro eo quo in ſcelus eſt odio, iuſtâque animaduerſione; omnino voluiſſe, vt maximè facinoroſi, quorum pœna Crux erat, & ſuſpendium, ita delerentur è terrâ, hominumque conſpectu, vt ne cadauer quidem ſupereſſet, in pœnam, ſcilicet, tantorum ſcelerum, ob quæ penitùs interimi, & quaſi annihilari iubebantur, vtpote & animo, & corpore execrabiles, indignique qui terram tangerent, aurâque etiam mortui fruerentur, & in eo viſa Dei maledictio.

Erant apud Iudæos varia reis decreta ſupplicia: hi lapidibus ex lege obruebantur; illi ferro ceruices dabant, alij igni & flammis cedebant, ibantque in mœſtos cineres, alij denique in Cruce per ſumma ſupplicia infelicem euomebant animam; & hi vt omnium habebantur ſceleratiſſimi, ita & infeliciſſimi, nec enim cuiuſuis criminis crux erat pœna, ſed tantùm blaſphemiæ, idololatriæ, & tyrannidi ſeruabatur; maxima pœna maximis ſceleribus, vtpote quæ prima vniuerſi capita, Reges ſcilicet, Deumque ipſum inſolenti auſu impetebant: ita cruci adiudicatus Seruator optimus, quod & regnum affectaſſe, & diuinitatem ſibi aſcripſiſſe videretur.

In quo mireris, & ames ſummam eius conniuentiam, animique demiſſionem, qui vt foret innocentiſſimus, tamen quaſi nocentiſſi-

tiſſimus in Crucis ligno emori, & expirare voluerit. Factum illud non exigente ſcelere, quod aberat quàm longiſſimè, non Iudæorum maleuolentiâ, cui modum ſtatuere omnino potuit, ſed inſitâ adultâque virtute, quâ demitti, deprimi, imò & annihilari voluit, *factus*, vt inquit Apoſtolus, *pro nobis maledictum*, imò & ipſa maledictio, quam innuit vox Græca κατάρα, id eſt maledictio, execratio, in quo ſumma quæ dici, quæ cogitari, quæ fingi poteſt, fuit animi demiſſio. *ad Gal. 3. v. 13.*

Vt eam aliquo ſymbolo exprimeret Propheta regius, compoſuit cum lapide, qui ab ædificantibus abiectus eſt: *Lapidem*, inquit, *quem reprobauerunt, hic factus eſt in caput anguli.* *Pſal. 117. v. 22.* Eſt inſita lapidi natiua quædam grauitas, quà corporibus omnibus ſeſe ſubſternit, & ad infirmum terræ punctum ſuo pondere labitur. Hinc immanem deſcenſum comparant ſacræ paginæ cum lapſu deſcenſuque lapidis, ita enim de Ægyptiis: *deſcenderunt in profundum quaſi lapis.* *Exod. 15. 5.*

Quod natura lapidi, hoc demiſſio, & humilitas fuit Seruatori; ab illâ deſcendit in profundum quaſi lapis. Primùm in vterum virginis eſt delapſus: de eo lapſu ita D. Auguſtinus: *Ipſe tamquam ſponſus Verbum caro factum eſt, in vtero Virginali thalamum inuenit: atque inde naturæ coniunctus humanæ tamquam de*

caſtiſ-

castißimo procedens cubili, humilis misericordiâ infra omnes: fortis maiestate super omnes exultauit ad currendam viam.

Et hic primus ab humilitatis pondere descensus fuit; à quo ipsis Angelis cæli ciuibus, aulicisque suis inferior redditus: nec illis tantum: verum etiam quod stupeas, & propè exhorrescas, infra homines ipsos sese abiecit, vt diceretur ab Isaiâ, *nouißimus virorum*. quam animi demissionem propè insolentem clariùs explicat Hebræus textus, qui habet; *Cessationem & desitionem virorum*. quasi eò venerit abiectionis, vt credas in eo cessasse, desiisse, quòd viri est, humanæque dignitatis, vel saltem eò delapsum esse, vt omnes supra se suscipiat, nullum infra se despiciat. Quod dum attentâ mente perpendit Bernardus, victus eâ Seruatoris sui humilitate exclamat: *O nouißimum & altißimum! ô humilem & sublimem! ô opprobrium hominum & gloriam Angelorum!*

Isa. 53. 3.

Quamquam neque in eo gradu stetit Dei hominis abiectio, profundiùs demersit; quod ab eâ addebatur pondus. Eo nimirum vt non tantùm hominis dignitas, decusque toti generi commune: sed & ipsa natura abesse videretur. Ita enim de seipso testis est ore Dauidico: *Ego autem sum vermis, & non homo*. quid infirmius? quid abiectius? quid despicabilius verme? qui terris adrepere impunè non sinitur: sed viatorum pedibus teritur, atque atteri-

atteritur. Et tamen cum eo ſeſe componit Seruator optimus, quem veſana Iudæorum immanitas, in paſſione,in Cruce,in morte vt vermem habuit, & durum in modum conculcauit.

Quòd ſi ea demiſſio ſumma tibi non videtur; aliam accipe, quâ maior ne cogitari, ne fingi quidem poteſt. Erit illa huiuſmodi quâ non tantùm infra Angelos; infra homines Deumque ponet: verum etiam infra quidquid eſt creatum: imò ne in creatis quidem reponi patietur.

Ita mihi auctor Dauid, qui in Meſſiæ perſonâ canit: *Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia*; limus ille profundi eſt,immenſa tormentorum colluuies, acerbi cruciatus, Crux ingloria, dura mors; quâ ita mergitur, vt à ſe omnem propè ſubſtantiam videatur abdicaſſe: quod ipſum calamo Apoſtolico clariùs ſcripſit, & expreſſit vas electionis, tuba Euangelij Paulus: *Semetipſum*, inquit, *exinaniuit*; nec enim ab alio exinaniri potuit, eius vnius fuit eſſe quodammodò ſibi tollere, qui omnibus aliis dat eſſe, vt noueris factum illud non neceſſitate, ſed voluntate. Exinaniuit,inquam,ſemetipſum,non tantùm vbi carnem induit; ſed vel maximè vbi eam per immanes cruciatus exuit. Ita aliquando fore portendebat ipſum IESV, id eſt,Seruatoris amabile,& ſuauiſſimum nomen; de quo *Pſal. 68.3.*

Cant.1.3. Sponſa: *Oleum*, inquiebat, *effuſum nomen tuum*; vel potiùs, vt Ambroſius legit, *exinanitum*. Parum enim amanti fuit effundi, niſi ita effunderetur, vt exhauriretur penitùs, & exinaniretur.

Et iſta diuinæ in nos charitatis profuſionem, profundamque humilitatis abyſſum arguunt, damnantque ſuperbos, & inſolentes hominum faſtus, qui vt ex vero nihil ſint, aliquid tamen & eſſe, & dici volunt, nimirum mendaces in ſtateris ſuis, veraces tum demùm futuri ſi Seruatoris ſui demiſſionem imitari non erubeſcant; vt enim grandi ſtylo Tertullianus: *Quodcumque Deo indignum eſt, mihi expedit. Sanus ſum ſi non confundar de Deo meo. aliàs non inuenio materias confuſionis, quæ me per contemptum ruboris probent benè impudentem, & feliciter ſtultum.*

Tertul. de Carne Chriſti c. 5.

CAPVT VII.

Quis olim ſacræ Cruci honos ſit exhibitus?

AD honorem, qui ſacræ Cruci debetur referri poteſt illud, quod iam inde ab Eccleſiæ prima origine ſignum illud ſalutis noſtræ erectum ſit, vt non præſidio tantùm, ſed & ornamento eſſe videretur.

Homi-

Homines inter quos parens natura fecit, & è communi luto, argillâque malè compegit, duo ſunt ordines qui ceteris eminent, ſeu fortunæ gratiâ, ſeu fauore Superûm, ſeu profanis, ſeu ſacris honoris inſignibus. hi in Infulâ, pedoque venerationi ſunt, illi in purpurâ ſceptroque nitent, & his, & illis ſuum eſt à Cruce decus, atque ornamentum.

De illis extat illud D. Auguſtini longè pulcherrimum pronuntiatum: *Crux honorata eſt, & finita eſt, finita eſt in pœnâ, manet in gloriâ, à locis ſuppliciorum fecit tranſitum ad frontes Imperatorum, qui tantum honorem dedit pœnis ſuis, quid ſeruat fidelibus ſuis?* Et alio loco illud idem ſignum, quod in regiâ coronâ ſupereminet, radiatque medium inter gemmas omnibus rubri maris margaritis anteponit. *Reges*, inquit, *ſignum Crucis Chriſti in fronte iam portant, pretioſius ſignum, quàm qualibet gemma diadematis.* S. Auguſt. in Pſal. 36. In Pſ. 32.

Quod ipſum Crucis decus, graui eloquentiâ commendat etiam D. Hieronymus: *Regum*, inquit, *purpuras & ardentes diadematum gemmas patibuli ſalutaris figura condecorat.* S. Hieron. Epiſt. 7. ad Lætam.

Ecce vt de Cruce inprîmis verum illud, quod de Martyrum ſuppliciis diſertè pronuntiauit S. Leo Papa: *In honorem tranſierunt triumphi inſtrumenta ſupplicij.* S. Leo ſer. de S. Laur.

Quòd ſi profana dignitatis inſignia, ſacris miſceri amant, ac nitere, ſi Regum diade-

mata, coronæ, ſceptra à Cruce decus, ac veneratioñem humanâ ſorte maiorem mutuantur, multò magis glorioſâ hac notâ inſignes eſſe volunt ſacris aris, cæremoniiſque deuoti.

Geſtabant olim Hebræi Pontifices ad inſigne religionis decus laminam auream, quæ in fronte fulgebat, oſtentabatque auguſtum, diuinum, ineffabile nomen *Iehoua* in quo legeres ſacra eſſe Superis, Deoque capita. Antiqua illa Pontificiæ maieſtatis nota iam exoleuit; vt nouis cederet ornamentis, ceſſit porrò, inquit, D. Hieronymus, & Cruci quidem conceſſit, quod ab illâ plus dignitatis, gloriæ, venerationis, accederet. quod magni Doctoris effatum ipſo vſu iam inde ab Apoſtolis & inductum, & confirmatum.

S. Hieron, Epiſt. 128.

Primi illi Chriſtianæ vitæ ſatores ab ipſo Seruatore Chriſto probè inſtituti Crucem ferebant vt fidei teſſeram, profeſſionis ſuæ notam, ſymbolum, & ornamentum illuſtre pietatis; videre eſt illud in nummis Fuluij Vrſini, in quibus prima illa ſurgētis Eccleſiæ lumina, Apoſtoli Ioannes & Philippus expreſſi ſunt, & palliola Crucibus intexta, ad humeros & pectus habent.

Horum morem, auitamque pietatem imitati deinde ſummi Pontifices, in quorum palliis, & à tergo, & à pectore legebantur olim Cruces purpurei coloris, quas Venantius

tius Fortunatus appellat *pallia textili Cruce insignia*: ab Ecclesiæ capite, seu Sole, alij Prælati, minora lumina hausêre lucem illam pietatis, quæ in morem, sacrosque ritus inuexit illud, vt non modò Crucem palliis inscriberent, aut appensam è collo gestarent: verùm etiam quoties in publicum procederent, esset è sacris ministris vnus aliquis, qui eam præferret, viamque aureo quasi, ac diuino Crucis fulgore aperiret. *l.2. Ep.3.*

Imò verò quod in antiquitate mireris, & ames, Christianos omnes adeò inuasit, & occupauit ille Crucis amor, vt olim à Cruce dicerentur Christiani omnes *religiosi Crucis*. vt mihi testis est & auctor Tertullianus; adeò altè omnium animis insederat amabile, augustumque redemptionis nostræ signum, vt ab illo sibi nomen, famamque facerent primi æui Christiani; quos vtinam tota posteritas imitetur, nec alio signo, notáve sese insigniri patiatur. *In Apol.*

CAPVT VIII.

Quis olim fuerit vſus ſigni S. Crucis?

E Veterum monumentis, auitâque pietate accepimus, maiores noſtros, tres maximè corporis partes hoc ſigno munire conſueuiſſe, videlicet frontem, os, & pectus; pro fronte militat plurima ratio, occultaq́; myſteria, quæ SS. Patres commendant; frons in homine ſedes eſt pudoris, verecundiæ nota, quam qui exuerit, frontem exuiſſe vulgò dicitur, id eſt, pudorem omnem obieciſſe. Nè porrò eam abiiciat Chriſtianus, ne inani, noxioque pudore ſuffuſus, detrectet opprobrium Crucis, ei ſigno Crucis frons armatur, vt ſi ſanguine perfundi, ſi ſanguine rubeſcere debeat, non alio perfundatur, aut rubeſcat quàm ſanguine agni immaculati; quâ de re illud eleganter dictum à D. Auguſtino: *Non ſine causâ ſignum ſuum Chriſtus in fronte nobis figi voluit, tamquam in ſede pudoris, ne Chriſti opprobrio Chriſtianus erubeſcat.*

Aug. Conf. 3. in Pſ. 30.

Eâ de causâ olim in fronte, facieque eam fixêre inuicti Martyres, quos deprædicat Ambroſius: *Decora*, inquit, *facies, quæ non erubeſcit auctorem, non confunditur redemptore, ſed potiùs, oſtendit faciem, ſignaculum Crucis præferens, & inſi-*

insinuat vocem suam, auctoritatem prædicationis assumens. Et hæc D. Augustino Ambrosioque succurrebat ratio.

Alia D. Hieronymo, cui nota salutaris, in excelsâ illâ corporis parte, vti in ianuæ superliminari imprimitur, vt per eius vim, diuinamque virtutem, se nouerit à funestâ Ægypti clade, communique exilio liberandum, ita monet S. Doctor: *Crebrò signaculo Crucis munias frontem tuam, ne exterminator Aegypti in te locum reperiat.* Pro eâ, quâ in Superos erat fiduciâ, credebat vir sanctus eam ætati suæ, posterisque sæculis concedendam esse, à signo Crucis gratiam, quam olim Israel cælo propitio, ab agni sanguine, à signo *thau* largitus olim est Deus, nec immeritò, ex quo enim Seruator humani generis immortale Numen, lignum illud attigit, ei vim medicam, salubremque visus est impressisse. *S. Hieron Epist. 8.*

D. Chrysostomus animum aliò flectit, ad gloriam splendidissimi ornamenti, quod omni diademate sit illustrius: *Omnes,* inquit, *Crucem in fronte circumferimus non erubescentes, sed eâ velut eximio ornatu gloriantes.* Hæc vbi dixit pro aureâ, quâ est eloquentiâ, confert diadema cum Cruce: *Diadema,* inquit, *ornat caput, Crux autem animum munit, illud terris, & mortalibus illustre caput reddit, atque ostentat; hæc verò cælis ipsis, ac immortalibus facit esse veneran-* *Chrysost. in Psal. 11.*

dum; illud Regum terræ; hæc eius est insigne, per quem Reges regnant, & legum conditores iura decernunt: denique pusilli hominis est illud; hæc Dei ter opt. ter max. est ornamentum. Et hæc ad frontis decus, ac notam facere videntur: de ore, deque pectore pauca subiungamus.

Crucis signum labiis suis apponere docuit Augustinus. Hieronymus, *Crucis signum digito in labiis pingendum esse dixit.* vt ab illo Dominus poneret custodiam ori, & ostium circumstantiæ labiis nostris, nè in aliena ab eo verba effluerent, facilis enim est, & pronus linguæ lapsus, vita & mors in manibus linguæ, apponitur illi, appingitur, imò apprimitur signum Crucis, signum vitæ vt in verba vitæ sese explicet, abstineat autem ab iis, quæ animæ mortem afferre possent, & ista pro ore videtur ratio.

Hæc ad pectus spectat, est illud cordis sedes, quod vt puriorum spirituum, calorisque est officina, ita & diues amoris apotheca, eoque sedulâ curâ seruari debet, nè eam vitæ sedem, & arcem inuadat, aut occupet tartareus hostis, arcetur illo signo Crucis, quod aduersus impudentem eius audaciam, impetusque malitiosos valet quàm plurimùm: & ista causa peruasit ad animum, hæc etiam in ipso corpore hæret, eaque est pro medelâ.

Ingens

Ingens quandoque vis doloris, tantaque quæ etiam animam exprimat, ſpiritumque extinguat; eo ſe propè tangi ſenſit olim S.Paula ex immaturo, vt videbatur, parentum ac filiorum funere, ſed oportuna ad manum fuêre media, non è Galleni aut Hyppocratis officinâ longè, & operosè petita, verùm à Cruce hauſta, in eo doloris ſenſu, qui potuit eſſe maximus, os illa, ſtomachumque Cruce ſignabat, & illicò ſeſe remittebat vis mali, dolorque aut leniebatur quàm plurimùm, aut omninò tollebatur: ea fuit virtus illius ſigni, quam nec ipſe corporis ſenſus, nec dolor quantumuis acutus patiebatur.

Auctorem huiuſce rei habeo D. Hieronymum, qui de S.Paulâ ſic ſcribit: *Os ſtomachumq́ ſignabat, & dolorem Crucis videbatur impreßione lenire.* *Hieron. Epiſt.27.*

Ex inditâ illâ virtute & animo, & ipſi corpori proficuâ, quam probè norant Chriſtiani; in pium vſum, moremque euaſit illud, vt in omni propè actione Crucis ſignum vſurparent, de quo proferri ſolet grauiſſimum illud Tertulliani teſtimonium: *Ad omnem progreſſum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad veſtitum & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quacumque nos conſeruatio exercet, frontem Crucis*

ſigno terimus; hæc naſcentis Eccleſiæ pietas, hæc in Crucem religio fuit, quam vtinam non pigeat imitari.

FINIS.

IN-

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM.

Agape

Arbor

Cruci-

Eleemo-

Iesu

Maria

Pa-

Sa-

FINIS.

FACVLTAS R.P. PROVINCIALIS.

EGo infrascriptus Soc. IESV in Gallo-Belgicâ Prouincialis, iuxta Priuilegium eidem Societati concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos, absque Superiorum permissione imprimant: Facultatem do Ioanni Meursio, vt librum cui titulus est, *Via vitæ ac mortis*, tribus libris explicata per P. Iacobum Lobbetium è Societ. IESV, ad sex annos proximos imprimere, & liberè distrahere possit. Datum Duaci 25. Nouembris, anno M. DC. XXXVIII.

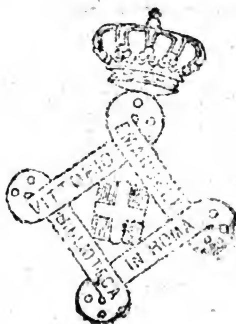
FRANCISCVS DE LA CROIX.

AP-

APPROBATIO.

CVm magna inter Catholicos ab initio naſcentis Eccleſiæ, prout etiamnum eſt, in Chriſti Crucem pietas fuerit & religio; proficuum erit & religioſum ad inuidiam eorum, quibus ipſa ſcandalum & ſtultitia eſt, ſi fructus ſanctæ Crucis à R. P. Iacobo Lobbetio collecti lucem videant; continentur enim in eis ſtimuli ad Crucis amorem. Actum 8. Nouembris, 1637.

GASPAR ESTRIX
Pleb. & Libr. Cenſor.

ER-

ERRATA.

Ex ceto pro Exceto. *pag.*2. *lin.*1.
libentes pro *labentes.* 23.23.
Ea pro *eas.* 24.4.
Ea pro *ea.* 25.1.
Nec pro *Ne.* 27.3.
Argumenta pro *armenta.* 30.16.
fœdarũ pro *tædarum.* 35.23.
ut pro *&.* 36.10.
laniatis pro *laniatus.* 38.3.
notus pro *motus.* 39.1.
lacrymãtem pro *luxuriantem.* 42.28.
Declinare pro *decutere.* 48.12.
illos pro *alios.* 49,10.
natarent pro *nutarent.* 51.16.
ſua pro *ſuæ.* 64.29.
huc pro *hæc.* 68.23.
recta pro *certa.* 70.21
faſtus pro *faſtos.* 73.7.
Dæmonum pro *dæmonium.* 82.4.
comedece pro *comedere.* 98.6,
reddi pro *redde.* 99.10.
anſma pro *animæ* 99.21.
noſtrã pro *iuſtam.* 107.23.
ſed pro *ſi.* 112.3.
arcanis pro *arctius.* 118.17.
diuina pro *diurna.* 132.19.
in pro è. 137.12.
Non *tolli debet.* 148.8.
& filios pro *in filios.* 162.3.
conuenire pro *conniuere.* 163.2.
medico pro *modico.* 165.16.
idem pro *dein.* 174.12.
mouerentur pro *monerentur.* 176.26.
terra pro *terræ.* 184,29.
proprias pro *proprius.* 192.12.
natura pro *naturæ.* 208.9.
tunc pro *tuus.* 218.16.
colore pro *calore.* 220.6.
morienti pro *mœrenti.* 227.26.
inſtãte pro *infante.* 246.29
*pag.*283.*l.*23.*deeſt* latus.
verbi pro *verbo.* 288.11.
ſuſceptas pro *ſuſceptus.* 289.2.
oraculorum pro *oculorum.* 322.28.
ingenio pro *ingenuo.* 332.9.
infirmum pro *infimum.* 335.19.